

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

KONINKLIJKE BIBLIO

2125 2363

Digitized by Google

893 C 33

DE GESCHIEDENIS

DER

LASTINGEN IN NEDERLAND,

VAN DE VROEGSTE TIJDEN TOT OP HEDEN,

MET

EENEN BEKNOPTEN INHOUD DER TEGENwoordIG IN WERKING
ZIJNDE BELASTINGWETTEN,

DOOR

MR. P. H. ENGELS,

ADVOCAT.

ROTTERDAM,

H. A. KRAMERS.

1848.

VOORREDE.

Non nova, sed novè.
VINCENTIUS LIRINENSES.

De geldelijke aangelegenheden van den Staat in de laatste jaren, gaven mij in der tijd aanleiding, de geschiedenis der belastingen, als de bron onzer staatsinkomsten, na te gaan.

Het onderwerp, als bevattende eenen belangrijken tak van ons staatsbestuur, in verband zoowel met de regtswetenschap van dit land, als met deszelfs staatshuishoudkunde, kwam mij dientengevolge gewiktig genoeg voor, om er eene geschiedkundige beschouwing van op te stellen.

Hierdoor dacht mij het dorre en weinig aantrekkelijke van dit onderwerp te verminderen, en, op het gebied der geschiedenis overgebracht, er meer de algemeene belangstelling voor op te wekken.

Men is gewoonlijk toch niet slechts wars van alle belastingen, maar weet, of wil er niet gaarne meer van weten, dan voor zoo ver men er persoonlijk in betrokken is.

Bij nadenken, wordt men wel van derzelver noodzakelijkheid en nuttigheid overtuigd, maar daarom voelt men zich nog niet opgewekt, tenzij iemands betrekking het medebrengt, de belastingen na te gaan, ofschoon nogtans het Belastingwezen en zoo ook deszelfs geschiedenis van algemeen belang is, terwijl bovendien de herinnering aan het vroeger bestaan hebbende, tot eene gunstiger beoordeeling van het tegenwoordige kan leiden; niet echter dat wij hiermede zouden willen beweren, dat het bestaande voor geene verbetering zou vatbaar wezen. Aangenaam zal het mij zijn, zoo deze geschiedkundige beschouwing daartoe iets moge bijdragen.

ROTTERDAM, 1848.

M^r. ENGELS.

INHOUD.

INLEIDING..

XI.

OVERZIGT DER STAATKUNDIGE GESTELDHEID DEZER LANDEN TIJDENS DE GRAVEN.

OVER DE GRAAFLIJKE INKOMSTEN. Blz. 9.

<i>De Tienden.</i>	11.
<i>De Boeten of Breuken.</i>	15.
<i>De Tollen.</i>	18.

SCHATTINGEN EN LASTEN.

<i>Huslo tho, huslada (huislot).</i>	26.
<i>Cogschuld.</i>	
<i>Heervaardgeld.</i>	27.
<i>Lot.</i>	
<i>Schot en bede.</i>	28.
<i>Cijnsen.</i>	30.
<i>Marghengelt.</i>	
<i>Het buitengewone regt op het begraven.</i>	32.
<i>Wie schot en bedevrij zijn.</i>	
<i>Vrijwillige bede.</i>	41.
<i>Stedelijke accijnsen.</i>	44.
<i>Bede hoe te vinden:</i>	
<i>Bij wijze van verzegeeling.</i>	53.
<i>Bij de schildtalen.</i>	
<i>Bij het morgengeld.</i> { ook genaamd verponding.	54.
<i>Bij den 10^{den}, 50sten of 100sten penning.</i>	60.
<i>Bij den Impost.</i>	63.

OVERZIGT VAN DEN TOESTAND DER NEDERLANDEN,
SEDERT DE AANVAARDING DER REGERING OVER
DEZELVE, ONDER *Philippus den III.*, IN 1555, TOT
DE VERVALLEN-VERKLARING VAN DESZELFS OVERHEID
EN HEERSCHIAPPY OVER VOORZ. LANDEN, IN 1581. Blz. 68.

DE BELASTINGEN GEHEVEN TIJDENS DE REPUBLIEK
TOT OP HET JAAR 1798.

KORT OVERZIGT DER STAATKUNDIGE GESTELDHED DEZER LANDEN.

Convoijen, Licenten, veil- en lastgelden, alsmede de Tollen. 86.

DE GEMEENE MIDDELEN.

<i>De Impost op de Wijnen.</i>	95.
<i>Brandewijnen.</i>	97.
<i>Bieren</i>	98.
<i>Tot betaling van de gemeene landsrenten.</i>	100.
<i>op 't Gemael.</i>	
<i>'t Beestiael.</i>	104.
<i>het Zout.</i>	105.
<i>de Zeep.</i>	107.
<i>Hoorne-Beesten en Bezaeijde landen.</i>	109.
<i>Van den Waeg-gelde of Wage.</i>	
<i>op de Processen.</i>	111.
<i>Ronde Maat.</i>	112.
<i>Wolle lakenen.</i>	114.
<i>Paarden.</i>	
<i>Goude Laeckenен.</i>	115.
<i>Steur en Zalm.</i>	
<i>Fruijten.</i>	116.
<i>Kaersen.</i>	
<i>het Brandhout.</i>	117.
<i>den Turf.</i>	
<i>de Kolen.</i>	119.
<i>Grove waren.</i>	120.
<i>Olie.</i>	
<i>den 40sten penning op de Schepen.</i>	121.
<i>Gesouten visch en den gesouten haring.</i>	
<i>Taback.</i>	122.
<i>'t klein Zegel.</i>	124.
<i>de Boter.</i>	
<i>'t Heeregeld.</i>	130.

<i>De Impost op de Pik en Teer.</i>	Blz. 133.
<i>Schepen en Schuiten.</i>	• •
<i>Wagens.</i>	134.
<i>Tabaks-pijpen.</i>	138.
<i>Papieren.</i>	•
<i>het Veer- of passagie-geld.</i>	139.
<i>de Schoenen.</i>	140.
<i>het Recreatie-geld.</i>	•
<i>de Gedrukte papieren.</i>	141.
<i>Koffij en Thee.</i>	142.
<i>het Trouwen en Begraven.</i>	144.
<i>Redemptie-geld.</i>	•
<i>de Speelkaarten en Dobbelen.</i>	145.
<i>De Verponding.</i>	148.
<i>Het Haardstede-geld.</i>	153.
<i>Het Hoofd-geld.</i>	155.
<i>Korting los- en lijfrenten.</i>	•
<i>Geldheffingen.</i>	157.
<i>De 40ste Penning van de onroerende goederen.</i>	161.
<i>roerende</i>	163.
<i>Het Familie-geldt.</i>	•
<i>Ambt-geld.</i>	165.
<i>De personele quotisatie.</i>	167.

VERDEELING DER BELASTING GEDURENDE DIT
TIJDPERK.

OVER DEN STAATKUNDIGEN TOESTAND DER NEDER- LANDEN EN DIEN DER BELASTINGEN VAN HET JAAR 1798 TOT EN MET 1815.	176.
---	------

BESCHREVENE MIDDELEN.

<i>De Verponding.</i>	183 en 205.
<i>Het Personeel.</i>	185 • 201.
<i>De Dienstboden.</i>	186 •
<i>Het Paarden- en plaisir-geld.</i>	• •
<i>Het Land-passagie-geld.</i>	187 •
<i>De Runder-beesten.</i>	• •
<i>De Mobiliaire belasting.</i>	188 •

ONBESCHREVENE MIDDELEN.

<i>De Impost op het Zout.</i>	189 • 199.
<i>de Zeep</i>	• • 200.
<i>den Turf.</i>	• •

<i>De Impost op het Gemaal.</i>	Blz. 189	198.
, , <i>de Dranken.</i>	, ,	200.
, , <i>het Beestiaal.</i>	, ,	197.
, , <i>het regt van de Waag.</i>	, ,	190.
, , <i>de Ronde maat.</i>	, ,	198.
<i>Een binnenlandsch last- en water-, plaisir- en passagie-</i> <i>geld.</i>	, ,	191
<i>Het Regt van Successie</i>	, ,	191.
<i>Een Collectief Zegel of Billet-Geld</i>	, ,	194.
<i>Klein Zegel op publieke akte</i>	, ,	,
<i>Klein Zegel</i>	, ,	192.
<i>Buitenlandsche Producten</i>	, ,	193
		198.
DE REPUBLIEK VERKLAARD TOT EEN KONINGRIJK. : 202.		
HET KONINGRIJK HOLLAND INGELIJFD BIJ HET		
KEIZERRIJK.	, ,	210.
OMWENTELING.	, ,	215.
VEREENIGING MET BELGIË.	, ,	220.
OVERZIGT VAN DEN STAATKUNDIGEN TOESTAND DER		
NABURIGE LANDEN, MET BETREKKING TOT HET	, ,	
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.	, ,	221.
OVER DE BELASTING IN HET ALGEMEEN. 225.		
DIRECTE BELASTINGEN. 231.		
<i>De Grondbelasting</i>	, ,	233.
<i>Het Personeel.</i>	, ,	242.
1°. <i>De Huurwaarde</i>	, ,	243.
2°. <i>De Deuren en Vensters</i>	, ,	245.
3°. <i>De Haardsteden</i>	, ,	247.
4°. <i>Het Mobilair</i>	, ,	249.
5°. <i>De Dienstboden</i>	, ,	250.
6°. <i>De Paarden</i>	, ,	253.
<i>Op de Patenten</i>	, ,	261.
INDIRECTE BELASTINGEN. 265.		
<i>De Registratie</i>	, ,	266.
<i>Het Zegel</i>	, ,	270.

<i>De Griffie-regten</i>	Blz. 276.
<i>De Hypotheek-regten</i>	277.
<i>De Successie-regten</i>	279.
 ACCIJNSEN.	
	285.
<i>Op het Zout</i>	286.
• <i>het Gemaal</i>	289.
• <i>het Geslagt</i>	294.
• <i>de Wijnen</i>	297.
• <i>het Binnenlandsch Gedistreerd</i>	300.
• <i>het Buitenlandsch Gedistreerd</i>	305.
• <i>de Bieren en de Azijnen</i>	307.
• <i>de Suiker</i>	314.
<i>Het Collectief Zegel</i>	317.
<i>Op de Koffij</i>	318.
• <i>de Zeep</i>	319.
• <i>den Turf</i>	323.
• <i>de Steenkolen</i>	328.
<i>Belasting op de Ronde Maat</i>	330.
• <i>Waag</i>	331.
<i>Binnenlandsch last-, water-, pleisier- en passagegeld</i>	•
<i>Het Binnenlandsch lastgeld</i>	332.
• <i>Buitenlandsch</i>	333.
• <i>last- of tonnegeld</i>	•
<i>De Regten van In-, Uit- en Doorvoer en van de accijnsen, alsmede van het Tonnegeld der Zeeschepen</i>	334.
BESLUIT.	

ERRATA.

Pag.	8, in noot 4, staat:	agnoseant,	<i>lees agnoscant.</i>
»	9, » » 3,	» Consuetudinis Feudarum Dionysii Gofhefedi, <i>lees: Consuetudines Feudorum Dionisii Gothofredi.</i>	
»	» » » »	» indignis,	<i>lees: indignis.</i>
»	10, » » 2,	» pestientes,	» portinentes.
»	» » » 5,	» Domanania,	» Domania.
»	12, » » 6,	» ecclatiam,	» ecclesiam.
»	14, 1ide	regel van boven, staat: vademinghe,	<i>lees: vademinghe.</i>
»	16, 7de	» » » verwondigen,	» verwondingen.
»	38, in noot 4, staat:	literi.	<i>lees: liberi.</i>
»	47, 3de	regel van boven,	» deprecatie,
»	71, 1ide	» » onder,	» regen,
»	97, »	» » boven,	» f 416 st.
»	» 19de	» » »	» meed,
»	120, 16de	» » »	» gaand,
»	124, 7de	» » »	» Koffijschenkers,
»	137, 2de	» » »	» Overzig,
»	166, 9de	» » »	» 'sjaar,
»	210, 9de en 16de	» » »	» Koninkrijk.
»	211, 15de	» » »	» vereiset,
»	217, 1ste	» » »	» geïntroduceerd,
»	219, 5de	» » boven,	» lands,
»	224, 2de	» » »	» verwijderen,
»	230, 14de	» » »	» statstbl. no. 20, 1819, » Staatstbl. no. 20, 1819. art.
			384 en vervalt dit art. in de volgende regel.
»	245, 14de	» » »	» Rijks,
»	284, art. 18,	» » »	» kasten,
»	288, 9de	» » »	» behoorden,
»	314, 3de	» » »	» der bieren en azijn.
			» der bieren en van den azijn.

INLEIDING.

Opbrengsten zijn zekerlijk altijd een last, maar het meest voor dengenen, die derzelver weldadig doel niet overweegt, voor hem, die wel aan zich zelven, maar niet aan anderen denkt, en die gaarne zou zien, dat het gansche land zich voor hem opofferde, zonder dat hij zelf het geringste tot de algemeene welvaart bijdroeg.

Uren aan de Godsdienst gewijd, van HEINRICH ZSCHOKKE. Openlijke lasten en opbrengsten.

De opbrengsten der belastingen bekleeden onder de inkomsten van eenen Staat voorzeker de eerste plaats.

Niemand zal de nuttigheid en noodzakelijkheid der belastingen, tot instandhouding der maatschappij opgebracht, betwijfelen.

Wij zullen dan ook hier niet bij vernieuwing treden in beschouwingen, reeds zoo menigwerf gemaakt, over het voordeel en de bijzondere voorregten aan de maatschappelijke samenleving verbonden.

Het zij genoeg, dat dien ten gevolge in het algemeen de belastingen, volgens het tegenwoordig staatkundige idée, niet als opofferingen mogen worden beschouwd, maar eerder als de prijs voor welken men de voordeelen en voorregten, aan de maatschappelijke samenleving verbonden, geniet.

Zoowel uit een stoffelijk als zedelijk oogpunt beschouwd, is dien ten gevolge de belastingschuldige niet slechts verpligt het door hem verschuldigde gewillig, maar zelfs gaarne op te brengen: beginselen opgenomen in de artt. 64 en 65¹ onder de burgerlijke en staatkundige grondregels van 1798, een tijd waarin, met vernietiging en verandering van het verouderde en niet langer bestaanbare, deze grondregelen uitdrukkelijk werden gehuldigd, als onontbeerlijk tot den zedelijken grondslag van elk en ook van het alstoer op nieuw op te trekken staatsgebouw.

Tegen over die verpligting der burgers, rust wederkeerig deze op het Hoog-Bestuur, om de maatschappelijke huishouding eenvoudig en op eenen spaarzamen voet in te rigten, daar het geen oogenblik uit het oog mag verloren worden, dat zoo de een zijne belasting opbrengt van zijnen overvloed, de ander zulks dikwerf doet van duur verdiende penningen, naauwelijks toereikende om in de dringendste behoeftre van zijn huisgezin en van zich zelven te voorzien.

Niet alleen eene dure maar tevens eene hoogst moeijelijke verpligting rust derhalve op het Hoog-Bestuur, zal het doel der belasting niet ontaarden.

Dit make omzichtig in het beoordeelen, waarbij bovendien beoordeelaars zoo dikwerf het ware standpunt missen van het geheel te kunnen overzien, om het juist te beoordeelen.

Men beoordeele dan, maar men doe zulks met kennis van zaken, waartoe de belastingschuldigen, uit hoofde van het grote

1) Art. 64. De onderstand tot de noodwendige behoeften van den Staat is eene geheiligde schuld van ieder burger, ter vergoeding der bescherming, welke hij geniet. Deze toelage, met de meest mogelijke bezuiniging ingezameld, wordt door alle burgers naar evenredigheid hunner vermogens, gedragen. Hij die dezelve opzettelijk ontdrukt, of verkort, is eerloos.

Art. 65. Het bestuur is verpligt tot eene verstandige bezuiniging in alle opzichten. Het schaft onnoodige ambten en uitgaven af en evenredigt de belooning van ambtenaren en bedienden naar het gewigt van derzelver werkzaamheden. Alle administrative ligchamen zullen jaarlijks voorslagen doen van die huishoudelijkheid, welke onder hun bereik valt.

belang dat zij er bij hebben, voorzeker geregtigd zijn.

Het zijn niet bloot stoffelijke belangen; al de politieke en zedelijke rampen, die volken treffen, zijn onvermijdelijk met de Finan- ciën van eenen Staat verbonden.¹

De geschiedenis bevestigt het dan ook, hoe overspanning tot uitputting en eindelijk tot vernietiging van elk staatsgebouw leidt.

Een eerst vereischte derhalve is, dat de staatsuitgaven, en dien ten gevolge ook de belastingen, in evenredigheid zijn met de bronnen van bestaan en bezittingen der burgers.

Een Staat toch kan vergeleken worden in de rij der Staten bij een individu (ingezetene) onder de individuën (ingezetenen) van eenen Staat.

Reeds eene overoude, doch daarom niet minder juiste vergelijking: zoo stelde PLATO de regeling van eenen Staat in het naauwste verband met de zamenstelling en ontwikkeling van het menschelijke wezen en hij is hierin nagevolgd door de staatkundigen van lateren tijd, die, hetzij ten gevolge van bespiegeling, of wel door den geest des tijds daartoe genoopt, mede het onvermijdelijke hebben aangetoond, van overeenstemming tusschen de staatsregeling en de zamenstelling van het menschelijke wezen.²

Wordt deze overeenstemming dan gevorderd daar, waar zulks het staatkundige idée einer maatschappij geldt, deze wordt ook gevorderd daar, waar het de staatkundige belangen dier maatschappij geldt, welke beide in eene maatschappij ten innigste zamen verbonden zijn.

Zijn derhalve alzoo met de staatkundige en deze in zich bevattende de zedelijke belangen van eenen Staat, ook de stoffelijke belangen en alzoo ook die der burgers ten naauwste verbonden, dan behoort ook een Staat, even als elk zijner burgers, zijne uitgaven naar zijne inkomsten in te rigten.

1) J. ACKERSDIJK, *Neé-l. Finantiën*, bij JOH. MULLER, te Amsterdam 1843.

2) Zie J. A. BAKKER, Over de Staatkundige instellingen der Oudheid, vergeleken met die der hedendaagsche maatschappijen. Rotterdam 1825, bij ARBON en KRAP.

En mag het nu al niet door ieder worden erkend, dat een Staat ook in dier voege bij een menschelijk wezen kan of mag worden vergeleken, zoodat ook voor hetzelve de uitgaven naar de ontvangsten moeten berekend worden, dan toch leert de geschiedenis zulks niet alleen ten duidelijkste, maar toonden nog zelfs de jongstverloopene tijden in Nederland, het onvermijdelijke en belangrijke aan, van niet slechts het verbrokene evenwigt tusschen de staatsuitgaven en de inkomsten te herstellen, maar dat evenwigt ook voor het vervolg te bewaren.

De doorgaande regel, behoudens in bijzondere aangelegenheden, zij dan: eerst de inkomsten te onderzoeken en dienovereenkomstig de huishouding van den Staat en de daaraan verknachte uitgaven te regelen; want de beurs van den Staat wordt gevuld uit de beurzen der burgers, en men kan derhalve op den duur over riet meer beschikken, al had men tien maal meer noodig, dan deze kunnen of willen vergelden, zonder de beurzen ten eene male uit te putten of te doen toetrekken.

Een tweede vereischte is, dat de belastingen, onvermijdelijk verbonden aan de maatschappelijke zamenleving, zoo weinig mogelijk in getal zijn en dat elk burger naar evenredigheid van zijn vermogen in dezelve drage.

Dit toch is mede een hoofdvereischte; het vermogen der belastingschuldigen moet de maatstaf van het verschuldigde zijn, het welk zekerlijk mede uit de vertering kan en moet worden afgeleid, voor zoo verre hetzelve niet uit de bezittingen kan worden begroot.

Het is dan ook niet meer dan billijk, dat de rijkste het meeste betale, niet uithoofde hij het meest de bescherming der maatschappij behoeven, of wel meer belang bij hare instandhouding hebben zou, maar omdat hij het meeste heeft.

De minegoeden, zelfs de geringsten, behooren derhalve mede naar evenredigheid van hun vermogen op te brengen, en er zelfs eer in te stellen mede bij te dragen tot instandhouding der maatschappij, als hebbende daarbij geen minder belang; daar, behalve de bescherming, die zij mede genieten, zij bovendien in de maat-

schappij niet slechts die stoffelijke, maar ook zedelijke ondersteuning behooren te vinden en vinden, die hen kan opbeuren en veredelen. Hun toestand wordt dus niet slechts door de maatschappelijke samenleving merkelijk verbeterd, maar tevens wordt hun een gelukkiger toekomst voorbereid en de weg aangewezen, om zelf tot verbetering van hunnen toestand mede te werken.

En zulks is het maatschappelijke leven eigen, als bevattende het staatkundige — in zich het godsdienstige en zedelijke idee, en is alzoo onontbeerlijk tot het voortdurende bestaan en zelfbehoud van den Staat.

Een noodzakelijk gevolg hiervan is, dat de wetten duidelijk en verstaanbaar, alsmede eenvoudig en gemakkelijk moeten zijn, om zelfs door elken onbedrevenen mensch opgevolgd te kunnen worden.

Dit zal mede tot eene eenvoudige en onkostbare administratie leiden en de wetten uitvoerbaar maken, ook voor degenen aan wie de handhaving van dezelve is toevertrouwd.

Eindelijk moet niet uit het oog worden verloren, dat (om de woorden van den Minister GOGEL te gebruiken) „het welvaren „van een volk afhangt van duizende tot elkander betrekking heb- „ende kleinigheden. Alles gelijkt naar een groot spinneweb, „hetwelk somtijds door het breken van een enkel in schijn onbe- „duidend draadje, geheel uit elkander raakt. Elk draadje, elke „kleinigheid verdient opmerking. Alles is belangrijk en wat heden „niet als zoodanig voorkomt, kan het morgen zijn.”

Het is dan ook uiterst moeijelijk, ja ik durf haast zeggen ondoenlijk, zoo de inkomsten van eenen staat uit de opbrengsten van eene menigte verschillende belastingen moeten voortvloeien, hetgeen tevens kostbaar is, aan te tonen, wat bij voorkeur te belasten is.

Ja zelfs, zoo men de belastingen wilde leggen op hetgeen wel eens als weelde beschouwd wordt, hetgeen niet slechts in strijd is met het vereischte van het algemeen-, evenredig- en eenvoudig-zijn der belastingen, maar dat bovendien veranderlijk is, als afhankelijk van tijd en plaats, zou zulks niet minder moeijelijk zijn.

Wat toch is bepaald weelde, tegen over bepaalde behoefté, of wel, wat is als weelde, de behoefté te boven gaande, te beschouwen

Hetgeen in de verschillende standen der maatschappij voor den eenen behoefté is, is voor den anderen weelde. Welke dan is de stand in de maatschappij, dien men als het punt, waarvan men uitgaat, zal aannemen?

Dat punt, zal het juist zijn, is gelegen op den gulden middelweg, en wat er buiten ligt, is weelde of behoefté, — maar wie kan dat juiste punt aanwijzen? Ik geloof hierop gerust te kunnen antwoorden, *niemand*.

Met algemeene beschaving gaan verfijning van zeden gepaard en zoogenaamde weelde wordt behoefté, maar dan ook bloeijen kunsten en wetenschappen en waar die bloeijen vindt rijverheid en vlijt werk en voedsel.

De belastingen, zal het eene maatschappij wel gaan, moeten weinig in aantal, eenvoudig, geëvenredigd en algemeen zijn.

Mag nu het zoeken naar eene eenige, algemeene en geëvenredigde belasting, ter vervanging van alle anderen, als iets denkbeeldigs worden beschouwd, dan blijft echter het onderzoek nog over, in hoe verre de bestaande belastingen, in dien zin, beter geëvenredigd, vereenvoudigd en verminderd zouden kunnen worden.

—•••—

OVERZIGT DER STAATKUNDIGE GESTELDHEID DEZER LANDEN TIJDENS DE GRAVEN.

De inkomsten van eenen Staat, in eene naauwe betrekking staande met deszelfs staatkundigen toestand, zoo zullen wij vooraf kortelijc den vroegeren staat dezer landen nagaan.

Onder de landen dan in de 7de eeuw door de Franken overmeesterd, wordt Vriesland en het daarin gelegen Holland opgenoemd; zoo leest men, bij W. VAN GOUTHOEVEN: „Ende des konincx (Lotharius) volck liep al Vrieslandt door „ende wat mannen zij vonden die langer waren dan des konincx „rijtswaert sloegen zij doot. Als dit verhoorden de Slaven of te „Hollanders en de Wilthen ginge sij in des konincx genade en „dat lant metten Sticht, dat doe met eener namen geheeten wert „Battavien of Hollant dat worde nugenoemt Oost-Vrancrijk. Maer „dese Slaven en Wilthen en bleven daer niet langher in, dan dat „de koningh weder in Vranckrijk was.”¹

Onder Vriesland werd gerekend die landstreek, welke zich uitstrekkt van het Flie, naderhand de Zuiderzee, of liever gezegd

1) *D'oude Chronycke en de Historiën van Holland*, door W. VAN GOUTHOEVEN, 2de Div., XXVI Cap. en *Johannes a Leydis*, B. I, H. 16.

van de Wezer af, tot aan de Sincfala op de grenzen van Vlaanderen.¹

De Vriezen echter, na den dood van RADBOUD in opstand gekomen, werden door KAREL MARTEL overwonnen en hunne landen aan de koninklijke schatkist of domeinen gehecht,² wanneer, ten gevolge der verdeeling van het Frankische Rijk,³ en latere verdeeling van Lotharingen,⁴ na verschillende oorlogen, deze landen in de 10de eeuw, door HENDRIK DEN VOGELAAR aan Duitschland gehecht zijn.⁵

Onder het graafschap Holland, waarvan het begin geheel onzeker is,⁶ schijnen in lateren tijd verschillende graafschappen, als van Flardinghen van den (Hollandschen) IJssel, de Maas, Rijn, de Leithe en eenige andere begrepen te zijn geweest.⁷

Ten tijde van RADBOUD onder het Hertogdom Vriesland gerekend, vindt men in 811, van eenen GEROLF, Graaf in Vriesland, gewag gemaakt, in 837 door de Deenen verslagen.⁸ Zijn zoon DIEDERIK, Graaf in Vriesland, verkreeg in 869 het bosch Wasda⁹, wiens zoon GEROLF II, graaf in Vriesland van Koning ARNULF in 889 eenige goederen tusschen den Rijn en Suit-

1) *Friesche Wetten*, Tit. I, § 3 en 10. Over de gelegenheid van de rivier Sincfala, zie VAN DE SPIEGEL, *Oorsprong en Historie der Vaderlandsche regten*, pag. 66, n°. 1.

2) *Capit. Caroli. M. en Ludovici. L. vi, c. 366.*

3) *Baluzius Capital. Regum. Franc. Tom. I*, pag 439.

4) VAN MIERIS I, D. I, p. 24. *Divisio Regni Lotharii, Imperatoris, inter Carolum Calvum, Franciae et Ludovicum Germaniae Regis fratres, facta in Procas-pide ad Mosam fluvium, haud procul ab Heristallio. Anno 870.*

5) STRUV. *Corp. Histor. German.* Tom. I, p. 249.

6) Zie BUCHELIUS, in zijne aanteekeningen op *Heda*, pag. 58. *De origine Commitatus Hollandiae.*

7) VAN MIERIS, D. I, p. 50. VAN LOON, *aloude Hollandsche Historie*, D. I. Voorberigt en pag. 290 en D. II, p. 73.— BILDERDIJK, *Geschiedenis des Vaderlands*, D. I, en *de ophelderingen en bijvoegsels*.

8) VAN MIERIS, D. I, pag. 31. *Geslachtlijst van de Koningen der Franken uit den Karolijnschen stam, om de verwandschap met de Vriesche Graven, van het thans genaamde Holland, en de oorzaak van de giften door die Koningen aan de gemelde Graven en Bisschoppen in deze landen gedaan, te lichter te bevatten.*

9) VAN MIERIS, D. I, p. 22.

hardeshagen ontving,¹ wanneer zijn zoon DIEDERIK als graaf van Holland vermeld in 922, door KAREL Koning der Franken met eenige goederen begiftigd werd,² wiens zoon DIEDERIK bij zijns vaders leven klooster-Graaf van EGMOND, en na zijnen dood Graaf van Holland werd en door Koning OTTO in 985 met verscheidene landen en goederen, die in eenige verschillende graafschappen van het thans genaamde Holland gelegen, en eertijds door hem in vruchtgebruik bezeten, begiftigd werd,³ wiens opvolgers in lateren tijd zich tevens Heeren van Vriesland genoemd hebben.⁴

Het graafschap Holland nu was een Hoofd- of Vorstenleen (feudam capitale et Regale) en hielden deszelfs graven als leenmannen van het Duitsche Rijk, hetzelve onmiddellijk van den Keizer te leen; men vond dan ook zeer veel Graven, die geen Hertog boven zich hadden, zoo als anders gewoonlijk was; zij waren bovendien *ex ipso jure* Graven van Zeeland,⁵ alsmede voogden van het sticht Utrecht.⁶

1) VAN MIERIS, D. I, p. 27.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 34.

3) VAN MIERIS, D. I, p. 50. Deze komt voor als DIDERIK de II, Graaf van Holland, in een steekspel in 935 of 936 door Keizer HENDRIK gegeven, bij welke gelegenheid ook wordt melding gemaakt van ARNOLDUS COMES HOLANDIAE, een zoon van dezen DIDERIK die zijnen vader in 988 in het Graafschap is opgevolgd, en bij die gelegenheid den vaderlijken titel schijnt gevoerd te hebben. VAN MIERIS, D. I, p. 38.

4) Graaf FLORIS de V is de eerste der Graven geweest, welke den titel van Graaf van Zeeland en Heer van Vriesland in zijne opene brieven heeft aangenomen, en wel volgens de meening van VAN MIERIS het eerst in eenen brief van 10 Febr. 1291, waarbij gen. Graaf de Abdis van Rijnsburg in zijne bescherming neemt. D. I, p. 534. Zie mede v. MIERIS, D. II, p. 146, Anno 1314. *Romanorum Rex mandat Communitatibus Frisiae de Oostergo et Westergo ut comitem Hollandiae legitimum Dominum agnoseant.*

5) VAN MIERIS, D. I, p. 505, *Imperator Rebellibus Comite Hollandia anno 1290.* De Roomsche Koning RUDOLF schrijft den Edelen van Zeeland, dat hetzelve land door de Graven van Holland altijd bestierd en door dezelen van het Keizerrijk te leen gehouden geweest is, dat ze dien als hunnen waren Heer zouden erkennen.

6) VAN MIERIS, D. II, p. 627, WILLEM, Graaf van Holland tot Voogd

Tot Graven werden meestal aangesteld mannen van den eersten rang en alzoo *vrije*, die als hoofden der stammen, of vorsten (*principes, primores, primates*) konden worden aangemerkt, als zoodanig eigene of allodiale goederen bezaten en met de landstreek derhalve naauwkeurig konden bekend zijn.

Aan de Graven was het opgedragen, volgens de wetten, aan elk landschap eigen, de regtsoefening te houden en daar deze zwaegen, volgens de Capitularia of landswetten der koningen¹ zoo als uit hunne aanstelling blijkt. „Derhalve daar wij meenen uwe getrouwheid en nuttige bekwaamheid ondervonden „te hebben, zoo hebben wij u de bediening van het graafschap..... in het district..... welke uw voorganger..... tot nu „toe heeft waargenomen toevertrouwd, zoodat gij altijdeene ongekrenkte trouw jegens ons bewaart, en dat het volk, dat zich daar „onthoudt, zoo de Franken, Romeinen, Bourgondiërs, als de overige natiën, onder uwe Regeringen bewind mogen verkeeren en „bestierd worden, en dat gij op eene regtmatige wijze, volgens de „wet en hunne gewoontens moogt regeeren; dat gij de weduwen en „wezen zijt een beschermer; dat de misdaden van struikroovers „en kwaaddoenders streng gestraft en beteugeld worden, opdat „de volken zich wel gedragen en onder uwe bestiering blijmoedig „en gerust leven en bestaan mogen.”²

In de oude bescheiden worden de Graven (*Graffi* en *Grafiones*) dan ook wel genoemd, *Judices Fiscalini* en somtijds eenvoudig *Judices* (regters).

Aan de Graven was ook opgedragen het bestuur over de krijgs-

van het Bisdom Utrecht verkozen zijnde, stelt zynen neef den Heer VAN ARKEL aldaar tot zijn Stedehouder aan. Anno 1340.

1) De Staatszaken van het Rijk werden op de Rijksvergaderingen, welke in de maand Maart of Mei gehouden werden, afgehandeld, alles wat in deze vergaderingen werd vastgesteld noemde men capitulum (een hoofdverordening) en daarvan is het dat de wetten der Franken onder den naam van Capitularia voorkomen.

2) *Formulas*, L. I. Cap. VIII.

zaken; zij vergezelden als zoodanig de Koningen op hunne tochten en werden zij ook genoemd *Comites* (medgezelten); men vindt ook vermeld dat zij de legers tegen de vijanden aanvoerden.¹

In den krijg werden zij gevuld van hunne leenmannen² (*valvasores*, *valvasores minores*, en *valvasini*) makende leen, achterleen en achterleenen de bezittingen uit van aanzienlijken en geringen en zijnde het eene hoofdverplichting, het leenstelsel medebrengende, om met den Graaf ter heervaart te trekken, waarmede bovendien somtijds verschillende praestatiën gepaard gingen, in geval hij trouwde, ten Keizerlijke hove trok, zijn broeder trouwde of Ridder werd enz.

Nog waren de Graven belast met de ontvangst der Koninklijke inkomsten, *res fisci regii*, de dingen van 's Konings schatkist, der Koninklijke schatkamer, in onderscheiding der goederen, van de Vrijen of Edelen, genaamd: *allodia*, *dominia*, *terrae salicae* (allodiale, heerlijke, eigene goederen, salische landen), in welke goederen hunl. hetzelfde regt toekwam, als den Koning in de zijne, behalve de *Territoriale Opperheerschappij*.

In de waarneming van hunne bediening, werden zij geholpen door *Vice-Comites*, *Centenarii*, *Decani* en *Rachimburgi*, welke laatste naderhand gewoonlijk schepenen genaamd werden.

De Graven hadden alzoo eene bestierende magtoefening en van eenen tijdelijken aard en waren zij, even als de Hertogen, onderworpen aan het toezigt der Koninklijke afgezonden (missi).³

1) *Hist. Franc.* Lib. VI. Cap. 19, en *Capit. Caroli*. M. II, anno 813 Cap. 9.

2) DIONYSII GOTHOFREDI, *Consuetudines feudorum*. Lib. 2, Tit. 10, *Quis dicitur Dux, Marchio, Comes, Capitaneus vel valvasor.*

3) *Ducange in voc. missi*, en *Capitul. Caroli*. M. anno 812. Volumus proper justicias, quae usque modo de parte comitum remanserunt, quatuor tantum mensibus in anno missi nostri legationes nostras exerceant, in hieme januario, in verno aprilii, in aestate julio, in autumno octobrio. Caeteris vero mensibus, unusquisque comitum placitum suum habeat et justicias faciat.

Ook de kerkelijke van hoogen en lagen rang en het beslissen hunner

Zij genoten ook geene bepaalde jaarwedde, maar zij leefden, als de vrije of de edelen, die later den hoogen adel uitmaakten, in onderscheiding toen van de vrijen van mindere waardigheid en de onvrijen, die zich zelven bevrijd hadden en die den lagen adel daarstelden, uit de opbrengsten van die goederen, welke zij in volkomen grondeigendom, naarmate van de verovering, of wel later bij giften verkregen hadden, en uit de opbrengsten der Feodale goederen, vroeger dan ook genaamd Benificia, of gunstbetooningen, begiftigingen, wel van elkander te onderscheiden, alsmede uit de voordeelen aan de waarneming van hunne bediening verknocht.

Even als bij de verdeeling der landen, de Keizers of Koningen het grootste deel erlangd hadden, uit welker opbrengst zij in de kosten van hunnen staat voorzagen,¹ zoo hadden dan ook de overige Grooten, waaronder de Graven te rangschikken, hunne landen, en bezaten zij, als Heeren en Eigenaars op hunne allodiale grond- of stamgoederen alle civiele en criminelle jurisdictie,² van waar in Frankrijk en Duitschland de bekende regel, dat alle jurisdictie in haren eersten oorsprong is allodiaal, of patrimonieel.

De dienstbaren behoorden tot die landerijen, waarop zij geboren waren, en maakten de geringste soort van ingezetenens uit; zij waren tot zekere jaarlijksche opbrengsten aan den Eigenaar verpligt, en mochten als lijfeigenen zonder zijne toestemming het land niet verlaten; ook moesten zij, zoowel in de huizen als op het veld, al die diensten verrigten, die een hard of goedertieren Heer van hen verlangde; zij hadden nogthans hun eigendom,

geschillen was mede aan de missi domini onderworpen, MOSHEIM saec VIII. Pars II., C. II., § XV. *Limitibus circumscripta erat, ab. Imp. Pontificum potestas.*

1) *Capitularium de Villis.*

2) Van daar het formulier: „zonder eenigen toegang, of ook met vrije en volzekere magt, om dat te schenken, te verkoopen, en daarmede te „doen wat hij zal willen, zonder belet van iemand.” Zie ook VAN MIERIS, D. I., p. 45, 61, 64.

hoe gering die ook zijn mogt, en eerst dan, wanneer zij heimelijk de vlugt namen, viel dezelve hunnen Heer in handen.¹

Adeldom vorderde dan ook een volkomen grondeigendom,² ofschoon men in lateren tijd, bij het toenemen van het aantal edelen, ten laatste Edellieden zonder land vond, nog vermeerderd met den diplomatieken adel.

Sedert echter de bediening der Graven erfelijk was geworden, waarvan de voornaamste oorzaak volgens het algemeen gevoelen te zoeken is in de verdeeling van het Rijk van KAREL den Grooten, had zulks ook met de leenen (feodale goederen) plaats gegrepen en schijnt men er over te hebben beschikt, als over alladiole goederen, zoodat in de Rijksvergadering, gehouden te Roncalia in 1158 een besluit genomen werd, om de vervreemding van de leenen des Rijks te beletten.³ En werd zulks ook gesteld, onder de verpligting de Ridders opgelegd, als blijkt uit den Regel van Ridderlijke Orde in 1247, aan WILLEM Graaf van Holland voorgesteld, toen hij tot Roomsche-Koning van de Vorsten des Rijks, in de Keulsche Rijksvergadering gekozen werd.⁴

Tot de vermeerdering van de magt der Hollandsche Graven,

1) *Geschiedenis van Graaf WILLEM van Holland, Roomsch Koning*, door Mr. JOHAN MEERMAN, Vrijheer van Dalem. D. I p. 25.

2) *Aut, ot, at*, beteekende oudtijds eene bezitting, en daarvan is het dat Othelman of naar onze uitspraak Edelman, welk woord eigenlijk een man van bezittingen (*possessionarius*) of een gegoed man, eene bezitter beteekent, tot eenen eernaam van eenen vrijgeboren en Edelen is overgebracht en dat adel bij ons, den staat van vrijgeborenen of Edelheid betekende (zie ECCARD ad Legem Salicam pag. 34.) In de goederen en in de bezittingen van vrij eigen goed, moet de grondslag bij de ouden van den adeldom gezocht worden. Zie *Staatkundige Akademie-verhandelingen*, I. D. Mr. H. P. HEENEMAN, *Over de Graaflike beden*. Hoofdst. 4, § 2.

3) VAN MIERIS, D. I, p. 106. FREDERICI I. Imperatoris Augusti Decreta in Comitus apud Roncalias habitis cum proceribus Germaniae, Galliae et Italiae de Regalibus Imperii. Anno Domini MCLVIII et DIONYSII GOTHO-FREDI, Feud. lib. 2. tit. 55.

4) VAN MIERIS, D. I, p. 244. Rempublicam illibatam in vigore suo permittere, bona feudalia Regni vel Imperii nequaquam alienare, ac irreprehensibiliter apud Deum et homines in hoc mundo vivere.

nu gaven de Keizers, als Opper-leenheeren van alle Duitsche Staten zelven aanleiding; zoo beloofde in 1204 PHILIPS Roomsch-Koning aan WILLEM Graaf van Holland, hem al de leenen, welke zijn vader en broeder van het Keizerrijk ter leen hadden bezeten, vrij te geven, indien hij beloofde hem in het streven naar het Keizerschap te ondersteunen.¹

Nog verder ging Keizer LODEWIJK in 1330, wanneer hij aan Graaf WILLEM al de regten afstond, welke het Rijk op Holland, Zeeland en Vriesland had, uitgezonderd het regt van manschap.²

De Graven, op die wijze, door de Keizers zelven in hunne plaats gesteld zijnde, zagen hunne magt en hun aanzien hier te lande hand over hand toenemen, te meer daar niet alleen de grond- of stamgoederen der overige aanzienlijken versmalden, naar mate de adel aangroeide, maar ook vele van die goederen, door hunne bezitters, om verschillende redenen, en ook al, om in verwarde tijden beschut te worden, aan de Graven werden opgedragen en in leen verwisseld,³ aan welke somtijds een leenstam verknocht werd.⁴ Zoo droeg onder anderen in 1230 de Heer van Altena, het slot van Altena en hetgeen er onder behoorde, mitsgaders al zijn allodiaal goed in Zuid-Holland op aan Graaf FLORIS, om

1) VAN MIERIS, D. I, p. 145, *Pactum Philippi Romanorum Regis, Cum Duce Brabantiae factum. Anno 1204.*

Praemisis etiam adjecimus, quod Willemo Comite Hollandiae foenda, quae Pater suns et Frater ab Imperio tenuerunt, libere conferre debemus.

2) VAN MIERIS, D. II, 497, Anno 1330. LUDOVICUS IV, Imperator remittit omne jus imperii, excepto solo homagio Guillelmo comiti Hannoniae et Hollandiae, quod ille et ejus praedecessores debuerant Regibus et Imperatoribus Romanorum.

3) HUIG DE GROOT, Inleid. *Holl. Regtsgel.* B. 2, d, 41.

4) Een leenstam bestaat in eene somme gelds, die door agnaten of ten hunnen behoeve en met hun medeweten en wil, door een ander bepaald wordt, om altijd met de successie van het leen verknocht te zijn en verbonden te blijven, even als of men aan een huis het fideicommissum maakte, met eene som gelds voor reparatie. BILDERDIJK, D. I. p. 324.

hetzelve gemeenerhand van hem te leen te houden.¹ Ook uit andere oorzaken vervielen of kwamen vele Heerlijkheden aan de Graven, zoo als in 1297 de Heerlijkhed van Amstel, uit hoofde van den moord van FLORIS den V. Zoo heeft Woerden mede hare eigene Heeren gehad tot in 1297.

Gouda kwam in 1300 aan de Graven, bij gebreke van opvolgers en meer anderen. Zoodat dan ook de Graven in de 14de eeuw bijna als de wettige landsheeren (witachtige, of rechte landsheeren) waren te beschouwen.²

OVER DE GRAAFLIJKE INKOMSTEN.

De Graaflijke inkomsten dan, vloeiden voort uit de opbrengsten der Graaflijke goederen, en ook gedeeltelijk uit de Regaliën.

Onder deze nu zijn te rangschikken: de opbrengsten der tollen, die der visscherijen, zoutziederijen, munt, schipbreukige of gestrandte goederen, goederen zonder erfgenaam, goederen van die hun lijf hadden verbeurd en meer anderen.³

1) VAN MIERIS, D. I, p. 206, bij wien men van dergelijke opdrachten vindt gewag gemaakt als: D. I, p. 340, 382, 387, 425, 504 en 613. D. II, p. 6, 71, 74, 119, 121, 123, 129, 195, 216, 425, 774. D. III, p. 425 en eene menigte anderen, ook al om te blijven *een open huis of herberge*.

2) Comes enim, Dominus erat immediatus, omnium feudorum, quae ad comitum Hollandiae cameram feudalem pertinebant. P. BORT, *in diss de jure feudali*. p. 352. n. 5.

3) Consuetudinis Feudarum DIONYSII GOFHEFEDII, Lib. II, tit. 56. Quae sint Regaliae.

Regaliae, armandiae, viae publicae, flumina navigabilia, et ex quibus fiunt navigabilis, portus, ripatica, vectigalia, quae vulgo dicuntur telonia, monetae, multarum poenarumque compendia, bona vacantia, et quae ut ab dignis, legibus auferuntur, nisi quae specialiter quibusdam conceduntur, bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum et proscriptorum, secundum quod in novis constitutionibus cavetur, angariarum, parangariarum et plastrorum et navium praestationes, et extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistra-

Onder de Graaflijke goederen waren begrepen, alle gronden, stroomen, wateren, duinen, velden, hoeve en mansa,¹ voor zoover deze niet als allodiale goederen aan bijzondere heeren of edelen toebehoorden, met de daaropwonende Hofliede² slaven, of lijfeigenen, ook genaamd eigenhoorige, eigene lieden, hofhoorige lieden, onvrije boeren, huisbondenen, huismannen, volschuldigen, cijnsbaren, cijns of tijnsschuldigen, waschtijnsen, keurmedigen of keurmedischen,³ schotbaren, schotboortigen, schotschuldige, liten, of laten, luiden,⁴ en de daarop gelegene steden, sloten of burgten, alwaar zij hunnen intrek konden nemen, soms ook hoflanden genaamd en alles wat 's Graaflijkheid domein⁵ was genoemd en bij leenen door

tuum ad justitiam expediendum: argentariae et palatia in civitatibus consuetis, piscationum redditus et salinarum et bona committentium crimen majestatis, et dimidium thesauri in loco Caesaris inventi, non data opera, vel loco religioso: si data opera, totum ad eum pertineat.

1) Een mansa, of mansus eene hoeve, was naar het oordeel van sommigen 12 bunders groot, die ieder 912 roeden rijnlands en aldus 18 morgen en 144 roeden uitmaakten, ook door Hoba werd wel een hoeve verstaan. VAN MIERIS, D. I. p. 27 en 79.

2) *Heda*, pag. 225. „Homines ad curias suas pestinentes, qui communiter „Hoflude Dicuntur.“

Inconscripto Instrumento Dominii Abcoudii de Jurisdictione in Ameronge Anno 1280.

3) *Cuermede vel cormeda* nihil aliud quam jus ex bonis adscriptitii eligendi, ubi obiit, unum optimum quodque equum, bovem vaccam, vestem mensa, lectum, etc. Gerardus comes, Gelriae in charta anno 1227, apud Pontanum. Hist. Gelr. lib. VI. Zie MIERIS annot. D. I, p. 204 — Dit regt werd ook wel afgekocht, VAN MIERIS, D. III, p. 409. — Zie mede BUCHELIUS in zijne aant. op *Heda*, p. 209, 248 en 256.

4) *Liten of laten, luiden*, waren de zoodanige, welke in den oorlog gevangen zijnde gemaakt, hadden kunnen weggevoerd of gedood worden, maar die in de overwonnene landen, waren overig gelaten, om de landerijen te bebouwen, of die uit den harderen staat van slavernij wel niet vrij gelaten, maar toch in eenen zachteren staat waren overgebracht, onder verplichting van eene jaarlijksche cijns.

5) Om het woord Dominium en Domania beter te verstaan, moet men opmerken, dat er onderscheid gemaakt moet worden tusschen Imperium en Dominium; het imperium raakt het gebied of regt van wetgeving enz..

den Graaf kon worden uitgegeven, van waar slotvoogden, kastelanijen, hooge en mindere heerlijkheden, hals- en ambachtsheerlijkheden enz. Zoo mede de regten aan die goederen verbonden, waaronder het Tiendrecht of Tienden.¹

DE TIENDEN.

De Tienden, of het Tiendrecht,² was een inkomen, echter niet uitsluitend, van de voortbrengselen der landerijen, daar, zoo als wij reeds opmerkten, deze ook gegeven werden van de slaven, tollen of koopmanschappen, van de gestrande goederen en z^evonden en anderen;³ zoo komen er ook tienden, doch zeldzaam, van huizen voor, alsmede van tuinen, parken (indagines), kreupelbosschen, wijngaarden, visscherijen,⁴ vee

over diegenen, die in dat Dominium woonden: Dominium en Domein bevat al die wijd uitgestrekte goederen en regten, die alleen voor zoover een particulier niet kon zeggen, 't is *het mijne*. 's Graven eigen goederen waren, hem aangekomen bij het Duitsche Rijk, zoodat 1^e het territoir zelf of de grond, 2^e alle stroomen, wateren, duinen en alles wat nu 's Graaflijkheds Domeinen heet, alles wat naderhand bij Leenen werd uitgegeven en waarvan de vasalen dus het *utile Dominium* kregen, onder die benaming begrepen werden. Hier rustte oulings het geheele systeema van Finantie op; maar als de inkomsten hieruit niet meer toereikten, moest men van de ingezetenen, bij wijze van *Beden* medehulp hebben. In dien zin heet hij Lantsheer, Heer of Erfheer van 'land; doch in het stuk van 't imperium heet hij souverein, oppervorst, hoogheid enz. Zie *Staatkundige Academ. verhandelingen*, II^{de} D. p. 205 Mr. H. S. v. Son, *Verhand. over de Natuur en Oorsprong van het Hof van Holland onder de Graven*.

1) VAN MIERIS, D. I, p. 5, anno 753.— Pipinus Francorum Rex prædia, Ecclesiae cathedrali S. MARTINI, Ultrajectensi a Pipino, Carrolo Martello, et Carolomanno donata; anno 753, confirmat petente S. Bonifacio Archiepiscopo Ultrajectensi et Maguntino..... Ut omnem decimam de terris seu de mancipiis, aut de teloneis, vel de negotiis, aut undecumque a partibus Fisci census spectare videbatur.

2) Over het Hollandsch Tiendrecht, zie v. d. SCHELLING.

3) VAN MIERIS, D. I, p. 5, l. c. en idem p. 21.

4) Deze kunnen uithoofde van de vele visscherijen belangrijk geweest zijn, als eene soort van tiendgerechtigheid, zou ook kunnen geteld worden, de zoo genaamde Hofvisch, zijnde zeker gedeelte van devangst van den visch, die

en van voeder voor het vee; ¹ nog vindt men ook gewag gemaakt van een schutters-tiende. ² Ook van twintigstens en negendens wordt wel hier en daar melding gemaakt; zoo moesten de burgers van Grevenmacheren den Graaf van Luxemburg de 9de schoof van hun koorn en den 9^{den} korf van hunne wijn-gaarden overlaten. ³

Zoowel wereldlijke als geestelijke vorsten deden somtijds van de tienden echter afstand, om daardoor den landbouwend en stand op te wekken, beschouwende dit regt als drukkend, en den ondernemingsgeest in den akkerbouw ⁴ uitdovende.

De tiendens, nu ook wel genaamd *ware en regte tiende*, ⁵ ook wel *tiendens met derzelver toebehooren*, waren somtijds onderscheiden in groote en kleine of smalle tiendens, die en bij-eengevoegd, ⁶ en afzonderlijk voorkomen. ⁷

bij de visschers en zeeluiiden langs de zeedorpen aan de Noordzee, genaamd Zuidstrand, gevangen, afgeslagen en verkocht worden.

In de naamlijst van de goederen der Utrechtsche Kerk, welke zij voor de tijden van ODIBALDUS, den XII Bisschop, gehad heeft, komen ook voor de tienden in Almere (Alkmaar) van de grootte vischnetten, v. MIERIS, D. I, p. 18. Decima etiam in Almere de sagenis Sancti Martini.

1) MEERMAN, *Gesch.*, D. IV, pag. 166 en de plaatsen aangeh., Schaten, Ann. Pad. II, 63 Gudeni Syll. 225, Ejusd. Cod. Dipl. V, 14, Lunig XVII 114.

2) „Et ipsum super decimis dictis Schutters-tiende fuerit sive de jure, sive peramicabilem compositionem sedata. *Heda*, p. 264, in Instrumento quo probatur translatio juris dictionis et decimarum in Herbert-koop Decano et Capitulo Collegii Martiniani, anno 1386.

3) MEERMAN, D. IV, p. 172.

4) MEERMAN, D. IV, p. 170. 1254 jungii Hist. Benth. p. 73. 1248 MIRAEUS IV. 409. 1252. Oudh. van Deventer, II, 345. 1249 Schaten Ann. Paderb. II, 63. 1253 Zunig XVII, 114. DUCANGE ad. h. v.

5) MEERMAN, Cod. dipl. p. 356. Excepto quod volimus quod dictus W, et heredes sui veram et rectam decimam dicte terre a nobis et nostris successoribus jure teneant feudali.

6) VAN MIERIS, D. I, p. 212, anno 1236. Donatio Wilhelmi Tutoris Hollandiae ad ecclasiam de Rijnsburch.

Adhaec et jam in Osgert decimam majorem et minorem, cum suis attentiis a loco qui dicitur Molencamp versus aquilonem, zoo ook VAN MIERIS, D. I, p. 335.

7) VAN MIERIS, D. I, p. 292. anno 1255. Gratificatio monasterio'

Met de tienden, die door het geheele Graafschap verspreid waren, handelden de Graven naar welgevallen, verruilden, splitsten of beleenden die, schonken die in gebruik of wel in eigendom, somtijds verkochten zij het land, doch behielden de tienden zich voor; ¹ somwijlen wezen zij weder de tienden aan. ²

De tienden bevonden zich dan ook in allerlei handen, zowel van wereldlijken, als geestelijken, en leefde men er mede, als met ieder ander eigen goed.

Van tijd tot tijd waren er dan ook al omtrent de tiendens, of zij van geestelijken of wereldlijken oorsprong waren, oneenigheden gerezen, bestaande de wereldlijke tiende, in onderscheiding der geestelijke, in het elfde deel.

Aan dit verschil is dan ook kennelijk of de tienden van geestelijken, of wel van wereldlijken oorsprong zijn, gevende de geestelijke in navolging van de Levitische wet onder de Christenen ingevoerd, het tiende deel, die van wereldlijken oorsprong daarentegen, gesproten uit het oude Duitsche regt, het elfde deel. ³

De opbrengst nu van de tienden in Holland, Zeeland, en Utrecht, kan, voor zoover dezelve niet door schenkingen, als anderzins verminderd was, niet onbelangrijk geweest zijn, waarbij nog de tienden van Vriesland, hem door de Vriezen toegestaan, gevoegd moeten worden.

De tienden dan waren velerlei, als:

De grote tienden, zijnde van koren en veldgewassen, kooren

Egmondensi Romanorum regis..... in dictorum fratum suorum solatium totam majorem decimam in Verholte etc.

1) MEERMAN, Cod. Diplom. p. 320 en 356.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 253, anno 1248. Donatio Romanorum Regis Wilhelmi Luberto abbatii et monasterio Egmondensis facta, nec non confirmatio omnium bonorum eorum en D. II, p. 119, anno 1311.

Graaf WILLEM verlijdt ten verzoeken van DIEDERIK VAN DER WALE, zekere tienden op deszelfs twee kinderen en neef.

3) HUG DE GROOT, *Inleid. Holl. Regtsgegl.* B. II, D. XLV, p. 125.

of te Ma-tienden (decimas segetum)¹ ook genaamd, groven of gaveltiend, nog verdeeld in oudhoevige, of nieuw aangebroken en die zijn bloktienden, of springtienden.

De kleine of smalle tienden (minutas decimas) als van moes, hout; gras, hop, radijs, kool, ajuin, appelen, peren, noten enz.

De krijtende tienden, ook wel genaamd bloed, of vleesch tienden, waaronder gebracht werden, veulens, kalveren, lammeren, jonge varkens, ganzen, bijen en ander beest-geboorte.²

Het bosch, of hameltiend, bestaande in eene zekere uitkeering van eene kudde voor het driftrecht in de bosschen.

Eene dergelijke uitkeering, in het nederduitsch vademinge genaamd, werd gevorderd, wegens het drijven of weiden der varkens in 's Graven bosschen, welke tiendvordering, ook genaamd werd escaticum, of naar de Ekels glandaticum, welke uitkeering somtijds werd vrij gegeven.³

Tijdens het tiend nu vorderbaar werd, was de tiendpligtige gehouden den tiendheffer driemaal overluid te roepen, zoodat men het zeven akkers ver kon hooren en bij aldien de tiendheffer dan niet verscheen, kon de tiendpligtige volstaan met het tiend bij twee zijner buren uit te zetten en het vier-en-twintig uren te bewaren, wanneer hij niet langer voor hetzelfde aansprakelijk was.⁴

Merken wij nog op, dat de oplening van het tiende, ook wel in zekere geldswaarde verwisseld werd; zoo bepaalde Graaf WILLEM in 1411 dat die van Enkhuizen, in plaats van de tiende

1) V. MIERIS, D. I, p. 349, anno 1269. Comes Hollandiae obligat Bouduino de Nortteke, marito Aleidis filiae Ottonis Episcopi Traiectensis, aliquot decimas pro solutione dotis. Obligavimus decimas segetum et minutas decimas apud Soetermere.

2) HUIG DE GROOT, l. c., zie mede VAN MIERIS, D. I, p. 80 en 83, betrekkelijk de tienden op te brengen door die van Heilo en Alkmaar.

3) VAN MIERIS, D. I, p. 357, Anno 1261. Aleidis Tutrix Hollandiae concessit Abbatissae et Conventui de Losdunen jus annuatim mittendi quindecim portcos in nemore de Haerlem absque exatione, qeac dicitur Vademinghe.

4) VAN MIERIS, D. I, p. 473, Anno 1288. *De wetten van Graaf FLORIS, aan de Vriczen verleend.*

eenen ouden Wilhelmus, Hollandschen gulden zouden opbrengen.¹

Met er tijd over het tiendrecht door het verschil van gebruik twist ontstaan zijnde, werd op dit stuk bij een Edict van KAREL den V d. d. 1^e October 1520 voorzien, nader geïnterpreteerd bij placaat van den 19^{den} April 1529,² hetwelk nog ten grondslag van dit onderwerp ligt.³

DE BOETEN OF BREUKEN

Wij hebben reeds opgemerkt, dat die hun lijf hadden verbeurd, ook hun goed verbeurden; de verbeurdverklaringen van des onderdaans bezittingen en de boeten, maakten dan ook eenen niet onbelangrijken tak der Graaflijke inkomsten uit.

In die duistere tijden werden alle misdaden en wanbedrijven met geldboeten gestraft; zoo was bij de Frankische Wetten op moord en doodslag zekere geldboete gesteld, verschillend naar gelang van de personen, hunnen stand en de omstandigheden, die de daad hadden vergezeld. Zoo wist men den prijs van eenen verminchten vinger en van de geheele hand, van een en van twee oogen, het kneuzen van de ooren enz. Had een niet vrije (onedele) de hand of den vinger van eene vrije (edele) vrouw omvat, of gedrukt, zoo betaalde hij eene zekere boete, welke opklom, naar gelang de daad, als meer in strijd met de eerbaarheid, beschouwd werd: in een woord, op alles was

1) VAN MIERIS, D. IV, p. 177.

2) *Groot Plac. Boek.* D. I, p. 1582 en 1586 en GPB. D. VIII, p. 871, inhoudende eene nadere verklaring van het Placaat dd. 1 Oct. 1520.

3) Omtrent het oud tiendrecht hield het Wetboek van 1810 enige bepalingen gegrond op de voorschriften van genoemd Edict, terwijl in het Fransch Wetboek, ingevoerd in 1811 en in het nieuwe ingevoerd in 1838, geene bepalingen omtrent het oud tiendrecht voorkomen; wat betreft het decreet van 22 Jan. 1813 inzonderheid ten aanzien der afkoopbaarheid der tienden, is bij besluit d.d. 22 Oct. 1814, Stb. n°. 103 buiten werking gesteld.

zekere geldboete gesteld, op diefstal, brand, slaan, werpen, het bezigen van scheldwoorden¹ enz.

Hetgeen men in Frankrijk hieromtrent aantreft had ook in Duitschland en deze landen plaats. De *Hunsingosche Keur* in 1252 door de Abten en Wijsten bij een verzameld en die in meer gedeelten van Vriesland schijnt gegolden te hebben, bevat eene lijst van verwondigen met de prijzen er achter, die van de woestheid en ruwheid dier tijden eenigzins een denkbeeld kunnen doen vormen.²

Afzonderlijke misdaden werden in die tijden, uit hoofde van de grove onkunde der Regters in het regt, ook wel door partijen afzonderlijk afgedaan en als zij zich bevredigd hadden, betaalden zij voor het verbreken van de rust der maatschappij aan den Graaf van het grondgebied een derde gedeelte van het breuk- of zoengeld (*fredum*).³ Somtijds kwam ook wel in de steden een gedeelte der boete ten voordeele van de stad, of der poort, ook wel der Regters, al naar zulks bepaald was⁴) bij de keuren en handvesten van tijd tot tijd door de Graven verleend; zoo als blijkt uit de keuren en wetten in 1217, door WILLEM Graaf van Holland en den Burggraaf van Zeeland aan Middelburg verleend⁵

1) *Loi des Francs trad. de PEYSE alsmede Capit. Reg. Franc.* tom. I, Edit. Balusii.

2) Deze uitvoerige lijst is te vinden bij MEERMAN, D. III, p. 60—72.

3) *Staatkundige Academie-verhandelingen* 2de Deel. Mr. D. DEUTZ, *Over den oorsprong der Rechtbanken in de Nederlanden van de vroegste tijden af.*

Zie mede de aant. van BUCHELIUS op *Heda*, pag. 49, sub Litt. t. *Fredum*. Compositio fisco debita à *Vrevel*. M. Gold, *Lijdius*, H. BIGNONIUS in notis ad Marc. Lindebrogus ad L. salicam, Tit. 14 ex Greg. Fur. eod. loco sub Litt. S. *Bannum*. Est. mvlcta judicialis vid. Gloss. Lat. Bat. *Lijdii et notas ad Marc. lib. I, cap. 40.*

4) VAN MIERIS, D. I, p. 424. anno 1282. De Graaf geeft Lierre en Soutevene aan Heere JAN PERSIJN, voor de helft van Waterland, bevestigd door de Graavinne.

Ende deze vorseghede Heer JAN sal hebben half de boeten, ende wi die andere helft.

5) VAN MIERIS, D. I, p. 172.

en in navolging van die, in 1223 aan die van Westkapel¹ en Domburg² gegeven en in 1252 aan Dordrecht.

Die geest bleef nog lang in de toenmalige wetgeving heerschen, zoodat men dan ook nog in 1309 de wijze van zoening alsmede den eed ter bevestiging van dezelve vindt voorgeschreven,³ wan-neer echter reeds in sommige steden, op doodslag ook de dood gesteld was, als blijkt uit de keuren in 1246 door Graaf WILLEM aan die van Delft verleend, waarbij het Jus Talionis⁴ in art. 25 gehandhaafd wordt, als men leest: „Elck der ondadiger, die van „zijn ondaet verwonnen wordt, van twee Scepenen, die zal ver-„liezen oeghe om oeghe, hooft om hooft; ende gelijcke lijt van „zijn zelfs ligchaem”⁵ alsmede uit die in 1247, aan die van Zierikzee gegeven: „Doot hire eenen mensch mede (knyf, priem⁶ „ofte Coedyskolve) hij sal verliezen zijn hovet” en uit die in 1252, aan Dordrecht geschenken, waarbij men bepaald vindt: „Soe „wie een doodslach deede, die zal men ‘thooft ofslaen.”⁷

Ofschoon niet dadelijk onder de genoemde boeten te rangschik-ken, mogen wij hier echter even gewag maken van de boeten aan de steden en somtijds aan geheele gewesten door de Graven we-gens zoo genaamde muiterij opgelegd; zoo strafte PHILIPS I in 1426 de Kennemers wegens muiterij met eene altijddurende boete van vier grooten 'sjaars van elke haardstede;⁸ zoo ook werd de groote nieuwe zaal, voor het Hof in den Haag, uit den

1) VAN MIERIS, D. I., p. 186.

2) idem D. I., p. 192.

3) idem D. II., p. 85.

4) *Talio est similitudo supplicii ut patiatur quis taliter ut fecit. verbum autem hoc ex duodecimum tabulis fluxit. vid. B. Brissonii de verb. sign. I. v. Talio.*

5) VAN MIERIS, D. I., p. 232.

6) idem D. I., p. 240.

7) idem D. I., p. 263.

8) Deze belasting heeft echter slechts geduurd tot het jaar 1456, wan-neer zij van dezen last ontheven werden. WAGENAAR, D. III., p. 478 en D. IV., p. 55.

grond opgetimmerd, uit de gelden, welke de Waterlanders, als boete, wegens het weigeren van schatting in 1447 moesten ophalen.

Later echter, werden de geldboeten in het algemeen minder en mochten de Graaflijke inkomsten hierdoor eene vermindering ondervinden, zoo werd sulks op eene andere wijze dan weer rijkelijk vergoed.

DE TOLLEN.

Onder de oudste inkomsten der Graven, moesten mede de ophalingen der tollen gerangschikt worden.

Zoo vindt men onder de giften, aan de kerk van Utrecht in 753 door Koning PEPPIN bevestigd, behalve de tienden, ook opgenoemd, de tollen, of koopmanschappen,¹ en leest men van eene gift van eenen water- of oevertel op de Lek in 777 door KAREL DEN GROOTEN aan de kerk van ST. MAARTEN te Utrecht gedaan; ² vroeg vindt men derhalve van oevertollen (*ripatica*) en zoo ook van kartollen (*rotatica*) ³ en brugtollen (*pontatica*) ⁴ gewag gemaakt.

De Frankische wetten hielden dan ook verschillende bepalingen in op de tollen ⁵ en was het wel uitdrukkelijk verboden, nieuwe tollen op te rigten, of de oude te verzwaren, alsmede om tolgelden te vorderen van personen, door bijzondere vergunning vrijheid van tollen verleend.

De koophandel, die hier te lande nu zeer vroeg bloeide, ⁶

1) VAN MIERIS, D. I. p. 5, l.c.

2) VAN MIERIS, D. I. p. 7, et cum ss. *ripaticum illum super Lockiam*.

3) Zie de aant van BUCHELUS op *Heda*, pag. 49, sub. litt. K. *Rotacum*, i. e. vectigal pro rotis; Galli Rouage. *Legitur et Rodeticum* in Capp. car. lib. 6. § 219 vide not. Bignonii ad Marc. form.

4) Zie *Heda*, I.D. sub. litt. L. vectigal quod in pontibus, pro transitu datur. vide eundem. *Bignonium loco dicto*.

5) *Capit. Reg. Franc. Edit. Balus.* tom. I., col. 273. tom. II., col. 1453.

6) VAN LOON, *Aloude Hollandsche Historie*.

maakte de opbrengst der tollen belangrijk en heeft zeker veel toegebracht tot de toekomende magt en aanzien der Graven.¹

Daar deze gewesten minder geschikt voor den landbouw waren, hadden de ingezetenen zich reeds vroeg op de visscherijen² en op het bouwen van schepen³ toegelegd. Men voer van hier naar de Oostzee om koorn, de eene tak van handel deed den anderen ontstaan. Utrecht, Duurstede, en Thiel waren oudtijds vermaarde koopsteden aan den Rijn, die door de Noorse kooplieden dijkwerf werden bezocht, als blijkt onder anderen uit eenen giftbrief van Keizer FREDERIK den II in 1233, waarbij aan die van Utrecht vrijdom van tol te Thiel verleend werd, met uitzondering van die welke men *over-wilde haf* noemde alsmede van die gewoonlijk Zeetol genaamd.⁴ Men dreef er den handel op Engeland, en vindt men reeds vroeg van een tractaat van commercie met dat land gewag gemaakt.⁵

Uit de Domburgsche, Westkapelsche en Middelburgsche keuren, schijnt het, dat in Zeeland de wijnhandel niet onbelangrijk moet geweest zijn.⁶ Zoo mede te Dordrecht, alwaar reeds spoedig Luiksche en Keulsche schepen lagen en onder de gilden in 1367 de knapen van het wijn-ambacht voorkomen;⁷ men haalde

1) VAN BALEN, *Beschr. van Dordrecht*, p. 5.

2) Zie hierover LUZAC, *Hollands Rijkdom*, D. I., 2de Hoofdst. p. 125, Van de Visscherij.

3) Omrent het jaar 1466, begon men de schepen hier te lande karvelswijze te maken; men voegde de planken naast elkander en maakte de naden dicht met werk; vroeger deed men zulks *krapscuitswijze*, dat is, met de planken op elkander.

4) W. Heda, pag. 212, anno 1233. Diploma, de telonio in Tielä a Fred. II Imp. Trajectensibus concessum ad instantiam Ottonis Lippiensis Tr. praesulsi..... Trajectenses obtinuerint se nullum apud Thyle debere telonium, nisi de extraneâ regione et transmarinis partibus, quod vulgo vacant *Overwilde-haff* navigando venerint,— en verder excepto marino telonio, quod vulgo Zeetol dicuntur.

5) WAGENAAR, D. I., p. 438.

6) VAN MEERIS D. I., p. 186, 192 en 274.

7) VAN BALEN, *Beschrijving van Dordrecht*, pag. 76.

er wol uit Engeland voor de weverijen en EDUARD vestigde er, ten tijde van FLORIS den V, in 1285, den stapel der Engelsche wol en trof men er in 1367 ook een gilde aan van wollewevers, volders, ramers, verwers en wollenkoopers.

Het heffen van tollen was dan ook veel te verleidelijk, dan dat de Graven dit middel om gelden te erlangen, niet zouden hebben aangewend, ook zonder zich altijd hieromtrent aan zekere bepalingen te storen.

Zoo deed in 1015 Graaf DIRK de IV zonder Keizerlijk verlof, te Dordrecht tollen heffen van alle waren, welke dien stroom, de Merwe op en af werden gevoerd, tot groot nadeel der hooger opliggende koopsteden, welche als de eerste en oudste tol van doorvaart wordt aangemerkt.¹

De tol daarentegen te Geervliet, werd door Graaf FLORIS met Keizerlijk verlof geheven, welke tot den 20sten penning of 5 pct. bedroeg en onder DIRK den VII in 1195 door Keizer HENDRIK den VI bevestigd is.² Deze tol, als bezwarend voor de vlaamsche kooplieden, had reeds eenen oorlog tusschen de Hollanders en Vlamingers veroorzaakt.³

Door het gansche Rijk nu, vond men van tollen gewag gemaakt, toebehoorende aan bijzondere vorsten, edelen, steden, die niet altijd met verlof, of weten van den Keizer waren opgesteld;⁴ zoodat onder FLORIS den III in de derde Lateraan-sche Kerkvergadering bepaald werd, dat men zonder hoog

1) BILDERDIJK, D. I, p. 150.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 129, anno 1195..... Ipsum thelonium quoniam fideli nostri Florentio patri dicti Comitis in feodum ab omnibus transiuntibus concessit, en BILDERDIJK, D. II, p. 51.

3) VAN MIERIS, l. c. in annot. WAGENAAR, D. II, p. 249. en MEERMAN, D. I, p. 64.

4) VAN MIERIS, D. I p. 181, anno 1223. Fridericus secundus Romanorum inhibuit Gerardo juniori, Comiti Geldriae ne teloneum statuerit in ditione sua..... Quod nullum teloneum apud Arnhem vel Oesterbeke seu Lobede etc., en Heda, p. 195 en 269. Lobeke (Lobith) Theloneum hodie het Tolhuis prope Schenkianam arcem nunc in Clivia anno 1410.

vorstelijk verlof, geen tollen zou mogen heffen,¹ en dat in 1378 des Dingsdags voor St. JOHAN BAPTIST, door Keizer KAREL den IV, vader van den Roomschen Koning WENCESLAUS, al de nieuwe tollen, die de Vorsten, Graven, Vrijheeren, Steden en Luiden, zonder verlof, of weten van den Keizer of des Rijks te water of te land, op den Rijn of den Mein hadden opgesteld, vernietigd werden en te gelijk aan ieder verboden werd, zulke tollen voortaan op eenigerlei wijze te nemen, of te vorderen. De menigvuldige tollen gaven ook dikwijls aanleiding tot verschil; zoo leest men van eene uitspraak van FLORIS van Holland, broeder van den Roomschen Koning WILLEM in 1252, over de verschillen van den tol tusschen den Heer van Heusden en die van Dordrecht.²

De kusten van de Oostzee en inzonderheid de oevers van den Rijn, de Elbe, Donau en mindere stroomen, de landstraten,³ de bruggen en poorten waren tot groot ongerief der kooplieden zoodanig met tollen bezwaard, dat de Roomsche Koning WENCESLAUS, ter begunstiging van den handel in 1379, al de tollen langs en op den Rijn tot aan de zee en de daarvan verkregene privilegien, of bevestigingen vernietigde.⁴

De tollen nu waren velerlei; zoo had men coester coter, of catertollen,⁵ tollen van schepen met verschillende roeren,⁶

1) WAGENAAR, D. II, p. 238.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 265.

3) Zoo vindt men in de aantekening van BUCHELIUS op *Heda*, pag. 49 vermeldt sub litt.

G. Carrucatio, vectigal, quod pro curribus vel carris solvitur.

M. Pulveraticum, vectigal pro labore viarum et pulvere in viam regiam comportato.

O. Cespiticum vectigal, pro viâ cespitibus munita, debitum.

4) VAN MIERIS, D. III, p. 349, anno 1379. Wenceslaus Romanorum Rex omnia per Rhenum constituta telonia tollit.— „Et super alveo Reni ab utroque littore tam in terra quam aqua ab ejus exordio usque deorsum in mare.“

5) VAN MIERIS, D. I, p. 52, anno 996, nec non fiscum et Theolonen, (telonium)..... quod vulgari numero Hachdoll. (cotertol) dicunt.

6) Men had schepen met staande roeren, lepelroeren, hangende roeren, en handroeren.

ook genaamd roedergeld, rade-geld (geld van het roer), havenstrand- of oevergelden (*portus et ribagii*), zoo mede ankergeld, vuurbaken en bakengeld, het wijngeld, het broodgeld,¹ tollen van lastbrengende wagens (*caradia*), van wagens met hout geladen, markttollen, tollen van overdekte verkoopplaatsen, van enkele tafelen, op welke waren lagen uitgespreid, van eenen slagersbank² en is het bijna niet doenlijk de belastingen op de levensmiddelen steeds van de tollen te onderscheiden; bij het doorvoeren op straten of rivieren, bij het invoeren in steden, dragen zij gewoonlijk den naam van tollen.

Wanneer de levensmiddelen van den eenen burger aan den anderen werden verkocht, of zelfs wanneer men er de vreemde verkoopers marktgeld van liet geven, werd zulks gewoonlijk bestempeld met belasting (*vectigal*); vectigal en telonium werden dikwerf door elkander gebezigt; ungelden en unplichten, werden ook wel met tollen verwisseld, of bij dat woord gevoegd.

Telonium is weer hetzelfde als pedagium, en in plaats van vectigal werd ook wel gebezigt gabella, dikwijls eene belasting in eenen ruimen zin te kennen gevende.³

Met het toenemen van den handel, vermeerderde ook de opbrengst der tollen; zoo bragt in 1280 en daaromtrent de Dordrechtsche tol 550 marken keulsche munt op.⁴

De Dordrechtsche tol nu, was oudtijds belangrijk, uithoofde

1) VAN BALEN, *Beschrijving van Dordrecht*, art. tollen.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 158. WILLEM, Graaf van Holland, geeft aan die van St. Geertruidenberg deze handvesten-voorregten en vrijheden, anno 1213, art. 4, 6, 7 en 8 der wet, aldaar in 1274 door FLORIS bevestigd, VAN MIERIS, D. I, p. 371.

3) MEERMAN, D. IV, p. 155 en volg.

4) Men rekende naar marken, marken zilvers, marken zuiver, of beproefd zilvers; op openbare goud- of zilverschalen woog men deze metalen en daar die van de eene plaats, somtijds veel van die der andere verschilden, werd de Keulsche mark, als een standaard beschouwd. De Keulsche mark, als hebbende den meesten roem, gold ook langs den geheelen Rijn en in de naburige streken.

Een mark zilver hield in Duitschland 8 oncen en een once had de waarde

van den wijduitgestrekten koophandel,¹ tot welken de tollen te Geervliet, 'tspui te Rotterdam, te Schiedam, te Geertruidenberg en nog verscheidene anderen, als onder de Baronie te Breda, en het Marquisaat van Bergen op Zoom als wachten behoorden.

Dordrecht bezat ook nog het stapelregt, door JAN, Graaf van Holland en JAN van Avennes, Graaf van Henegouwen verleend, later hernieuwd en bevestigd, waarbij alle schepen met koopgoederen geladen, op zekere pecuniale boete en zelfs bij herhaling op confiscatie genoodzaakt werden te Dordrecht de last te breken.²

Met de tollen, in het algemeen, werd, uit een hedendaagsch oogpunt beschouwd, vreemd gehandeld; want nu aan dezen, dan aan genen, nu op dit, dan op het andere stuk gedeeltelijk, of wel geheel tol-vrijheid verleend.

Zoo verklaarde Keizer FREDERIK de I in 1184, die van Utrecht vrij van den tol, die eertijds te Thiel, en daarna te Weert betaald werd,³ zoo verleende Graaf WILLEM in 1213 aan die van Geertruidenberg vrijdom van tollen binnen zijne jurisdictie *op de jaermarckten, buiten de jaermarckten*⁴ en schonk Graaf

van eenen Rijksdaalder; de Hollandsche marken, daarentegen waren van 15 stuivers.

In de 13de eeuw rekende men in Holland en Zeeland het meest naar ponden, zoo als onder anderen blijkt uit de verschillende stadskeuren, en gold een pond 20 scheellingen.

1) LUZAC, *Hollands Rijkdom*, D. I., pag. 172.

Uit de tollijst van de tolregten van 's Graven Tol te Dordrecht van den 19^{den} Oct. 1287, kan gezien worden, welke goederen in- en voor dien tijd den koophandel van Dordrecht uitmaakten, „strekende deze Tol-Ordonnantie (om hier de woorden van den Hr. VAN DE WALL te gebruiken, *Handv. van Dordr.* pag. 74 en volg. bijl. I, ibid. l.c.p. 71) tot een uitnemend bewijs van den wijduitgestrekten koophandel, die er, ter dezer tijd, in onze stad gedreven werd.”

2) Zie VAN BALEN, *Beschrijv. van Dordrecht*, art. Tollen.

3) VAN MIERIS, D. I., p. 125.

4) VAN MIERIS, D. I., p. 158 Privilegium illis de Monte Sanctae Gertruidis per Wilhelmum Comitem Hollandiae concessum. . . . Et in jurisdictione

FLORIS in 1224 vrijheid van tol in zijn gebied aan eenige menschen te Gorinchem wonende;¹ zoo ook verleende Graaf WILLEM in 1245 vrijheid van alle tollen in zijn gebied aan die van Haarlem.² Zoo schonk Graaf FLORIS in 1266 aan die van Delft alom in zijn land vrijheid van tollen³ en in 1273 aan die van Schiedam,⁴ zoo mede vrijheid van zijn tol te Moordrecht, aan die van Rijnsburg en Boskoop voor de goederen gebezigt tot eigen gebruik, met uitzondering van die goederen die men vervoerde om weder te verkoopen.⁵

Zoo gaf Graaf WILLEM weder in 1326, die van Amersfoort tot wederopzeggens toe, vrijheid hun eigen bier tolvrij in Amsterdam te brengen⁶ en verklaarde in 1414 Hertog WILLEM de poorters van Dordrecht, (reeds vrij van de wachten, ressorterende onder den Dordrechtsche tol), niet alleen voor altijd vrij van de markttollen

Comitis nec in nundinis nec extra nundinos Tholonia exsolvent.

Omtrent dezen WILLEM, merkt LUZAC *Hollands Rijkdom*, D. III, pag. 45 aan, „vooral schijnt WILLEM de I bedacht te zijn geweest, om de land- „zaasten te begunstigen met de tolvrijheid en daardoor de ongelijkheid weg „te nemen, welke in het stuk van koophandel en vaart aan de kerkelijken, „zoo veel voordeels boven de leken moest geven.“

Onder de verschillende giften aan de kerkelijken, volgens den smaak van dien tijd door Vorsten en Edelen verleend, was dikwijls het regt van tolvrij varen begrepen, hetgeen met er tijd, tot de bovengenoemde ongelijkheid aanleiding heeft gegeven.

1) VAN MIERIS, D. I., p. 193.

2) VAN MIERIS, D. I., p. 219, anno 1245. Privilegia concessa oppidanis de Haarlem, per Wilhelmum Comitem Hollandiae..... „liberos ipsos a thelonio et ab omni exactione thelonii, per aquas et per terras, ubique in potestate mea dimisi.“

3) VAN MIERIS, D. I., p. 342.

4) VAN MIERIS, D. I., p. 371.

5) VAN MIERIS, D. I., p. 369, anno 1273. Immunitas Thelonei illis de Rijnsburch et de Buscop concessa apud Moordrecht.

„Quibus in usum suum et domus sua proprium uti volunt, abhinc deinceps duximus eximendus. Si vero aliqui ab iis bona deduxerint venalia volumus extunc, ut de his bonis ad exhibitionem, thelonii debitam ibidem obligentur.“

6) VAN MIERIS, D. II., p. 407.

te Heusden, te Gorinchem en te Woudrichem, maar overal.¹

Zoo als bijzondere Heeren op hun gebied tollen hieven, zoo verleenden zij ook wel vrijdom van dezelve, het zij voorwaardelijk, het zij onvoorwaardelijk; zoo schonk bijv. PHILIPS, Heer van Wassenaar, Burggraaf van Leijden enz., in 1414 aan die van Purmerend verlof, voor zes lood zilvers, in het jaar, vrij voorbij al zijne tollen te varen.²

De menigvuldige tollen waren dan ook een wesenlijk bezwaar voor de scheepvaart en voor alle verkeer en handel; van daar al vroeg die vrijheden, steeds in aantal toenemende, op dit stuk verleend, waardoor echter dit bezwaar niet werd weggenomen, ofschoon zulks de opbrengsten der tollen noodzakelijk moest doen verminderen, hetgeen weer des te strenger op de schuldigen deed toezien; zoo werd het dan ook wel uitdrukkelijk verboden, op verbeurte van schip en goed, de Graaflijke tollen te mijden of voorbij te varen.³

Toen dan ook in 1494 de Aartshertog PHILIPS van Oostenrijk de Regering over deze landen aanvaardde en te gelijker tijd zekere bepaalde voorregten verleende, beloofde hij uitdrukkelijk geen nieuwe tollen, zonder toestemming van lands Staten te zullen daarstellen;⁴ hetgeen ook vroeger in 1477 vrouw MARIA bij het Groot-Privilegie beloofd had.⁵

Met er tijd vele ongeregeldheden, in het onderhouden der tollen in Holland, Zeeland en West-Vriesland ingeslopen zijnde, zoo werd hieromtrent op nieuw voorzien bij Placaat en Ordonnantie van Keizer KAREL, 13 Mei 1518 en 26 Oct. 1553.⁶

De opbrengsten der tollen toen ter tijd nu kunnen verge-

1) VAN MIERIS, D. I., p. 225 en D. 4, p. 301.

2) VAN MIERIS, D. IV, p. 281.

3) VAN MIERIS, D. II, p. 321, alsmede in lateren tijd onder Keizer KAREL in 1553, Zie GPB. D. I, p. 1552.

4) WAGENAAR, D. IV, p. 294.

5) WAGENAAR, D. IV, p. 167 en BILDERDIJK, D. IV, p. 366.

6) GPB. D. I, p. 1541 en volg.

leken worden, gedeeltelijk bij hetgeen thans onder den naam van in-, uit- en doorgaande regten, en ongelden zoo genaamd, wordt betaald, en gedeeltelijk bij hetgeen tegenwoordig onder den naam van accijnsen of impost wordt opgebragt, toenmaals mede bij wijze of onder den naam van tolged geheven.

DE SCHATTINGEN EN LASTEN.

Reeds zeer vroeg vindt men hier te lande van schattingen gewag gemaakt, welke de koningen (op hunne uitgestrekte domeinen, die door het geheele Rijk verspreid lagen) en zoo ook de overige Edelen, als grondheeren hieven en door de onvrije moesten worden opgebragt.

Zoo vindt men onder de giften in 815 door Keizer LODEWIJK den Godvruchtigen, ten verzoeken van Bisschop RIXFRIDUS bevestigd en door zijne voorzaten aan de Utrechtsche kerk gedaan, opgenoemd het *verschat* of *geschot*¹ en komt op de naamlijst der goederen van de Utrechtsche kerk, omtrent den jare 866 de schatting voor, die *Husloth*, (Huislade) en ook *Huslada* en *Huislot* genoemd wordt,² bedragende twee enkele penningen, en hiervoor had men de zeven straten vrij.³ Zoo vindt men aldaar gewag gemaakt van *Cogschuld*;⁴ deze had betrekking op

1) VAN MIERIS, D. I, p. 11, anno 815....., aut conjectum, quod ab ipsius verschat (geschot) vocatur.

Zie mede de aant. van BUCHELIUS op *Heda*, pag. 49, sub. litt. U..... Flodoard de conjecto Normaunis dando. Greg. Turon. lib. b. c. 45 de rege Chilperico. *Adparatus magnus expensae de diversis civitatibus in itinere congregatus est, in quo nihil de Fisco suo rex dari praecepit nisi omnia de pauperum conjecturis*, quod ita refert Aymon. lib. 3, c. 56. *Ut de substantiis pauperum necessaria eis in itinere subministrentur*. In Miropeo. M. S. ad marginem annotatum vidi *Veerschot* sed dubito.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 18, anno 866. Similiter et de tributo quod Huslotho vocatur. idem. p. 50, anno 985.

3) MEERMAN, D. IV, p. 160.

4) VAN MIERIS, D. I, p. 18. In Almere (Alkmaar) Regalis decimae census, quae vocatur Cogsehuld.

den oorlog te water,¹ zoo als het *heervuardgeld* betrekking had op den oorlog te land, dus genaamd, daar de oorlog het meest op Coggen werd gevoerd, die behalve van mast en zeilen ook van Riemen of Roeispanen waren voorzien; de strijdbare manschap nu, bestond op zulke schepen, zoowel als op het land, alleen uit Vrijgeborenen, doch tot het roeijen werden dienstbare lieden gebruikt, schrijvende de Graaf voor, hoe in zijne heervaart te dienen en wordende de kosten gerekend bij de Riemen;² van daar dat men later melding vindt van vermindering op Riemtale, uithoofde van plaatselijke verachtering;³ gelijk men zulks ook had ten opzichte der heervaart.⁴

Even als het *heervuardgeld* en *cogschuld*, zoo had men ook het *lot*, hetwelk iemand gehouden was te geven voor zijn hoofd, en werden daarmede uitbetaald, des Graven *Hofdiensten*, of *Hofregten*, hetgeen ook wel gevonden werd uit het *schot*.⁵

Deze en vele dergelijke lasten nu, afhankelijk van tijd en plaatsen, en dan ook, als plaatselijk niet algemeen bekend, en voortvloeiende uit het grondheerlijk regt, hadden de persoonlijk

1) VAN MIERIS, D. I., p. 186, anno 1297.... „ende die twee deelen van allen coste, die men doet ten coghe, ende in onze heervaird, en de dienste“ in MIERIS, D. III., p. 665, anno 1397. Die van Oostdorp om hunne armoede van twintig op tien mannen te dienen in de heervaart gesteld.

2) VAN MIERIS, D. II., p. 20, anno 1301. Hoe die van Schiedam in 's Graave heervaart dienen zullen.

„Zoe willen wij, dat zij mit hem vaeren ende met hem doen allen costen, riem, rieme gelijke.“

3) VAN MIERIS, D. III., p. 661, anno 1397. De Graaf vermindert te Limmen, om hunne armoede, het riemtal van een-en-twintig op tien en de acht schepenen op vijf, zoo werden ook die van Aelsmeer van twintig op tien riemen gesteld. MIERIS, D. III., p. 664.

De Noord-Hollandsche dorpen, rondom met zeeën omringd en tot het inschepen van volk in zulk eenen krijg het best geschikt, leverden ook bij de Koggen de' meeste lieden en vier gewesten in het bovenste gedeelte van dit Graafschap gelegen, hebben daardoor den naam der vier noorder Koggen bekomien, VAN LOON, D. IV., p. 375.

4) VAN MIERIS, D. III., p. 665, l. c.

5) LAMS, *Handvesten van Kennemerland*, pag. 149.

te praesteren dienstverrigtingen vervangen. Bij het toenemen toch van het aantal dienstplichtigen en daarmede gepaard gaande welvaren, werden die door alle te praesteren diensten, door eenen geldelijken omslag over die alle gevonden, en werd dan de opbrengst van dien omslag in plaats van de te praesteren diensten aan de geregtigden ter hand gesteld, of wel werden er, die werkelijk de diensten ten behoeve van alle verrigten, er uit betaald, hetzij door van wege de dienstplichtigen daartoe benoemde personen, of door aangestelden van wege den grondheer.

Met het *lot* wordt dikwijls opgenoemd het *schot* als *schot* en *lot*, ofschoon men in de charters daarentegen meestal leest van *schot* en *bede*, of ook wel van enkel *schot*.

Het *schot* en *bede* nu werd jaarlijks gevorderd, onder den naam van jaarschot, ook wel tweemaal des jaars, van waar Meien Bamis-schot en lente- en herfst- bede;¹ ook werden de beden in die steden, welke niet geheel vrij verklaard waren, wel geheven om de twee, drie, of meerdere jaren,² en dan Bottingen genaamd, als blijkt uit de handvesten en voorregten in 1266 door Graaf FLORIS aan die van Leijden gegeven,³ alsmede uit die in 1415 door Graaf WILLEM aan die van Kennemerland verleend.⁴

De Beden,⁵ dus genoemd en geheven, sedert de geschenken, oudtijds jaarlijks aan de koningen opgebracht, buiten gebruik

1) MIERIS, D. I., p. 424, anno 1282. De Graaf geeft de Liere, enz. l. c. so selen si ons dienen, mare die lentenbede en die hervestbede.

2) MEERMAN, D. I., p. 43.

3) VAN MIERIS, D. I., p. 344. „Nisi caligiam ab anno tertio in tertium, quae vulgo Bottinge dicitur.”

4) MIERIS, D. IV, p. 332.

5) Als bepaald de Graaflijke beden te hebben behandeld; zoo ziet Mr. H. P. HEENEMAN, 1ste deel der *Staatkundige Academie Verhandelingen*. Zie mede aldaar Mr. M. v. d. Pot, *Over de ordinare Verponding*, bijl. lett. A. alwaar in een gedeelte eener Graaflijke rekening over het jaar 1334 een opgaaf voorkomt der oorspronkelijk oude beden, getrokken uit het handschrift, hetwelk in de Academische Bibliotheek te Leijden berust, onder den titel: *Een Graaflijke Rekening van Renten, en Graaflijke Landen*, van anno 1334.

waren geraakt, komen ook voor onder den naam vsn *Stur*; zoo beval de Roomsche Koning ADOLF in 1293, dat alle goederen, die *stur of bede* gewoon zijn te geven, dezelve zullen blijven betalen, al kwamen die in handen der geestelijken,¹ waaruit tevens blijkt, dat de geestelijkheid al zeer vroeg mede schatting heeft moeten opbrengen.

Het *schot* nu was oorspronkelijk aan den persoon vastgehecht, van waar de lieden, die hetzelve moesten opbrengen *schotboortige* en *schotbare* lieden genoemd werden en had hetzelve zoo als LAMS in deszelfs handvesten van Kennemerland mededeelt, van alle tijden af: „tweederlei ampolij of te bestedinge, want wierden daar uit „betaald eerst alle beeden en dan voorts mede alle den laste van „de gemeenen buuren, als bij exempl, des Gravenhofdiensten, „Boddingen, vroonschulden, thynsen, hoendergelden, en andere „diergeijke meer, die gebragt wierden, ende nog gebragt worden „aan den „Rentmeester van de Domeinen der Graafkijheid.”²

Onder *geschot* kan dan ook verstaan worden, hetgeen men tegenwoordig onder de algemeene benaming van belasting zou verstaan; zoo leest men dat Graaf FLORIS in 1294 die van Domburg ontslaat van, al dat *hoiemen gescote* dat men plagt te geven in 't ambacht van Domburg, „want wij met goede lieden vonden „hebben, dat een onregt gescot was.” Dit *hoiemen gescot* nu was zeker ongeld, dat van wege *Hoiemenland* moest betaald worden.³ Aan het geschot zegt LAMS, gaf dan ook bijna ieder dorp eenen bijzonderen naam „den een noemt ze ponden: de andere „twee en dertigste deelen, d'andere sestiente deelen, daarvan „een gebuur een achtste gedeelte geeft. Ende werd ook genoemd „burenschot, ende sommighen noemense pricken en ook oogen, „hick en prick, en al is 't so dat daar verschil valt in de namen,

1) VAN MIERIS, D. I, p. 564. *More Solito Sturam, seu praecarium in perpetuum contribuant et persolvunt.*

2) LAMS, *Handvesten van Kennemerland*, p. 149.

3) VAN MIERIS, D. I, p. 559 en D. IV, p. 281, en BOXHORN, *Kronijk van Zeeland*, D. I, p. 290.

„so is 't nochtans eene en dezelve saeke en schattinge, ende
„om exemple te stellen van deze schattinge, so stellen die van
„Wormer en Jhisپ deeze schatting bij oog, hick en prick, en
„de doet een oog schots 1200 guldens aan schot, sodat de geene
„die 1200 guldens heeft, die word op een oogh gesteld; weder-
„om een man ofte vrouw of bestorven kinderen die hebben 150
„guldens aan goed, staan niet hooger als een prick, iemand heb-
„bende 300 guldens, die werd gesteld op een hick, en die 450
„guldens aan goed heeft die word gestelt op een hick en prick;
„600 gulden is een half oogh; 750 gulden is een half oogh en
„prick; 900 gulden is een half oogh en hick; 1050 gulden is een
„half oogh hick en prick; 1200 gulden maakt een oogh-schots. Zoo
„werd de begroting van dat oogh uitgevonden bij schreeven te
„weten: 100 gulden krijgt achttien schreeven, ende twee honderd
„zestien schreeven maken een oogh schots van 1200 gulden.¹

Behalve de opgenoemde lasten, vindt men ook nog melding gemaakt van de *cijnsen*; zoo bepaalde Graaf WILLEM in 1213 bij de handvesten aan die van St. Geertruidenberge verleend dat: „ider wooninge binnen des stads vrijheid gelegen, betaald jaarrlijks tot een chijns op de feestdag LAMBERTI ses penningen, „wtgesteken der Schepenen mansen.”² Zoo komt ook voor, in eene vermangeling, of ruiling, in 1310 tusschen den Deken en het Kapittel van St. PIETER te Utrecht en den Graaf van Zeeiland den *cijns* genaamd *marghenghelt*,³ *mergen-* of *morgen-geld*, ook *morgentalen*, dus genaamd naar de *morgen* of *margen*, zijnde zekere *maat*,⁴ naar welke de uitgestrektheid der landen,

1) LAMS, *Handvesten aan Kennemerland*, l. c.

2) VAN MIERIS, D. I., p. 159, art. 10.

3) VAN MIERIS, D. II, p. 109, anno 1310. „Item censam suam universam, que Theutonice *cijns* sive *marghenghelt* dicitur jacentem in de Nesse.”

4) VAN MIERIS, D. I, p. 188, anno 1213, Graaf FLORENTS bewilligt, dat Heer WILLEM van Egmond, een *margen* aan de Kerk van Egmond, en een *margen* aan de Kerk van Rijnsburg geeft, van de *twaalf margen*, die hij van den Graaf in Poel te leen hield, vrij van lasten, voor de ziel zijns broeders WOUTER.

als ook der landelijke inkomsten berekend werden; zoo leest men, dat in 1297, Graaf JAN de I^{ste} der Gravin jaarlijks had toegelegd, de morgengaven van 8000 ponden in Holland, te vorde- ren uit de inkomsten der Graafijke landerijen, boschen en andere goederen in den Haag en door het gansche land, gelegen tuschen den Maas en Zijpe.¹⁾

Noch duurzaam, noch algemeen schijnt deze schatting geweest te zijn; zoo leest men, dat Hertog WILLEM in 1405, aan Kenne- merland en Kennemer-gevolg, zekere regten en wetten verleende, uithoofde: „de goede luiden en onderzaten, gonstiglijk gegeven „hadden, dat *margengelt.*”²⁾ Ofschoon deze schatting onder de landelijke wordt gesteld, zoo waren de Poorters echter niet van dezelve bevrijd: deze konden dan ook met hunne stad op 's Gra- ven grond gelegen en als zoodanig in die verdeeling begrepen zijn, of konden zij ook morgengeld schuldig zijn, voor hetgeen zij buiten het stedelijk grondgebied bezaten.

Zoo beloofde Hertog WILLEM in 1405 geen morgengeld van die van Hoorn meer te zullen eischen..... „tenware dat ons noot- sake dede van onze lijve.”³⁾ Zoo ook, beloofde hij die van Oude- water voor anderen te bevrijden, in het vorderen van morgen- geld, hetgeen zij reeds aan hem betaald hadden.⁴⁾

Zelfs somtijds met een bepaald doel schijnt deze schatting geheven te zijn, ten minste zoo beval Graaf WILLEM mede in 1413 en 1414, een morgengeld te gaderen in Rijnland, zoowel binnen de steden, als daar buiten, ten bedrage van drie Leeuwen van elk morgen, om den nieuwe watergang bij Amsterdam en de kolk te Gouda te betalen.⁵⁾

Deze schatting werd echter met er tijd eene altijd durende be-

1) WAGENAAR, D. III, p. 96.

2) VAN MIERIS, D. IV, p. 9, anno 1405.

3) VAN MIERIS, D. IV, p. 33.

4) VAN MIERIS, D. IV, p. 33.

5) VAN MIERIS, D. IV p. 278. „Overal in onze landen, binnen steden en de daar buiten.”

lasting en kreeg den naam van verponding¹ op de landerijen, ter onderscheiding van een ander morgengeld, hetwelk in lateren tijd, als een buitengewoon middel tot goedmaking der bijzondere lasten van de landerijen geheven is.

Behalve de opbrengst der genoemde lasten, maken wij nog gewag, als ook behorende tot de Graaflijke inkomsten, van het voordeel hetwelk oudtijds de Graven trokken uit het buitengewoon regt op het begraven, op de plaatsen waar zulks bestond, als te Heiloo en te Alkmaar, welker bewoners en ingezetenen Graaf FLORIS in 1108 en 1116 van dit regt ontsloeg, mits betalende de tienden.²

Alle nu, die door hunnen ouden stam en door het bezit van leengoederen onder de Edelen konden gesteld werden, als mede de Welgeborenen, betaalden geene bede en waren schotvrij, als onder anderen blijkt uit eenen brief van Hertog ALBERT in 1359, waarbij hij zynen deurwaarder CLAES WALICHSZOON en zijne nakomelingen, schot en bedevrij verklaart, „gheliken onzen welgheboren luden in onsen landen,”³ en gaf zulks met er tijd aanleiding tot veel moeijelijkheden, daar men ten gevolge van huwelijken van Edelen met onedelen, er niet alleen aantrof, die half edel waren, maar ook die voor een kwart, een achtste, ja zelfs somtijds, ofschoon zeldzaam voor een zestiende adel waren,⁴ en in evenredigheid hiervan vermeenden te moeten opbrengen en schotbaar te zijn.⁵

Gelijk de Edelen, zoo werden de inwoners op het land som-

1) Zie *Staatk. Acad.-Verhand.* I D. p. 253. Mr. M. v.d. Pot, *De ordinaire Verponding*, zoo mede WAGENAAR, D. V, p. 134, en BILDERDIJK, D. V, p. 102.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 80 en 83.

3) VAN MIERIS, D. III, p. 117.

4) VAN MIERIS, D. II, p. 36. JAN de H, Graaf van Holland in 1303, regelt de boeten van 'twonden der Edellieden en half edelen en der minderen (minder edelen) in Kennemerland. „tusschen den edelen luijden in Kennemerland, die half-edel zijn, of daer beneden ende van onse gemeente in Kennemerlandt.”

5) BILDERDIJK, D. II, p. 240.

tijds door de Graven geheel of gedeeltelijk vrij van schattingen verklaard, als blijkt uit de groote handvesten door Graaf FLORIS DEN VETTEN in 1097 aan die van Ouderkerk verleend „te weten: „dat die van Ouderkerk voorsz. die nu zijn ofte hier namaals „wezen, geene tollen, tribuixten noch schattinghen ons geven „sullen, ofte ijemandt anders van onsent weghen, ten ware wij „bij avonteuren geroopen souden mogen worden, om ten hove „bij den Keijzer te compareren, ofte dat wij selver ongeroopen „derwaarts gaan wilden, in welken gevallen sijluiden gehouden „zijn zullen ons alsdan tien ponden eens te furneren. Bovendien „enz.”¹ Zoo ook vindt men vermeld, dat in 1199 DIEDERIK Graaf van Holland, zeker land onder Peijndrecht heeft verkocht, „in „vouge dat *geen bede* op 't zelve land en zal omgeslagen werden, „als in den togt.”² En verklaarde Graaf WILLEM in 1213 honderd gemeten lands onder het ambacht van Oostkapelle in Walcheren, vrij van alle *beden en ophevigen*.³ En gaf Graaf FLORIS in 1231 den bewoonders en bruikers des lands tot de Rijnsburger kerk behoorende en in Warmonderbroek gelegen, „vrijdom „van alle opheven, schattinge ofte banten ten eeuwigen dagen.”⁴ En wordt het mede, als een oorzaak van het noodlottig omkommen van Graaf FLORIS den V aangemerkt, dat hij, tot groot ongenoegen der Edelen, vele huisluiden tot Ridders zou hebben geslagen en alzoo *schotvrij* te hebben gemaakt.⁵

1) VAN MIERIS, D. I., p. 77. Diploma Florentii Comitis Hollandiae cognomine pinguis, concessum Officio de Ouderkerk.

Omtrent dezen openen brief merkt VAN MIERIS aan te durven verzekeren, dat er geen ouder in Holland te vinden is.

2) VAN MIERIS, D. I., p. 133. Biggo en Nepotes sui emerunt terram infra Peyndrecht cum Decima et officio a Comite Hollandiae et uxore ejus.

3) VAN MIERIS, D. I., p. 159. WILHELMUS, Hollandiae Comes dotat Abbatiam de Reinsburg, Nobilium virginum Benedictinarum apud Leydam.

4) VAN MIERIS, D. I., p. 208..... „Homines in Warmunderbroec, erunt literi ab omni exactione et petitione.

5) VAN GOUTHOEVEN, *D'oude Chronijke ende Historie van Holland* p. 329, en HUIG DE GROOT, inleid. *Holl. Regtsgel.* B. I., D. XV, p. 24.

Gelijk de Graven, als grondheeren hier en daar de bewoners op het land, somtijds geheel of gedeeltelijk bede- en schotvrij verklaarden, of wel met het bewonen van het een of ander land dien vrijdom lieten gepaard gaan, zoo ook schonken de Graven aan de steden, voor zoover dezelve op 's Graven grond gelegen en oorspronkelijk met zijne lijfeigenen gevuld waren, op onderstheidene tijden bij verschillende keuren, geheel, of gedeeltelijk vrijdom van beden, schot en hofdiensten, als blijkt uit de keuren in 1246 door Graaf WILLEM aan die van Delft verleend, bij welke den Burgers ¹ van die plaats vrijheid van alle beden en van alle hofdiensten gegeven werd, mits jaarlijks 50 ponden betalende en bovendien de donativen, welke toebehoorden aan de leden van het Rijk, als 20 ponden in geval hij trouwde, Ridder werd, of ten keizerlijke hove trok en 15 ponden in geval zijn broeder trouwde, of Ridder werd, of wel zijne zusters of dochters trouwden, alsmede in zijne heervaart te dienen met 40 man. ² Nog onthief hij in 1246 de poorters van Delft van de geldelijke opbrengst, welke *landwinning* genoemd werd. ³

Zoo schonk Graaf WILLEM in 1252 aan die van Dordrecht vrijheid van alle beden, ⁴ en verleende Graaf FLORIS de V in 1266 op dergelijke voorwaarden, als boven genoemd, aan die van Leyden vrijheid van alle schattingen (*caligias*) uitgezonderd die, welke men bottingen noemt. ⁵

Het duurde niet lang, of deze dus begunstigde plaatsen namen

1) JOH. DE BEKA, pag. 89. Sub litt. a. Cum in Castris vernaculae Burgis plerique olim incolarum habitarent et ex Burgis inde Oppida fierent eorum cives Burgenses et *Borchwoners* longo tempore appellati, qui hodie *Borgers* quin et inde Burchgravii nomen et Burgi Magistri.

2) VAN MIERIS, D. I, p. 228, anno 1246. Privilegia Oppidanis de Delf, concessa per Wilhelnum Comitem Hollandiae.

3) VAN MIERIS, D. I, p. 236, anno 1236. Comes Hollandiae liberat Oppidanus de Delft de pecunia, quae lantwinning nuncupatur.

4) VAN MIERIS, D. I, p. 263, anno 1252. Privilegia Wilhelmi Romanorum Regis illis de Dordrecht concessa.

5) VAN MIERIS, D. I, p. 344, anno 1266. Privilegia à Florentio Comite illis de Leyden concessa.

weldra in welvaren en in bevolking zeer toe, daar niet alleen bij het aangroeijen van het aantal Edelen, vele door omstandigheden daartoe genoopt, zich in de steden nederzettenden¹ en aldaar het Bestuur der Burgerlijke zaken erlangden, of zich op den koophandel toelegden, maar ook vele onvrijen, in die verleende voorregten willende deelen, zich daar heen begaven en door de wijk in de steden te nemen, als b.v. Delft, Dordrecht, zich schotvrij maakten, als zijnde, wanneer zij aldaar een jaar en dag (dat is een jaar en zes weken) waren geweest, niet meer op het land bekend en aan hunnen Heer onderworpen.

Het gevolg nu hiervan was, dat of de schotgelden voor de overige schotbaren te drukkend werden, indien de Graaf dezelve niet verminderde, of wel, dat in het tegenovergestelde geval deze met er tijd nagenoeg op niets zouden uitloopen, waarbij kwam, dat de landerijen der onvrijen, van tijd tot tijd in de handen van vrijgeboren lieden overgingen, welker aantal, uit hoofde de onvrijen de wijk in de steden namen, zeer was toegenomen.

Dit bezwaar trachten de Graven dan ook wel te verhelpen; zoo maakte Graaf WILLEM in 1320 bekend, „dat wi bi onzen „ghemenen rade over een ghedragen sien, dat alle die vrielude „ende die dienstlude wonende in Hughen Ambacht van Noir- „tich in den Houte, malc met andre ghemelike ghelden zullen „onze scot.” Hetzelfde was in 1320 bij verdrag ten aanzien der onvrijen en dienstlieden te Noordwijk bepaald.²

Bovendien namen de Graven ook andere maatregelen, om dit bezwaar voor de toekomst te keer te gaan en wel door het schot, oorspronkelijk gehecht aan den stand der personen, ook te hechten op het land, en dus gelijk men schotboortige lieden had, ook de landen schotbaar te verklaren, zoodat een schotvrije door

1) In het begin der 13de eeuw begonnen de edelen zich als burgers van de eene of andere stad te laten opteekenen en stelden daar eene eer in. Zie *Heda*, p. 209, sub litt. P.

2) VAN MIRRIS, D. II, p. 240.

geboorte, uithoofde van het land dat hij bezat, schot moest opbrengen; aldus bepaalde Graaf JAN in 1300, „dat al dat land, dat „nu ter tijd schotbaar is, in die parochie (te Hasaerstwoude) „voorschreven eeuwelijk na deezen tijd schotbaar blijven zal, „aen wie, dat quame waar hij schotbaer, waar hij onschotbaer.¹ Zoo ook bepaalde Hertog ALBERT in 1375 ten opzigte van het land in Kalslagen, dat al het schotbare land en dat *schotbaar worden zal*, schotbaar zal blijven² en verleende hij in 1384 en 1385, die van Groenswoude van Poljen en van Sniederwijk, „dat al het „schotbaar goed, aldaar eeuwig schotbaar blijven zal;” hetzelfde verleende hij tevens aan die van Valkenburg en Waddingsveen,³ alsmede in 1391 en 1392 aan die van Reewijk en Zwammerdam.⁴ Ook in de nieuw te bedijkene landen, die de Graven, als Grond- of Landheeren toekwamen en zij in eigendom, ofleen aan Edelen, of schotvrijen schonken, behielden zij zich met dit doel het schot voor. Zoo gaf in 1369 Hertog ALBREGT, vrijheid aan den Heer VRANK VAN BORSELEN, Heer van Sint Maartensdijk, de Gors en noordwaard aan deszelfs Heerlijkheid liggende te mogen bedijken tot zeven jaar vrij van schot,⁵ en meer anderen.

Al naar nu bepaald was, werden in de steden en dorpen door de schotgevende ingezetenen, de schotzetters, schotgaarders en schotvangers,⁶ of ponders,⁷ ook wel landmeesteren genaamd⁸

1) V. MIERIS, D. II, p. 10.

2) V. MIERIS, D. III, p. 302.

3) V. MIERIS, D. III, p. 419 en 420.

4) V. MIERIS, D. III, p. 586.

5) V. MIERIS, D. III, p. 249.

6) V. MIERIS, D. III, p. 668.

7) V. MIERIS, D. III, p. 411. Hetzelfde als waardeerders. In de 13de eeuw werd in Holland en Zeeland het meest bij ponden en schellingen gerekend, van daar naar mijne gedachte den naam van ponders. Ook met er tijd hield het geschot op en verviel alzoo langzamerhand de benaming van schotzetters en schotgaarders of vangers.

8) *Beschr. van de stad Brielle en den lande van Voorne van KORNELIS VAN ALKEMADE*, D. II, p. 59. Privilegie wegens het kiezen van acht landmeesteren of schotzetters en derzelver bediening, dd. 23 Sept. 1424.

verkozen, of ook wel van wege den Graaf, de Schepenen of het Geregt daartoe aangesteld, zoo stelde Graaf WILLEM in 1413 in de stad Vlaardingen daartoe het Geregt aan.¹ De schotzetters nu waren verpligt in hun schattingboek, schotboek genaamd, de fortuinen der schotbaren op te teekenen, welke zij na zeker tijdsverloop, naar de verandering in de gesteldheid der huisgezinnen wijzigden en van welke men verpligt was, naar de omstandigheden, veel of weinig op te brengen, hetzij eenen penning van elk pond, of wel somtijds slechts eenen heller of mijt,² waarvan er drie op eenen penning gingen, somtijds echter ook veel meer; zoo moest men in 1482 te Hoorn tien stuivers van elk pond schots opbrengen.³

Het invorderen van het schot werd vooral op het land steeds moeijelijker, daar met er tijd en ook al in verwarde oogenblikken personen zich hier en daar op het platte land hadden nedergezet, die in het stuk van de Omslagen zich op hunnen Adel, Welgeboorteschap of wel op hun Poorterschap beriepen en uit dien hoofde vermeenden vrij te zijn, welke telkens verrezene geschillen voorgekomen en beslist moesten worden.

Zoo beval Graaf WILLEM in 1323, dat Welgeboren of Poorters geen schotbaar land te Aerlanderveen zouden koopen, om hem van zijn schot en jaarbete te versteken, want dat zulks koopende zij zoowel, als de anderen, de lasten zouden moeten betalen., Insgelijks bepaalde hij bij de handvesten in 1340 aan die van Rotterdam verleend, dat de landen, welke de Poorters bezaten, zouden vrij wezen, en dat de landen, die zij kochten en schotvrij waren, schotvrij zouden blijven, maar zoo het schotbaar was, het dan schot zou blijven geven.⁴ Zoo gebood mede Hertog WILLEM in

1) V. MIERIS, D. IV, p. 263.

2) WAGENAAR, D. III, p. 184.

3) WAGENAAR, D. IV, p. 211.

4) V. MIERIS, D. II, p. 303.

5) V. MIERIS, D. II, p. 639.

1411, dat de personen in Rijnland buiten de steden gezeten, ook Landpoorters¹ genaamd en die uithoofde van hun Poorterschap weigerden ongelden en schot met de Buren op te brengen, dat de Baljuw hunne goederen zou aantasten, alsmede „dat nijement „binnen dezen naesten drie jaren poirter en worden binnen onzer „steden voirsz ;² zoo als eenige begrepen, als Poorter van deze of gene stad vrij te zijn, beriepen zich weer anderen op hunnen Adeldom of Welgeboorteschap, welke telkens verrezene geschillen voorgekomen en beslist moesten worden.

Zoo had in 1303 Graaf JAN de II eene scheiding gemaakt tus-schen de Edelen en Onedelen van Kennemerland, in het betalen van het schot;³ wanneer Graaf WILLEM in 1305 weer uitspraak moest doen over een verschil van de gemeente van Kennemerland en de Welgeboren luiden⁴ en stelde hij in hetzelfde jaar in den Haag vast, dat al degenen, die uithoofde van Welgeboorteschap, vrijheid van schot beweerden, hunnen Adeldom ook moesten bewijzen,⁵ ofschoon strikt genomen, het bewijs van Adel behalve van Diplomatieken Adel een volstrekt onmogelijk ding is.⁶

Men vindt dan ook op verschillende tijden bepaald, hoe men

1) Waren de zoodanige die het stadspoorterregt van deze of gene stad hadden verkregen, deze nu moesten met de buren dus genaamd in tegen-overstelling der Huysluiden ongelden en schot opbrengen. Buren, buurlui-den en huysluiden dan verschilden hierin, dat de eerste dus genoemd werden ten opzichte van hetzelfde Dorp of dezelfde buurt waarin zij woon-den, de anderen daarentegen, ter onderscheiding van vrij- of welgeborenen.— Zie mede den Heer VAN DE WALL, welche in zijne aanteekeningen op de privilegiën van Dordrecht uitvoerig over de *landpoorters* handelt.

2) V. MIERIS, D. IV, p. 176.

3) V. MIERIS, D. II, p. 38.

4) V. MIERIS, D. II, p. 48. Zie mede de bijlage van onuitgegevene stukken, n°. 1, 2, 3, 4 en 5, bij Mr. H. P. HEENEMAN, achter deszelfs *Verhandeling over de Graaflijke beden*.

5) V. MIERIS, D. II, p. 48. *Wilhelmus Comes Hannoniae etc. convoca-tis Hagam Comitis nobilibus et Scabinis Civitatum Hollandiae et Zelandiae jubet, ut omnes nobilitatem suam probare non valentes, vinctigalia etc. instar plebis persolvant.*

6) BILDERDIJK, D. III, p. 70.

zijnen Adel moest bewijzen, om op dien grond, vrij van schot en bede te zijn.

Zoo verklaarde Graaf WILLEM in 1332 JACOB VAN BUREN en deszelfs broeder, als aangetoond te hebben Welgeboren luiden te zijn, vrij van schot¹ en verklaarde hij in 1336 WILLAEM MAIRLIJN voor half Edel² en vindt men in de uitspraak waarbij BARTELMEES VLEERMAN verklaard werd een Welgeboren man te zijn, de wijze vermeld op welke het Welgeboorteschap in Delfland bewezen werd.³ Zoo voerde nog in 1468 de Procureur-Generaal voor den Hove van Holland een regtsgeding tegen een aantal personen, die uit hoofde van hunnen Stand vrij beweerden te zijn van jaarschot en Hofdiensten te betalen.⁴

Behalve de opbrengst van genoemde middelen, zoo waren er nog verscheidene anderen, uit welke de Graven zeker voordeel trokken, onder de oudste van welke mede te rangschikken zijn, de gelden, welke zij trokken uit den handel van het gegiste bier, welke grut, gruit genaamd wordt en van hetwelk men reeds ten jare 1003 vindt gewag gemaakt.⁵ Zoo verpachtte Graaf WILLEM de III^{de} in 1322 voor vier jaren zijne Gruite en zijn Gruithuis te Dordrecht, tegen eene jaarlijksche pacht van 240 ponden Hollandsch.⁶ Zoo bepaalde Graaf WILLEM de IV^{de} in 1340 bij een

1) V. MIERIS, D. II, p. 534.

2) V. MIERIS, D. II, p. 577. Zie mede een ander voorbeeld, p. 699.

3) V. MIERIS, D. IV, p. 172.

4) KLUIT, *Staatsreg.*, D. V, p. 340, aangehaald en te vinden bij BILDRIJK, D. III, p. 235.

5) V. MIERIS, D. I, p. 57, anno 1003. *Confirmatio Henrici Regis de Boma, teloneo, ac moneta ibidem ac jurisdictione et donatione de Arclo.*

6) V. MIERIS, D. II, p. 289. De gruite was zeker dun bier hetwelk gekookt werd van roggemeele zonder hop, tot hetwelk men, om het aan het gisten te brengen, eene klomp zuurdeessem gebruikte.

Na de uitvinding, om bier met hop te brouwen, verviel het gebruik van de gruit en dien ten gevolge ook de inkomsten van de gruit, hetwelk Graaf WILLEM in 1321 dan ook noopte, tot het verleenen van de vrijheid, om te „brouwen ende tappen moghe hoppenbier, mits dat si daer of gheven van elken hoeden mouts hoirgeld, also groet, als syt gheven zouden van anderen bieren“.

privilegie verleend aan die van Rotterdam, te behouden „binnen „onzer (zijner) voornoemde poorten, onze Grute, onze tollene, „onze wage, onze maete, onze wind, ende alle onze rente, die „wij nu ter tijd daarin hebben in sulcken manieren, als wij ze te „hier toe gehat hebben.”¹ Zoo verkocht daarentegen Graaf WILLEM in 1344 het malen, den wind, en de gruit aan die van Drechterland;² zoo ook verkocht in 1353 de Heer BEAUMONT zijn wind aan die van Gouda,³ en gaf Hertog ALBERT in 1359 het dobbelschool te Rotterdam aan AARND VISCHAARDE VAN STRIENMONDE voor zijn leven.⁴

Deze en dergelijke regten nu, deden de Graven, alsmede de overige Heeren, zoo zij er bij gifte, verkoop, als anderzins geen afstand van hadden gedaan, als *Heeren van den Grond* gelden en beschouwden zij uit dien hoofde, zich dan ook geregtigd, om elk nieuw aangewend middel op hunnen grond, als eigen te beschouwen en niet dan voorwaardelijk het gebruik van hetzelste te behoeven toe te laten; zoo zouden zij misschien, was de stoomkracht bekend geweest, voor zoover dezelve op hun grondgebied kon worden gebezigt, als hunnen stoom hebben aangemerkt, en de bevoegdheid van denzelven te mogen aanwenden, als een hun toe-behoorend regt hebben voorbehouden of verkocht. Zoo vergunde Graaf FLORENTS in 1285 die van Middelburg en van Bewesterschelde, even als tot Reymerswale, de vrijheid wolle werken te maken.⁵

Met er tijd echter waren de Graaflijke inkomsten niet meer

„dat si met grute gruten souden,” (V. MIERIS, D. II, p. 256). De inkomsten van de gruit, dus vervangen door die van het hoppenbier, behield men echter nog de benaming van gruit-geld, later vervangen door die van *biere- en kettel-accijns*, of het regt op de bieren. GPB. D. VIII, 1123.

- 1) V. MIERIS, D. II, p. 638, art. 31.
- 2) V. MIERIS, D. II, p. 681.
- 3) V. MIERIS, D. II, p. 819.
- 4) V. MIERIS, D. III, p. 107.
- 5) V. MIERIS, D. I, p. 453.

geévenredigd naar de meerdere behoefté, zoodat dezelve dan ook niet meer voldoende waren. Dien tengevolge zagen zij zich genoodzaakt tot het vragen van geldelijke ondersteuning, in onderscheiding der toenmalige beden, genaamd Gratieuse, Gunst of Vrijwillige-beden, *subsides, aides*. De oorzaak hiervan nu moet toegeschreven worden aan den loop der tijden,¹ waaronder binnenlandsche oorlogen, ook al het wegschenken van goederen en regten, ter belooning van bewezene diensten als anderzins, welke vrijwillige beden later mede tengevolge van het verpanden en verkoopen hunner goederen met derzelver gevolg, alsook het opnemen van gelden, tegen zeker intrest, steeds toenamen en natuurlijk moesten doen toenemen.

Dit nu blijkt uit de bekendmaking van Graaf WILLEM III in 1323, onder wien men het eerst van dergelijke Vrijwillige-beden vindt gewag gemaakt en derhalve schijnt te hebben ingevoerd, als men leest, dat de Bede van vier grooten van het gemet, welke de Abt van Middelburg, nevens andere Heeren in Zeeland hem gegeven hadden, uit vriendschap en niet uit regt was, „mar van „goeder jonste ende vriendscippe, die hi tote ons waerts hevet.”²

Alsmede uit de verschillende beloften van Graaf WILLEM in 1334 gedaan aan die van den lande van Rijnland en van Woerden, aan de Welgebooren lieden van Delfland, en aan die van Kennermerland, dat de bede van twee penningen van het morgen hem werden toegestaan: „overmids der noet, die is in Vriesland,” hun

1) Deze had eene ontwikkeling van het hoogere gedeelte der toenmalige maatschappelijke samenleving en daarmede gepaard gaande behoefté voortgebracht, niet in overeenstemming met het overige gedeelte dier maatschappelijke samenleving, en waardoor dan ook de overeenstemming tus-schen de onderscheidene deelen van het maatschappelijken wezen te loenging, hetgeen tot eene ontbinding van den maatschappelijken toestand moest leiden, zoo als dan ook het geval is geweest; dit leert de vroegere geschiedenis even als de toenmalige, en dezelfde oorzaken leiden nog en zullen altijd leiden tot dezelfde gevolgen, gewijzigd naar de omstandigheden.

2) V. MIRIS, D. II, p. 332.

tot geen nadeelig gevolg zal strekken, als gegeven, „omme onzer „ bede willen, ende niet van eenighen rechte, —, zoo bekenne wi „ dat mid dezen brieve, dattet van ghenen recht is, ende dat wi „ noch onze nacomelinghers, noch hare nachomelinghers hem des „ hier namaels niet eyschen en zullen, noch eyschen moghen van „ enighen rechten.”¹

Zoo verklaarde ALBERT VAN BELJEREN in 1399, dat de bede van twee grooten der gemeten, toebehoorende aan de Regering en de ingezetenen van de stad Briel tot onderhoud van krijgsknechten uit gunst en niet van regtswege was toegestaan en dat zij tot gelijke beden voortaan ongehouden zouden blijven.²

Zoo schonk Graaf WILLEM in 1411 aan de Poorters van Delft enige privilegien en vrijheden, uithoofde zij hem de verzochte bede williglijk hadden betaald.³

Behalve dat de Graven langs dezen weg dan, in hunne steeds toenemende geldbehoefte voorzagen, zoo deden zij zulks ook wel, gelijk wij aanmerkten door hunne goederen te verpanden; zoo verbond Graaf WILLEM in 1345, aan de steden van Dordrecht, Zierikzee, Middelburg, Delft, Leijden, Haarlem, verscheidene van zijne goederen, voor het geld, dat zijl. hem verschafft hadden, om te oorlogen;⁴ evenzoo verkocht of verpandde de Ruwaard ALBERT in 1358 Wieringerland aan JAN Heer van Egmond voor 7000 Bruxerschilden goed van goude en volre gewichte.⁵

Ofwel, zij leenden van de steden; zoo beloofde Hertog ALBERT in 1398 aan Haarlem de geleende gelden weder te geven.⁶ Zoo ook leende hij in 1402 van de stad Leijden 3000 goude schilden en van de stad Rotterdam 1500 goude schilden en van die van

1) V. MIERIS, D. II, p. 559.

2) V. MIERIS, D. III, p. 216, en K. VAN ALKMADE, D. II, p. 50.

3) V. MIERIS, D. IV, p. 185.

4) V. MIERIS, D. II, p. 691.

5) V. MIERIS, D. III, p. 49.

6) V. MIERIS, D. III, p. 678.

der Goes 250 goude Gendsche nobelen tegen tien percent² en zulks om te dienen tot den Arkelschen oorlog. De steden nu verstreken den Graven steeds aanmerkelijke sommen, en namen zij uit dien hoofde voor de Graven, ook wel geld op, bij wijze van lijf- en losrente, welke ook buitenlands werden verkocht; zoo beloofde Graaf WILLEM in 1405 de steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leijden, Amsterdam en Zierikzee schadeloos te houden voor de gelden, voor hem opgenomen tot het beleg van Hagenstein en Everstein³ en verzekerde hij in 1407 aan de steden Haarlem, Delft, Leijden, Amsterdam, Gouda en Rotterdam de betaling van de schulden en lijfrenten voor hem gemaakt.⁴ Zoo beloofde Vrouw JACOBA in 1417 de steden Haarlem, Delft en Leijden, dat zes andere steden haar de last of schade zouden helpen dragen van de lijfrenten in Brabant verkocht.⁴

De steden nu, die om zoo te zeggen ieder op zich zelve stonden, waren sedert derzelver ontstaan in magt en aanzien zeer toegenomen, waarvan behalve de koophandel, die hier te lande al zeer vroeg bloeiende was, mede de voorregten en privilegiën door de Graven aan dezelve verleend, als de oorzaken kunnen worden aangemerkt.

Zulks had ten gevolge gehad, dat zich plaatselijke geldbehoefte had doen kennen, in welke moest worden voorzien en tot welke de geldelijke aanzoeken der Graven, die in de steden eenen steun vonden, zoo als dezelve wederkeerig door hen werden begünstigt, niet weinig toebrachten.

Het Bestuur der Burgerlijke en Regterlijke zaken, oorspronkelijk berustende bij Baljuw⁵ of wel bij Schouten en Schepenen,

1) V. MIERIS, D. III, p. 761, 763 en 769.

2) V. MIERIS, D. IV, p. 29 en 30.

3) V. MIERIS, D. IV, p. 63, 67 en 68.

4) V. MIERIS, D. IV, p. 443 en p. 536, alwaar men tevens aantreft het model van eenen rente-brief ten laste van de stad Haarlem, d.d. 25 Julij 1419.

5) *Staalkundige Academie-Verhandelingen*, II^{de} D. Mr. DEUTZ, *Verhandeling over den oorsprong der Regtbanken, in de Nederlanden van de vroegste tijden*

was dan ook zoo omslagtig geworden, dat op het einde der 14de en begin der 15de eeuw uit de verstandigste mannen (vroedste) Raden, Raadsmannen, Beraders, door Schout en Schepenen over de plaatselijke belangen weleer geraadpleegd, een stedelijken Raad of eene Vroedschap ontsaan was, uit welke wederom Burgemeesters waren gekozen, aan welke ten laatste het Politiek Bestuur was opgedragen,wanneer Schout en Schepenen genoeg met de Regtszaken te doen hadden.

Om in deze plaatselijke geldbehoefte dan te voorzien, verleenden de Graven aan de steden, zoo als Graaf WILLEM in 1305 aan die van Zierikzee deed, verlof, om accijnsen te stellen, „tot heure poorten „ behoef, als zij te raede werden, of te leggen en op te leggen „nae heure wille.” ¹ Hetwelk als het oudste voorbeeld van stedelijke accijnsen in onze geschiedenis voorkomende wordt aangemerkt. In het vervolg van tijd komen dezelve echter menigvuldig voor; de steden of plaatsen somtijds van de Graven de bevoegdheid erlangende, accijnsen te mogen stellen naar goedvinden, en soms dezelve tevens naar goeddunken te mogen verhoogen of te verlagen en zulks tot weder-opzeggens toe, of wel voor een zeker aantal jaren en met een bepaald doel, of ook wel zonder hieromtrent iets te bepalen. Zoo vergunde Graaf WILLEM in 1325 aan die van den Haag, om *voorboden* op wijn, brood, bier, voeder enz. te mogen leggen,² welke, ofschoon daar voorboden genaamd, niet anders dan stedelijke accijnsen waren. Zoo ook bevestigde Hertog ALBERT in 1358 de instellingen van het Heerschap

af. Zie mede de Politike Regering-Regten, Koustumen en Regtspleging, lang voor en omrent het jaar 1400 in den Briel en den lande van Voorne in gebruik geweest zijnde, bij JAN MATTHIJSZE, klerk der stad Brielle, gedrukt te Rotterdam, bij PHILIPPUS LOSEL, in 1729, belangrijk uithoofde van de algemeene beginselen daar ontwikkeld, niet te rangschikken onder bijzondere Regten of gewoonten, maar liever aan te merken als de grondslagen van elke Politieke Regering, ook nog heden van waarde.

1) V. MIERIS, D. II, p. 49. Zie over de accijnsen, de verh. van Mr. H. NOLTHELIJS, *de jure circa Accisas*.

2) V. MIERIS, D. II, p. 365.

en der Ambachtsheeren van Emelisse , betrekkelijk het heffen van zekere cijns voor zeven jaren, tot die plaats wel bestraat zou zijn en ofschoon daar genoemd eene *sens* of *sense*, zoo aarzel ik niet deze plaatselijke belasting onder de accijnsen te rangschikken , (hebbende het cijnsregt betrekking op onroerende goederen) ¹⁾ als dagteekenende van eenen tijd, wanneer reeds aan verscheidene steden verlof verleend was, accijnsen of assise te mogen leggen, en in dezen brief ook op zulke plaatsen verwezen wordt „als in „andere steden recht is, daar men sens plecht te ghevene.”

Bij deze nu werd bepaald: „in den eersten soe wie dat een „achtendel coerns, erwids, of lynsaeds, dat men op die markt „vercoept, eene mite.”

„Soe wie dat binnen Eemelisse woent, ende aldus danich goed „vercoept binnen sine huse , eene halfve mite.”

„Van elken achtendel zouts twee miten.”

„Van elken vate biers, dat men vercoept binnen Emelisse , „VI miten van den vate.”

„Van elken vate asijns VI miten.

„Van elken vate smouts enen halfven groten.”

„Van elken amen rijnxches wijns enen groten.”

„Een groet stuc cortwijns twee groten.”

„Van elker pipen enen groten.”

„Van elken paerde, dat men op die markt vercoept, of ver- „manghelt, enen Engelschen penning.”

„Van elken tachtele vier miten.”

„Van elker coe VI miten.”

„Van elken scape twee miten.”

„Van elken lamme enc miten.”

„Van elken varkene, dat eens halfves jaars out is vier miten.”

„Aldaer beneden ene miten.”

„Van elker hunt II miten.”

„Van elken scaepsvelle ene mite.”

1) H. DE GROOT , *Inleid. Holl. Regtsgel.* B. II, D. XLVI . p. 127.

„Dat men buinen Emelisse vercoept, op wat tiden dattet is.”

„Van elke tonne harings, die tot Emelisse coemt, enen Engelschen penning.”

„Van elker tonne eijeren enen Engelschen penning.”¹⁾

Het kon de Graven nu niet onverschillig wezen, van steeds in de gelegenheid te zijn, hunne toegenegenheid aan de steden te kunnen blijven betoonen, om des te gereedelijker nieuwe oofferingen te kunnen vorderen, daar uit hoofde de middelen verminderde, de gelegenheden schaarscher werden; men vindt dan ook in 1383 van eene overweging gewag gemaakt, of een vorst de Privilegiën aan de steden voor altijd gegeven, ook wederroepen kan,²⁾ aan welke van Holland en Zeeland Graaf JAN in 1418 toestond, dat zij met elkander zouden mogen vergaren om te beraden.³⁾

De Vrijwillige-bede, of opbrengsten, ook Buitengewone genaamd, opgebragt door die lieden, welke uithoofde van hunnen Stand, of wel geheel, of gedeeltelijk door Gunst, onder welke de stedelingen kunnen gerangschikt worden, schot- en bedevrij waren, bevorderden het gelijkelijk dragen der gemeene lasten. De overige betaalden dan ook reeds bede en schot, zoodat derhalve met billijkheid geene Vrijwillige-bede van hen kon worden verlangd.

Deze Vrijwillige of Buitengewone beden veranderden echter met er tijd, ten gevolge der doorgaande geldbehoefte in Gewone, en werden voor een zeker aantal jaren hetzij, zes, acht of wel tien jaren gevraagd, wanneer zij toegestaan zijnde, op de gewone wijze,

1) V. MIERIS, D. III, p. 67 en 68.

2) V. MIERIS, D. III, p. 407. Consultatio, num Princeps privilegia, civitatibus in perpetuum concessa, revocare possit, anno 1383.

3) V. MIERIS, D. IV, p. 488. JAN, Hertog in Beijeren, trachtende bij die van Dordrecht tot Graaf van Holland gehuldigd te worden, geeft aan dezelve stad verscheidene voorregten, en onder anderen, dat de munt nergens anders zal zijn, en niet geopend, noch geschikt zal worden, dan met raad der hoofdsteden Dordrecht, Haarlem, Delft en Leiden, alsmede dat de steden van Holland en Zeeland zullen mogen vergaderen, en zich met elkanderen mogen beraden.

ieder half jaar voldaan werden. Met er tijd echter, waren dezelve niet anders, dan Eischen of Bevelen,¹ als kunnende de vorst alleen door eene deprecatie bewogen worden, deze eenigzins te matigen.

Later werden deze Gewone beden, ten gevolge der klimmende geldbehoefte nog onderscheiden in Buitengewone, zijnde dezulken welke, terwijl de loop der Gewone beden bleef voortduren, in onvoorzieno voorvalen gevraagd werden, van welke eenige voorbeelden voornamelijk onder het laatste stamhuis voorkomen.

Zoo vorderde in 1527 Keizer KAREL, uit hoofde van het driegend gevaar van den kant der Franschen en uit voorzorg tegen de Gelderschen eene Buitengewone bede van f 80,000 „omdat de „kosten uit de gewoone beeden en voorbetaling niet konden ge-„vonden worden.”² Een dergelijke eisch van f 18,000 werd door hem in het volgende jaar gedaan.³ Zoo werd in 1529, wederom van al de Nederlanden, tot Keizers reize naar Italie, alsmede tot zijn huwelijk, de geboorte van zijnen eersten zoon, onder de Donativen te rangschikken, door de Landvoogdes eene Bede gedaan in guldens current, in welke het aandeel voor Holland 100,000 kroonen beliep.⁴

Bij het toenemen nu der geldbehoefte, werden de lasten, hoe lang hoe meer gelijkelijk gedragen; ook met er tijd hield het Geschot op en werden de gemeene middelen over Edelen en Onedelen gelijk geheven;⁵ zulks werd ook door de Graven van tijd tot tijd bevorderd, zoo gebood Hertog WILLEM in 1415, dat alle Priesters

1) BILDERDIJK, *Vad. Hist. D. VI*, p. 263. *Eischen of bevelen*, Prof. TIJDEMAN zegt l. c. 't is waar, BILDERDIJK verklaart de vorstelijke beden welke de Staten slechts geheel of gedeeltelijk afbidden en smeken mogten, (*deprecari*), doch ik geloof dat hij daarin wat te ver gaat. Ik haal deze aanmerking van Prof. TIJDEMAN met opzet bij, als mij zoo gaarne met dezelve vereenigende,

2) *Register van AART VAN DER GOES*, pag. 50—53.

3) Zie mede *Register AART VAN DER GOES*, pag. 98—102.

4) WAGENAAR, D. IV, p. 506.

5) HUG DE GROOT, *Inl. Holl. Regtsgel. B. I*, D. XIV, p. 24.

en Klerken te Medemblik van hun eigen goed, schot, bede en andere lasten met de steden betalen zouden.¹

Ook de steden zelve, bij gelegenheid, dat zij in Beden bewil-
ligden, bedongen wel, en zulks geschiede ten laatste altijd, dat
Vrijen, Geestelijken en Wereldlijken, Edelen en Onedelen, die in
de schildtalen niet gewoon waren te contribueren, ieder zijn quote
zou opbrengen, bedragende het getal Edelen, welke in 1543 niet
in de bede opbragten, niet boven de tien of twaalf.² Eindelijk
heeft Keizer KAREL de V, den 2^{den} Nov. 1553 allen vrijdom opge-
heven, bepalende; „Generalijk derogerende alle privilegien wezende
„contrarie de defensie en beschermenisse van den lande, dat de-
„zelve niet en mogen suboisteren ende van waerde wezen, door-
„dien dat Zijne Majesteit, die niet en heeft mogen geven sonder
„wille, weeten en consent van de Staten, als daarbij hem beno-
„men wordende eene partij van hare defensie.”³ In 1556 den 8sten
Augustus maakte PHILIPPUS ten deze, op herhaald aanzoek, eene
uitzondering ten behoeve van den Prins van Oranje en de Graven
van Egmond en Hoorne, hun vrijdom van belastingen vergunnen-
de.⁴ Ten opzigte der Geestelijken, zoo is derzelver vrijdom, onder
Keizer KAREL den V geheel te niet geraakt en was hun bij Placa-
ten dd. 19 October 1520, 20 Maart, 1524 en 16 Oct. 1531, alle meer-
dere verkrijging van roerende en onroerende goederen verbooden.⁵

1) V. MIERIS, D. IV, p. 358.

2) WAGENAAR, D. V, p. 249.

3) *Register van A. v. d. GOES*, pag. 48, Coll. 15 Oct. 1554, pag. 39.

4) De bezittingen deser drie Edelen waren zoo groot dat zij alleen 17705
morgen lands in eigendom hadden en hun aandeel een vijftiende gedeelte
van hetgeen werd opgebracht, uitmaakte. (Zie HEENEMAN, p. 180.)

5) In vorige eeuwen waren alle kerken en kloosters gehouden aan de
gemeene schatkamer sehatting te betalen. Zoo leest men bij Mosheim Saec.
VIII, pars II, Hist. Eccl. internae. C. II, § XV. *Bona templorum et clau-
strorum, nisi quae benevolentia summorum imperantium eximerentur
communi onere tributa Reipublicae pendebant*, en het was eerst in de
tiende eeuw, dat over het algemeen Bisschoppen en abten, die sedert de
nakomelingen van KAREL DEN GROOTEN hunne voorregten hadden ver-
meerderd en hunne goederen aan het gebied der Graven ontrokken hadden

Op de vergadering nu der Staten van dewelke men eerst in 1428 vindt melding gemaakt,¹ en waar over de beden gehandeld werd, werden oudtijds de Edelen en alle Steden geroepen, welke niet aan het gezag van eenen bijzonderen Heer onderworpen waren, van welke echter vele met er tijd, zich zagen ontslagen.²

Op de voorslagen door den Graaf, en in het vervolg van tijd, door, of van wege zijnen landvoogd, stadhouder of gemagtigde gedaan,³ stemde eerst de Ridderschap, niet echter altijd, als een ligchaam, maar somtijds ook hoofd voor hoofd, de andere leden volgden, indien zij gelast waren, wanneer bij meerderheid van stemmen besloten werd, zoo niet dan namen zij de ramingen, of voorslagen over, om er hunne vroedschap (vroedste, verstandigste) verslag van te doen en haar besluit, ter naaste dagvaard in te brengen.

Zoo verklaarden in 1443 en 1444 de afgevaardigden van Haarlem, Delft, Leijden, Amsterdam, Gouda en Rotterdam in de Hollandsche Staatsvergadering betrekkelijk de voorstellen tot het vinden der gelden om de Oosterlingen te voldoen, „dat zij van „dier zaeken niet mede en hadden van hoirer vroetscip, Rycheft „en gemeynten, dat te conseenteeren, gelijk die Ridderschap, die „de voorstag geraemt had, echter wilden zij de ramynge van „der Ridderschap, Rycheiden en Gemeente opdoen en wes zij „dair anwerven konden, weder overbrengen, als zij eerst zouden „kennen.”⁴

en andere overheden, ook vrij waren van allerlei schattingen en lasten, zie mede Mosheim, Saec. X, pars II, l. II, § IV, Episcopi et Abbates res suas amplificant.

1) WAGENAAR, D. III, p. 486, zegt betrekkelijk den zoen tusschen JACOBA en PHILIPS in 1428, te vinden bij V. MERIS, D. IV, p. 917. „In het voorbijgaan merk ik aan, dat deze de eerste reis is, dat mij den naam van Staten in echte stukken onzes Lands in de beteekenis, van Leden van 's Lands regering is voorgekomen, zie mede D. VI, bijv. en aanmerk. p. 2.

2) WAGENAAR, D. V, bijv. en aanm. p. 21, en BILDERDIJK, D. II, p. 144.

3) WAGENAAR, D. V, bijv. p. 29.

4) WAGENAAR, D. III, p. 545.

De Staten ter dagvaard verschenen, hadden echter geenerlei gezag, maar de bevoegdheid, of het regt om bij den Vorst, die hun ook raad of advies vroeg, betrekkelijk hetgeen het algemeen welzijn betrof, voor het volk te intercederen,¹ van daar uit dien hoofde en met dit doel geschenken van allerlei aard, vooral in lateren tijd aan de Landvoogden, Stedehouders en Hovelingen gegeven werden,² daar men op elke bede zwarigheden maakte en iets zocht te bedingen, ofschoon men gewoonlijk moest eindigen met in de volle bede toe te stemmen, en welke toestemming, ofschoon dan de Staten geen gezag hadden, men bepaald wilde hebben, of wel scheen noodig te oordeelen. Waarom anders dreigden, onder anderen, in 1530 de gemagtigden der Landvoogdes de Staten, die ongenegen waren in eene bede toe te stemmen, „dat zij, zoo zij „niet in de bede bewilligden, boven (ten hove) zouden ontboden „worden, en hen daar zwaarer last, dan zij verwachten konden, „zou worden opgelegd;” de Staten antwoordden daarop ook wel uit de borst, doch in hetzelfde jaar in December, stemden zij in de bede bij wijze van verzageling toe.³ Op eenen anderen tijd weder in 1550 noodzaakte men die van Holland, in eene bede toe te stemmen, door te dreigen: „dat zoo zij niet promptelijk en „op staande voet in dezelve consenteerden, henluiden de ha- „ringsvanscht zou geinterdiceerd worden;”⁴ men kwam dan ook eigenlijk slechts te zamen, om te beramen, hoe in de bede, later genoemd *voorstellen*, *propositien*,⁵ te voorzien.

Met er tijd was dan ook de stand van zaken magtig veranderd en ofschoon bij het groot privilege in 1477, door vrouw MARIA verleend, bepaald was, dat geene steden zouden gehouden zijn te dragen tot beden, in welke zij niet bewilligd had-

1) WAGENAAR, D. 5, bijv. p. 21 en BILDERDIJK, D. VI, p. 141.

2) WAGENAAR, D. IV, p. 445 en 461; D. V, p. 9, 21, 104, 161, bijv. pag. 7 en 8.

3) WAGENAAR, D. V, p. 11 en 13.

4) A. v. d. GOES, 1550, p. 38.

5) WAGENAAR, D. 5, p. 407.

den,¹ zoo deed niettegenstaande in 1543 de landvoogdes, ofschoon slechts vijf van de zes groote steden, met uitzondering van Amsterdam, in de bede toegestemd hadden, de akte van bewilliging (consent) en van aanneming (acceptatie) naar haren zin opstellen.²

De kleine steden, die in de verdeeling der lasten, hetszij vrijwillig, of wel door omstandigheden, zich vaak gedwongen zagen zich aan den wil der anderen te onderwerpen, hadden zich dan ook met er tijd aan het bijwonen dier vergaderingen ontrokken om niet aan raadplegingen deel te nemen, waarbij zij geenen invloed hadden en hetgeen hen slechts op kosten joeg.³

De kleine steden waren dien ten gevolge dan ook ten laatste niet meer op de Graafijke beden beschreven, door hunne nalatigheid met er tijd buiten possessie daarvan gesteld, ja zelfs werd hun het bijwonen derzelve ten laatsten onttzegd, zoo als op eene dagvaard, gehouden te Brussel, in Maart 1542 gebeurde, wanneer de landvoogdes MARIA, Koningin van Hongarije, zich begeerig toonde om te weten, „hoe die cleijne steden daer qua,, men,” ick (de advokaat, AERT VAN DER GOES) seyde in allen „beeden, hadden zij altijd bescreven geweest, ende dat zij mo,, gelicken gecommen waeren, om haer gracie te solliciteeren, „gelijcken die groote steden, daer op zij seijde, die cleijne steden en hebben daer nijct te doen.”⁴ En welke pogingen zij in het vervolg ook aanwendden, om het verlorene te herkrijgen, bleven zij echter vruchteloos.⁵

1) *Groot Priviliege*, art. 34.

2) WAGENAAR, D. V, p. 244.

3) BILDERDJK, D. VI, p. 145.

4) *Register, AART VAN DER GOES*, p. 334.

5) WAGENAAR, D. 5, p. 386 en GERARD BRANDTS, *Historie van Enkhuizen*, waar men het verzoekschrift vindt in 1553, door de kleine steden Rotterdam, Schoonhoven, Gorkum, Schiedam, Heusden, Vlaardingen, den Hage, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Monnikendam, Medenblik en Texel aan Keizer KAREL den V overhandigd, en waarin zij verzochten, dat ook Gedeputeerden van vier kleine steden mogten worden beschreven, doch hetwelk zonder uitwerking bleef.

Naar gelang nu der geldbehoefte van de Graven werden de beden gevorderd en waren dezelve ingerigt, zijnde de reden, van dezelve, zoo als wij opmerkten, gewoonlijk er bij vermeld, zoo als bovendien blijkt uit de zware bede in 1468 door KAREL den 1sten gedaan, als vorderende hij voor zich 240,000 leeuwen van 30 stuivers of 480,000 schilden van 15 stuivers; voor de Hertogin tot speldegeld 32,000 schilden, tot geschenken en heuschedden aan verscheidene dienaren 16,000 en tot vervulling der reis en andere kosten 14,800 schilden.¹

De vrijwillige beden, hetzij gewone of buitengewone, eenmaal ingewilligd, hield de magt der Staten op; die verkregen bede was dan het goed van den Graaf geworden en hij, bij wien alleen de uitvoerende magt was, kon zoodanig nopens de heffing, ligting, korting en kwijtschelding handelen, als hij billijk oordeelde, daar alles, wat in het stuk der schattingen, naar opeergezag en compulsive magt zweemde geheel bij den Graaf resideerde, zoodanig echter, dat die deze magt niet dan met consent der Staten kunde uitoefenen, maar dat consent dan ook, door de Staten gedragen zijnde, deed de Graaf directelijk de geconsenteerde penningen innen.²

De wijze van innen nu was bij het consent bepaald, zoo hebben wij gezien, dat de steden in de bede in 1530 gevorderd bij wijze van verzegeling toestonden.

Gelijk wij reeds opmerkten, leenden de Graven dikwijls geld van de steden, tegen zeker interest, die ons tegenwoordig buitensporig hoog zou voorkomen, als tegen 10, 12 en 16 percent,³ in het jaar 1482, of daaromtrent, nam de regering van Utrecht zelfs geld op van zijne burgers tegen 22 percent interest.⁴

Onder Keizer KAREL, kwam zulks dikwerf voor, terwijl hij,

1) WAGENAAR, D. IV, p. 101.

2) WAGENAAR, D. V, bijv. p. 28.

3) WAGENAAR, D. IV, p. 328, 480; idem D. V, p. 10, 258, 402.

4) BILDERDIJK, D. IV, p. 244.

ten einde misbruiken voor te komen, bij placaat dd. 6 Julij 1515, nader geëxpliceerd dd. 8 September 1518, verbood: „dat voort- „aan geen steden, ofte dorpen in onze voorsz: landen van „Holland egeen losrente of lijfrente op te zelve steden ende „dorpen verkoopen en zal zonder des nieuw octrooi van ons te „hebben. Ende indien zij enige renten verkochten, zonder „nieuw octrooi te hebben, dezelve renten zouden zijn verbeurt „ende van onwaerden ende geene die ze verkoopen zouden, „zullen staan tot correctie arbitrale.”¹

De steden zagen zich dan menigmaal genoodzaakt hunne zegels te leenen, namelijk schuldbrieven, onder stadszegel, d. i. ten laste der stad te creëren,² hetzij bij voorraad op toekomen-de beden, waartoe de Staten echter zelden veel zin hadden, bevreesd en niet zonder reden, dat de beden gedurig verhoogd zouden worden, om de rente te vinden, terwijl men hen met de hoofdsom bezwaard zou laten,³ hetzij om hun aandeel in eene toegestane bede te vinden, of wel, opdat de Keizer, die geld noodig had, dezelve voor klinkende munt, tegen zekere cours, alsdan dadelijk zou kunnen uitgeven,⁴ en om welke schulden, welke slecht schenen te worden afgedaan, onze kooplieden zelf buiten 's lands werden belemmerd en aangehouden.⁵

Op de dagvaarden vielen er dan ook wel klagten over; zoo beklaagden onder anderen zich de steden in 1536, dat de Keizer beloofd had, de vorige verzegelingen, die reeds f22,000 'sjaars beliepen, te zullen lossen, zonder dat hier iets van kwam, dat de steden, onder dezen last, zwaarlijk gedrukt gingen en sommigen met het betalen der renten twee en drie jaren ten achteren waren, zich behelpende met staten en respijten.⁶

1) GPB. D. II, p. 2047 enz.

2) WAGENAAR, D. V, p. 9.

3) WAGENAAR, D. V, p. 11.

4) WAGENAAR, D. V, p. 116.

5) WAGENAAR, D. V, p. 299.

6) WAGENAAR, D. V, p. 17.

Zoo als de steden en dorpen soms het aandeel vonden, dat zij in de beden moesten opbrengen hetzij bij verkoop van lijf- en losrenten, zoo vonden zij zulks ook wel op de Schildtalen. Deze nu waren eene gewone en oude wijze van invordering, de verdeeling en omslag in zich bevattende van eene bepaalde somme, waarop elke stad en dorp, niet vrij zijnde, gezet was en welke moest opgebracht worden, zoo lang die omslag duurde en de belastingen op die wijze ingevorderd werden.¹

Dezelve werden Schildtalen genaamd, naardien het aandeel der steden en dorpen gerekend werd bij schilden, zekere oude munt, welker waarde dan eens verhoogd, dan wederom verminderd werd, en eindelijk bepaald stond op 15 stuivers, welke waarde zij onder de laatste Graven schijnen gehad te hebben.²

En ofschoon men in het vervolg niet meer met schilden, maar met ponden en schellingen³ en later met guldens rekende, zoo heeft men evenwel nog lang den naam van Schildtalen behouden, zoodat,wanneer men in lateren tijd nog van eenen omslag op de Schildtalen sprak, daaronder slechts een omslag, naar deze verdeling geschikt, verstaan werd.⁴

Zoo als de steden en dorpen derzelver aandeel betaalden naar het getal schilden, waarop dezelve geschat waren, zoo werd het aandeel der landerijen over dezelve verdeeld en omgeslagen bij het morgen, van daar genaamd Morgentalen, wordende deze morgentalen, morgengeld, echter bij schilden berekend.

De taxatie bij de Schildtalen geschiedde echter niet er tijd, zoowel over de landen, gerekend bij het morgen, als over de

1) *Staatkundige Academie-Verhandelingen*, D. I., p. 265, 2de verh. over de belasting in Holland, bekend onder den naam van de ordinaire verponding door Mr. M. VAN DER POT.

2) Behalve de hier bedoelde Philips-schilden, of Bourgondische schilden en Wilhelmus-schilden, waren er verschillende soorten van schilden.

3) MEERMAN, D. IV. p. 236. In Holland en Zeeland rekende men in de 18de eeuw het meest naar ponden, een pond deed 20 schellingen.

4) WAGENAAR, D. IV, p. 412.

steden en dorpen, gelijk men kan opmaken uit de instructie voor commissarisen dd. 22 Junij 1514 bij gelegenheid der toenmalige vernieuwing der schildtaLEN of verponding, waar men leest:
,,Alsoe tot onser kennisse gekomen is dat overmits die laatste
,,Vreede ende Oirloghe van Gelre ende die groite ende sware
,,stormen ende onweeren die binnen zeeckere jaeren herweerds
,,tot diverse stonden geweest ende geregneert hebben gehadt
,,onser öndersaiten van Hollandt ende Vrieslandt *in diverse Stee-*
,,*den, Dorpen, ende Quaertieren sonderlinge up die Paelen ende*
,,*Frontieren van den voorsz lande van Gelre, ende die gheene die*
,,*naast der zee geleegen zijn, zoe verbrand, gevangen, gepillieerd,*
,,*geschat, bevloeyt ende beschadicht zijn geweest, dat hem nijet*
,,*mogelyk en is huere schaden ende lasten te mogen becomen*
,,*noch vervallen, ende noch min haeren tax ende porcie soe van*
,,*onzen beeden en subventien, als van den Penninghen die omme*
,,*geslagen worden om die oncosten ende lasten van den gemeen*
,,*landen op te brengen, noch te betalen.*

„Die eenige van hen zijn oick bij der ouder *schildtaele van*
,,*den Lande veel hoger getaxeerd, gezet ende gelast, naer hueren*
,,*staat ende faculteit, dan zij behoiren, ende hebben mitsdien*
,,*gracie ende quytscheldinge van ons moeten verwerven van het*
,,*meestendeel van hueren voorsch. tax ende es te vermoeden, dat*
,,*zij bij lanckheden van tijden zoe vervallen ende verminderen*
,,*zullen van hueren goeden, dat zij 't land zullen moeten ruijmen,*
,,*ende abandonneren tot hueren geheelen destructie, ende zullen*
,,*oick die gheenen, die nu wel gestelt ende in goede staete zijn*
,,*soe bezwaard worden, dat zij die lasten nijet en zullen connen*
,,*oft mogen dragen. Daar vijft groote ende merckelijcke schade*
,,*ende verlijes lijden zullen in onzen Penninghen soe van onzen*
,,*Domeijnen en de beeden als anderen Rechten die wij aldaar*
,,*heffende ende gebruijckende (zijn); om alle welke lasten ende*
,,*gebreekend te beteren, ende voorder Inconvenienten die daar*
,,*vijft zouden mogen comen te verhoeden nijet mogelyk en is*
,,*bat noch gevoechelijcker te remedieren ende voorsien dan bij*

„vernijeuwinge van den voorsz schilttaelen. Soe eert dat wij deezen
„aangezien begeerende daar inne te voorzien soe tot verlichtinge
„van onzen voirsz Ondersaeten als tot onderhoudenisse ende
„bewaarnisse van onzen Rechte hebbende hier op rijpe Delibe-
„racie van Raide gehadt met die Presidenten ende Luijden van den
„Raide bij ons weezende, ende tot Mechelen residerende ontbieden
„u dair omme dair toe committeeeren mits deezen onsen brieve
„dat ghij alle zesse te zamen die vijff viere ofte drie van u die
„best dairtoe zullen connen ofte mogen verstaan, treckt ende reijst
„van stonden aan in onzen voirsz Lande van Hollandt ende in elcke
„Stede ende Quaertiere van dien dair't van noode zal weezen. Ende
„aldair met u geroupen ende genomen vijft elcker van den zesse
„hoofdsteden eenen notabelen Persoon zulcx alszij dair toe
„zullen willen ordonneeren ende deputeeren up dat hen goeddunkt
„ende alle andere die dair over behoren zullen geroupen te zijne
„naedien ghij u eerst ende alvoir deugdelijck ende voleomelijck
„geinformeerd zult hebben van den state faculteijt ende gelegent-
„heit van den Steden, Dorpen ende Plecken van den zelven Lande
„OVERAL ende van den Ondersaiten ende Ingezeetenen van dien
„procedeerd tot vernijeuwinge van den voorsz schiltale taxerende
„ende settende bij dien Rechtvaerdelyck ende in conscientie eenen
„eijgelycken zoevan den STEEDEN als van den PLATTEN LANDE naar
„zijnen staat, macht ende Rijctom zonder faveur ofte dissimulacie.
„noch ijemandt dair inne te spaeren oft onbehoirljick te ver-
„lasten om naevolgende, die zelve nijeuwe schiltaele bij elcken
„contribuerende ghelden zijnen taux ende porcie zoe van onzen
„beeden ende subventien voorsz, als van den anderen Pennin-
„gen die binnen die zelve Landen van nu voortaan geconsenteert
„ende ommegeslagen zullen worden tot behouff ende om die
„gemeijne oncosten ende lasten van den voorschreve Landen te
„vervallen, ende up te brengen, bedwingende ende doende be-
„dwingen die voorsz schildtaele te doene ende laeten maicken,
„ende die te accepteren, onderhouden ende achtervolgen alle
„die geene die 't behoiren zal Realijk ende bij fajten sonder

„verdrach oft dissimulacie ende nijetjegenstaande opposicie ofte
„appellacie gedaan ofte te doen ter contrarien ende zonder ach-
„terdeel van dien want ons alsoe geliefd.”¹ Ten gevolge dier
ordonnantie werd door Commissarissen dan overgegaan tot het
maken der nieuwe kohieren; wat hiertoe gevorderd werd en
hoe men hierin te werk ging, kan men opmaken uit de artike-
len, door commissarissen bovenvermeld aan die van 's Heerarts-
berch, ter beantwoording opgegeven als:

„1°. Te weeten die meenichte van den Haardsteden. Ende
„hoeveel dezelve oick gemeerderd oft geminderd zijn geweest
„de naaste tien jaren.”

„2°. Desgelycks de meenichte van den cocanten (mogelijk
„contribuanten).

„3°. Upten staat van elck dorpen.

„Te weten wat excijs zoe up bier, wijn en andere goeden
„stellen, wat Erff los of lijfrenten zij schuldigh zijn, wanneer
„die vercoft zijn.

„Ende waer toe zij die Penningen van den vercopingen ver-
„besicht hebben.

„4°. Hoe zij gewoonlijk zijn de Beede ende ommeslagen onder
„malcanderen te gaderen.

„Te weten als zij honderd Rinsgulden currente te gelden heb-
„ben, wat alsdan elcke kerf ofte schot pont geeft ende hoeveel
„kerven oft schotponden zij dair hebben.

„Ende hoe rijk zij elcke kerf ofte schotpond extimeeren.

„5°. Item waar mede zij hem generen.

„Hoe veel lands in elck dorp gelegen is.

„Die mennichte die denzelven dorpe behoird.

„Ende tot wat prijze 't zelve land staat te coop en te huijere.

„Ende hoe veel lands dat binnen elk dorp gebruuyckt word bij
„Cloosteren oft andere Geestelijcken persoenen.

1) Zie *Staatk. Acad.-Verh. D. I., 2de verhandel. van Mr. M. v. d. Pot*
Bijlagen van onuitgegevene stukken, Sub lit. B.

„Desgelijcxt van Poirteren van steeden, daar de Ingezetenen
„van den dorpe zelver plagen te gebruiken die mede schot gaven.

„Ende of dezelve Cloosteren ende Poorterent mitten anderen
„dorpen nijet en contribuerden.

„6°. Ende te weten tot wat Laste van Dijckagie, Sluijsgelt oft
„anders 't Landt onder elck Dorp gelegen staat.

„Ende wattet zelve jaarlijcx bedraagt op tie Morgen.”¹⁾

Dit werk nu in 1515 ten einde gebragt²⁾ zoo bleek het, dat er toen in Holland 200,030 morgen lands, 45,000 huizen³⁾ en 172,000 personen waren, die belasting moesten opbrengen, zijnde de overige landerijen in het bezit der geestelijken, en de overige ingezetenen geestelijken, of arme lieden.

Het rekenen bij Schilden echter was van lieverlede buiten gebruik geraakt en met er tijd was voor Schildtalen of daarneven het woord Verponding gebezigd, als blijkt uit de stukken betrekkelijk de in 1514 boven vermelde vernieuwing der Schildtalen, aldaar ook Verponding genoemd, alsmede uit het Register van Mr. A. VAN DER GOES, waar men leest, *gedurende dat een nieuwe verponding of schildtalen zal worden gemaakt.*⁴⁾

1) Zie *Staatk. Acad.-Verh.* Mr. M. v. d. Pot, bijlagen sub lit. C.

2) W. VAN GOUTHOEVEN, p. 573.

3) WAGENAAR, D. IV, p. 391.

4) De Schildtalen, ook genaamd *verponding-* en *morgentalen*, kunnen in zoo verre bij de latere *verponding*, waaruit onze tegenwoordige grondlasten zijn voortgesproten, worden vergeleken, als wordende in der tijd geheven van de gebouwde en ongebouwde eigendommen, en in zoo verre weder te verschillen, als niet bepaald omvattende roerende zaken, met onroerende gelijk gesteld.

Het afwisselend bezigen der bewoordingen: *schildtalen*, *morgentalen*, *verponding* en daaruit ontstaande latere schijnbare verwarring, komt mij voor te moeten toegeschreven worden aan de overeenkomende beteekenis *dier benamingen*. Het stellen toch op zeker aantal *schilden* toen was hetzelfde, als *waarderen*, *schatten* of *begroeten* en de *schildtalen* het *gevolg* daarvan en dus de *waardering*. Terwijl het woord *verponding*, samengesteld uit het voorzetsel *ver* en het zelfstandig naamwoord *ponding*, afkomstig van het oude werkwoord *ponden*, of *pondeeren*, mede beteekent: *wegen*, *schatten*, en door KILIAAN dan ook is vertaald door *ponderare*, *aestimare*, *taxare*. Het

Sedert de vernieuwing der schildtalen of verponding nu in 1515 was door sommige steden, nadat er meer had moeten worden opgebracht, uit hoofde der ongelijkheid van de verdeeling, wel eens voorgesteld nieuwe Kohieren op te stellen, doch zulks was door de Staten tegengehouden.¹ In 1544 begonnen eenige steden echter weder te spreken over het vernieuwen der begrooting, hetgeen, uit hoofde van de veelvuldige en uiteenloopende belangen en gepaard gaande zwarigheden, nadat men tot het jaar 1550 over deze zaak had geraadpleegd, op niets uitliep en die zaak in den vorigen staat bleef,² terwijl sedert dien tijd die oude Quoten, waarop de steden gesteld waren, in onbruik schijnen geraakt te zijn.³

De Graaflijke beden werden gevonden nu eens alleen uit de schildtalen, dan eens uit de morgentalen en zulks somtijds voor de gewone Kwijtscheldingen of Gratiën op de schildtalen.⁴ De zes groote steden waren namelijk doorgaans gewoon, bij het toestaan der vrijwillige beden, of in zulke, waartoe hunne bewilliging vereischt werd, de voorwaarde te maken, van eene gewone korting voor prompte betaling, welke weder gevonden werd op de kleine steden en het platte land, van waar gedurende klagten, die niet dan met het afschaffen der gewone Gratië geëindigd zijn.⁵

Somtijds gebeurde het ook, dat een of ander begreep vrij te zijn van deszelfs aandeel in de bede te moeten opbrengen, uit

voorzetsel *ver*, hetwelk in het Nederduitsch zeer gemeen is, heeft nu ook die kracht, dat het eene verandering aanduidt, die plaats heeft omtrent *eene zaak*; zoo betekent, onder anderen, *verschrijven*, iets op *nieuw*, iets op eene andere manier schrijven, en zoo betekent *vernieuwing* bij de schildtalen, zooveel als *nieuwe verponding maken*, iets op *nieuw* beginnen. Zie mede Mr. M. v. d. Pot, pag. 262.

1) WAGENAAR, D. V, p. 12.

2) WAGENAAR, D. V, p. 276.

3) Mr. M. v. d. Pot, p. 306.

4) WAGENAAR, D. V, p. 404.

5) Mr. H. P. HEENEMAN, p. 196 en de plaatsen, aldaar aangehaald.

hoofde van buitengewone ongevallen, als brand, inbraak van dijken, of andere rampen; zoo gaf in 1544 de stad Delft voor, nog verschoond te moeten blijven van de gemeene lasten, uit-hoofde van den brand in 1536, en zoo gaf de een die, de ander weér eene andere reden.¹⁾

In Mei van 1554 vond men *f*50,000 uit een morgengeld van 3 stuivers, de helft door den eigenaar en de helft door den bruiker te betalen, en in September van dat zelfde jaar *f*75,000 op de schildtalen.²⁾ Van de bede van *f*200,000, aan Holland in Mei van 1555 gedaan, vond men een derde bij de schildtalen, het andere derde bij een morgengeld en het overige gedeelte op eene andere wijze.³⁾

Sommige steden nu betaalden gaarne naar de schildtalen en volgens de daarbij vastgestelde Quoten, als Amsterdam, welke stad, sedert de laatste verdeeling in 1515, merkelijk in vermogen was toegenomen, terwijl de andere steden, als Leiden, Delft en Gouda, die niets in vermogen waren toege-nomen en wier vaste goederen in vergelijking van Dordrecht en Amsterdam minder waarde hadden, liever eenen tienden of twintigsten penning van die waarde betaalden,⁴⁾ hetgeen mede aanleiding kan gegeven hebben, dat die oude Quoten, boven vermeld, in onbruik zijn geraakt en de beden sedert voldaan werden uit de opbrengst van den 10^{den} penning.

Dit middel ten minste, onder KAREL den V, in 1542 ingevoerd bij gelegenheid dat MAARTEN VAN ROSSEM onverwacht in Brabant was gevallen, is naderhand meermalen gebruikt en met er tijd onder de gewone middelen opgenomen om de beden te betalen, ofschoon „men de collectatie bij den thiende penning behoor „de te reserveeren tot een refugie in uieterste nood.”⁵⁾

1) WAGENAAR, D. V, p. 276.

2) WAGENAAR, D. V, p. 402 en 404.

3) WAGENAAR, D. V, p. 418.

4) WAGENAAR, D. V, p. 407.

5) A.V.D.GOES, D. III, p. 174.

De 10de penning nu werd geheven van alle renten , waaronder huren , alle vaste goederen , als huizen ; zoo beliep in 1553 de omslag van den tienden penning op de huizen in Amsterdam f13,000 en eenige honderde guldens ,¹ voorts van landerijen , bosschen , beemden enz. , in welke de eigenaren dier goederen drie vierde en de bruiker een vierde deel moest opbrengen ; lijfrente van 10 gulden in het jaar waren vrij.

De 10de penning werd ook gevorderd van de jaarlijksche winst der kooplieden van bepaalde neringen en goederen ;² deze tiende , even als die der rente , waarin men zeer ongaarne had toegestemd , had echter zeer weinig opgebracht , hetgeen toe te schrijven was aan dé zeer natuurlijke reden , dat velen hunne inkomsten niet juist hadden opgegeven , evenmin als de kooplieden hunne winsten , zoodat omtrent het laatste punt in 1545 niet meer dan f1200 in rekening was gebracht.³

Somtijds werden de beden ook gevonden uit den 12^{den} , 50sten of wel 100sten penning . Zoo vond men de bede in 1542 aan al de Nederlanden gedaan , behalve uit den 10^{den} penning , mede uit den honderdsten penning van alle koopmanschappen die naar buiten werden gevoerd .⁴ De Staten verzettenden zich wel tegen dezelve , als in strijd met het privilege van PHILIPS in 1495 , en verzochten dringend om dezelve af te schaffen , doch te vergeefs , daar de Landvoogdes toen antwoordde , „dezelve in der eeuwig- „heid niet te zullen afschaffen , als hebbende opgesteld uit het vol- „strekt oppergezag des Keizers ,” (ex potestate absoluta imperatoris) . In 1544 vond men echter middel , om deze heffing , die men als zeer bezwarend voor den koophandel aanmerkte , afgeschaft te krijgen . In 1551 echter , zich tot tegenweer in den oorlog met Frankrijk bereidende , vond men weer gelden , uit den 200sten penning te heffen , van alle uitgaande koopmanschappen ,

1) WAGENAAR , D. V. p. 386.

2) WAGENAAR , D. V. p. 239 , 241 , 244.

3) WAGENAAR , D. V. p. 286.

4) WAGENAAR , D. V. p. 240.

zelfs van die goederen, welke naar Gelderland, Vriesland, Overijssel en Groningen werden gevoerd, wordende dezelve niet als erf-, maar als aangewonnen landen beschouwd.¹⁾

Nog kunnen wij, als met deze belasting overeenkomst hebbende, het congie, of verlofgeld, op het uitgaande koorn opnemen, tegen hetwelk de Staten bij aanhoudendheid, als nadeelig voor den handel, sterk ijverden,²⁾ hetwelk dan ook, na veel moeite, in 1542 werd afgeschaft, doch na verloop van eenige jaren op nieuw werd gevorderd.³⁾ Zoo had men ook nog een lastgeld op de haring, zijnde hetzelde den eenen tijd hooger dan den anderen, al naar men geld noodig had.⁴⁾ Maken wij ter dezer plaatse ook nog melding van het pondgeld, eene belasting op goederen, uit zee komende en daar naar toe gaande, ingevoerd in 1416, en die alstoer aan Amsterdam vergund werd te heffen, ten einde schepen en volk te kunnen uitzenden, tegen de Likedeelers van Edenburg, die hen, alsmede die van Haarlem en Monnikendam, beschadigd hadden.⁵⁾

Een dergelijk pondgeld beval de Hertog in 1422, dat in Holland en Zeeland, door degenen die op Pruisen handelden, zou worden opgebracht, hetzelve bedroeg van „elken pont-groot enen nu „wen scellinge in den lande, ende van elker ouder march , twee „oude penninge wt den lande.”⁶⁾ Er werd ook wel een zeker pondgeld op de rivieren van de voorbijvarende schepen geheven; zoo maakte de Hertog van Bourgonje in 1427 WILLEM VAN DER COUTER ontvanger van zijn pondgeld te Dordrecht, magtig om het pondgeld en hoofdgeld te Gorinchem te ontvangen.⁷⁾ Onder pon-

1) WAGENAAR, D. V, p. 369.

2) WAGENAAR, D. V, p. 9, breed vertoog van den staat des lands, p. 18
Vertoog der schadelijkheid van het verlofgeld. p. 201—206.

3) WAGENAAR, D. V, p. 208.

4) WAGENAAR, D. V, p. 355 en 378.

5) VAN MIERIS, D. IV, p. 370.

6) VAN MIERIS, D. IV, p. 636.

7) VAN MIERIS, D. IV, p. 899.

dengeld werd echter somtijds allerlei soort van lasten en tollen verstaan.¹

Voorts werden de beden ook wel gevonden, ten minste in het noorderkwartier, door de ingezetenen op zekere schotponden te stellen, naar mate dat zij gegoed waren; bij gelegenheid van eene nieuwe bede in 1553 stelde Delft voor dezelve op die wijze te vinden.²

Deze belasting had veel overeenkomst met de capitale impositie, hoofd- of familie-geld, welke over de personen naar gelang van hunne bezittingen werd omgeslagen, en overeenkomstig welker waardering ieder zekere som moest opbrengen, ter voldoeing van het aandeel, waarop iedere plaats gesteld was. Hetzelve werd door geheel Holland gevorderd, toen in 1515 KAREL de V het regt, hetwelk de Hertog van Saxon op Vriesland beweerde te hebben, afkocht.³ Maken wij hier ook nog melding van het Haardstedengeld, zoo als wij hebben opgemerkt, wel bij wijze van boete opgelegd en gevorderd. In 1537 stelde de landvoogdesse voor de eerste maal voor, om van iederen schoorsteen eenen gulden te laten betalen, hetgeen echter toen werd afgeslagen, uit hoofde men opmerkte, dat de minvermogenden dan bijna zooveel als de rijken zouden moeten opbrengen. In 1552 stemde men er echter in toe, ten bedrage van zes stuivers van elken schoorsteen, welke belasting scherp werd ingevorderd, zoo zelfs, dat de vermogende voor den onvermogende dezelve moest voldoen; deze bragt alstoен $f\ 37,000$ à $f\ 38,000$ op.⁴

Behalve dat door de opgenoemde middelen in de Graaflijke beden voorzien werd, zoo werden deze ook wel gevonden bij den impost, of lands impost, of wel accijnsen, welke echter daarin van de stedelijke accijnsen verschilden, dat de eerstgenoemde op de Staatsvergaderingen beraamd en bepaald werden

1) VAN MIERIS, D. III, p. 716 en D. IV, p. 364.

2) WAGENAAR, D. V, p. 382.

3) WAGENAAR, D. V, p. 381.

4) WAGENAAR, D. V, p. 376, en VELIUS HOORN, p. 264.

en dan ook meer algemeen waren, terwijl de stedelijke accijnsen plaatselijk en in de verschillende steden dan ook ongelijk waren, al naar derzelver behoeften en overeenkomstig de magt aan dezelen verleend, op wijn, brood, bier, zout enz. gelegd. Deze wijze van plaatselijke belastingen te heffen, waarvan men het beginsel kan zoeken in de lands-heerlijke regten, als van den wind, van de waag, van de maat, van de gruit, was hoe langs hoe meer algemeen geworden en gaf somtijds tot ernstige onlusten aanleiding, zoo als te Hoorn in 1470, daar men den accijns van 15 stuivers, waarmede het buitenbier bezwaard was, weigerde te betalen, alsmede te Zierikzee in 1473.¹⁾ Zoo ging het ook in andere steden, daar het volk,wanneer het over deze of gene belasting ontevreden was, onder hunne verschillende Gildebanieren gewapend te zamen trok, met geweld tegen den invoer of wel verhoging van accijnsen zich verzette en voor een oogenblik het heffen van dergelijke belasting verhinderde, hetgeen vaak met plundering en moord gepaard ging, maar waarvoor dan de Gemeente later des te zwaarder moest boeten; zoo als bijv. het geval was met het oproer van het broods- en kaasvolk in 1491 en 1492, waartoe het Ruiter- of maandgeld aanleiding had gegeven, wanneer door de daarin betrokkenen plaat- sen 50,900 gouden andries guldens moesten worden opgebragt.²⁾

Dit nu was niet te verwonderen, bij de magt aan de stedelijke regeringen somtijds overgelaten, van niet slechts accijnsen te mogen heffen, maar die ook naar goedvinden te mogen verhoogen en verlagen, en ofschoon Keizer KAREL bij placaat dd. 6 Julij 1518 bepaalde: „dat geen stede, ofte dorpen exijzen zouden mogen stellen, hoogen ofte lagen, op wijn, bier, turf, visch, ofte andere waren en goederen, dan bij octrooi,”³⁾ zoo nam zulks niet weg, dat, zoo dikwerf de regering tijrannick was en men

1) WAGENAAR, D. IV, p. 121 en 124.

2) WAGENAAR, D. IV, p. 282 en 287.

3) GPB. D. II, p. 2049.

eenmaal octrooi tot heffen of instellen van een excijns erlangd had, hetzelve drukkend was, of naar willekeur drukkend kon gemaakt worden;¹ te meer als men, naar eigen welgevallen, naar middelen mogt omzien, om in de repartitie der beden te voorzien, hetwelk somtijds het geval was.²

De oproeren over de belastingen waren dan ook nimmer onmiddellijk tegen den Vorst, of zijne bede, maar altijd tegen de repartitie, of tegen het middel der heffing, ofschoon nogtans de Graaflijke beden de oorzaak waren, als aanleiding gevende, om de stedelijke belastingen te verzwaren en te vermeerderen.

De moeijelijkheid, die men steeds ondervond, om de beden te vinden, veroorzaakte eindelijk, dat men bedacht werd, om in Holland zelfs algemeene excijnsen in te voeren; de Landvoogdes stelde ten minste in 1536 zulks voor en zij wilde toen algemeene excijnsen gelegd hebben op wijnen, bier, zijden, fluweelen, wollen- en linnen lakenen, doch zulks mislukte.

De Staten hadden dan ook dikwerf moeite, om van de steden hun aandeel in de beden te erlangen en verscheidene waren dikwijls achterlijk; zoo werden onder anderen, in 1547, die van Asperen en Heukelom, die de excijns op kerfstokken lieten ontvangen, welke afgedaan jaarlijks werden verbrand, wegens wanbetaling gegijzeld en beboet.

In de steden werd lands impost gewoonlijk door een of meer inzamelaars, collecteurs, ook genaamd accijnsmeesters, receveurs, ten koste van het land ingevorderd; soms ook wel door leden van de vroedschap, zoo als in Dordrecht en Amsterdam, welke beide steden in 1555 eerst zwarigheid maakten, doch naderhand in het voorstel genoegen namen, om lands impost, niet meer bij wijze van collecte in te zamelen, maar in het openbaar te verpachten, in navolging van de accijnsen, die men sedert vele

1) BILDERDIJK, D. V., p. 39.

2) WAGENAAR, D. V., p. 373.

jaren in sommige steden gewoon was zulks te doen , uit hoofde men begreep , dat er alsdan van lands impost meer zou komen , dan dat dezelve tot groote kosten van het land werd ingezameld , en de uitkomst bevestigde zulks dan ook , daar in het eerste jaar in 1557 er ruim 40,000 pond meer van lands impost kwam , dan in het jaar te voren , wanneer de impost bij wijze van collecte nog geen 20,000 pond had opgebracht.¹

In de verschillende steden geschiede deze verpachting ten overstaan der wethouders door commissarissen gekozen uit de edelen en de steden , en was het beheer over lands impost opgedragen aan het collegie van gecommitteerde raden , eene instelling welke aan de bijeenkomsten der gedeputeerde staten schijnt te

1) WAGENAAR , D. V, p. 420 en 422, waar men het beloop der eerste verpachting in de groote steden vindt. Zie het Reg. van A. v. d. Goes , op 't jaar 1557 , p. 36.

Dordrecht.	4005	ponden.
Haarlem.	2900	"
Delft.	5440	"
Leijden.	4300	"
Amsterdam.	8940	"
Gouda.	2120	"
Rotterdam.	2200	"
Gorinchem.	1300	"
Schiedam.	575	"
Hage.	3700	"
Alkmaar.	1372	"
Hoorn.	950	"
Enkhuizen.	1100	"
Edam.	670	"
Monnikendam.	400	"
Medenblik.	270	"
Woerden.	429	"
Naarden.	395	"
Weesp.	158	"
Muiden	115	"

zijn ontleend, terwijl het verpachten van lands gemeene midde-
len, sedert dien tijd tot in het jaar 1750, is in gebruik geble-
ven, wanneer alle pachterijen, weer op eens zijn afgeschaft.

Van den impost of de accijnsen sprekende en dezelve ook
als eene plaatselijke belasting beschouwd hebbende, zoo ma-
ken wij ook nog melding van het pondgeld, exu- of besterfgeld,
zijnde eene plaatselijke belasting, welke geheven werd van alle
aanbestorven goederen te heffen, of te beuren, door lieden van
eene andere stad, dan alwaar de erfenis openviel, of van de goe-
deren van die personen, die eene plaats verlieten, om zich met
er woon elders te vestigen, of die zich in eene plaats kwamen
nederzetten, waaromtrent tusschen verscheidene steden even-
wel van tijd tot tijd een accord werd getroffen en wederkee-
rige vrijheid verleend werd; ⁴ somtijds nu bedroeg zulks eenen
10^{den} penning, als in Dordrecht, somtijds den 20^{den} penning,
als in Delft, en ook wel den 12^{den} of 15^{den} penning, al naar regt
en usantie.

1) VAN BALEN, *Beschr. van Dordr.*, p. 565, gelijkt Dordrecht met de
volgende steden, als:

Haarlem	20 Januarij	1475.
Leyden	12 Maart	1598.
Amsterdam	26 October	1543.
Rotterdam	10 November	1454.
Gorinchem	17 Junij	1547.
Briel	3 Februarij	1552.
Schoonhoven	7 October	1525.
Hage	8 Junij	1546.
Middelburg	7 September	1541.
Zierikzee	10 November	1581.
Utrecht	14 October	1541.

en waar men het contract, met Amsterdam aangegaan, vermeld vindt.

Alle zoogenaamde regten van Issuc of exue of onder welke benamingen
anders geheven, zijn bij Koninkl. Decreet in dato 3 December 1808 afge-
schaft en vernietigd.

**OVERZIGT VAN DEN TOESTAND DER NEDERLANDEN,
SEDERT DE AANVAARDING DER REGERING OVER
DEZELVE, ONDER PHILIPPUS DEN III, IN 1585,
TOT DE VERVALLENVERKLARING VAN DES-
ZELFS OVERHEID EN HEERSCHAPPIJ OVER
VOORZ. LANDEN, IN 1581.**

Hoezeer de gewone en buitengewone *beden* of *voorstellen* in de laatste tijden mogten zijn toegenomen, zoo waren dezelve nogtans niet toereikend geweest om de uitgaven te dekken. Dit nu blijkt uit den staat van des Keizers ontvangst en uitgaaf aan de Staten in 1545 voorgelegd, welke bewees, dat er in twee jaren en vier maanden $f\ 1,100,000$ meer waren uitgegeven, dan er in drie jaren tijds uit de beden van al de Nederlanden was ingekomen;¹ zoo ook toonde de President VIGLIUS in 1552, bij het voorstellen eener bede van $f\ 200,000$, de Staten aan, dat in het voorleden jaar 's Keizers uitgaven veel meer dan zijne inkomsten beloopen hadden,² en merkten in 1553 de Edelen aan, dat het land binnen het jaar $f\ 700,000$ verstrekt had,³ en bleek het in het jaar 1555 uit den staat des lands, dat hetzelve met eene som van $f\ 84,500$ jaars aan renten belast was.⁴

Allerongunstigst waren dan ook de geldelijke aangelegenheden, toen in 1555 PHILIPPUS de III, gewoonlijk genaamd de II, zinen vader in de regering over deze landen opvolgde.

De Graaflijke goederen of domeinen, zoo als wij hebben opgemerkt, voor een groot gedeelte weggeschonken, verpand of verkocht zijnde, zag ook PHILIPPUS zich geuoodzaakt tot beden of voorstellen zijne toevlucht te moeten nemen.

1) WAGEN., D. V., p. 283.

2) WAGEN., D. V., p. 371.

3) WAGEN., D. V., p. 381.

4) WAGEN., D. V., p. 419.

In 1556 vorderde hij dan ook eenen honderdsten penning van alle onroerende goederen en eenen vijftigsten penning van alle koopmanschappen , in drie reizen te betalen , doch deze hem geweigerd zijnde , moest hij met $f\ 333,000^1$ genoegen nemen. In het volgende jaar , in 1557 , sprak men wederom van eenen honderdsten penning op de onroerende goederen en eenen tien- den en vijfden op het zout , de lakens , de spicerijen en der- gelijke koopmanschappen , opdat het land uit zijne schulden mogt worden gered. Hierop werd echter alstoен geen besluit genomen ,² terwijl het uit den staat van 's lands achterwe- zen , aan de Staten , toen te Brussel vergaderd , overgelegd , voor zoo ver men dezelve kon opmaken , bleek , dat 's vorsten inkomsten uit de Nederlanden in het jaar 1551 beloopen hadden

$f\ 327,960:17:0.$

De renten , vermindering van inkomsten , door vervreemding van vele domeinen en andere lasten , van het jaar 1551 tot het jaar 1556 merkelijk toegenomen , bedroegen nu -	$346,818: 5:5.^3$
Zoodat er te kort kwam	- $18,857:15:5.$
De Hof houding , wedden en jaargelden der ambtenaren bedroegen jaarlijks	- $241,574:19:0.$
Aan de bezetting in de grenssteden waren voor zes jaren aan levensmiddelen toegelegd , jaarlijks	- $25,000: 0:0.$
De penningen , bij 's Keizers tijd opgenomen , beliepen	- $4,230,304: 0:0.$

1) WAGEN., D. VI, p. 11.

2) WAGEN., D. VI, p. 23.

3) WAGEN., D. VI, p. 21. WAGENAAR zegt daar in de noot betrekkelijk deze berekening , *zoo als dan ook blijkt* , dat in eene dezer drie sommen , een kleine misslag is , doch dat hij het oorspronkelijke heeft gevolgd ; zie mede de bijv. en aanmerk. op dit Deel , p. 16 en 17 , waar men leest : « Voor 't overige , zou deze lijst , hoezeer met feilen in de Hollandsche notulen gedrukt , verscheiden aanmerkingen , nopens den geldelijken toestand van dezen tijd , aan de hand kunnen geven , die ik kortheidshalve oversla . »

Die ten tijde des Konings	f 140,000:	0:0.
Andere schulden:		
Aan de stenden des Keizerrijks	-	17,465: 0:0.
Aan die van Antwerpen wegens aluin	-	15,000: 0:0.
Aan de achterstallen der nieuwe vesting- werken	-	86,431:12:0.
Aan geschut en krijgsbehoeften, omtrent	-	80,000: 0:0.
Aan mondbehoeften	-	238,000: 0:0.
Aan geleende penningen in het jaar 1557	-	600,000: 0:0.
Aan het Bootsvolk, hetwelk den Keizer had overgevoerd	-	42,000: 0:0.
Achterstallen aan de Vliesridders, Raden en andere ambtenaars	-	129,040: 0:0.
Aan het Krijgsvolk, ten tijde des Keizers afgedankt	-	607,311: 1:2.
Aan het krijgsvolk, ten zelfden tijde in dienst gehouden	-	329,360:11:2.
Aan het krijgsvolk, bij 's Konings tijd afgedankt	-	132,515:14:0.
Uit dezen staat nu, ofschoon onnaauwkeurig, blijkt dus, dat de intrest der opgenomene penningen, gerekend tegen acht ten honderd, omtrent vier tonnen schats jaarlijks beliep; dat het land daarenboven meer dan f2,000,000 schuldig was, en dat de andere jaarlijksche lasten, buiten de intresten, de in- komsten met omtrent f300,000 overtroffen. ¹		

In het volgende jaar deed PHILIPS weder eene negenjarige
bede van f800,000 jaarlijks, waarin het aandeel van Holland
f100,000 zou beloopen. Deze ondervond echter zwarigheid,²
maar, zoo als het van elders blijkt, was Holland doorgaans
achterlijk in bewilligen, en nog achterlijker in het opbrengen
van 's Konings beden³, die, uit hoofde van bestaande schulden,

1) WAGEN., D. VI, p. 21, 22 en 23.

2) WAGEN., D. VI, p. 25.

3) WAGEN., D. VI, p. 26.

steeds klommen. Zoo had, niettegenstaande de toegestemde bede, het oorlogsvolk, zoo in dienst als afgedankt, in de zomermaand van 1559 van den Koning eene som van 8,689,581 ponden, 11 schellingen en 4 deniers ¹ te eischen. Aan vermeerdering van beden viel onder zulke omstandigheden dan ook niet te denken.

Vroeger had men, het is waar, de gevorderde beden meestal ingewilligd, maar zulks was dan, het zij wegens het erlangen van voorregten of anderzins, geschied, of wel, zoo als wij onder Keizer KAREL opmerkten, door dat men zich daartoe gedwongen zag.

Het ging echter hier te lande als met kinderen, die, menschen geworden, hunne krachten hebben leeren kennen; daar, naar mate de steden in bevolking, welvaren en kracht waren toegenomen, en derzelver regering ten koste der Graaflijke en Heerlijke regten, in zeker opzigt onafhankelijk was geworden, zoo waren de Staten ook ongenegener, om opofferingen te doen, vooral toen zij meenden te bespeuren, dat men hen niet zoo gemakkelijk meer kon dwingen, en zij zich op verkregen regten en privilegiën konden beroepen, die gewoonlijk niet kosteloos erlangd waren, en welke zij dan ook nu wilden doen gelden.— En dit was thans het geval, door dat PHILIPS nu moeijelijk meer als Graaf kon vorderen, uit hoofde van de allengs verkregene regten, die men hem kon voorhouden en die men meende te kunnen handhaven. Hij werd dus bedacht een volstrekt gebied over deze gewesten te erlangen, gelijk Keizer KAREL dit met beleid en verstand had gevoerd, wanneer men hem regtens niets meer zou kunnen weigeren. Hiertegen nu verzette den zich echter Edelen en Steden, waaronder zich weldra godsdienstige geschillen mengden.

Dit deed den Koning dan ook eindelijk besluiten, om den Hertog VAN ALVA, eenen man, wiens naam, als ervaren veldheer, ontzag kon inboezemen, aan het hoofd der Regering over de Nederlanden aan te stellen, die nu met een leger (zijnde

1) WAGEN., D. VI, bij^m. en aanmerk., p. 6 en 7.

de orde hier reeds verstoord geworden) naar de Nederlanden trok; terwijl MARGARETHA, Hertogin van Parma, die als Landvoogdesse EMMANUEL FILIBERT van Savoye was opgevolgd, haar ontslag nam en in wintermaand van 1567 deze landen verliet.

Zulks nu bragt in de stemming der gemoederen en de genomene standplaats der partijen geene verandering.

De beden, ofschoon toenemende, waren op den duur ontroeikend, om de 125,000 ponden, in 1568 verzegeld, af te lossen, moesten in het volgende jaar weer renten verkocht worden, en de groote impost op de wijnen, benevens de gewone bede van *f*100,000, voor een jaar ingewilligd worden.

Zulks deed den Hertog dan ook besluiten een altoosdurend middel van belasting in te voeren en daardoor de moeijeligheden, steeds aan het doen van beden verknocht, voor te komen.

Met dit doel stelde hij voor het heffen van *eenen honderdsten penning eens* van alle goederen, zonder onderscheid, voorts *eenen twintigsten penning der onroerende goederen* en *eenen tienden penning der roerende goederen*, *zoo dikwijls als dezelve verkocht zouden worden*. De Staten waren echter geenszins tegenen dezen tienden penning, welke als het ware een markt- of alienatie-regt zou zijn, in te willigen, als alle nering en vertier aan banden leggende en te niet doende; gelijk blijkt uit het laatste besluit der Staten, genomen den 7 December 1571, op het stuk van den tienden penning, dat met deze woorden in het Register der Resolutiën staat aangetekend: „Overleggende de Staten de „gelegenheyt van den tydt, de maniere van doene soo syne „Excellentie procedeert in 't stuk van den thienden en twin- „tighsten penningh, en geen verder middel wetende, om d'exe- „cutie te beletten; en hebben bij de meeste stemmen voor „dezen tydt anders geen Resolutie daarop weten te nemen.,¹ — Desniettemin werd in hetzelfde jaar nog het placaat over den tienden penning overall afgekondigd, waartegen eenige imposten

1) WAGEN., D. VI, p. 337.

of accijnsen afgeschaft werden, hetgeen echter kort daarop in zoo ver gewijzigd werd, dat de tiende penning alleen geheven zou worden van zulke waren, die geene verandering meer behoeften te ondergaan, voor dezelve konden gebruikt worden.

Zulks nam evenwel den algemeenen onwil tegen denzelven niet weg, zoodat de Hertog zelfs voornemens was, om de winkeliers te Brussel, zoo die weigerden te verkoopen, in hun deur te doen ophangen, wanneer de tijding van het innemen van den Briel, op den 1 April 1572, door de Water-Geuzen, hem hiervan deed afzien, en hij in Junij 1572 zelfs het geraden oordeelde deze belasting voor altijd in te trekken.

De opstand nu uitgebroken zijnde, was echter, welke maatregelen men ook mogt nemen, welhaast niet meer te dempen; dezelve werd meer en meer algemeen en herschep deze landen als 't ware in eene legerplaats, waar beide partijen elkander onafgebroken eenen bloedigen en wreeden strijd leverden, hetgeen het huishoudelijk bestaan van deze landen ten eenemale in verwarring bragt.

Het innen der bestaande belasting werd moeijelijk en in sommige steden en streken bijna ondoenlijk; het Bestuur had geldgebrek, als ook de hoofden van den opstand, die, toen derzelver partij zich meer en meer gevormd had, ook eindelijk bedacht werden uit dien toestand van verwarring zekere orde te scheppen.

De Staten-vergadering van Holland, zoo als blijkt uit de vroedschaps-notulen der stad Gouda, in den Haag den 19 van Grasmaand van 1572 gehouden, bragt geene verandering te weeg,¹ terwijl de Steden en Edelen, door den Graaf VAN BOSSU den 15 van Hooimaand daaraanvolgende in den Haag beschreven, niet aldaar verschenen, maar te Dordrecht bijeenkwamen, reeds bedacht en bezig om de regering van Holland, die sedert den opstand in wanorde was geraakt, op zekeren vasten voet te brengen.²

1) Zie het bijv. op WAGENAAR, D. VI, p. 75 en volg.

2) WAGEN., D. VI, p. 376 en volg.

In deze vergadering nu, op welke thans ook de kleine steden beschreven waren, en zoo veel te zeggen hadden als de groote,¹ werd voorgesteld, ten einde in de geldbehoefte, tot het voortzetten van den opstand benoodigd, te voorzien, dat de steden in de eerste maand op zich zouden nemen 100,000 kroonen te geven en de vereischte verzekering voor nog twee maanden, waarin bewilligd en tevens besloten werd die te vinden, elk bij de zijnen, uit de loopende beden en lands imposten, alsmede gedeeltelijk bij leening van den Rijkdom, de Geestelijkhed, de Gilden en uit de noodelooze kerksieraden en andere kostelijkheden.

In eene daaropvolgende vergadering, te Haarlem gehouden, werd nog besloten den twaalfden penning te heffen van de huuren of inkomsten der landerijen.² Dit nu waren alle middelen, die, zonder afdoende te wezen, slechts dienden, om in de oogenblikkelijke behoeften te voorzien.—Alles kwam echter op eenen duurzameren voet, nadat de Prins VAN ORANJE op de Regering van Holland orde had gesteld, en de Rekenkamer in den Haag was hersteld, met den last, om Rentmeesters en Ontvangers, alsmede eenen ontvanger der penningen, geschikt tot den oorlog, benevens drie krijgskommissarissen, te benoemen, en daarbij tevens bepaald was, dat de Ommeslagen alleen door de Staten zouden worden gedaan, die tevens de middelen zouden aanwijzen, om de vereischte penningen te vinden, zijnde de Regering der Steden aan de Wethouders overgelaten.³

Nadat het Hof en de Rekenkamer waren opgerigt, hetwelk, ten gevolge der benarde tijden, van den Haag naar Delft geplaatst werd, vaardigde de Prins, als Stadhouder-Generaal, nog verscheidene placaten en ordonnantien uit, waarbij onder anderen

1) HOOFT, Boek VI, p. 258. Waarin de kleinste steden •zoo veel zeggens hadden• als de grootste.

2) WAGEN., D. VI, p. 383.

3) WAGEN., D. VI, p. 385 en volg.

alle leenmannen, op verbeurte hunner leenen, bevolen werden, den eed van getrouwheid aan den Prins, als Stadhouder-Generaal, aan 's Lands Staten en aan het Gemeenebest te komen doen; hij regelde voorts het aanteekenken der vijandelijke en geestelijke goederen en den ophef van den twaalfden penning; bekrachtigde verder de ordonnantien, bij de Staten entworpen, om den impost van zeven grooten op het morgen lands en den toenmaligen impost op de bieren en wijnen te verdubbelen en daarentegen alle andere imposten, als op de granen, boter, kaas, slagtvee, lakens, olie en haring, af te schaffen; nog werd de impost van vier stuivers op de ton bier door gemagtigden van den Prins verpacht.

De opbrengst der belastingen echter niet toereikend zijnde, zoo had men reeds in Wijnmaand van 1572 in Zeeland Verlofgelden, licenten genaamd, beginnen te heffen van die waren, die van de in opstand zijnde plaatsen naar de Spaansche werden vervoerd; In Augustus werd in Holland deze belasting mede ingevoerd, en bragt in het eerste jaar f850,000 op.*

Opnoemende de Licenten, zoo moeten wij ook nog melding maken van de *gelei-gelden* of *convooijen*, die in sommige streken van Holland en door bijzondere steden geheven werden, welke laatstgenoemde zelfs naar willekeur de convooijen somtijds verhoogden; uit de inkomsten nu van deze belasting, die veel ophragt, werden de kosten der oorlogschepen gevonden, die tot beveiliging der scheepvaart uitgerust waren.

Behalve de beide opgenoemde middelen, welke tot het jaar 1597 meest Provinciaal geweest zijn,²⁾ moeten wij nog melding maken van het *vrijgeleide-geld*, hetwelk, ofschoon van eenen tijdelijken aard en niet onder de algemeene belastingen kunnende gerangschikt worden, echter ten nutte van de gemeen

1) WAGEN., D. VI, p. 397. Het formulier van eed door leenmannen van Holland te doen. Zie GPB., D. VIII, p. 646.

2) WAGEN., D. VI, p. 400.

3) GPB., D. I, p. 2361.

gewordene zaak , van wege den Prins , te Calais geheven werd.

Bij het begin van den opstand namelijk , had de Prins lastbrieven , of bestellingen ter zee , aan verschillende lieden uitgegeven , om met zekere restrictie op vrijbuit te mogen varen ;¹ zijl. bekend onder den naam van Geuzen , ontzagen echter met er tijd vriend noch vijand , waarom de kooplieden er op bedacht werden , om voor de Hollandsche en Zeeuwsche vrijbuiters veilig te zijn , tegen zeker geld vrijgeleide-brieven van den Prins te erlangen , voor dewelke de Nederlanders , Spanjaards en Italianen 10 perc. , de Portugezen 8 perc. en de Franschen 5 perc. betaalden ; deze vrijgelei- of verlofbrieven werden echter ten laatste door de kooplieden niet meer genomen , daar de vrijbuiters dezelve met er tijd niet meer ontzagen , als hun de gelegenheid benemende , om prijzen te maken .

Om voorts in de geldbehoefte te voorzien , namen de steden , zoo als vroeger , ook wel geld op tegen zekeren penning en besloten ook de Staten van Holland in September van 1574 *f* 100,000 te leenen , bij stukken groot *f* 500 , tegen zekeren interest ; in Julij 1575 deed men wederom eene leening van *f* 50,000 ; nog werd er een zeker maandgeld tot onderhoud der bezettingen , zoogenaamd vrijwillig , gevorderd ; wordende den onwilligen voorgehouden , dat zij geschat en vervolgens genoodzaakt zouden worden ;² ook vond men in Holland en Zeeland in 1575 geld uit den 100ten penning , te heffen van de waarde der huizen en landerijen .³

Al deze middelen nogtans onvoldoende zijnde , werden vele Graaflijke en Geestelijke goederen , ook zulke die door de uitgeweken ontruimd en te voren opgeteekend waren , om gereede penningen verkocht , terwijl het eindelijk met lands geldmiddelen in 1576 zoo schaars omkwam , dat men het Haagsche bosch wilde kappen en verkoopen , hetwelk echter van wege den

1) WAGEN., D. VI, p. 308.

2) WAGEN., D. VI, p. 479.

3) WAGEN., D. VII, p. 77.

Haag, bij overeenkomst, voor eene zekere som werd voorgekomen;¹⁾ als wanner de Staten tevens beloofden nimmer te zullen gedoogen, dat het Bosch ooit verkocht zou worden om afgehouwen te worden of te doen afhouwen.

Die schaarschheid van middelen nu, bleef nog lang duren; het onderhoud der krijgsknechten, in dienst van de Staten, vorderde dan ook veel geld, terwijl de onregelmatigheid in het vinden der middelen en de benarde omstandigheden, het heffen van landspenningen moeijelijk maakten.

Bij de Unie, den 29ste Januarij 1579 te Utrecht, door de Gedeputeerden der verschillende gewesten, aldaar vereenigd, gesloten, en waarbij de bondgenooten verklaarden, dat zij met dit verbond niet voor hadden, zich van de Pacificatie van Gent te ontslaan, maar veeleer den band, daarbij gelegd, naauwer toe te halen, en de zwarigheden, die er zouden kunnen ontstaan, voor te komen, zonder dat zij zich van het Heilige Roomsche Rijk wilden afzonderen, werden eenige bepalingen gemaakt ten aanzien van de geldelijke aangelegenheden dezer landen en werden tevens de middelen aangewezen hoe dezelve te vinden, alsmede de wijze van heffing; zoo was bepaald bij art. 5: „Ende „omme te voorzien tot die kosten, die men van noode hebben sal „(in ghevalle als boven) tot defentie van de voorsz. Provincien, „is overkomen dat in alle die voorsz. geunieerde Provincien een „paerlick ende op eenen voet, tot gemeen defensie derselver pro „vintien opgestelt, geheven ende openbaerlick den meest daer „voor biedende, van drie maenden tot drie maenden, ofte eenige „andere bequame tijde, verpacht ofte gecollecteerd sullen wor „den al omme binnen die voorsz. geunieerde Provincien, Steden „ende Leden van dien, seeckere imposten op allerhande wijnen, „binnen ende buijten gebrouwen bieren, op 't gemaal van Coorn „ende Greyn, op 't zout, gouden, silveren, sijden ende wolle

1) *Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden*, D. VI, p. 141. — *BOR. Ned. Hist.*, IX B., p. 143.

„laecken en, op de Hoorn-beesten ende Besaeyde landen, op de
„Beesten, die geslacht worden, Peerden, Ossen die verkoft
„ofte verpangelt worden, op de goeden ter wage komende, ende
„alsulcke andere, als men naermaels bij gemeen advijs ende con-
„sent goetvinden sal, ende dat achtervolgende d'Ordonnantie
„die men daarep concipieeren ende maecken sal, dat men
„ook hiertoe employeren sal d'inkomen van de Domeynen
„van de Coninckl. Majesteyt, die lasten daer op staende afge-
„togen.”

Art. 6:

„Welcke middelen bij gemeen advijse verhooght en de ver-
„leecht zullen worden, nae dat die noot en de ghelegentheydt
„van der saecke vereysschen sal, ende alleenlick verstrekt tot
„die gemeene defentie ende tot 't gene die Generaliteyt ghehou-
„den sal wesen te dragen, sonder dat deselve middelen tot eenige
„andere saecken sullen mogen worden bekeert.”

Art. 7:

„..... ende en sullen die voorschreven Guarnisoenen van
„genen excys ofte impost meerder exempt wesen als die Bor-
„gers ende Inwoonders van de plaatse daer die geleyt sullen
„worden, midts dat oock den selven Borgers en de Inwoonders
„bij de Generaliteyt Logys verstrekt sal worden, gelijck tot
„noch toe in Hollandt gebruyc kt is.”

Art. 9:

„Item, sal men gheen Accoort van Bestant ofte Peys maec-
„ken, noch oorloge aenveerden, noch eenige Imposten of Con-
„tributie instellen, die generaliteyt van desen verbande aen-
„gaende, dan met gemeen advijs en de consent van de voorsz.
„Provintien, maar in andere saken,” enz.

Art. 18:

„Item, en sal d'eene van de geunieerde Provintien, Steden
„ofte Leden van dien, tot laste ende prejudice van d'andere,
„ende sonder gemeen consent geen imposten, convoy-gelden,
„noch andere diergelycke lasten mogen openstellen, noch eenige

„van deze bondgenooten hooger mogen bezwaren, dan hun eygen ingesetenen.”¹

Deze nu waren de bepalingen omtrent de gemeene middelen, voorkomende in de Unie, tot welke successivelijk de overige toetraden. Wanneer bij Placaat der Staten-Generaal van de, bij de Unie vereenigde Nederlanden, de dato 26ste Julij 1581, de Koning van Spanje van de Overheid en de Heerschappij dezer landen vervallen verklaard werd.²

DE BELASTINGEN GEHEVEN TIJDENS DE REPUBLIEK
TOT OP HET JAAR 1798.

KORT OVERZIGT DER STAATKUNDIGE GESTELD-
HEID DEZER LANDEN.

De Republiek nu, zoo als dezelve sedert de afzwering van den Koning van Spanje bestond, was eene samenstelling van verschillende en op zich zelve staande Gewesten, met de daarin gelegen zes en vijftig, elk in het hare, bijna onafhankelijks Steden; over welke gewesten Keizer KAREL het eerst door verscheidene omstandigheden en onder verschillende Titelen het gezag had gevoerd en, ofschoon veel overeenkomst met elkaar hebbende, zoo waren derzelver Ingezetenen nochtans, zoowel in taal, tongval, als gebruiken, kleeding enz. onderscheiden, maar toen, ter handhaving hunner oude regten, privilegien, costumen en vrijheden en ter verdrijving der Spanjaarden en andere uitheem-

1) GPB., D. I, p. 7.

2) GPB., D. I, p. 25.

sche Natien uit deze landen, vereenigd. — Met dit doel moest dan ook de opbrengst der middelen, bij de Unie bepaald, verstrekken.

Het was derhalve niet te verwonderen, dat na de afzwering van den Koning van Spanje en het streven en zoeken, om aller gemeenschappelijke onafhankelijkheid te handhaven, ieder gewest voor zich, en zulks ook in overeenstemming met de Unie, eene volkomene onafhankelijkheid betrekkelijk de overige gewesten, ook als zoo veel bondgenooten beschouwd, zich voorbehield en uitoefende. Al spoedig vernam men dan ook klagten over het niet nakomen van het bepaalde bij de Unie, betrekkelijk de eenparige wijze van het opstellen der middelen.

Zoo verklaarde, in het daaropvolgende jaar 1580, de Staten van Utrecht, „genegen te zijn, eene belasting op het Delfsbier, „ strijdig met de Unie gesteld, af te doen, mids de Staten van „ Holland van 's gelijken zouden doen, zoowel omtrent een duit, „ die zij in Holland heften van iedere ton turf, die aldaar niet „ gekonsumeerd, maar door Holland naar Zeeland gevoerd wierd, „ als omtrent andere bezwaarnisse strijdig met de Unie.”

Bij de Staten der verschillende provincien resideerde dan ook de souvereine magt der onderscheidene gewesten, ten aanzien van hetgeen betrekking had tot elk gewest afzonderlijk; terwijl de algemeene belangen geregeld werden door de Staten-Generaal, bij welke de wetgevende of opperste magt resideerde en in welk Collegie elke Provincie hare Afgevaardigden zond, als ook naar de Admiraliteit en naar de Rekenkamer, bestaande uit twee Afgevaardigden uit elke Provincie, welke de rekeningen der algemeene en bijzondere Ontvangers onderzochten en tevens de bevelen van den Raad van Staten registreerden, welke de besluiten der Staten-Generaal ten uitvoer lag.

De Provinciale Staten, en wel die van Holland en Zeeland, gaven dan ook reeds den 21sten April 1583 te Utrecht te kennen, „dat het voldoende was als elk Gewest zijn aandeel in de gemeene kosten droeg en dat elke Provincie, de opbrengsten uit

„al zulke middelen kon vinden, als zij, naar den stand harer zaken,
„zou meenen te behoeven.”¹

Die aandeelen of quoten der Provinciën nu schijnen voor het jaar 1586 niet juist bepaald te zijn geweest; sedert dien tijd tot op het jaar 1595 was de verdeeling voor de contribuerende Provinciën als volgende; van de f 100,000 betaalde

Holland.	f 64,251 : 8 : 0.
Zeeland. -	15,812 : 13 : 0.
Utrecht. -	6,645 : 6 : 8.
Vriesland. -	<u>13,290 : 12 : 8.</u>
		f 100,000 : 0 : 0. ²

Bij eene nieuwe verdeeling in 1596, op welke Groningen en Ommeland mede voorkomt, was elks aandeel van de f 100 gesteld dus: voor

Holland.	f 59 : 15 : 0.
Zeeland. -	14 : 12 : 8.
Utrecht. -	6 : 7 : 8.
Vriesland. -	12 : 7 : 8.
Groningen en Ommeland.	.. -	<u>6 : 17 : 8.</u>
		f 100 : 0 : 0. ³

Eene nieuwe verdeeling, in welke al de provinciën schijnen gedragen te hebben, werd in 1604 gemaakt, over welke in 1609 een langdurige twist ontstond, welke zoo hoog liep, dat de Fransche en Engelsche gezanten als middelaars werden ingeroepen, door wier tusschenkomst in 1612 eene nieuwe verdeeling der gemeene kosten tot stand kwam, welke sedert tot in 1792 is behouden. Alleen is in 1616 het aandeel van Zeeland, volgens die verdeeling van elf in het honderd, op ruim negen in het honderd verminderd en dat van de andere gewesten, naar

1) Art. 3 van 't reces van de Gedep. der Gener. Provincien, in Res. van Utrecht 15 Mei 1583.

2) Bor., Nederl. Oorl., XXIII, fol. 35.

3) Bor., Nederl. Oorl., XXXIII, fol. 59.

gelang, verhoogd, zoodat het aandeel door de verschillende gewesten, in elke honderd gulden, te dragen, was als volgt:

Gelderland.	f	5 : 11 : 2.
Holland.	-	57 : 14 : 9.
Zeeland.	-	9 : 1 : 10.
Utrecht.	-	5 : 15 : 5.
Vriesland.	-	11 : 10 : 11.
Overijssel.	-	3 : 10 : 8.
Groningen en Ommelanden.	-	5 : 15 : 6.
Drenthe.	-	0 : 19 : 10.
					f	100 : 0 : 0. ¹⁾

Behalve deze staat van de verdeeling der gemeene lasten, enaamd: *de gewone Staat van Oorlog*, had men in oorlogstijden eenen tweeden staat, genoemd *de buitengewone staat van Oorlog*, in welken het aandeel der verschillende provinciën, van elke honderd Karoli guldens, was als volgt: betalende het Landschap Drenthe eenen gulden boven het honderd; als

Gelderland.	f	5 : 12 : 10.
Holland.	-	58 : 6 : 4 $\frac{1}{2}$.
Zeeland.	-	9 : 3 : 8.
Utrecht.	-	5 : 16 : 7 $\frac{1}{2}$.
Vriesland.	-	11 : 18 : 2 $\frac{1}{2}$.
Overijssel.	-	3 : 11 : 5.
Groningen en Ommelanden.	-	5 : 16 : 7 $\frac{1}{2}$.
					f	100 : 0 : 0.

Drenthe daarenboven. . - 1 : 0 : 0.

Ten gevolge van bijzondere omstandigheden, zijn de gemeene lasten echter dan ook maar tijdelijk op eenen anderen voet gedragen.

Zoo was de verdeeling van dezelve in 1672, tijdens de Fransen drie der zeven provinciën in hunne magt hadden, als volgt: van de f 100 bragt op

1) *Tegenwoordige staat der Vereenigde Nederlanden*, bij ISAAK TIRION te Amsterdam, 1739, D. I, p. 294.

Holland.	f 68 : 12 : 3.
Zeeland.	- 10 : 16 : 1.
Vriesland.	- 13 : 14 : 5.
Groningen en Ommeland. -	<u>6 : 17 : 8.</u>
	f 100 : 0 : 0.

Voor het daaropvolgende jaar 1673 beliep de staat van oorlog f 17,444,301, op deze wijze verdeeld:

Holland.	f 11,968,717.
Zeeland.	- 1,884,992.
Vriesland	- 2,393,657.
Stad en Lande.	- 1,196,935.
	f <u>17,444,301.</u>

Tijdens het bestaan der Republiek nu, is nimmer, overeenkomstig het bepaalde bij de Unie, eene eenparige belasting van al de provinciën in gebruik gebragt.

De Hollanders hebben er wel dikwijls sterk op aangedrongen, verlangende, dat men in al de Provinciën gelijke imposten als in Holland moest opstellen, en de penningen, die er van kwamen, aan de Generaliteit afstaan, om, overeenkomstig het bepaalde bij de Unie, ten gemeenen nutte besteed te worden. De andere provinciën hebben hier echter nimmer toe kunnen besluiten, ¹⁾ zoodat, in dato 20 April 1674, bij gelegenheid der herstelling van de drie Provinciën Utrecht, Gelderland en Overijssel in de Unie, op nieuw, ofschoon vruchtelooos, werd bepaald, „dat de hooghemelde Provincien, alvorens in de voorsz. Unie „gheadmitteerd te worden, dezelve Unie wederom van nieuws „sullen moeten besweeren, en namentlyck ook belooven met er „daedt te zullen aststellen ende doen cesseren de belastinghen daer „mede dezelve, ofte eenighe steden of ledien van dien, de goede- „ren, waren, gewassen, bieren, koopmanschappen, manufacturen,

1) Zie *Staat der Vereenigde Nederlanden*, in de aant., D. I, p. 294.

2) *Staat der Vereenigde Nederlanden*, D. I, p. 150, in annot. *BOR, Ned. Orl.*, XXIII.

„materialen ofte andere in het inkomen ofte uitgaan ofte ook op „de consumptie derzelver hooger of swaerder hebben belast. „als de goederen, waren, gewassen, koopmanschappen, manu „facturen, materialen, ofte andere in de hooghgemelte Provin „cien vallende, ofte gemaectk werdende belast zijn, onder „wat pretext, titul of benaminghe de voorsz. belastinge zouden „mogen zijn geintroduceert ofte geheven geweest ende overghe „geven, dat zulks voor het toekomende niet meer zal geschie „den, gelijk mede de Heeren Staten van de vier andere Pro „vincien geen soodanige meerder belasting sullen mogen doen, „noch ten opsichte van elckanderen, noch ten opsichte van de „hooghgemelte Provincien van Gelderlandt, Utrecht ende Over „ijssel ende, voor sooveel die gedaen soude mogen wezen, „dezelve zullen afstellen.”¹

Wat nu het heffen der middelen betrof, zulks zou, zoo als bij de Unie was bepaald, bij wijze van collecte of verpachting geschieden. Gelijk wij reeds hebben opgemerkt, werd in Holland de landsbelasting, ook wel genaamd lands- of Koningsaccijns, vroeger gecollecteerd, sedert 1557 verpacht. --- Dit bleef vooreerst zoo, en werden de imposten door de Pachters der gemeene middelen ingevorderd en de andere belastingen door daartoe aangestelde Ontvangers.—De bijzondere Ontvangers zonden hunne penningen aan den Ontvanger-Generaal en deden van hunne ontvangst aan de daartoe gestelde Kamers rekening. De pachtpenningen werden door hen ook van de Pachters gevorderd, geschiedende de verpachting bij Districten, behoorende de Judicature bij Schepenen en in appel bij Gecommitteerde Raden; voorts betaalden zij de interest der obligatiën, welke de bijzondere personen ten laste van bijzondere Steden of Provinciën hadden.²

Deze wijze van den impost te innen gaf echter met er tijl,

1) GPB., D. III. p. 37.

2) *Staat der Vereenigde Nederlanden*, D. I. p. 127.

uit hoofde van de ingeslopene misbruiken, tot misnoegen en onwil aanleiding, als bleek bij gelegenheid van een oproer in 1690 te Haarlem tegen de pachterijen geuit, hetgeen tot die hoogte klom, dat er in 1748 een einde aan kwam.

In de maand Junij van dat jaar werden in Vriesland, ten gevolge van een oproer, de pachterijen afgeschaft, zoo mede te dier zake in Groningen. — In Drenthe werden dezelve voor het loopende half jaar afgeschaft, en in Gelderland voor het loopende jaar gestaakt. In Utrecht werden dezelve afgeschaft, daarentegen in Overijssel en Zeeland gehandhaafd.

Hevig was het oproer in Holland en vooral in Amsterdam, zoodat de schade, ten gevolge van plundering der huizen van de pachters en derzelver bedienden, uit 's lands kas vergoed, de som van f300,000 bedroeg.

De Staten hielden wel zoo lang als mogelijk de afschaffing tegen; dezelve had nogtans, op voorstel van den Prins, bij Publicatie dd. 26 Junij 1748 plaats.¹⁾ Een provisioneel middel,²⁾ eenige overeenkomst hebbende met het familie-geld of de personale quotisatie, werd alstoer ingevoerd, hetwelk tot op het jaar 1750 geduurd heeft.

Alstoer kwam de generale ordonnantie dd. 28 Aug. 1749, op de invordering der gemeene landsmiddelen, bij collecte over Holland en West-Vriesland, in werking,³⁾ waarvan de administratie-kosten echter geheim bleven, en werden de ordonnantiën der gemeene middelen toen mede overzien en verbeterd, hetgeen tot de omkeering der Republiek geduurd heeft.

In hoeverre de nieuwe wijze van heffing voordeelig was, blijkt hieruit, dat de collecte het dubbel deed inkomen van vroeger,⁴⁾ niettegenstaande sedert de afschaffing der pachten

1) GPB., D. VII, p. 1204.

2) GPB., D. VII, p. 1206.

3) GPB., D. VII, p. 1219.

4) LUZAC, *Hollands Rijkdom*, D. IV, p. 388.

Men beweert, dat ten tijde der Pachtereü slechts een vierde van hetgeen

verscheidene verminderingen van imposten zijn toegestaan. Evenwel bleven in Gelderland, Overijssel en de Generaliteits-landen tot in 1805 de verpachtingen bestaan.

In 1790 merkte dan ook eene commissie uit de Staten-Generaal aan, „dat de middelen in het ressort van de Generaliteit, immers binnen de besloten steden, behoorde te geschieden bij „collecte, die in sommige provinciën, tot werkelijk voordeel van „derzelver financiën, in plaats van de verpachtingen is geïntroduceerd, waardoor deze last op eene meer egale wijze zoude worden gedragen, terwijl de ingezeten ten teffens zouden ontheven zijn van de vexes der pachters, waaraan zij niet zelden zijn blootgesteld.” Het laatste was zelfs van dien aard, dat reeds in 1700 eenige middelen in Brabant onverpacht waren gelaten, alleen uit hoofde der vexatiën van de pachters.¹⁾

Onder de eerste verrigtingen, sedert de vervallen-verklaring van Koning PHILIPPUS, was het opstellen van eene nieuwe lijst der gemeene middelen op de inkomende en uitvarende koopmanschappen, dd. 1 Augustus 1581, bekend onder den naam van :

*Convoijen, wanneer wij tevens zullen behandelen de Licenten,
Last- en Veil-gelden, alsmede de Tollen.*

Reeds in het jaar te voren, was het noodzakelijk bevonden, uit hoofde genoemde middelen, of convoijen, zeer ongelijk waren ontvangen en niet richtig verantwoord, hieromtrent te voorzien,

opgebragt werd in 's lands schatkist kwam, en dat er tegenwoordig, niettegenstaande de sluikerijen, welke er gepleegd worden, tweemaal meer bij de collecte inkomt, dan onder de pachters, hetwelk echter niet genoeg zoude zijn. Want, volgens die rekening, zoude er maar de helft van hetgeen op 't volk geheven wordt in 's lands schatkist komen, en de wederhelft aan onkosten van heffing gaan, dat mij te veel voorkomt, en, zoo ik vertrouw, niet naauwkeurig genoeg is nagegaan, pag. 388—397. Voorts vindt men te dezer plaatse eene lijst der afgeschafte of verminderde impositiën, sedert de afschaffing der pachten,

1) GPB., D. V., p. 1318.

hetgeen dan ook geschiedde bij eene nieuwe moderatie en ordonnantie op het stuk van de collectatie van deze middelen bij den aartshertog MATTHIAS, de dato 20 Julij 1580, „waarbij alle „koopluijden, schippers, wagenluijden, voerluijden ende andere „handelende ende trafficquerende in deze landen” *verboden werd*, „dat zij niet en doen inkomen, uitgaan, ofte brengen, eenige „koopmanschappen, ofte waren, sonder eerst betaald te heb- „ben ‘t recht daartoe geordonneert, naar uitwijzen van deze je- „genwoordige lijst, in der forme ende manieren, als hier naer „volght enz.”¹⁾ Op het onderhouden van welke ordonnantie het noodzakelijk was bevonden, bij placaat in dato 4 Februarij 1581 aan te dringen, als niet eenpariglijk en op gelijken voet te zijn geheven en in sommige provinciën en steden tot andere zaken te zijn aangewend.²⁾

Met de convoijen, gewoonlijk met de licenten gepaard gaande, als in het vervolg van tijd gelijk geheven, ofschoon echter verschillend, en men in de ordonnantie van 20 Julij 1580 en in de lijst van 2 Augustus 1581, dan ook alleen van convoijen vindt gewag gemaakt, zoo werd bij placaat van 4 Mei en 22 Mei 1582, als schijnende zulks noodzakelijk te zijn geworden, bepaald, den vijand geenen toevoer te doen, tenzij met licenten of anderzins; eene bepaling die later dikwijls hernieuwd werd.³⁾

Bij gelegenheid van de verhooging en het redres der lijst van de convoijen, de dato 14 Februarij 1584, gemodereerd in dato 10 Mei 1584,⁴⁾ werd ook tevens eene lijst der licenten van de goede- deren mede gedeeld, die, onder expres paspoort van zijne Excel- lентie, tot den vijand zouden mogen worden vervoerd.⁵⁾

Sedert, de omstandigheden dan zulks ook medebrengende, werden nader bij verschillende placaten en instructiën omtrent

1) GPB., D. I, p. 2266.

2) GPB., D. I, p. 2270.

3) GPB., D. I, p. 1076, 1082, 1100 en 1104 en D. 2, p. 43.

4) GPB., D. I, p. 2361 en 2382.

5) GPB., D. I, p. 2380.

dit middel voorzieningen daargesteld; zoo strekte het placaat van 24 Julij 1584, om alle frauden te verhoeden¹ en werd toen tevens de instructie voor de generale commisen van de convoijen in elke provincie geregeld² en bepaald hetgeen de particuliere collecteurs en controleurs in elke stad en plaats zouden moeten onderhouden.³

Zoo werd ook bij placaat en ordonnantie, in dato den laatsten April 1586, onder Leijcester, bepalingen daargesteld nopens de betaling der convoijen en licenten,⁴ met instandhouding tevens van hetgeen den 28^{den} Maart vroeger, wegens het innen en ontvangen van alle contributiën, middelen, imposten en alle andere inkomsten en penningen, was vastgesteld.⁵

Sedert dien tijd nu, tot den 3^{den} Julij 1597, werden er betrekkelijk dit middel nog verschillende bepalingen vastgesteld.⁶

Toen echter werd er tusschen de provinciën over 's lands inkomende en uitgaande regten een accord gesloten, ten einde alle geschillen en differenten, noopende „den ontfangh van de „convooijen en de licenten, ende dat om de selvige geschillen ende „differenten te vereenigen ende beslichten;”⁷ ten gevolge van welk accord, het dan ook nu raadzaam werd bevonden, in de respective provinciën en quartieren der Vereenigde Nederlanden te zorgen, dat de bepalingen, op den ophef van de convoijen en licenten geïnaakt, op eenen gelijken en eenparigen voet zouden geschieden en hiertoe nu moest dan de instructie, de dato 7 October 1596 en 11 Julij 1597, voor de generale commisen van de convoijen en licenten dienen,⁸ waarmede tevens ge-

1) GPB., D. I, p. 2273.

2) GPB., D. II, p. 2176.

3) GPB., D. II, p. 2180.

4) GPB., D. I, p. 2274.

5) GPB., D. I, p. 1612.

6) GPB., D. I, p. 2302, 2310, 2318 en 2330.

7) GPB., D. III, p. 1253.

8) GPB., D. I, p. 2310.

paard gingen instructiën voor de particuliere collecteurs, pachters en contrerolleurs,¹ alsmede instructiën, dienende voor de cherchers of toesienders op het regt der convoijen en licenten,² wan-neer, in dato 5 April 1603, door de Staten-Generaal eene lijst werd geredigeerd der convoijen en licenten, gemodereerd bij eene nieuwe lijst den 13 October 1609,³ maar echter bij provisie den 12 Julij 1625 hernieuwd, om met 1 September daaropvolgende in te gaan,⁴ bepalende: „wat van alle inkomende „goederen, zoo uit vijande landen, de Mase, als uit neutrale „landen, moest worden opgebragt;” mitsgaders van de goederen „gevoert werden naar neutrale landen, Embden, Oldenburgh, „Bremen, inclus oostwaerts, ende bij Noorden den Rijn per Asse, „eensamenlick op Calis, Beuner totte Somme inclus westwaarts, „der rivieren van den Rijn, Wael, IJssel, Maes, vijande landen en „Breda,” welke bepalingen in de daarop volgende jaren gevuld werden van verschillende andere, betrekkelijk de verpachting van dit middel en de pachters,⁵ alsmede betrekkelijk de kanten⁶ en de te nemene maatregelen van retorsie.⁷

In 1651 echter, ten gevolge dat de Staten-Generaal, zoo tot kruising als convooi, zich genoodzaakt hadden gezien, nog 35 schepen van oorlog te doen equiperen, zoo werden, bij placaat van den 6 Julij 1651, de nieuwe gecorrigeerde lijsten van den 6 April 1651 met eene derde verhoogd, voor zoo lang echter tot de kosten hierdoor veroorzaakt zouden gevonden zijn,⁸ welke lijst op nieuw werd gecorrigeerd den 1 Mei van 1655, waarbij echter alleen de in- en uitkomende regten der goederen van en naar het Oosten

1) GPB., D. I, p. 2318.

2) GPB., D. I, p. 2330.

3) GPB., D. I, p. 2388.

4) GPB., D. I, p. 2415.

5) GPB., D. I, p. 2357 en 2348 en D. II, p. 2361.

6) GPB., D. II, p. 2348.

7) GPB., D. I, p. 1580.

8) GPB., D. I, p. 2486.

door de Orisont of Belt¹ eene vermindering ondergingen, zijnde middelerwyl, bij placaat van den 20 October 1653, geamplieerd de voorgaande generale en particuliere placaten op den ophef van de convoijen en licenten geëmaneerd.²

- Wij zullen hier nu geene opgaaf der placaten, ordonnantiën, resolutiën, verdragen,accoorden en lijsten, op het stuk van convoijen en licenten, sedert 1655 tot op het jaar 1725 geëmaneerd, laten volgen, verwijzende daartoe op het groot-placaatboek d. 3, • 4 en 5, alsmede op de recueilen van de convoijen en licenten en verdere saeken van de zee.

Niettegenstaande de menigte bepalingen op dit stuk dan vastgesteld en die, moetende dienen om dit middel te regelen, tevens de heerschende verwarring aantoonen en dezelve misschien nog wel hebben vermeerderd, zoo was het dan ook in 1725 zoover gekomen, als blijkt uit de resolutie en het placaat van den ophef der convoijen en licenten de dato 31 Julij „, dat het onwendersprekelijk „, was geworden, eerstelijk, dat het verval en de inegaliteit in den „, ophef van de middelen te waater, zoo groot was, dat niet langer „, uitgesteld kon en mogt worden de middelen die noodig zijn om „, tot een behoorlijk redres daarin te komen, en ten anderen, dat „, de ses provinciën omtrent het voorschreeeve redres van een ver„, stand waren, en dat van wegens haar Hoog Mogenden bij de „, heeren Staten van Zeeland, door brieven en bezendingen ge„, bruikt waren alle de vrundelijke en ernstige middelen, die „, volgens de ordre der regeeringe vereischt werden, om dezelve „, te persuadeeren, om haar in dit stuk, soo important voor den „, dienst van het land en voor de herstellinge van 's lands navaale „, magt, met de andere bondgenooten te voegen, hoewel tot nog „, toe te vergeefs en dat eenmaal een afkomste van saaken moest „, weesen; was goedgevonden en verstaan, dat in deze zaken zou „, worden voortgeprocedeerd tot conclusie, en dat dienvolgende

1) GPB., D. I, p. 2489.

2) GPB., D. I, p. 2340.

„zou worden gearresteert, soo als gearresteert werd mits deezen,
„het placaat op den ophef van de convoijen en licenten, mits-
„gaders van het lastgeld op de schepen, in dier voegen als het
„voorschreven placaat, aan het einde dezes staat geinsereert,
„enz. enz.”¹

Bij dit placaat nu, hetwelk expresselijk derogeerde en te niet deed, hetgeen vroeger op den ophef van de convoijen en licenten was vastgesteld, werd van artikel 1—6 gehandeld van de regten op het uitgaan en inkomen in het generaal van alle goederen en koopmanschappen, waaronder paarden, allerhande vee en levendige varkens begrepen werden. Art. 7—25 bepaalden welke goederen vrij waren en hoeverre, alsmede, dat, van de transitoire goederen, alleen eens het uitgaande, of inkomende regt, dat van beiden het hoogste was, moest worden voldaan. Art. 26—42 hielden in een reglement op het aangeven. Art. 43—54 handelden van de confiscatiën en boeten. Art. 55—79 hielden in een generaal reglement op het laden en lossen. Art. 80—104, een reglement op het uitgaan en art. 105—121, een reglement op het inkomen en eerstelijk uit zee, nader geelucideerd bij resolutie van 5 November 1726.² Art. 122—126 op het inkomen langs de rivieren, art. 127—133 op het inkomen te lande, nader gewijzigd bij resolutie van 26 October 1725, terwijl bij art. 134—149 geregeld werd het lossen. Art. 150—159 regelden het transport binnen 's lands. Art. 160—172 hielden in een reglement op de markt- en veeschippers, bij art. 173 werd vrijdom geschonken van kleinigheden. Art. 174—189 bepaalden de vrijdommen in het district van de generaliteit, waaromtrent en hoeverre. Art. 189—202 regelden het lastgeld, eene belasting, ingesteld bij placaat van den 21 Junij 1623, van hetwelk wij straks nader zullen spreken; hetzelve was gesteld bij dit placaat, met eenige uitzondering, als, voor de schepen toebehoorende aan de Oost-

1) GPB., D. VI, p. 1338.

2) GPB., D. VI, p. 1385.

Indische Compagnie, de schepen die gebruikt werden tot de versche vischvangst, tot de groote visscherij, of haringvaart, labberdaanvaart en tot de walvischvangst, op vijf stuivers van elk last van alle schepen van deze landen uitvarenden, en op tien stuivers het last van alle inkomende schepen, hetwelk eenmaal in de twaalf maanden moest worden voldaan, ofschoon dezelve meer reizen mogten gedaan hebben. Art. 202—229 handelden van de judicature, aanhalingen, procedures en gevolgen van dien, geampliceert bij resolutie van 15 Mei 1726.¹⁾ Art. 230 beval aan de exacte observancie van dit placaat; in art. 231—253 werd gehandeld wat betrof de officieren en bijzonderlijk de commisen, mitsgaders de wakers en de artikelen 244—254 van protectie te verleenen aan officieren der convojen en licenten, waarachter eene lijst was gevoegd van het salaris der commisen ter recherche voor hunne depêches.

Dan volgde de lijst van de gemeene middelen op de inkomende en uitgaande goederen en koopmanschappen, waar achter nog van het extraordinaris last- en veilgeld gehandeld werd.

Het lastgeld, waarschijnlijk dus genaamd, omdat het geregeld werd naar de lasten, welke een schip voerde, was ingesteld bij Placaat van den 21ste Junij 1623 en 24 Junij 1625, bij hetwelk bepaald was, uit hoofde van de schade welke onze kooplieden van de zeeroovers van Algiers en Tunis ondervonden, varenden naar het westen door de straat van Gibraltar, en van daar genaamd straatvaarders, om te negocieren op de Levant en op de Rijken van den Grooten Heer te Constantinopel, of binnen genoemde straat op Frankrijk en Italië, dat van ieder last dat een schip groot is, behalve de overige regten, zestien stuivers zouden betaald worden en zulks om te dekken „de kosten, die tot verval van extra-ordinaris besendingen, onderhoudinge van de Agenten in de voorz. „plaatsen ende conservatie ende bevorderinge van de Traffycque „van Levanten noodich zijn, enz.” zijnde bijgen. Plac. tevens

1) GPB., D. VI, p. 1385.

uitdrukkelijk bepaald, dat de voorz. lastgelden tot geen ander einde zouden worden gebezigt.¹⁾

Bij Placaat van den 27 November 1627 en 4 Sept. 1630 werd genoemd lastgeld, ten behoeve van de directeurs van den Levantschen handel, nog met vier stuivers op ieder last verhoogd,²⁾ terwijl bij nadere orde van 18 Jan. 1633 het lastgeld op eenen gulden werd gesteld, met restrictie later voor die schepen, die alleen met ballast door de Straat voeren, hetwelk echter bij Placaat van 2 Mei 1636 en 17 Julij 1645, weder werd ingetrokken, bij welk laatste tevens bepaald werd, dat ook de vreemde schepen aan het lastgeld zouden subject zijn en blijven.³⁾ Bij Placaat van 3 Mei 1632, was mede bepaald, dat tot bescherming van den handel, door de noordvaarders zou worden betaald een lastgeld, ten bedrage van tien stuivers in het gaan en twintig stuivers in het inkomen van iedere honderd gulden.⁴⁾

Zoo als het lastgeld, dat ter bescherming van de koopvaardij-schepen opgesteld was en geheven werd, zoo werd ook, bij Placaat van 7 Mei 1645, een veyl-gelt,⁵⁾ ook wel mastgeld genaamd, opgesteld over de schepen naar het Oosten, of Noorwegen varende⁶⁾ en zulks ingevolge de lijst daarvan in dato 9 Mei 1645⁷⁾ gemaakt. Welk veilgeld, bij ordonnantie van 13 Maart 1652, gesteld op 2 perc., den 20sten daarop volgende in werking werd gebragt, doch echter weder, bij Placaat van 12 Aug. 1655, op de helft verminderd werd.

Wij zullen nu niet al de Placaten, ordonnantiën, resolutiën enz. op deze middelen geëmaneerd, nagaan; wij merken alleen

1) GPB., D. I, p. 911.

2) GPB., D. I, p. 915.

3) GPB., D. I, p. 919.

4) GPB., D. I, p. 936.

5) Het veilgeld, denkelijk zoo genaamd omdat het bestemd was om den handel te beveiligen. LUZAC, *Holl. Rijkd.*, D. IV, p. 100.

6) GPB., D. I, p. 2556.

7) GPB., D. I, p. 2560.

nog op, dat bij waarschuwing van 21 Sept. 1660 bepaald werd, dat met half October daaropvolgende de ophef van het volle last-en veilgeld overeenkomstig het besluit van 1652 weder aanvang zou nemen.

Ofschoon nu bij Placaat van 31 Julij 1725, boven behandeld, bepaald werd, dat de derde verhoging en ordinaris veilgeld vernietigd werd, zoo werd des niet te min tevens bepaald, dat, om redenen, tot weder opzeggens toe het extra-ordinaris last- en veilgeld, volgens het Placaat van 6 Junij 1720 geheven en betaald moest worden, terwijl deze middelen, van tijd tot tijd gewijzigd, in den loop der volgende tijden zijn in stand gebleven.

Als met deze middelen eenige overeenkomst hebbende, zoo maken wij ook nog even melding van de tollen. Wat nu betreft de Graafijkheids-tollen, zoo als die te Haarlem, Gouda, Gorinchem, Geervliet, de Woudrichemsche markttollen, de tol van de Heeren van Wassenaar enz. enz., dezelve bleven in stand, terwijl de Staten van Holland en West-Vriesland in 1616 van den Prins van Ligne, als Heer van Wassenaar, die tol voor f 222,000 kochten.

Daar deze tollen echter ten behoeve van de Provincie geheven werden, kunnen deze niet onder de algemeene middelen der Republiek gelijk de Generaliteits-tollen worden gerekend zoo als de Groote Brabandsche Swijgende land-, tol-, geleide en paarden-geld, welke voldaan moest worden van alle goederen, komende uit de kwartieren van Antwerpen, Mechelen, Diest, Herentals en de landen en rivieren van dien, mitsgaders Steenbergen en de Steenbergsche vliet, door de Staten-General in 1638 bepaald, dat door de collecteurs van den licentmeester te Berg op Zoom zou worden ontvangen en later in 1642 werd verpacht. Op dit middel nu, werd den 18 Febr. 1651, door den Raad van State eene ordonnantie vastgesteld, waarachter eene lijst der goederen was gevoegd.²⁾

1) GPB., D. II, p. 2621.

2) GPB., D. I, p. 1561.

De tollen met 1 Jan. 1806 afgeschaft, zijn alstoer vervangen door eene belasting onder den naam van Binnenlandsch last-, pleizier- en passage-geld.

DE GEMEENE MIDDELEN.

Wij hebben reeds opgemerkt, dat, niettegenstaande de bepalingen van de Unie, nimmer tijdens de Republiek, die eenheid van belasting daar voorgeschreven, geheerscht heeft.

Wat nu de gemeene middelen betrof, welke wij thans zullen behandelen, dezelve verschilden dan ook in de onderscheidene Gewesten; wij zullen nu echter niet om die reden van al de bijzondere Gewesten, dezelve afzonderlijk behandelen, als hebbende zij veel overeenkomst, hoewel gewoonlijk wat hooger of lager. In het behandelen derhalve van de volgende belastingen, zullen wij ons dan ook meer direct bepalen bij die, welke in de Provincie Holland geheven werden.

De eerste ordonnantien nu, waarbij de gemeene middelen, sedert de vervallen-verklaring van den Koning van Spanje van de Heerschappij dezer landen, geregeld werden, dagteeken van den 1ste October 1583 en waren gemaakt ten believe van Zijne Excellentie den Prins van Oranje, volgens het gemeen accord van de Generale Staten derselver landen (Holland en Zeeland.)

*De 1ste dezer Ordonnantien regelde den *Impost* op de Wijnen. ¹*

Bij dezelve werd deze ingesteld op f 22 per aam van de Rijnsche en Spaansche wijnen, te rekenen naar de Dordrechtse ritsinge, het zij dat die voor drinck-wijn of sleete-wijn werd ingelegd, waarboven de steden nog f 8 mochten heffen.

Van het Poison Franschen wijn, rood of wit, betaalde men f 18, behalve f 6 voor de steden.

1) GPB., D. I, p. 1656.

Van het oxhoofd Franschen wijn, rood of wit, f 18 10 st. en f 4 voor de steden.

Wij zullen nu de overige bepalingen dezer ordonnantie, vervat in 16 art., niet mededeelen, evenmin, als in het vervolg, ten aanzien der overige, maar ons voornamelijk alleen bepalen met eene opgaaf der hoegroothed van den impost, zonder al de Placaten, Ordonnantien, Resolutien en Waarschouwingen op te noemen, als zijnde buiten het plan van dit ons werk.

Zoo betaalde men sedert 1607 tot 1630 van het aan Rijnschen, of Spaanschen wijn f 48, benevens f 16 voor de steden, en van het Poison Franschen wijn f 41 en f 9 voor de steden, en van het oxhoofd Franschen wijn, het zij rood of wit, f 32 en f 8 ten behoeve van de steden; nog werd in 1658 met den impost van de wijnen, ook die van de mee geheven, een drank tusschen wijn en bier, thans echter minder in gebruik,¹ terwijl sedert 1671 de impost van de wijnen, ten aanzien der vermogende burgers en ingezetenen, ook bij quotisatie werd omgeslagen.²

Bij ordonnantie werd in 1723,³ overeenkomstig met die in 1683 gearresteerd,⁴ den impost van alle Rhijnsche, Spaansche, Malvesijen, Italiaansche, Fransche als andere wijnen, bij tappers of herbergiers ingelegd, gesteld op 8 stuivers per stoop, waarboven de steden nog twee stuivers mogen stellen; bepalende voorts, dat van alle vaten, het zij oxhoofden, poissons, tossanen of tonnekens, naar advenant van derzelver grootte, moest worden opgebragt.

De pachters of collecteurs zouden gelijken impost ontvangen van alle goede wijnen en mee, die bij gebrande wijnmakers of wijnbranders zouden worden ingeleid of opgedaan; des zouden alle burgers, inwoners en ingezetenen, zoo in de steden, als ten

1) GPB., D. I, p. 1660, 1669, enz. D. II, p. 2309, 2547, 2931. D. III, p. 947.

2) GPB., D. III, p. 955, enz. en D. IV, p. 871.

3) GPB., D. VI, p. 921.

4) GPB., D. IV, p. 859.

platten lande , geene tappers zijnde enz. van de wijnen en meē 4 stuivers per stoop betalen.

In 1749, bij gelegenheid der herziening van de gemeene middelen , werd de impost op de wijnen, meē en azijnen toen te zamen genomen , behalve de 10de verhooging , op 4 stuivers de Amsterdamsche stoop gesteld; wat de wijnen en meē betrof ¹ waarboven de steden nog twee stuivers mogten stellen en van de azijnen , te weten , gemaakt van wijnen van cidre of appeldrank, of eenige andere diergelijke speciën , van elk aam Dqrdsche ritsinge , houdende honderd stoopen Dordsch , of tachtig stoopen Amsterdams f 4 16 st. meerder en minder quantiteit naar advenant en de tiende verhooging daarboven, en van azijnen van verzuurde , of andere bieren van elke ton houdende 78 stoopen Dordsch of 62 en een halve stoop Amsterdamsch f 1 , 5 st., meer en minder quantiteit naar advenant en de tiende verhooging daaronder begrepen . ²

De 2de Ordonnantie regelde den impost op de brandewijnen.

Onder de brandewijnen werden verstaan al de gebrande wijn , of gebrande anijs , genever , of venkelwateren en diergelijken , die men voor drank verkocht, hetzij dat dezelve van wijnen , bieren , meed , tarwe , rogge , of andere greinen , als anijs , venkel , genever , besiën , of van eenige moeren , of andere speciën , binnen den lande gemaakt , of van buiten aangebragt werden.

Van 1583 tot 1622 nu bedroeg de impost van 16 tot 26 stuivers van de Dordsche stoop. In 1623 tot 1655 bedroeg dezelve van 9 tot 8 stuivers voor brandewijnen , van wijn of moer gebrand en op 5 stuivers voor die , gebrouwd van tarwe , rogge , mout , spoeling , bier , meē of andere materialen ; ³ sedert 1677 werd van de Amsterdamsche stoop , zonder onderscheid van welke

1) GPB., D. VII., p. 1262.

2) Zie verder GPB., D. VIII., p. 1045 en 1095.

3) GPB., D. I., p. 1680 en 1684.

materiaalen gebrand, vier stuivers geheven,¹ bij ordonnantie van den jare 1699 op 6 stuiv. gesteld; ² nog was sedert 1688 ten behoeve van de gemeene zaak de impost op de koren brandewijnen en voorloopen verpacht van die welke uit Duitschland en van buiten de provincie werden ingevoerd, ten bedrage van $f\ 6$ en 10 st. de 96 Amsterdamsche stoopen en $f\ 9$ en 15 st. de 96 stoopen voorloop, welke impost echter later buiten de verpachting bleef. GPB., D. III, p. 974 en D. IV, p. 811. Bij ordonnantie van 23 December 1749 werd behalve de 10de verhoging het vroegere bedrag van den impost behouden, mits niet sterker dan ordinaris koopmansgoed.³

Terwijl nog bij Resolutie van 9 Sept. 1750 bepaald werd, dat de impost van den rum, even als van de gebrachte wijnen en gedistilleerde wateren, betaald moest worden.⁴ In 1786 betaalde men van het aam, zoo binnen als buiten de provincie gefabriceerd, met de 10de verhoging $f\ 14 - 1 - 18$ en van voorloop naar de sterkte van $f\ 21 - 12 - 10$ tot $f\ 24 - 12 - 10$ penningen.

3º. *De Impost op de bieren.*

Deze belasting was afwisselend en de bepalingen omtrent dezelve menigvuldig, zoowel ten opzichte van het fabrikaat en hetgeen daartoe betrekkelijk was, als van de voorzieningen tegen sluikerij, of anders gezegd lorrendraaijerij, zoo mede de bepalingen omtrent de bierstekerijen en bierstekers.⁵

Zoo was in Holland en Zeeland bepaald, dat men geene bieren boven den gulden mogt brouwen, dan met een verschil in prijs van 10 stuivers, met uitzondering van de scheepsbieren,⁶ zoodat de bieren aldus moesten verschillen van eenen gulden

1) GPB., D. III, p. 966.

2) GPB., D. IV, p. 874.

3) GPB., D. VII, p. 1275, 1408, 1431, 1432.

4) GPB., D. VII, p. 1519.

5) GPB., D. II, p. 2255 en 2519, D. V, p. 1052 en 1059, D. VII, p. 1392, 1396, 1413 en 1429.

6) GPB., D. I, p. 1725, D. IV, p. 838, D. V, p. 1091.

op $f1,10$ stuivers, $f2, f2, 10$ stuivers enz. Voorts had men nog bepalingen op het vaatwerk; ¹ wij zullen echter al de bepalingen, in den loop der volgende tijden op dit middel vastgesteld niet nagaan; ² nog merken wij aan, dat omtrent de pacht in 1583 bepaald was, ³ dat de collecteurs en pachters, zoowel ten platten lande, als in de steden, van elk vat, of elke grove ton bier, zouden innen en van de kleineren naar advenant, van bieren van $f1$, vier stuivers en de steden even zoo veel. Van bieren van 30 stuiv., tien stuiv. en de steden 4 st.; van bieren van $f2$, het land 16 stuiv. en de steden 8 stuiv., van bieren boven de $f2$ moest eindelijk $f2, 2$ st. betaald worden, en mogten de steden bovendien 24 stuivers heffen.

Van 1605 tot 1632 werd aan het land betaald: van

Bieren van 20 stuiv. 11 st. en mogten de steden heffen 11 st.

”	”	30	”	22	st.	”	”	”	”	4	”
”	”	40	”	36	st.	”	”	”	”	8	”

„ boven de 40 „ $f3.13$ st. „ „ „ voor de 24 stuiv. die aan het land gecedeerd werden nog 24 stuiv. stellen.

De ordonnantiën op de binnen-gebrouwen en uitheemsche bieren tot in 1675 vereenigd, werden alstoer gespareerd en sedert afzonderlijk verpacht, ⁴ terwijl de ordonnantiën op beiden in 1679 werden geamplieerd; ⁵ zijnde inmiddels de impost op de tonnen, te betalen door de brouwers, in 1622 op twee stuivers en in 1654 op drie stuivers gesteld in 1675 verdubbeld, ⁶ terwijl in 1679 buiten de verpachting was gebleven de impost van 24 st. in 1605 opgesteld en op te brengen door de tappers, alsmede de impost van 27 st. ten laste van de tappers, mede opgesteld in 1605. ⁷

1) GPB., D. I, p. 1211, D. V, p. 1083.

2) GPB., D. I, p. 1725—1766, D. IV, p. 838—855 en meerdere.

3) GPB., D. I, p. 1694.

4) GPB., D. III, p. 906—942.

5) GPB., D. III, p. 920.

6) GPB., D. I, p. 1750 en D. III, p. 935.

7) GPB., D. I, p. 1749 en D. III, p. 938.

Wat nu het bedrag van den impost betrof; bij de herziening der gemeene middelen in 1749 ¹ werd hieromtrent vastgesteld, dat van bieren, hooger in prijs dan een gulden de ton, 30 st. en van zomerbier niet hooger dan $f\ 3$, 15 st., moest betaald worden; dan moesten de brouwers nog bovendien voor hunne consumptie 12 st. per brouwsel betalen; ook moest wegens vervoer van bier buiten het district, waaronder de brouwerij lag, nog $f\ 1$, 18 st. betaald worden; terwijl den particulieren, zonder onderscheid, het brouwen verboden was. ² Dit nu had alleen betrekking op de bieren binnen de Provincie gebrouwen, terwijl de bieren uit eene andere Provincie en de Engelsche bieren naar evenredigheid niet minder zwaar belast³ waren.

4°. Impost tot betaling van de gemeene Landsrente.

Deze impost de dato 1 October 1583 stond in naauw verband met de bieren, als wordende op dezelve geheven en wel ten bedrage van 4 st. van bieren boven de $f\ 2$, om daarmede de te vervallen rente, staande ten laste van het gemeene land, te helpen betalen; van 1605 tot 1655 inclus bedroeg dezelve 9 stuivers;⁴ deze impost, tot in 1678 afzonderlijk verpacht, bleef in 1679 buiten de pacht, en gebragt in de ordonnantie op de bieren;⁵ in 1637 werd een dergelijke impost tot verval van renten in Zee-land op de wijnen⁶ gesteld.

5°. 't Gemaal.

Het gemaal, of de gemeene impost op het hard koorn, dat gemalen en gebroken zal worden, waarvan de oorsprong te zoe-

1) GPB., D. VII, p. 1285.

2) GPB., D. II, p. 2943, D. VII, p. 1392.

3) GPB., D. I, p. 1694, enz. D. III, p. 913 en 929, 848, D. V, p. 1042, D. VII, p. 1298—1303, zie verder D. VIII, p. 1024.

4) GVB., D. I, p. 1746.

5) GPB., D. III, p. 920 en 938.

6) GPB., D. III, p. 1123.

ken is in het regt van den wind, een regt, zooals wij opmerkten, dat de Graven in het schenken van voorregten zich dikwerf voorbehielden, bestond sedert den aanvang van de Republiek. Bij de ordonnantie van 1583 was dan ook bepaald: „dat de pachter in „het ontvangen van den mael-gelde hem zou reguleren naar de „manier en het gebruik van te voren in de steden geobserveert, „ten ware hem anders specialijcken om redene worde geordon- „neert;” zijnde daarbij het bedrag van den impost van elk last tarwe gesteld op $f\ 6$, van elk last rogge op $f\ 3$, van elk last mastelin op $f\ 4$, en van elk last gerst, of boonen die gebakken worden op $f\ 2$.

Bij Ordonnantie van 1605, sedert gecmplieerd, werd tot 1624 van het last tarwe $f\ 32, 8$ st., van 1625—1626 $f\ 40, 10$ st., van 1627 tot 1635 $f\ 47, 14$ st., in 1636 $f\ 63, 12$ st. betaald, van elk last mastelin was successivelijk zoo veel als van het last tarwe geïnd. In 1636 bedroeg de impost dan ook $f\ 63, 12$ st., De impost op de rogge, in 1605 bedragende $f\ 16, 4$ st., bedroeg later $f\ 20, 5$ st., doch werd weder op $f\ 15, 18$ st. teruggebracht. Wij zullen nu de overige artikelen en de latere wijzigingen, als de garst, gort van haver, de boekweit enz. niet aanhalen; ¹ maar wij merken nog aan, dat bij ordonnantie van 1680 het gemaal ten platten lande van dat in de steden werd afgezonderd, en bepaald, dat hetzelve bij forme van hoofdgeld zou worden geïnd; wordende daarbij elk persoon gesteld te consumeren, een acht en twintigste gedeelte van een last koorn, het zij tarwe of rogge. ² Bij afzonderlijke ordonnantiën werd dan ook in 1699 het gemaal in de steden en ten platten lande geregeld, waarbij echter het vroeger bedrag werd behouden. ³ In de daaropvolgende tijden ondergingen gezegde middelen nog vele veranderingen. ⁴ Bij ordonnantie van 1723 werd dit middel op nieuw geregeld en bepaald, dat voort-

1) GPB., D. I, p. 1768, 1772, 1789, en D. II, p. 2480, 2943, D. III, p. 880, D. IV, p. 812—814 en 817.

2) GPB., D. III, p. 889.

3) GPB., D. IV, p. 819—829.

4) GPB., D. V, p. 1071—1087—1093—1095—1097—1098.

aan, zoowel in de steden, als op het platte land, van elk last tarwe, zoo wel als van elk last masteluin, zou betaald worden $f\ 63$, 12 st. en van elk last rogge $f\ 30$, 16 st. en van elk last garst, gort van haver, of garst of boonen die gebakken werden $f\ 21$, 4 st. enz.¹, welke ² ordonnantie in 1732 door eene andere vervangen, in 1739 weder door eene andere vervangen werd, hetgeen bij ordonnantie van 1739, ingaande met 1° Augustus 1740, nogmaals plaats had, blijvende het bedrag echter hetzelfde. ³ Sedert werd dit bij verschillende ordonnantiën en resolutiën gewijzigd, waarin tevens ook de bepalingen omtrent het stijfsel deelden, ⁴ wanneer andermaal, bij ordonnantie van 1749, de impost op het gemaal zoowel in de steden als ten platten lande bepaald werd, bedragende de impost van elk last tarwe, masteluin en Egyptische garst $f\ 95$, 8 st. van het last rogge, $f\ 38$, 10 st. in plaats van $f\ 47$, 14 st. als vroeger van elk last garst, gort van haver of garst of boonen die gebakken werden $f\ 21$ en van elk last boekweit $f\ 7$, 10 st. en 8 penn., behave de 10de verhoging, met uitzondering voor brouwers, branders en stijfsekmakers en alle diergelijke, die tot hunne trafiek eenig koorn gebruikten. ⁵

Bij ordonnantie eindelijk van 1 December 1790 werden de ordonnantiën op het gemaal, zoo over de steden als over het platte land, herzien, en alstoer, met intrekking en afschaffing van alle vorige ordonnantiën, publicatiën en resolutiën op dit middel, zonder verhoging gearresteerd, dat met 1°. Mei 1791 de impost moest worden betaald van al het graan dat binnen de provincie zou gebroken worden, mitsgaders van alle drooge speciën die van granen gemaakt zijnde binnen deze provinciën zouden worden ingevoerd, alsmede van het meel, brood, beschuit, koek en ander gebak, dat, van reeds verimposte granen

1) GPB., D. VI, p. 930, 933.

2) GPB., D. VI, p. 948.

3) GPB., D. VI, p. 988.

4) GPB., D. VII, p. 717—775—776, 803—1190, enz.

5) GPB., D. VII, p. 1303—1512—1515. D. VIII, p. 1081.

gemaakt zijnde in andere beslotene steden of ressorten werd ingebracht.

Bij deze ordonnantie nu, waren vier begrootingen vastgesteld:

1°. *Burger impost.*

Tarwe en spelt, mitsgaders masteluin of tarwe met rogge ver-	
mengd, ieder last.	f 104: 18: 12.
Rogge	„ 42: 7: 0.
Boekweit „	„ 8: 5: 8.
Garst, Haver, gort en boonen die gebakken worden, ieder last.	„ 23: 2: 0.

Scheeps- impost.

Tarwe, spelt en masteluin.	„ 63: 12: 0.
Rogge.	„ 31: 16: 0.

Impost van Traficquanten.

Stijfsmakers granen.	„ 11: 4: 0.
Brouwers en Branders Tarwe.	„ 3: 0: 0.
Brouwers Rogge.	„ 1: 10: 0.
Brouwers en Branders Garst en Boekweit.	„ 1: 0: 0.

Tweede begroting, rakende het inkomaal van elders.

Voor iedere 100 ponden.	f 6: 12: 0.
Lange grove Deventerkoeken.	„ 2: 0: 0.
Terugkomende koek.	1: 18: 8.
Gerulde boekweit en gort het last.	12: 18: 8.

Derde begroting, rakende den impost, wegens het transport van gemaal-specien van de eene stad of district naar de andere.

Tarwe meel, de 100 ponden.	f 1: 3: 6.
Roggemeel.	„ 0: 10: 4.
Tarwen brood.	„ 0: 18: 10.
Roggen brood.	„ 0: 7: 14.

Beschuit f 1:10: 0.
Koek van het platte land. „ 1:19: 12.

Vierde Begroting, rakende het quotisatie-gemaal.

Ten platten lande zal ieder Persoon, tarwe consumerende, worden aangeslagen op den impost van eenen Haagschen zak tarwe of 200 ponden tarwebrood, en dus tegen de somma van *f* 3: 15: 0. Doch ieder persoon rogge consumerende op 1½ zak rogge gelijke maat of 240 ponden Roggebrood en dus tegen de somma van *f* 1:17: 14.

Hierna volgde de wijze hoe deze impost zou geheven worden en wie vrij van denzelven zouden zijn. GPB., D. IX, p. 904—921.

6o. De Impost op het Bestiael.

Deze was oorspronkelijk eene belasting op den verkoop van paarden en alle ander vee, later echter meer uitsluitend tot het slagtvee bepaald, bedragende sedert 1583 den 20^{den} penning en sedert 1605 den 7^{den} penning.¹⁾ De ordonnantie hierop betrekkelijk sedert geamplieerd, zoo werd in 1679 nog bepaald, dat, zoo wel binnen de steden als ten platten lande, het vleesch, geslagt ter consumtie, nergens dan ter halle of in een daartoe bepaald en aangewezen huis, zou mogen worden verkocht.²⁾ Zoo als deze impost in het jaar 1695 werd verpacht en in 1699 op nieuw gearresteerd, bleef het bedrag de 7de penning, terwijl van ieder lam of schaap, groot of klein, 15 stuivers moest worden opgebragt.³⁾

Bij de ordonnantie van 1749 werd eindelijk bepaald, dat aan den pachter, behalve den 7^{den} penning van den koopprijs, met de 10de verhoging, (mede op den voet zoo als te voren aan den pachter van het Hoornsgeld) moest worden betaald 24 st. van ieder

1) GPB., D. I, p. 1790 en 1794.

2) GPB., D. III, p. 902 en 906.

3) GPB., D. IV, p. 834.

beest oud drie jaren en daarboven en 12 st. van een twee-jarig
beest en de 10de verhoging daarboven.¹

Bij ordonnantie echter van den 22sten Dec. 1791, werden alle vroegere bestaande bepalingen op dit middel afgeschaft, en op nieuw omtrent hetzelve gestatuëerd, dat van alle stieren, ossen, koeijen, vaarsen, pinken, kalveren en varkens van de waarde van $f\ 100$, zou moeten worden betaald $f\ 16$ en van meerder en minder waarde naar evenredigheid; van ieder zuiglam of schaap, groot of klein, $f\ 1:2$; van ieder speenvarken mede $f\ 1:2:0$.

Terwijl omtrent het geslagte vleesch was bepaald, dat van gezouten vleesch en spek, komende in tonnen uit Ierland, de ton gerekend op 200 pond.

zou moeten worden betaald : f 2: 4: 0.

Van vleesch uit de andere provinciën en de gene-
raliteit in tonnen als boven 3: 2: 13.

Van Hamburger gerookte billen, het stuk . . . - 11: 0.

" " " ribbon " " . . . - 1:10: 0.

Gerookte ribben en billen uit de provinciën en de generaliteit

Iedere ham : : : : : : : : - 0: 7: 0.

Iedere zijde spek buiten de hammen - 0:15: 0.

„ „ „ met ham en schouder daaraan vast - 1 : 8: 0.

Worsten en alle ander vleesch hier niet genoemd . - 0: 0: 8.

Van het vette inkomende vee bedroeg de belasting:

Van een rund drie jaren oud en daarboven . . . - 2: 0: 0.

..... beneden de drie jaren

Moetende deze belasting worden voldaan door een jegelijk dienstverlener.

ee slagte. G. P. B. D. IX, p. 943.

7°. Het Zout.

Menigvuldig waren de bepalingen omrent het zout. De impost van hetzelve was na de Unie in 1583 in Holland geregeld, op

1) GPB,, D. VII , p. 1320,

f 4 de 100 pond Zout, te heffen bij den oorsprong, of bij den uitslag uit de zoutkeet, met uitzondering voor de visscherijen. Van 1601 tot 1632 bedroeg dezelve eerst *f* 4: 10 en later 6 ponden en 15 schellingen van ieder vat voor de kramers, terwijl door de huisgezinnen naar gelang van derzelver hoegrootheid van *f* 3: 7: 6 penning tot *f* 6: 15 st. moest worden opgebracht; terwijl door huisluiden bovendien moest worden betaald, voor elke vier koeijen, die zij melkten, *f* 3: 7: 6 penn. en zulks voor het zout, benoodigd tot het maken van zuivel; zijnde van dezen impost bevrijd het zout gebezigt voor den haring, bucking, bleyck, stapelvisch, cabellau, schelvisch en schol, mitsgaders maggen en gepen (zijnde aas). Volgens ordonnantie van 1633 tot 1655 werd hetzelfde bedrag geheven zoo van het geraffineerd als ongeraffineerd zout. Dan werd nog in 1651 van elk honderd wit geraffineerd zout geheven *f* 14 en van het klein zout *f* 9, welke impost in 1674 werd verdubbeld (GPB., D. I, p. 1802—1824 en D. III, p. 851), ten platten lande was de grossierij in zout verboden.

Nog was in 1651 verpacht de impost van *f* 14 van elk honderd pond geraffineerd zout en *f* 9 van het klein zout, te betalen door den eersten kooper, of afschepper, genaamd het dennezout, D. I p. 1830. Deze impost den 15 Maart in 1664 afgeschaft, werd echter weder een paar maanden later in Junij op nieuw verpacht, doch in 1680 voor goed afgeschaft. (GPB., D. III p. 866). De nieuwe ordonnantie op den impost van de consumtie van het zout in 1679 werd reeds in 1680 door eene andere vervangen (GPB., D. III p. 852 en 859) waarbij bepaald werd, dat van ieder vat zout, zoo geraffineerd als ongeraffineerd, zou worden betaald *f* 13.10 st. terwijl omtrent het zout, te scheep, tot tonne-vleesch en bij de koehouders geconsumeerd wordende, bij afzonderlijke ordonnantie werd bepaald, dat door de belanghebbenden aan den pachter zouden worden betaald, voor elk hoofd, naar gelang waar de reis naar toe was, van een tot twee stuivers; terwijl omtrent het koehouders-zout was bepaald, dat van iedere melkkoe zou worden betaald

16 st. en 14 penn. (GPB., D. III, p. 863). Deze impost, bij ordonnantie in 1683 afzonderlijk verpacht, bleef het bedrag hetzelfde, welke impost in 1699 werd gebragt op 16 st. en 14 penn. (GPB., D. V, p. 784 en 794), waarop dezelve werd gehouden bij ordonnantie van 1749, als wanneer bepaald werd, dat dit middel, even als de overige middelen bij collecte zou worden geïnd. (GPB., D. VII, p. 1244 en 1407.) Wat nu betreft het consumptie-zout, betrekkelijk hetzelve was in 1683 bepaald, dat dit middel, even als de zeep, Heere en Redemptie-geld separaat over de steden en separaat over het platte land zou worden verpacht (GPB., D. V, p. 706), wanneer tevens bij een ordonnantie op de consumptie van het zoo geraffineerd als ongeraffineerd zout bepaald werd, dat van ieder vat zout zou worden betaald f 13 en 10 st., terwijl door de huisgezinnen, op zekere hoeveelheid gesteld, dienovereenkomstig moest worden opgebracht, naar gelang zij in den 200ste penning bekend stonden, tot op f 1 en 13 st. Welk bedrag bij de ordonnantie van 1699 werd behouden (G. P. B., D. V, p. 777, 787) als ook bij die van 1724 (D. VI, p. 909, 912, 915 1148, 1149).

Bij ordonnantie van den 8ste Oct. 1749, was omtrent het consumptie-zout bepaald, dat de collecteur of gaarder van ieder vat geraffineerd zout zou ontvangen f 5 en de 10de verhoging daarboven; wat het wit geraffineerd zout betrof van buiten ingevoerd of doorgevoerd, moest, behalve voorz. impost, bovendien nog betaald worden (D. VII, p. 1376); dan was ook nog een impost gelegd op het van buiten ingevoerd gezouten vleesch of spek, terwijl omtrent de oorlog- en koopvaardij-schepen de vroegere bepaling dienaangaande was behouden. Behalve de andere bepaling op dit middel geëmaneerd waren nog, tot maintien van de zout-keeten en van de respective klasse van neringen in zout, bij placaat van 1749 verschillende bepalingen vastgesteld. GPB., D. VII, p. 1326, 1376, 1398, 1425, 1434. Zie verd. GPB., D. VIII, p. 1026.

8°. *De Zeep.*

De impost op de zeep was in 1583 bepaald op 6 st. van eene

ton groene zeep wegende 240 pond en van mindere hoeveelheid naar evenredigheid, te voldoen door den zeepzieder; terwijl nog daarenboven door den eersten kooper van elke ton zeep en van mindere hoeveelheid naar evenredigheid moest worden opgebragt $f\frac{2}{2}$. Zoo ook moest door den eersten kooper van elk pond een halve stuiver worden betaald, zijnde het den zeepzieders op boete van $f\frac{10}{2}$ verboden, zeep bij het pond uit te wegen, als ook zeep met kwade traan of diergelijke materie te zieden.

Deze impost werd in 1605 dus veranderd, dat met weglatting der $f\frac{2}{2}$, nu alleen moest worden betaald door den eersten kooper $f\frac{4}{4}$ st., hetgeen in 1623 gebragt werd op $f\frac{6}{6}$, 8 st.; terwijl van elk pond Spaansche zeep moest worden betaald 1 blank (GPB., D. I, p. 1832, 1836, 1839, zie mede p. 1828 en D. II, p. 2079), nog werd sedert 1607 tot onderstand van den oorlog, behalve bovengenoemde impost van elke ton zeep en van mindere hoeveelheid naar evenredigheid geheven 12 st. (GPB., D. I, p. 1844), welk bedrag, bij ordonnantie van 1679 en 1699 in 1749 werd behouden; zijnde tevens bepaald, dat voornoemde impost door den zeepzieder dadelijk nadat de zeep gevaaat zal zijn, moest worden betaald. (GPB., D. III, p. 289 en D. V, p. 884 D. VII, p. 1379).

Het vroeger bedrag van den impost op de consumptie van de zeep, bij ordonnantie van 1674 behouden, GPB., D. III, p. 867, werd bij ordonnantie in 1680 gesteld op $f\frac{12}{12}$ en 16 st., te betalen volgens taxatie, GPB., D. III, p. 873, welk bedrag bij de ordonnantien van 1683 en 1699 werd behouden, GPB., D. IV, p. 796. Bij de nieuwe ordonnantie op den impost van de zeep, de dato 1749, onderging dit middel eene geheele verandering en werd alstoer bepaald, dat de collecteur van iedere ton zeep als boven zou ontvangen $f\frac{9}{9}$, en van mindere hoeveelheid naar evenredigheid en van elk pond Spaansche zeep een blank, GPB., D. VII, p. 1337; terwijl bij Placaat van 1749, maatregelen werden genomen tot maintien van de zeepziederijen en van de respective klassen van neringen in de zeep, GPB., D. VII, p. 1399, even als omtrent de

overige neringen en trafieken, en bij resolutie van 1750, den linnen en garenbleekers voor het geheel vrijdom werd vergund van den impost op hetzeep. GPB., D. VII, p. 1438. GPB. D. VIII, p. 1026, 1061.

9º. *Hoorne-Beesten en Bezaeyde Landen.*¹⁾

Deze impost dateerde mede van 1583 en bedroeg, van driejarig hoorne-beesten en daar-boven, twee stuivers, later twee en een halve stuiver en van twee-jarige een stuiver, later twee stuivers per maand; moetende echter niet uit het oog verloren worden, dat gedurende het zomer saizoen de impost altijd de helft hooger geheven en betaald werd, dan in de wintermaanden.

Zoo moest ook per maand worden opgebragt een stuiver en later twee stuivers en een oortje van elk gemet land dat bezaaid was, met hard of week koorn, rond of plat zaad, peen, ajuin, rapen enz., welke impost betaald moest worden van het oogenblik dat het land bezaaid, of beplant was, tot dat de vruchten er waren afgenoem; wordende de margentalen gerekend, zoo als die in de margin-boeken geregistreerd stonden, te weten: zes honden Rijnl. maat voor elke margin.

Sedert 1608 werden deze imposten van elkander afgezonderd en die op de bezaide landen afgeschaft, die op de hoorne-beesten toen alleen verpacht; wanneer de impost van 1608 tot 1655 van drie tot zes stuivers bedroeg; van alle driejarige beesten en daarboven, en een en een halve stuiver tot drie stuivers van alle tweejarige beesten, waarbij in 1749 nog de 10de verhooging kwam.

Met October echter, van 1627, werd de impost op de bezaide landen weder in werking gebracht en sedert bleef dezelve bestaan, wordende op nieuw bij ordonnantie van den 9 Oct. 1749 geregeld.²⁾

10º. *De impost van den waeg-gelde of wage.*

Ook deze impost werd nog in 1583 geregeld en bij ordonnantie

1) GPB., D. I, p. 1941, en D. II, p. 2954, D. IV, 740.

2) GPB., D. VII, p. 1242 en 1247.

daaromtrent in artikel 2 bepaald: „dat van alle waren ende koop-
„manschappen, die men bij de gewigte verkoopt, of gewoon is
„te wage te leveren, als boter, kaes en andere diergelijke waren,
„boven 't ordinaris waech-gelt (dat men gewoon is te betalen),
„ten behoeve als boven, d' eene helft tot laste van den kooper,
„ende d' ander helft tot laste van den verkooper, van elke hon-
„derd pont gewichte, twee stuivers: uitgezonderd enz.”

Art. 3. „Alle waren alleenlick passerende voorbij eenige ste-
„den, sonder aldaer verkocht, of andersins vertiert te werden,
„sullen van den voorsz. impost vrij ende exempt wezen.

Art. 4. „Maar zal de impost daervan betaald worden t'elcker
„reise, ende soo menich mael de voorseyde goederen verkocht,
„getransporteert, overgedaan of gewogen zullen werden, enz.”

Deze impost, hoe eenvoudig, evenwel bezwarend en zeer lastig
zijnde, was zulks in het vervolg niet minder; daar bij de ordon-
nantie van 1605, het waaggeld voor de verschillende goederen,
verschillend werd geregeld; volgens dezelve betaalde men van
de boter en de kaas drie stuivers van de negentig tot de
honderd pond, en van mindere hoeveelheid naar evenredigheid,
terwijl later van de kaas vijf stuivers betaald werd. Sedert 1620
tot 1624, steeg het waaggeld van sommige artikelen zoo belang-
rijk, dat het van sommige voorwerpen verdubbeld was; zoo be-
taalde men van de cochenille in 1620, 30 st. de 100 pond, in
1621 f 2 en in 1624 f 3. Zoo ook de nagelen van welke men
eerst 10 st. en later f 1 betaalde; insgelijk de noten-muscaat, en,
hetgeen niet uit het oog moet verloren worden, zoo dikwijls ge-
noemde goederen verkocht, getransporteerd, overgedaan of gewo-
gen werden; ¹⁾ hierbij kwamen nu nog de convooijen en licenten, be-
dragende voor de inkomende nagelen en noten de 100 pond f 4, 10
st. en uitgaande f 3 en in sommige gevallen de Graafijkheids tollen.

De ordonnantie op de waag, in 1659 eenigzins gewijzigd en

1) GPB., D. I , p. 1918.

vermeerderd,¹⁾ werd in 1679 bij ordonnantie vernieuwd,²⁾ en in 1699 door eene andere vervangen, welke in 1716 weder door eene andere ordonnantie vervangen werd, volgens welke, zowel in de steden als op het platte land, de waaggelden geheven en verpacht zouden worden.³⁾

Deze ordonnantie nu werd den 7 Augustus 1748 door eene andere vervangen, waarbij het bedrag der waaggelden echter groote deels op denzelfden voet bleef, maar waarbij bepaald werd, dat dezelve bij collecte geheven en ontvangen zouden worden.⁴⁾

110. *De Impost op de Processen.*

Tot het jaar 1595, vind ik niet direct van nieuwe imposten gewag gemaakt, wanneer alstoer, bij ordonnantie van den 3 Maart, „seeckere penen op impositie, tot laste van denegeenen, die eenige „ongefondeerde processen institueren, ofte vervolgen, soowel „voor de eerste, tweede, derde, als vordere instantien tot 1655 „inclus verpacht zijn.”

Zoo als echter uit den aanhef van deze ordonnantie blijkt, was deze impost niet zoo zeer juist uit een finantiëel oogpunt opgesteld, als wel om de menigte processen tegen te gaan, waartoe de verwarde toestand van zaken, ten gevolge van den opstand, mede aanleiding kan hebben gegeven.

In deze ordonnantie kwam dan voor, „dat nae dien de processen in de voorsz. landen dagelijks toenemen ende vermeerderen, ende dat daar deur de ingezeten van denzelven lande, op groote ende sware kosten ende lasten ghebracht werden. Soo ist, dat wij, omme daar jegens te versien, soo veel bequamelick doenlick is, tot verminderinge van ongefondeerde processen, bij

1) GPB., D. II. p. 2950.

2) GPB., D. III, p. 817.

3) GPB., D. V, p. 1078. Zie mede de vergelijkende tafel, te vinden in LUZAC, *Hollandsch Rijkd.* D. IV, onder de bijlage sub. litt. B.

4) GPB., D. VII, p. 1360, alsmede 1391, 1404, 1424 en 1430.

,, advijs van den Presidenten en de Raden in den Hoogen en de „Provinciale Raden der voorsz. landen, geordonneert hebben enz.”

Bij deze ordonnantie nu, die in lateren tijd gewijzigd werd, was bepaald, dat allen die eenig proces wilden instituëren, in de eerste, tweede of derde instantie, zoo de vordering van vijftig tot honderd ponden bedroeg, betalen zouden een pond, in 1602 gesteld op 25 stuivers en later op 30 stuivers enz., tot 8 en 16 gulden, later tot 24 gulden, naar gelang de zaak was; in de restitutie van welke penningen de verweerde, gedaagde of gerequireerde zoowel in conventie als reconventie veroordeeld moest worden, in geval hij het proces verloor.¹

In 1661 werd op dit middel, betrekkelijk het collecteren van hetzelve, eene nadere order gesteld,² terwijl bij de ordonnantie op dit middel, gearresteerd den 6 Februarij 1716, het bedrag der boeten nagenoeg hetzelfde bleef.³

12º. *Impost op de Ronde maat.*

Deze impost, van hetwelk men het beginsel in het Graafijk regt van de maat, even als van de waag in dat van de waag vindt, werd, ten behoeve van de gemeene zaak in 1600, bij ordonnantie geregeld en daaromtrent bepaald, dat voorzeide impost bij den pachter ontvangen zou worden van alle waren, die bij de ronde maat verkocht en geleverd werden, ten bedrage:

Van het last tarwe, in 1600 tot 1624, 15 st. en sedert 22 st. 6 penn.; van het last rogge, geerste, haver, boekweijt, spelt, wicken, tot 1624, 10 st. en sedert 15 st.; van mout, het last 7 st. en 6 penn. en vervolgens 12 st. 3 penn. van erwten grau, wit, of groen 15 st. en in 1625 22 st. 6 penn., boonen het last 10 st. later 15 st. van al rond en plat zaad het last 24 st. en in 1625, 26 st. van hennipzaad eerst 15 st., doch sedert 22 st. en 6 penn. de hoppe

1) GPB., D. I, p. 1985.

2) GPB., D. II, p. 2643, D. IV, p. 887.

3) GPB., D. V, p. 1863, D. VIII, p. 1141.

gaf eerst 3 st., doch sedert 1625, 4 st. en 6 penn. 't Honderd zouts
gaf eerst 25 st., doch sedert April 1625, 37 st. 8 penn.; zoo
moest ook nog betaald worden van de tras, de kalk, de smee-
kolen, de schoenmakers runne, van taanschors en zulks,
„soo dick ende menichmael dezelve verkocht en gemeten zul-
„len worden, waarbij in 1606 gevoegd is: zulks dat een
„quantiteit koorn, zout, oft andere waren, in tonnen, kassen,
„oft andersints gekocht, ontfangen, ende opgeleyt, ende den voorz.
„impost daarvan betaald zijnde, bij dezelve quantiteit, sonder
„nieuwe mate verminderinge ofte vermeerderinge, daerna ver-
„kocht zal mogen werden, sonder andermael in deze impost ghe-
„houden te zijn. Sal ook niemand sijn eygen waren op sijnen
„eygen solder mogen overslaen, sonder den impost daervan te
„betalen, ten ware de eigenaer bij eede verklaarde, dat het
„sijn eygen goet gebleven ware.”

Bij art. 5 werd bepaald, dat zij die de voorsz. waren bij de
kleine mate van de slijters koopen, daarvan niet zullen be-
hoeven te betalen; terwijl art. 6 in 1662 nader gecmplieerd be-
paalde: „dat alle de voorschreven waren, die van buiten in den
„voorschreven landen zullen inkomen, zullen van den voorschre-
„ven impost wesen exempt voor het eerste inkomen, niettegen-
„staande dezelve gemeten ende opgheleydt werdende, of daer
„naer bij den eygenaer, om verkocht, naer andere steden zullen
„gescheept worden. Gelijck mede daer van vrij sullen wezen,
„de voorschreve waren, die buyten den lande van Hollandt ende
„West-Vrieslandt werden ghevoert, daer van binnen denzelven
„lande van Hollandt ende West-Vrieslandt uitgaende convooy
„of licent betaelt sal wezen.”¹

In 1669 werd eene nieuwe ordonnantie gearresteerd, waarna
deze impost verpacht en geheven zou worden, blijvende het be-
drag van denzelven, even als bij de ordonnantie van 7 Augustus

1) GPB., D. I., p. 1929, D. II., p. 2951.

1719 op dit middel gearresteerd, hetzelfde; zijnde inmiddels in 1748 bepaald, dat dit middel bij collecte even als de regten van de waag zou gheeven worden.¹

13°. *Impost van de Wolle Lakenen.*²

Volgens de ordonnantie, op dit middel in 1604 opgesteld, moest aan den pachter, of collecteur van alle lakenen, hetzij heele, halve, of vierendeelen, ingebragt binnen de steden van Holland en West-Vriesland, zekere impost betaald worden, welke impost in de daaropvolgende jaren is verhoogd en uitgebreid, alstoer ook onder de wollen lakenen begrepen wordende, alle rasetten en saijen, tapijten, goude en silvere gedrukte leeren: tapijten, dekens en ingebrachte gemaakte kleederen. Deze impost, eerst verpacht geweest tot in 1655, bestond niet meer in 1680.

14°. *Impost op de Paarden, ook genaamd oorgeld.*³

Deze impost opgesteld in 1605, bedroeg alstoer den 20sten penning, te heffen van alle paarden, die verkocht of vermangeld werden; deze impost den ingezetenen echter bezwaarlijk vallende, zoo werd dezelve met Augustus 1619 afgeschaft en in plaats van dien een veel gevoeglijker impost op de paarden bewilligd, moetende volgens dien van alle paarden waard ^f20, in 1624 gebragt op eene waarde van 15 gulden, betaald worden: „te weten van een veulen of paert out zijnde een jaer, niet van een paert gaande uyt een „jaer in sijn tweede jaer, eenen stuyver, ter loopende maent; ende „van een paert gaande uyt sijn tweede jaer, ende tredende in sijn „derde jaer, twee stuyvers ter loopende maent, zijnde de vollen „impost, bij den eygenaers of te meesters t'elcker loopende maent te „betalen.”⁴ Bij de ordonnantie betrekkelijk dezen impost van 1699,

1) GPB., D. IV, p. 747, D. VII, p. 1364, 1426, 1433, 1391, 1393.

2) GPB., D. I, p. 1900.

3) In Zeeland ook genoemd Cavilloterij.

4) GPB., D. I, p. 1934—1937.

werd het bedrag van denzelven behouden.¹ Zoo ook bij de ordonnantie van 1749, behalve de 10de verhoging.²

15°. *Goude laecken en fluweelen.*

Ook deze impost, even als de voorgaande en volgende, dateerde van het jaar 1605, in hetwelk verschillende nieuwe imposten opgesteld werden, hetzij om in de kosten van den oorlog te voorzien, of wel om de vervallen rente op het gemeene land van Holland staande, te betalen, waartoe de onderhavige moest dienen.

Deze impost, oorspronkelijk de 18de penning bedragende en in 1621 op den 12^{den} gesteld, werd door den pachter geheven van „alle goude en silvere laecken, fluweelen, damasten, zijde sa-, tijnen, ende andere zijde laecken, grove ende turksche greijnen, „sijde ende andere ghewaterde ofte ongewaterde kamelotten, alle „armozijnen, taftaffen, sloijers, breedende smalle ossetten, allerleij „saeijen en de trijpen: item van alle goude, silvere, zijde, fluweele „passementen ende frangien, linten, pometten, spigilien, cordilien „ende van alle andere manufacturen van sijde of saijetten gemaakt „uitgezonderd de saijette hoosen.”

Deze ordonnantie, in de daaropvolgende jaren hier en daar geamplieerd, ofschoon het bedrag van den impost hetzelfde bleef, werd eindelijk, bij Resolutie van haar Ed. groot mog., den 6 Maart 1680 afgeschaft.³

16°. *Steur en Salm.*

Bij ordonnantie van 1605 was omtrent dit middel bepaald, dat geen zalm of steur getransporteerd, vervoerd, vermangeld, verkocht of geconsumeerd mogt worden, zonder in het openbaar te zijn afgeslagen, wanneer bij den eersten kooper de 9de penning van den koopprijs voor impost betaald moest worden,

1) GPB., D. IV, p. 751.

2) GPB., D. VII, p. 1250, p. 177, 490, 1196, 1629.

3) GPB., D. I, p. 1914 en D. III, p. 379.

en zulks op verbeurte van den visch en vijftig gulden, als boete.¹

Wat den impost betrof, deze bleef in het vervolg steeds dezelfde; ten aanzien echter van de boete, en zulks zeker om het frauderen †e keer te gaan, werd dezelve in 1659 gesteld op f 150, behalve nog de verbeurte van het schip, de schuit, den wagen of de kar, waarmede de zalm of de steur aangevoerd zou mogen wezen.²

Deze boete, in 1699 op f 100 verminderd, werd in 1723 weder op f 150 gebracht, welk bedrag bij de ordonnantie van 1748 behouden werd, wanneer tevens bepaald werd, dit middel bij collecte te doen ontvangen.³

17°. *De Fruijten.*

De imposten op de fruiten bedroeg den 8ste penning van den koop of de regte waarde van alle appelen, peren, noten, mispelen, versche pruimen, kersen, orangien, limoenen, citroenen en andere boomvruchten en den 12^{den} penning van hazelnoten en kastanje van buitenlands inkomende, alles door den kooper te betalen, op welk bedrag deze impost, ofschoon de ordonnantie in het vervolg is gecmplieerd, steeds is gebleven, en in 1749 is bepaald denzelven bij collecte te innen.⁴

18°. *De Kaersen.*

Deze impost, welken de kaarsenmakers moesten betalen, van al het roet of talk, dat zij binnen hunne huizen gebruikten, bedroeg twee gulden en tien stuivers van de 100 pond, terwijl van waschkaarsen, groot en klein, toortsen, flambeaux en der-

1) GPB., D. I, p. 1856.

2) GPB., D. II, p. 2946.

3) GPB., D. III, p. 993, D. IV, p. 886, D. VI, p. 1011, D. VII, p. 1375 en 1391.

4) GPB., D. I, p. 1858, D. II, p. 2947, D. III, p. 826, D. IV, p. 752, D. VII, p. 1438.

gelijken, eerst een blank en later een stuiver van het pond moest worden opgebracht; de ordonnantie betrekkelijk dezen impost, later geamplieerd, is, volgens Resolutie van 6 Maart 1680, buiten de verpachting gebleven en afgeschaft.¹

19°. *Brandhout.*

Volgens de ordonnantie op dit middel vastgesteld, bedroeg de impost den 8^{den} penning van de waarde van alle soorten van brandhout, hetwelk verkocht werd, om tot branding geconsumeerd te worden, met uitzondering van oud-hout, dat gesletten werd, kortelingen van klaphout en spaanderen, zijnde van dezen impost vrijgesteld het hout, dat naar buiten de Provincie vervoerd werd; later werd mede uitdrukkelijk bepaald, dat het hout, hetwelk de eigenaars van hunnen eigenen grond binnen deze provincie zouden doen hakken en consumeren, van dezen impost zou vrij zijn.

Deze ordonnantie later geamplieerd,² werd de impost met den 23 Aug. van 1674 verdubbeld en op den 4^{den} penning gebracht, waarop dezelve is gebleven en sedert 1749 bij collecte geïnd werd.³

20°. *Consumptie van den Turf.* 21°. *Ontgronding van den Turf.*

22°. *Uitvoering van den Turf.*

Vele waren de bepalingen van wege de Staten van Holland en West-Vriesland op den turf, welke wij achtereenvolgend kortelijk zullen behandelen. Zoo had men, behalve den impost op de Consumptie van den turf, ook nog dien op de Ontgronding van den turf en op den Uitvoer van denzelven.

Wat den impost op de consumptie betrof, hieromtrent was in 1605 bepaald, dat van elke ton turf, de drie manden gerekend voor twee tonnen, 7 penningen, in 1626 op 12 en in 1627 op

1) GPB., D. I, p. 1866, D. II, p. 2947 en D. III, p. 879.

2) GPB., D. I, p. 1873,

3) GPB., D. III, p. 841 en 830, D. IV, p. 750, D. VII, p. 1358.

24 penningen gebracht, zou betaald worden;⁴ zijnde het wel uitdrukkelijk verboden, turf te vervoeren, zonder den impost van denzelven te betalen.² Deze impost, in 1674 verdubbeld zijnde,³ werd sedert 1679 tegen 3 stuivers per ton verpacht,⁴ waarop dezelve bij ordonnantie van 1699 is gehouden,⁵ en in 1707 met eenen halven stuiver per ton is verhoogd, behalve de 10de verhoging.⁶ Nog was in 1673 bepaald, dat de turf van zandkluiten mede aan den impost op den turf subject was.⁷

Bij de ordonnantie eindelijk, van den 2 Dec. 1749, waarbij bepaald werd, dat de impost op den turf en de kolen, die opgedaan en gesleten zouden worden, bij collecte zou worden geheven en geïnd, werd tevens bepaald, dat van elke ton turf, zandkluiten en stuiveling voor zwaren turf gerekend, voortaan 4 stuivers, de 10de verhoging daaronder begrepen, zou worden betaald.⁸

Wat betrekking had op de Ontgronding van den turf, de impost daarop geheven, tot betaling der gemeene landsrente, bedroeg in 1605 eenen stuiver van elke ton turf, die buiten den lande van Holland gevoerd werd; zijnde het uitdrukkelijk verboden, met eenigen turf, door eenige sluizen, de Maas of IJssel rakende, te mogen voeren, dan door Gouda, Rotterdam, Schiedam, Delfshaven en Goejan-verwellen sluis.⁹

Bij de ordonnantie op de Uitvoering van den turf was mede in 1605 bepaald, dat van elke ton turf, door de voornoemde

1) GPB., D. I, p. 1874, D. II, p. 2950.

2) GPB., D. I, p. 1898.

3) GPB., D. III, p. 830.

4) GPB., D. III, p. 827.

5) GPB., D. IV, p. 760.

6) GPB., D. V, p. 1076.

7) GPB., D. III, p. 830.

8) GPB., D. VII, p. 1351.

9) GPB., D. I, p. 1884, 2242. D. II, p. 2815, 2501.

sluizen gevoerd, of over den dijk gedragen wordende, aan den pachter 7 penningen Hollands betaald moest worden.¹

Beide middelen later in eene ordonnantie begrepen, zoo was betrekkelijk de voorn. imposten sedert 1623 bepaald, dat van de ontgronding 21 penningen Hollands van de ton, in 1627 42 penningen, betaald moesten worden; in het volgende jaar echter werd deze impost weder op 33 penningen verminderd, te betalen eer men door of voorbij mogt varen, moetende van den turf, komende uit Vriesland, Overijssel, Rhee-nen, of andere veenen buiten Holland gelegen, zeker passagie-geld van de ton worden betaald, bedragende eerst 8 en 12, later 16 en 24 penningen.² Sedert 1679 moest van de ontgronding 4 st. en een duit betaald worden, en bedroeg het passagie-geld twee en drie stuivers,³ waarop hetzelve in 1699 is gehouden.⁴

Bij de nieuwe ordonnantie in 1749 op de Ontgronding, Uitvoering, mitsgaders de Doorvaart van den turf, vastgesteld, bleef de impost nagenoeg hetzelfde; zoo was bij art. 1 bepaald, dat in het vervolg, voor het regt van de ontgronding 4 stuivers en een duit zou betaald worden van de ton Hollandschen turf, die buiten de Provincie van Holland en West-Vriesland gevoerd en gelost werd, boven en behalve de 10de verhoging, en van den voorsz. turf, die buiten de voorsz. sluizen binnen Holland en West-Vriesland ter consumptie gelost werd, vier stuivers per ton, de tiende verhooging daaronder begrepen.⁵

23º. *De Kolen.*

Deze impost mede nog dagteekenende van 1605 bedroeg f 4 en 10 st. van honderd waag kolen,⁶ welke impost, in 1674 verdub-

1) GPB., D. I, p. 1886.

2) GPB., D. I, p. 1890.

3) GPB., D. III, p. 836.

4) GPB., D. IV, p. 766.

5) GPB., D. VII, p. 1381.

6) GPB., D. I, p. 1878.

beld,¹ in 1679 op f 36 gesteld werd en van het hoed kleine kolen op f 4, 16 st.,² waarop dezelve in 1699 gehouden werd.³ wanneer eindelijk deze impost bij ordonnantie van 1749, rakende de consumptie van den turf en van de kolen, geregeld bedroeg:

Van elke honderd wagens groote kolen, zoo Luiksche, Engelsche als Schotsche, ten regarde van de Brouwers, Branders en Verwers, voor zoo verre zij dezelve tot hunne nering gebruikten, f 39, 12 st. En voorts van een iegelijk buiten dezelve f 46, 4 st. En van het hoed kleine kolen, ten regarde van de Brouwers, Branders en Verwers f 5, 5 st. 10 penn. en voorts van een iegelijk buiten dezelve f 6, 3 st. 4 penn.

Deze nu waren de imposten, waarmede in 1605 de bestaande waren vermeerderd; later zullen wij op de andere contributiën van tijd tot tijd midderwyl geheven, als die rakende den 40sten penning, later den 1000sten, den 20sten, den 200sten penning enz., het haardstedengeld, het hoofdgeld enz., terug komen; gaand, thans over tot de ordonnantie op den impost van de:

24°. *Grove waren.*

Aan dezen impost, welke sedert 1607 tot 1786 bestond, waren alle inlandsche en buitenlandsche bouw-materialen onderhevig, de buitenlandsche echter werden hooger belast.

Deze impost, in 1748 op nieuw geregeld, werd andermaal bepaald hoeveel van elke soort moppen, klinkaarts, rietvorsten, tuimelaars, heelbakken en halfbakken, tegeltjes, kalk, tras enz., moest worden betaald.⁴

25°. *Olie.*

Deze impost in 1621 opgesteld, en waaraan de boom-

1) GPB., D. III, p. 830.

2) GPB., D. III, p. 833.

3) GPB., D. IV, p. 764.

4) GPB., D. I, p. 1925, D. II, p. 2839, D. III, p. 257, 991, 1090, D. VII, p. 1373, D. VIII, p. 1105.

traanolie onderworpen was, bedroeg voor elk vat boomolie, zoete of vette zonder onderscheid, de twee pijpen voor een vat gerekend f 8, terwijl van de boomolie, in aroben of potten, een stuiver van elke stoop betaald moest worden.

Wat de traanolie betrof, van ieder quarteel Moscovische, Groenlandsche of andere zonder onderscheid moest f 3, worden betaald.

Het bedrag van dezen impost steeds hetzelfde gebleven, werd in 1680 afgeschaft.¹

26°. *De 40ste penning op de Schepen.*

De ordonnantie betrekkelijk dezen impost, welke, ofschoon in 1622 gearresteerd, eerst in 1625 verpacht werd, stelde het bedrag van denzelven, overeenkomstig deszelfs naam, op den 40ten penning van den koopprijs van alle schepen en schuiten, open en overdekt, van de grootte van vier last, alsmede van alle speeljagten; hier werd ook later het geschut, op die schepen zich bevindende, aan onderworpen.

Voorts waren hier ook alle hypothecatiën van voorz. vaartuigen aan onderworpen, met uitzondering van den eersten bijlbrief en de bodemerij-brieven; ingeval van geregtelijken verkoop, bedroeg deze impost echter den 80ten penning.²

Het bepaalde omtrent dit middel later geamplieerd, werd in 1748 op nieuw geregeld en toen tevens bepaald, dezen impost bij collecte te innen.³

27°. *Impost van den gesouten Visch en den gesouten Haring.*

Omtrent dezen impost was in 1622 bepaald dat de pachter van elke ton haring of gezouten visch 20 st., en van kleiner

1) GPB., p. 1805. D. III, p. 1004.

2) GPB., D. I, p. 1977.

3) GPB., D. III, p. 849. D. IV, p. 757. D. VII, p. 1873.

tonnetjes naar evenredigheid, zou ontvangen, zoo ook van sta-
pelvisch, de 30 visschen voor eene ton gerekend.¹⁾

Deze impost tot 1679 dus geheven, werden toen mede de
oesters aan denzelven onderworpen, hetgeen echter kort van duur
was, want in het volgende jaar in 1680 werd deze impost
afgeschaft.²⁾

28º. *Taback.*

Deze impost, welke in het vervolg groote wijziging onderging,
bedroeg van 1623—1643 drië stuivers van elk pond tabak, on-
verschillig van welke soort, door den eersten aanbrenger te be-
talen. Met 1644 werd daaromtrent echter onderscheid gemaakt,
betalende men alstoer naar gelang van de soort, als van den
Virginischen 1 st., van den Braziliaanschen 2 st., en van den
Verinischen 3 st.,³⁾ welk bedrag bij de ordonnantie van 1662,
later geamplieerd, werd behouden.⁴⁾

Met het doel echter, „om eene betere practijcque en opbeu-
ring van den impost op den tabak daar te stellen,” werd, na
voorafgaande waarschuwing, met 1674 tot 1677 de impost op
de consumptie van den tabak verpacht, te betalen door de koopers
ter sleete, bedragende 6 st. het pond van de Ferinis, Curacause
of dergelijken tabak, in canasters overkomende.

In 1678 werd deze impost echter, bij forme van quotisatie,
verpacht, en moest alstoer door alle koopluiden, grossiers en
spinders voor hare vrije negotie worden betaald $f25$, en door
alle winkeliers, naar evenredigheid van hun debiet, van $f3:3$ st.
tot $f50$, terwijl ook alle herbergiers, wijn- en bier-verkoo-
pers, aan dezen impost onderworpen, jaarlijks van $f3:3$ st. tot
 $f24$ of 25 moesten opbrengen. Behalve deze impost op den

1) GPB., D. I, p. 1857.

2) GPB., D. III, p. 993 en 994.

3) GPB., D. I, p. 1862.

4) GPB.. D. II, p. 2805 en 2951.

tabak, werd ook sedert 1677 de impost op allen tabak, hetzij over zee of anders in deze landen gebragt, overeenkomstig een bepaald tarief, verpacht; ¹ hetwelk bij ordonnantie in 1699 op nieuw werd gearresteerd, ² hetgeen ook bij ordonnantie betrekkelijk den impost op de consumptie van den tabak plaats had, ³ welke sedert bij forme van quotisatie werd verpacht, ⁴ zijnde in 1750, bij de ordonnantie, welke bepaalde dat deze impost voortaan bij collecte zou worden geïnd, ook nog bepaald opgenoemd, als aan dezen impost subject, den snuiftabak, zijnde bij ordonnantie van 1748 inmiddels de impost op het inkomen van tabak vernieuwd. ⁵ — Even als met het gemaal, werden de bestaande bepalingen op dit middel, bij publieke ordonnantie dd. 2 September 1791, ingetrokken en buiten werking gesteld, en omtrent dit middel op nieuw bepaald, te beginnen met den 1 Januarij 1792:

Dat deze impost zou moeten worden betaald bij elk, die eenigen rook- of snuif-tabak ter consumptie sleet of verkocht, welke impost bij quotisatie werd ingevorderd, naar zekere klassen van begrooting, terwijl, wanneer iemand in meer dan eene klasse verviel, hij alleen gequotiseerd werd naar die, waarin hij den hoogsten impost aan het land verschuldigd was.

Eerste Begrooting der Kooplieden.

Kooplieden voor derzelver vrije negotie. . f 27:10: 0.

Tweede Begrooting der Winkeliers.

Winkeliers, slijtende beneden de twee honderd ponden.	1 : 10 : 0.
200 tot beneden de 600 ponden.	3 : 15 : 0.
600 „ „ 1200 „	7 : 12 : 0.

1) GPB., D. III, p. 976.

2) GPB., D. IV, p. 881.

3) GPB., D. IV, p. 879.

4) GPB., D. VI, p. 1012.

5) GPB., D. VII, p. 1235, 1368, 1391, 1403 en 1520. Zie verder GPB., D. VIII, p. 1082.

1200 tot beneden de 1600 ponden.	f 12:	0:0.
1600 „ „ „ 2400 „ „ „ „	25:	0:0.
2400 „ „ „ 4000 „ „ „ „	35:	0:0.
4000 „ „ „ 6000 „ „ „ „	50:	0:0.
6000 „ „ „ 20000 „ „ „ „	80:	0:0.
20000 en daarboven.	100:	0:0.

Derde Begrooting der Koffischenkers en Societeiten.

Te Amsterdam, Rotterdam en 's Hage.	.	.	.	f 22:	0:0.	
Te Dordrecht, Haarlem, Delft, Leijden, Gouda en Schiedam.	13:	4:0.
In de overige steden en dorpen.	8:	16:0.

Vierde Begrooting.

De Herbergiers en Logementhouders, waaronder begrepen zijn tappers en andere in wijnen en sterke dranken nering doende, welke in hunne huizen gelagen zetten.

Die eenen dienstbode houdt op	f 9:	0:0.
Die twee dienstboden	,	,	,	,	12:	0:0.
Die drie „ „ „ „ „ „	24:	0:0.
en voor iederen dienstbode boven de drie nog	4:	8:0.

Dan moest nog aan den gaarder, wegens het lands regt op het zegel, worden betaald van 2 stuivers tot f4 toe. GPB., D. IX, p. 922.

't Kleijn Zegel.

Dit middel, ofschoon niet oorspronkelijk in verband staande met de imposten, die wij voor het oogenblik meer bepaald behandelen, zoo hebben wij hetzelve er nogtans tusschen gevoegd, daar met er tijd dit middel, als het ware, als een impost op de bestaande imposten kan worden beschouwd, en tevens, zoowel de vindingrijkheid in het uitdenken, als in het toepassen van belastingen, doet kennen.

In navolging dan van hetgeen in naburige Rijken en bij Potentaten plaats had, werd bij Placaat van 13 Augustus 1624 afgekondigd en gepubliceerd, „dat, tot weeringe van de geweldige

„invasie, die de Spanjaarden met heure Adherenten op deze
„landen voor hebbens zijn te doen ende daartoe machtige legers
„bij der hand hebben, alomme op de Frontieren, omme deselve
„onder heure slavernye en gewelt te drucken. — Wij ook ge-
„nootsaekt zijn geweest meerder kriiggsvolk te lichten, der welcker
„betalinge mede gevonden moet worden, ende daeromme de
„ooge hebben moeten slaen op 't vinden van nieuwe middelen, daer
„uyt mette minste schade van de Gemeente, penningen souden
„konnen ghevonden werden, ende voornamentlyck op sulcke,
„die dan noch de goede ingesetenen eenige vrucht souden by-
„brengen. Ende gelet hebbende op de onseeckerheyt, die uit
„vele geschriften, soo notariael als anderen, dagelycks voor-
„valt, daer door deselve goede ingesetenen oock in vele ende
„dikwyls seer quellige Processen vervallen, om welcke te ont-
„gaen oock eenige nabuyr koningen ende Potentaten, van over
„lange inghevoert hebben een ordre, dat geene Acten notari-
„ael, ofte judiciele, en soude wezen van waerde, ofte dat daer op
„recht gedaen soude mogen werden, ten ware dezelve waren
„met een zegel bevestigd: Ordonnerende daertoe seeckere zege-
„len, ende stellende bequame ordre op 't bevestigen voorz. Welcke
„voetstappen volgende, wij mede geresolveerd hebben in treyn
„te setten 't selve middel van 't zegel, op seeckere ordonnantie
„by ons daer op gemaect, ende genaemt 't middel van 't kleyn
„segel.”

In overeenstemmiug hiermede werd bij ordonnantie van 1624 nader geamplieerd in 1626, bepaald, dat van alle requesten, met uitzondering waar Pro Deo op gesteld was, en die aan eenige collegien gepresenteerd werden, betaald moest worden tot twee stuivers, zoo mede van alle instrumenten, Huyr-cedullen, Contracten, Charte-parthijen, Cognossementen, Attestatiën, Certificatiën, Provisiën, Madamenten, Arresten, Dagenmenten, Autentisatiën, Extracten uyt Boeken ofte Registers, Verificatiën, Recollementen ende alle andere wettelycke ofte notariale Acten, hoe die genaamd zouden mogen wezen, van

alle sententiën enz., van zaken waardig $f\ 600$, 4 stuivers en van vonnissen, houdende $f\ 12$ en daar beneden, half geld.

Verder was bepaald, dat van alle transporten, giften, cessiën, enz., mede waardig $f\ 600$, betaald moest worden 4 stuivers, en van alle Sententiën enz., giften enz. van zaken, waardig boven de $f\ 600$ tot $f\ 1200$, 6 stuivers, en wat daarboven was 8 stuivers, zoo ook van Huwelijksche voorwaarden, testamenten en andere uiterste willen.

Van paspoorten, naar en van den vijand, moesten 8 stuivers betaald worden, en van alle Octroyen, Brieven van gracie, Remissiën, Pardonnen, mitsgaders commissiën van officiën, seuretés du corps ende van de continuatie van alle dien, 30 stuivers; dan was nog bepaald, dat het regt betaald moest worden half en half, daer twee partijen zijn, ofte by partije requirante ende alleen bij partije triumphante, in sententiën ofte vonnissen.

In de daaropvolgende ordonnantiën van 1627, 1630 en 1638 werd dit regt uitgebreid en vermeerderd, alsmede de boete; zijnde in 1664, op boete van $f\ 50$ in plaats van $f\ 6$ als vroeger, de zegels gesteld op 3, 6 en 12 stuivers, terwijl van alle octrooijen, brieven van gracie, remissiën, pardonnen, mitsgaders commissiën van officiën, zegels voorgescreven werden van $f\ 16$, en, ten aanzien van andere stukken, zegels van $f\ 8$ en $f\ 4$.¹⁾

Belangrijke vermeerdering onderging echter dit middel bij de nieuwe ordonnantie, dd. 23 Julij 1677, en zulks mede uit hoofde dat „de voorsz. impost soo kleyn ende geringh was genomen, „dat het gemene landt (schoon dezelve Poincten ende Articulen „al strictelyk en na de letter gepractiseert waren geworden) „evenwel daervan seer weynigh soude hebben kunnen profiteren. „Dat eyndelyck de voorsz. ordonnantie niet is uytgestreckt ende „geextendeerd tot vele ende verscheyde gevallen, die, naer het „exempel van andere Rycken ende Staten, ende specialyck van

1) GPB., D. I, p. 1996—2017 en D. II, p. 3182.

„de nabuyrige Provincien, van het recht met goedt succes, ende
„met groote nuttigheyt van 't gemeen, onder den voorsz. im-
„post soude kunnen en behoren gebracht te worden. Soo is 't,
„dat wij dien overghemerkt, ende insonderheyt op het verval
„van onse finantien by de tegenwoordige sware constitutie van
„tyden, de noodige reflectie genomen hebbende, hebben goed-
„gevonden ende gheresolveert, de voorz. ordonnantie (van 1644),
„in voegen hier naer volgende, te vernieuwen, t' altereren en
„t' amplieren.”

Bij deze ordonnantie werd, op boete van *f*100 en verdere straffen, verboden eenig ongezegeld, of niet met het daartoe geordonneerde zegel voorziene stuk over te leggen of af te geven.

Deze ordonnantie hield dan ook verschillende lijsten in, bepalende op welke zegels alle requesten, supplicatiën, memoriën en adressen moesten worden gesteld, alsmede van alle stukken, die in regten moesten dienen, voor alle welke verschillende akten, zegels van verschillende grootte waren voorgescreven, als van 3, 6, 22, 24 en 48 stuivers en van 3, 6, 12 en 24 gulden.

Daarop volgde eene lijst van de zegels, waarop moesten geschreven worden alle commissiën van Officiën en Amtten, defluërende van de Heeren Staten van Holland en Westvriesland, de Heeren derzelver gecommitteerde Raden in beide quartieren, Hoven van Justitie, de Kamer van de Reeckeninge van haar Edele Groot Mog. Domeynen van de Ridderschap, Edelen, of van eenige steden van de provincie van Hollandt en West-Vrieslandt, mitsgaders van enige subalterne Regenten, Magistraten, Societeyten, Collegien, Hooft- ende andere Officieren, particuliere Heeren, Ambachts-Heeren ende generalyck van alle diegene, die tot het vergeven van dezelve Amtten sullen wesen gequalificeerd, niemandt uitgesonderd, bedragende van eenen guld en 4 stuivers tot *f*150.

Bij deze ordonnantie werden verder eindelijk alle bedenkelijke geschriften bijna aan verschillende zegels onderworpen, welke wij, zonder deze ordonnantie in deszelfs geheel hier in

te voegen, bijna niet kunnen mededeelen, als: alle acten van admissie bij de Hoven van Justitie, alle memoriën en minutén van Huwelijksche voorwaerden, testamentaire dispositiën, alle lijsten of begravenis en bruilofts cedullen, alle rekeningen van weeskamers, voogden, curators, van ambachts-bewaarders, enz. enz., van Reeders, de minutén van alle kusting-, schuld- en rente-brieven enz., investituren van leengoederen, thol- en poorsters-brieven, attestatiën de vita.¹

Deze impost nu werd, in dato 26 Julij 1694, met een derde verhoogd, terwijl in 1674 bij nadere ampliatie van de ordonnantie op het klein zegel, weer gecmplieerd in 1689 en 1693, en in het jaar 1699 op nieuw gearresteerd, deze impost ook tot de pachters-billetten en cedullen uitgestrekt was, welke het zegel, of het wapen van de provincie en het wapen van de stad, waaronder de pacht gepacht was, benevens de voorste letter van des pachters naam, moesten hebben en voor hetwelk een stuiver betaald moest worden.²

De ordonnantie op het klein zegel dus uitgebreid, zoo werd met den 28 Augustus 1716 eene nieuwe, nadere, verbeterde en gecmplieerde ordonnantie gearresteerd, waarop het regt van het klein zegel, over allerhande bewijsstukken, Acten, Schrifturen, Consultatiën, Obligatiën, Huurcedullen enz. zou geheven worden, en waarbij uitdrukkelijk werd bepaald, dat niemand eenig klein zegel zou mogen gebruiken, dat niet geparapheerd of geteekend³ zou wezen, welke ordonnantie in 1744 op nieuw dezelfde bewerking onderging en andermaal werd gearresteerd en met eene uitvoerige index voorzien;⁴ wanneer in 1794, in dato 11 September, nogmaals eene nieuwe, nadere, verbeterde en gecmplieerde ordonnantie werd gearresteerd op het regt van

1) GPB., D. III, p. 1019—1038.

2) GPB., D. III, p. 845; D. IV, p. 774 en D. V, p. 1069.

3) GPB., D. V, p. 1123.

4) GPB., D. VII, p. 1455—1486 en 1454, 1486, 1489, 1490, 1491.

het klein zegel, over allerhande bewijsstukken, acten en schrifturen, consultatiën, obligatiën, huurcedullen en andere schriften, GPB., D. IX, p. 1080.

Wat de ordonnantie betrof, waarbij de pachters-biljetten ook aan het klein zegel onderworpen waren, ofschoon nu zulks slechts eene ampliatie op het middel van het klein zegel was, zoo werden ten dien opzigt de bepalingen afzonderlijk genomen, en als een bijzonder middel als het ware aangemerkt en genaamd het *collectief kleinzegel*, hetwelk in 1742 reeds met een vijfde of twee tienden was verhoogd.¹⁾

Omtrent dit middel werd in 1749 eene ordonnantie gearresteerd, waarop bij collecte het regt van het klein zegel zou geheven worden van de biljetten, die bij de respectieve ordonnantiën op de gemeene middelen werden gerequireerd, daaronder begrepen het regt van de gedrukte papieren.

Bij deze ordonnantie onderging dit middel eene geheele wijziging, want was vroeger, buiten de verhoging, het zegel onverschillig op eenen stuiver gesteld, thans werd voor elke specie en hoeveelheid een zegel voorgescreven; zoo moest, wat het gemaal van eenen zak koorn betrof, 2 stuivers, van een tot twee zak 4 stuivers, tot vier zak, 6 stuivers, tot acht zak 9 stuivers en boven de acht zakken 12 stuivers betaald worden; zoo ook van het beestiaal, binnen- en buiten gebrouwe bieren en mol, de wijnen, meē en azijnen, de brandewijnen en gedistilleerde wateren, het karossen- en jagtgeld, de boter, zout en zeep, inkomende of consumptie, tabak, fruiten, brandhout, heere- en redemptie-geld, hoorn- en oorgeld van de paarden, bezaaide en beteelde landen, waag, ronde maat, inkomende granen, grove waren, turf en kolen en de quotisatie van koffij en thee, zijnde de middelen, die met 1750 bestonden.²⁾

1) GPB., D. VII, p. 1454.

2) GPB., D. VII, p. 1222, 1407, 1408, 1422 en 1431.

29°. *Boter.*

In het daarop volgende jaar in 1625, werden de bestaande imposten op nieuw met die op de boter vermeerderd en bepaald, dat van alle boter, in deze Provincie verkocht of geconsumeerd, van ieder vat of iedere ton, wegende 320 pond, halve, vierendelen, achtendeelen enz., naar advenant, alsmede van de boter in potten, bij den kooper $f\ 4$ betaald zou worden. Zoo ook moest van alle kop- of stukboter, wegende een pond, een oortje betaald worden; dit echter werd later weder afgeschaft.¹⁾

Deze Ordonnantie in latere tijden gecmplieerd, bleef het bedrag van den impost hetzelfde en werd ook nog in 1749, bij Ordonnantie van 10 October, daarop gehouden, behalve de 10de verhoging.

30°. *'t Heeregeld.*

De impost dagteekende van 1636 en hield in, dat van al degenen, die eenige Domestiquen, dienstboden, die loon trokken, of dienst doen, het ware knechten, maagden of jongens of anderen, gehouden zouden wezen aan den pachter, voor ieder van de voorsz. dienstboden, eenen gulden te betalen, zonder zulks aan hun loon te mogen korten.²⁾

In overeenstemming hiermede, werd deze impost tot in 1678 geheven en verpacht, wanneer in 1679 deze Ordonnantie eenigzins werd gecmplieerd.³⁾ In 1680 onderging deze impost echter eene geduchte verhoging, als wordende toen bepaald, dat al degenen, die in den 200sten penning tot $f\ 1000$ en daarboven waren gequotiseerd, van icderen dienstbode aan den collecteur $f\ 6$ zouden betalen, en die beneden de $f\ 1000$ waren gequotiseerd, $f\ 3$ zouden moeten opbrengen; terwijl alstoer tevens werd

1) GPB., D. I, p. 1846; D. II, p. 3147 en 2053.

2) GPB., D. I, p. 1941.

3) GPB., D. III, p. 877.

opgesomd, welke personen, als domestiquen waren te beschouwen, van welke het heerengeld moest worden betaald.¹

Bij de ordonnantiën van 1683 en 1699 bleef het bedrag van dezen impost hetzelfde.² Bij Ordonnantie echter van 1749 werd deze impost geheel veranderd, en bij denzelven het Redemptiegeld gevoegd, een impost, in 1683 opgesteld, van hetwelk te gelegener tijd nader zal worden gehandeld, en deze impost als-toen genoemd het Heere- en Redemptie-geld en bepaald, dat alle ingezetenen, die domestiquen, dienstboden, in hunne dienst hebben, aan den gaarder voor ieder zouden betalen, die meer dan eenen dienstbode heeft, voor Heeregeld $f\ 4$ en Redemptiegeld $f\ 1 : 16 : 0$; die er twee heeft voor Heeregeld $f\ 7$ en Redemptiegeld $f\ 3 : 6 : 0$; die er drie heeft voor Heeregeld $f\ 8$ en Redemptiegeld $f\ 3 : 12 : 0$; die er vier heeft voor Heeregeld $f\ 9$ en Redemptiegeld $f\ 3 : 18 : 0$; die er vijf heeft en daarboven voor Heeregeld $f\ 10$ en Redemptiegeld $f\ 4 : 4 : 0$. Aan dezen impost waren, met zekere restrictie, ook de bouw-, bakkers- en bleeckersknechten en meiden onderworpen.³ Eene geduchte verhooching onderging dit middel bij de ordonnantie van 2 September 1791, wanneer, met intrekking van alle vroegere bepalingen, op dit middel geëmaneerd, werd vastgesteld, dat met 1°. Januarij 1792

voor eenen dienstbode moet worden betaald .	$f\ 6 : 10 : 0$.
„ twee dienstboden „ „ „ . -	$19 : 0 : 0$.
„ drie „ „ „ . -	$32 : 0 : 0$.
„ vier „ „ „ . -	$46 : 0 : 0$.
„ vijf „ „ „ . -	$61 : 0 : 0$.
„ zes „ „ „ . -	$77 : 0 : 0$.

1) GPB., D. III, p. 878.

2) GPB., D. IV, p. 807 en 808.

3) GPB., D. VII, p. 1228; D. VIII, p. 1089.

voor zeven dienstboden moest worden betaald .	<i>f</i>	94 : 0 : 0.
„ acht	„	” ” ” . - 112 : 0 : 0.
„ negen	„	” ” ” . - 132 : 0 : 0.
„ tien	„	” ” ” . - 154 : 0 : 0.
„ elf	„	” ” ” . - 178 : 0 : 0.
„ twaalf	„	” ” ” . - 204 : 0 : 0.
„ dertien	„	” ” ” . - 238 : 0 : 0.
„ veertien	„	” ” ” . - 265 : 0 : 0.
„ vijftien	„	” ” ” . - 300 : 0 : 0.
„ zestien	„	” ” ” . - 338 : 0 : 0.
„ zeventien	„	” ” ” . - 380 : 0 : 0.
„ achttien	„	” ” ” . - 426 : 0 : 0.
„ negentien	„	” ” ” . - 476 : 0 : 0.
„ twintig	„	” ” ” . - 530 : 0 : 0.

En voor al de meerdere dienstboden bij opklimming in dezelfde proportie, zoodat iedere dienstbode verhoogt werd met de laatst voorgaande augmentie en nog 4 gulden daarboven.

Wordende onder dienstboden begrepen, meiden, die zelfs niet inwoonden, maar ten minste 4 dagen in de week in dienst waren, als naaisters, zelfs jufvrouwen van gezelschap, secretarissen, leermeesters waren er onder begrepen, ook inwonende minnen.

Voor werkboden, waarvoor gehouden werden, die niet tot iemands staat of trein behoorden, moest worden betaald *f* 3:0:0 en daaronder waren begrepen de knechts en meiden van bouwlieden enz., ook apothekers en chirurgijns, knechts, kantoor-klerken en ondermeesters. — GPB., D. IX, p. 925.

Hierbij kwam nu nog landsregt op het zegel.

31°. *De Pik en Teer.*

Deze impost werd het eerst in 1639 opgesteld, en bedroeg van iedere ton teer 10 stuivers, en van iedere ton pik, genaamd Kroonband, Melunis of Bierbant, 16 stuivers, van eene ton dubbelbands pik 12 stuivers en kleinbands pik 6 stuivers, welke ordonnantie alzoo onveranderlijk is verpacht tot in het jaar 1680, en alstoer is afgeschaft.¹

32°. *Impost op Schepen en Schuiten.*

Deze kortstondige impost, als met April van 1641 opgesteld en met ultimo Maart 1649 weder afgeschaft, bedroeg van elke schuit, groot een last en daar beneden, vijf stuivers, en van grootere schepen, behalve vijf stuivers, nog twee stuivers en acht penningen van ieder last enz., terwijl van alle speeljagten en speelschuiten het dubbele regt moest worden opgebragt.²

Met 1671 werd deze impost, echter alleen wat betrekking had op de speeljagten en schuiten, in het leven herroepen en met den impost op de karossen, kalessen, koetsen enz. en paarden vereenigd, zijnde deze impost alstoer op den twintigsten penning gesteld en daarop gehouden;³ van dezen impost waren alleen de jagten bevrijd, van welke het veergeld moest worden betaald, een impost, opgesteld in 1671.

Ook bij de ordonnantie van 1749, wanneer bepaald werd, dezen impost bij collecte te heffen, bleef het bedrag den twintigsten penning behalve de tiende verhooging.⁴ Bij de ordonnantie echter dd. 2 September 1791, werd bepaald, dat onder de benaming pleiziergeuld, voor ieder vaartuig van pleizier, naar pro-

1) GPB., D. I, p. 1852 en D. III, p. 1004.

2) GPB., D. I, p. 1989.

3) GPB., D. II, p. 995; D. III, p. 889; D. IV, p. 1100; D. V, p. 1005.

4) GPB., D. VII, p. 1252.

portie van deszelfs waarde, moest worden betaald van elke honderd gulden $f5:10:0$, doch voor de verhuurders van elke honderd gulden $f7$, en van mindere sommen naar evenredigheid. GPB., D. IX, p. 936.

33º. *Impost op de Wagens.*

Deze impost, even als de voorgaande in 1641 opgesteld en buiten de verpachting in 1649 gebleven, bedroeg van eene kar, met twee of drie wielen, alle drie maanden 2 stuivers en 8 penningen, van eenen openen wagen, daaronder begrepen de bier en wijnstellen of wagens, waarmede bier of wijn werd vervoerd, 5 stuivers, van eenen overdekten vrachtwagen, 7 stuivers en 8 penningen, van eenen openen speelwagen, 10 stuivers, van eenen gedekten speelbak of koets-wagen, alsmede van eene opene kales 15 stuivers, en van eene karos of gedekte kales 1 gulden en 10 stuivers.¹⁾

In 1671 werd deze impost, echter aanzienlijk gewijzigd, weder opgesteld onder de benaming *van den impost van Karossen, Kalessen, Koetsen, Wagens, Chaisen en de Paarden, mitsgaders van de Jachten en Speelschuiten*, wanneer van eene karos met zes paarden $f100$, van eene karos met 4 paarden $f75$, van eene karos met twee paarden $f50$, van eene koets of eenen overdekten wagen met vier paarden $f65$, van eenen met twee paarden $f40$ en van eenen openen wagen, eene chaise of kales met twee paarden $f30$ en met een paard $f20$ en van een rijpaard $f15$ moest betaald worden, zijnde van dezen impost, die, welke het veergeld schuldig waren, alsmede alle brouwers, moutmakers, grutters, olieslagers ende generalyck al diegenen ontheven, die tot de exercitie van hunne nering of koopmanschap onvermijdelijk paarden moesten gebruiken en werd nog bepaald, dat ook de bezitters van rijtuigen, geene paarden houdende, met

1) GPB., D. I, p. 1993 en D. II, p. 3023.

zekere restrictie voor de stedekoetsen eerst $f12$ of $f15$ en later van $f5$ tot $f15$, naar gelang van het rijtuig, moesten betalen.¹⁾

Het bedrag van dezen impost, sedert nagenoeg hetzelfde gebleven, werd in 1749 nog bepaald, dat door de stalhouders van een paard $f20$ en zoo bij opklimming van zes paarden $f100$ en boven de zes paarden $f120$ moest worden opgebragt, behalve de tiende verhoging.²⁾ — De bestaande ordonnantiën, op dezen impost gerevideerd en buiten werking gesteld, bij ordonnantie dd. 2 September 1791, zoo werd tevens bij dezelve omtrent dit middel bepaald, dat deze belasting voortaan onder de benaming van *Plaisier-geld* zou worden geheven en zou moeten worden betaald door allen, die eenige paarden, rijtuigen of vaartuigen van pleizier tot hun eigen gebruik hielden of aan anderen verhuurden.

Bedragende dezelve, voor particulieren, die eenig rijtuig tot hun eigen gebruik hielden, voor een overdekt of open rijtuig met vier wielen.	$f\ 150.$
met vier paarden	- 100 meer.
met drie , , , , ,	- 80 , ,
met twee , , , , ,	- 70 , ,
voor een rijtuig met twee wielen en meer dan een paard	$f\ 40.$
alle rijtuigen met een paard.	- 30.
een gezadeld rijpaard.	- 20.
En voor ieder paard boven diegene, die voor de rijtuigen van pleizier of als gezadelde rijpaarden waren aangegeven.	- 11.

Zijnde hieronder met zekere restrictie begrepen al de overige paarden, die iemand meer dan de aangegevene had, om bij afwisseling, nu of dan, voor de gemelde rijtuigen te spannen of onder den zadel te gebruiken.

1) GPB., D. III, p. 995 en IV, p. 889.

2) GPB., D. V, p. 1100; D. VI, p. 1005; D. VII, p. 1252.

Voor de verhuurders van rijtuigen bedroeg deze belasting,
voor

die een paard hielden.	f	22.
„ twee paarden	,	33.
„ drie „	,	44.
„ vier „	,	68.
„ vijf „	,	88.
„ zes „	,	110.
„ zeven „	,	132.
„ acht „	,	140.
„ boven de acht paarden hielden tot tien ingesloten.	-	150.
„ „ „ tien „ „ „ twaalf „ „ .	-	160.
„ „ „ twaalf „ „ „ vijftien „ „ .	-	170.
„ „ „ vijftien „ „ „ twintig „ „ .	-	190.
en voorts van iedere vijf paarden daarboven nog f 20.		

Deze belasting bedroeg voor bouwlieden, voor eene opene Chais met niet meer dan een paard, en Wagens of Karren, die noch voor het geheel, noch ten deele op riemen, spanen, veren of kettingen rustten. f 5:10:0.¹⁾

voor grutters, vleeschhouwers en kleerenbleekers,

voor eene Chais met een paard. - 5:10:0.¹⁾

Wat betrekking heeft op de jagten en speelschuiten, hetzelve is bij den impost op de schepen en schuiten medegedeeld.

Voor wij nu verder gaan, zoo zullen wij hier mededeelen eene opgaaf van het bedrag der bestaande gemeene middelen in 1650, in het Noorder en Zuider kwartier.

1) GPB., D. IX, p. 936.

Opgesteld in	1650.	Noorder- kwartier.	Zuider- kwartier.	TOTAAL.
1583	Wijnen.	f 32,584	f 407,774	f 440,358
1583	Brandewijnen.	13,611	61,743	75,354
1583	Bieren.	406,648	1,682,042	2,488,690
	2,3, 4, 8, 9, 27 st. en 3 gl.b.	11,652	324,178	335,830
1583	't Gemaal.	340,063	1,441,544	1,781,607
1583	't Bestiaal.	134,396	551,271	685,667
1583	Zout.	106,728	240,709	347,437
	Denne zout.	12,000	18,350	25,350
1583	Zeep.	25,445	80,704	106,149
	12 st. op de tonne zeep.	1,617	38,079	34,696
1583	Hoornbeesten en be- zaaide landen.	157,846	439,589	597,435
1583	Waagh.	80,247	265,778	346,025
1595	Ongefundeerde proces- sen.	352	1,330	1,682
1600	Ronde maat.	10,703	136,273	146,976
1604	Wolle lakenen.	7,767	28,281	30,998
1605	Paarden.	4,835	21,535	26,370
1605	Goude lakenen.	321	12,241	12,562
1605	Steur en Salm.	119	25,437	25,556
1605	Fruytten.	15,989	62,605	78,594
1605	Kaarsen.	8,552	37,243	45,795
1605	Brandhont.	6,036	25,753	31,789
1605	Turf en koolen.	98,390	692,174	790,564
1607	Grove waren.	11,501	56,372	67,873
1621	Olie.	698	9,316	10,014
1622	40 Penning op de sche- pen.	5,859	21,761	27,620
^a werk. 1622.	Zoute visch en haring .	2,369	18,677	21,046
	Taback.		33,000	33,000
1623	Boter.	30,446	128,772	159,218
1625	Heeregelt.	2,410	17,286	19,696
1636	Peck en teer.	3,711	4,615	8,326
1639	Voorts de middelen over marken	464		
	Dehefht-40 Penning van de onroerende goe- deren over de Wie- ringen.	270		
	51 en 9 st. renten.		1,518	1
	Totaal	f 1,533,629	f 6,870,904	f 8,404,533

1) Deze opgaaf is mede te vinden in de Diss. van Mr. G. E. J. BERG
Vectigalium ac tributorum in Hollandia Historia tempore Reipublicae, te
Amsterdam, anno 1834, p. 59.

Sedert vinden wij van de navolgende belastingen melding gemaakt, als die op de

34°. *Tabakspijpen.*

Deze impost, in 1674 opgesteld, bedroeg een tiende van de waarde der voorschrevene pijpen, door den kooper te betalen; naderhand echter is deze impost buiten de verpachting gebleven.¹⁾ Wel werd in 1751, bij Publicatie dd. 7 October, een impost op de gebakken pijpen opgesteld, ten bedrage van 6 stuivers en acht penningen van het gros, doch zulks had alleen betrekking tot de pijpen, van buiten in deze Provincie ingevoerd, en moest tot opbeuring der bestaande trafieken in de Provincie Holland dienen. GPB., D VIII, p. 1015.

35°. *Papieren.*

Mede dateerde van dezen tijd de impost op de consumptie van allerhande wit, graauw en blaauw papier. Dezelve bedroeg van het papier buiten Holland in de getuineerde Provinciën gemaakt, van fijn- of post-papier, bij de boekverkoopers verkocht wordende voor 6 stuivers het boek en daarboven, van het riem 20 stuivers.

Van wit schrijfpapier, beneden de 6 stuivers, van het riem 12 stuivers.

En van al het drukpapier, opbekwaam om beschreven te worden, 6 stuivers van het riem, zoo ook van allerhande graauw en blaauw papier.

Dit bedrag was gesteld op de helft voor het papier, binnen de provincie gemaakt.

Deze ordonnantie in admodiatie uitgegeven, werd in hetzelfde jaar echter weder afgeschaft.²⁾

1) GPB., D. III, p. 986.

2) GPB., D. III, p. 988.

36°. *Het Veer- of Passagie-geld.*

Omtrent dit middel werd in 1666 bepaald, dat de Pachter van iederen persoon, die op eenen wagen; of in een schip of eene schuit, op een gereguleerd veer, gevoerd werd, ter plaatse daar die afrijdt of afvaart, een vierde gedeelte ontvangen zou van hetgeen die persoon voor vracht moest betalen, daaronder echter niet gerekend de Gabellen, bij de steden op eenige veren getrokken wordende.¹⁾

Deze Ordonnantie, in 1671 en 1679 nader gecmplieerd, werd in 1699 op nieuw gearresteerd.²⁾

Dit middel in stand gebleven, werd sedert 1749, volgens eene nieuwe Ordonnantie (zijnde het bedrag hetzelfde), bij collecte geheven; ³⁾ welke echter weder, bij eene andere Ordonnantie, dd. 2 September 1791, werd vervangen, waarbij tevens alle vroegere bepalingen werden ingetrokken en op nieuw gestaateerd, dat deze impost moest betaald worden door alle schippers en wagenaars, welke dezelve onder de vrachtloonen mochten berekenen.

Bedragende hetzelste op den postwagen van Amsterdam en 's Gravenhage voor iederen persoon 8 stuiv. en 12 penn.

Op den postwagen van Amsterdam op Arnhem voor iederen persoon 6 stuiv.

Op alle andere rijtuigen en vaartuigen van elken persoon naar evenredigheid der vrachtloonen, van iederen Hollandschen rijksdaalder 11 stuivers.

Tweede Begrooting.

Wegens de afgehuurde schuiten en wagens, varende in hunne gewone veren: voor iederen wagen, zooveel als voor vier personen, en boven de vier, het ordinaire passagie-geld.

1) GPR., D. III, p. 999.

2) GPB., D. IV, p. 894.

3) GPB., D. VII, p. 1259; D. VIII, p. 1109,

Voor iedere postchais, zooveel als voor twee personen.

Voor iedere schuit, zooveel als voor acht personen, en boven de acht, het ordinaire passagie-geld.

Derde Begrooting.

Wegens afgehuurde schuiten en wagens, varenden buiten de gewone veren: van iederen rijksdaalder 11 st. en zoo het eene schuit is, waarvan het ruim met goederen is geladen, 5 stuivers. GPB., D. IX, p. 933.

37°. Impost van de Schoenen.

De impost op de laarzen, schoenen, gallossen en muilen, bij Ordonnantie in 1674 opgesteld en later in 1676 gewijzigd, bedroeg, naar gelang van de grootte, van 8 penn. tot acht stuivers per paar, zijnde tevens, om het frauderen zóóveel mogelijk te beletten, bepaald, dat buiten op alle schoenen en laarzen enz. door elken schoenmaker zijn merkteeken, in dier voege zou worden geslagen, dat zulks door een ieder zou kunnen gezien worden, moetende bovendien ook de pachters hun merkteeken op dezelve plaatsen. Deze belasting bleef echter slechts kort in stand, want werd in 1680 mede afgeschaft.¹⁾

38°. Het Recreatie-geld.

Onder de verschillende, om zoo te zeggen, kortstondige imposten, welke tijdens de Republiek hebben bestaan, moeten wij ook nog melding maken van het Recreatie- of divertissement-geld, Plijster en morgen drankgeld, mede in 1674 opgesteld en zulks ten bedrage van eenen halven stuiver, te betalen door degenen, die voor twaalf ure in herbergen of koffijhuizen, koffij, chocolade, wijn of eenig gedistilleerd gebruikten, en na twaalf ure eenen stuiver.

Voorts moest ieder, die na twee ure in bierhuizen bier ging

1) GPB., D. III, p. 942.

drinken, eenen halven stuiver betalen en die na drie ure in kamers, of elders zich gingen diverteren en een apart gezelschap formeerden, eenen stuiver en in wijnhuizen en herbergen drie stuivers betalen; die in ordinarissen gingen eten, moesten een en twee stuivers betalen.

Deze impost moest door de tappers of herbergiers worden ontvangen en aan den pachter verantwoord, waarom zijl. dan ook op eene bekwame plaats een bord moesten ophangen, waarop de namen van de dagen der week geschreven stonden en achter iederen dag opteekenend, hoeveel mensen er waren geweest, separerende de schreefjes in vier klassen, volgens het verschillende bedrag van den impost. — Dit innen en verantwoorden ging echter met vele moeijelijkheden gepaard; deze impost werd dan ook weder in 1676 afgeschaft.¹

39º. *Gedrukte Papieren.*

Omtrent dit middel was in 1674 bij Ordonnantie bepaald, dat van alle Couranten, Gazetten, Post of Nieuwstijdingen, niet verboden blaauw-boekjes, alsmede van alle Staats-Resolutien, Placaten, Ordonnantien, Keuren, enz., enz., op een half vel aan beide zijden geheel of gedeeltelijk vol gedrukt, door den drukker vier penningen en van grootere dan meer, naar evenredigheid, moest worden betaald, terwijl van buiten ingevoerde papieren, door den invoerder, op boete van honderd en ook van duizend gulden, 8 penningen betaald moesten worden.²

Deze impost in 1691 verdubbeld, werd in 1750, bij Ordonnantie van 14 Maart, in dier voege gewijzigd, dat de impost per elk half vel op eenen penning werd gesteld, en zoo van meerder quantiteit tot twee vellen inclus na evenredigheid, en van

1) GPB., D. III, p. 942.

2) GPB., D. III, p. 847.

buiten ingevoerd het dubbel van voornoemd bedrag op boete van duizend gulden,¹

40°. *Impost Koffij en Thee.*

Bij waarschuwing van den 14 September 1691 werd bepaald, dat zekere impost op koffij, thee, chocolade en andere dranken zou worden gelegd, alsmede de impost op de gedrukte papieren zou worden verdubbeld, ten einde in de zware kosten van den oorlog te voorzien.²

Deze impost bij ordonnantie in het jaar 1699 op nieuw gearresteerd, zoo werd bepaald, „dat dezelve door al diegenen opgebragt moest worden in wier huizen, tuinen, kamers, of andere plaatsen, koffij, thee, chocolade, serbeth, bronwater, limonade, of eenige andere diergelijke dranken gedronken werd, die met water, wei of melk, hetzij door infusie van salie of andere spetiën werden toegemaakt, bedragende deze impost $f\ 4$, $f\ 6$, $f\ 12$ of $f\ 15$, naar gelang de personen in de quohieren van den 200sten penning stonden gequotiseerd;³ deze ordonnantie in 1715 door eene andere vervangen,⁴ werd bij eene nieuwre ordonnantie op dit middel in 1750 daargesteld, waarbij hetzelve geheel gewijzigd, werd bepaald, dat alle ambtenaren, officianten en bedienden naar evenredigheid van hun inkomen, van $f\ 2$, tot $f\ 15$, zouden opbrengen, ten zij dezelve wegens hun trein, of getal domestiquen in de volgende klassen van taxatie meer moesten betalen.

Zoo moesten zij, die vijf dienstboden hielden, voor welke het volle Heerengeld betaald werd, $f\ 20$, die er vier hield, $f\ 16$, die er drie hield, $f\ 12$, die er twee hield, $f\ 8$, en die eenen dienstbode hield, $f\ 4$, opbrengen.

Voorts moest nog door degenen, die $f\ 800$ en daar boven en

1) GPB., D. IV, p. 713; D. VII, p. 1202 en 1389.

2) GPB., D. IV, p. 713.

3) GPB., D. IV, p. 896.

4) GPB., D. V, p. 1106.

zoo minder, tot die $f\ 300$, aan inkomen hadden, naar evenredigheid van $f\ 1,10$ st. tot $f\ 6$, opgebragt worden. Nog was bepaald, wat diegenen, die koffij en thee, of een van beide ter consumptie verkochten, opbrengen moesten, alsmede wat de koffijschenkers en de logementhouders, herbergiers, tappers enz. moesten betalen.¹⁾ Bij de ordonnantie echter van den 2 September 1791, werden de bestaande bepalingen ingetrokken en op dit middel op nieuw geïnstitueerd, dat deze impost betaald moest worden door allen, die een inkomen hadden van drie honderd gulden en daar boven, en zulks bij quotisatie naar een van de zeven klassen van taxatie. De eerste was die van taxatie naar aanleiding van de ambten en beliep den aanslag van $f\ 2:4:0$, tot $f\ 20:18:0$.

De tweede klasse van taxatie, naar aanleiding van de huiselijke dienstboden, waarvan het volle Heerengeld betaald werd bedroeg de aanslag van $f\ 4:8:0$, tot $f\ 22:0:0$; terwijl die meer dan vijf huiselijke dienstboden hielden, voor ieder van dezelve, nog daarboven tot $f\ 4:8:0$ gequotiseerd werden.

De derde klasse van taxatie, naar aanleiding van de dienstboden der logementhouders, tappers, herbergiers en ordinair tafelhouders, zonder onderscheid, of zij daarvan het volle Heerengeld, of den verminderden impost betaalden, van $f\ 4:8:0$, tot $f\ 26:8:0$ en voor elken dienstbode boven de drie $f\ 4:8:0$.

Vierde klasse, hierin de taxatie der koffijschenkers en societeiten. Te Amsterdam, Rotterdam en te 's Hage $f\ 110:0:0$. Te Dordrecht, Haarlem, Delft, Leijden, Gouda en Schiedam $f\ 44:0:0$. In de overige steden, stem in den Staat hebbende, op $f\ 17:12:0$, in de andere steden en dorpen $f\ 11:0:0$.

Vijfde klasse van taxatie, naar aanleiding van het getal der melkbeesten, of mergens bezaaide landen, waarvoor de huislieden in het koeihouders zoutgeld, en den impost op de bezaaide

1) GPB., D. VII, p. 1231 en 1398 en D. VIII, p. 1063 en 1065.

landen zijn aangeslagen; dezelve bedroeg van $f\ 1:18:0$ tot $f\ 6:12:0$.

Zesde klasse van taxatie, naar aanleiding van het vertier der winkeliers, van $f\ 2$, tot $f\ 100$.

Zevede klasse van taxatie, naar aanleiding van het jaarslijksche inkomen, dat iemand uit zijn beroep, of andere middelen van bestaan had, van $f\ 1:18:0$, tot $f\ 6:12:0$. Hierbij kwam nu nog het regt op het zegel, ten bedrage van 2 st. tot $f\ 8$.

41°. Trouwen en Begraven.

Dit middel, van hetwelk als uitvinder de Engelsche Consul JOSEF KERBY genoemd wordt en aan wien, uit dien hoofde, bij resolutie van 9 October 1699, een levenslang jaargeld van $f\ 1500$ was toegelegd, werd bij ordonnantie van 26 October 1695 opgesteld.

Dezelve nu bepaalde, dat, overeenkomstig zekere klassificatie bij gelegenheid van huwelijk, door bruidegom en bruid ieder opgebragt moest worden $f\ 30$, $f\ 15$, $f\ 6$, of $f\ 3$. Hetzelfde moest bij gelegenheid van iemands begraven worden betaald, welk regt verdubbeld werd, ingeval de overledene buiten zijne residentie begraven werd.¹

42°. Redemptie-geld.

Deze impost was bij ordonnantie van 1683 geregeld, en daarbij bepaald, dat zij, die in de quohieren van den 200sten penning voor geheele kapitalisten waren aangeslagen (dat is, die tot $f\ 2000$ en daarboven gegoed waren), aan den collecteur $f\ 3$, en die voor halve kapitalisten bekend stonden (dat is voor $f\ 1000$ gegoed waren), $f\ 1$ en 10 st. zouden betalen, welk bedrag bij de ordonnantie van 1699 werd behouden,²wanneer bij ordonnantie van 1749, genoemde impost gewijzigd zijnde, bij

1) GPB., D. IV, p. 899, enz. en D. V, p. 1215.

2) GPB., D. IV, p. 810.

het Heerengeld ¹⁾ gevoegd is, welk middel als toen Heeren- en Redemptie-geld genaamd, bij het Heere-geld is behandeld.

43°. *De Speelkaarten en Dobbelsteenen.*

De impost op deze voorwerpen, een tegenhanger van het recreatie-geld, werd opgesteld in 1753, bij Publicatie dd. 2 November; wanneer bepaald werd, dat, met 1 Januarij 1754, van elk spel kaarten, in deze provincie gemaakt, moest worden betaald 2 stuivers en van kaarten, gemaakt in eene van de geünierde provinciën, 4 stuivers en buiten dezelve gemaakt, 7 stuiv.

En van iederen dobbelsteen, voor de ijking van dezelve jaarlijks te doen, 10 stuivers, zijnde hiervan bevrijd de dobbelstenen, gebezigt door schippers, voerlieden en kaaiwerkers en dergelijke, alsmede die tot kinderspellen behoorden.

Zijnde het verboden, op boete van twee en driehonderd guldens en arbitrale correctie, om na 1°. Januarij 1754 met kaarten of dobbelstenen te spelen, niet verzageld of geijkt geweest zijnde, alsmede om de dobbelstenen langer te gebruiken dan het jaar, waarin dezelve waren geijkt.

Bij publicatie echter, reeds van 6 December daarop volgende, werd de nog niet eens in werking gebragt zijnde impost reeds gesurcheerd, omdat er nog enige arrangementen moesten worden gemaakt, om dezen impost riktig te doen executeren; men hoorde er verder niet van. GPB., D. VIII, p. 1016—1018.

Hiermede vermeenen wij die belastingen, alstoer bekend onder de benaming van *gemeene middelen*, behandeld te hebben. Merken wij omtrent dezelve in het algemeen nog aan, dat bij Placaat en ordonnantie in dato den 10 Junij 1683 bepaald was, dat tot verval van de onvermijdelijke gemeene landslasten het noodzakelijk was geoordeeld voor een jaar in eene verhooging op alle gemeene landsmiddelen, met uitzondering der ver-

1) GPB., D. VII. p. 1228.

ponding, te consenteren, en zulks ten bedrage van twee stuivers van den gulden en daar beneden naar evenredigheid, overeenkomstig de volgende lijst, als:

Van Eenen stuiver	1 Duit.
„ Twee stuivers	2 Duiten.
„ Drie „	2 „
„ Vier „	3 „
„ Vijf „	4 „
„ Zes „	5 „
„ Zeven „	6 „
„ Acht „	6 „
„ Negen „	7 „
„ Tien „	1 Stuiver.

Zijnde bepaald, dat van hetgeen onder of beneden den stuiver was, de voorz. verhoging niet zou worden betaald.

Deze verhoging, alstoer voor een jaar toegestaan, werd bijeen nader placaat van 1687 andermaal voor twee jaren toegestaan.¹

Maken wij ook hier nog gewag van de *boeten en breuken*, die volgens het generaal placaat, en de ordonnantie van de gemeene middelen, uithoofde van contraventie mogten worden verbeurd. Hieromtrent was in 1604 bij ordonnantie bepaald, dat de helft van een derde part en derhalve een zesde voor den tijd van een jaar zou worden verpacht, terwijl verder bepaald was, dat de pachter gehouden zou zijn, alle contraventiën, welke ter zijner kennisse mogt komen, den Officier aan te geven, waarvoor hem, boven de helft van dat derde part, nog een zesde part als aanbrenger toegekend werd.²

Betrekkelijk de portie echter in de boeten en breuken, het gemeene land competerende, werd in 1681 geresolveerd, dat dezelve, uithoofde de opbrengst zoo gering was, niet meer verpacht zou worden, maar voortaan half en half tusschen den offi-

2) GPB., D. IV, p. 698.

1) GPB., D. I, p. 1984. Zie mede de Generale Ordonnantie en de Conditie enz., D. I, p. 1626—1657.

cier en den pachter geprofiteerd en verdeeld zou worden.¹⁾ In 1675 had dezelve dan ook niet meer dan f 45, in het noorder- en f 134 in het zuider-kwartier, in het geheel dus f 179, opgebracht.

Wij zullen thans tot de overige belastingen, gedurende dit tijds-bestek geheven, overgaan en met de verponding beginnende, de bepalingen op het stuk van contributiën, verpondingen, omme-slagen over onroerende goederen, als ook van het schoorsteen-en hoofd-geld, onderzoeken.

Vooraf echter, zullen wij nogmaals in eenen staat over't jaar 1700, de toemaals geheven belastingen en derzelver bedrag mededeelen.

1700	Noorder quartier.	Zuider quartier.	TOTAAL.
Wijnen f	24,480	f 345,831	f 370,311
Brandewijnen . . .	13,245	111,858	125,103
Bieren	102,755	968,368	1,071,123
Gemaal	248,410	1,722,814	11 1,971,254
Bestiael	73,565	488,954	562,519
Zout, Zeep, Heere- en Redemptie-geld.	3,780	564,564	2 5 568,344
12 stuivers Zeep . . .	1,735	13,995	15,730
Hoornbeesten en bezaaide landen . . .	299,112	575,663	874,775
Wage	52,410	276,804	329,214
Ronde maat	8,950	115,708	124,658
Salm, Steur	13 10	9,682	9,695
Fruijten	36	52,403	52,439
Brandhout		35,747	35,747
Turf en Kolen	108,280	1,176,775	1,285,055
Grove waren	3,826	36,510	40,336
40 ^{ste} Penningschepen.	1,837	19,184	21,021
Tabacq	86	85,946	86,032
Boter	15,520	131,625	147,175
Inkomende Granen	4,000	68,759	67,759
Kleyn zegel en gedrukt Papier	69,220	367,986	437,206
Warmoeslanden		395	395
Karossen , Veergeld enz. . . .	15,190	140,490	155,680
Coffij en thee, enz. . . .	7,322	87,546	94,868
TOTAAL	f 1,053,772	10 f 7,392,607	13 5 f 8,446,380
TOTAAL tiende verh.	104,665	19 729,083	14 833,749
TOTAAL	f 1,158,438	9 f 8,121,691	7 5 f 9,280,129
			16 5

1) GPB., D. III, p. 796.

2) Te vinden in de Diss. van Mr. G. E. J. BERG , p. 77.

De Verponding.

Reeds vroeger van de schild- en morgen-talen sprekende, hebben wij van verponding gewag gemaakt. Deze was *eene contributie op de onroerende goederen en welke daarmede werden gelijk gesteld, die geenen vrijdom hadden en ieder jaar eenmaal volgens zekere begrooting opgebracht werd.*

De verponding verschilde daarin van de morgen-talen, of het morgen-geld, dat dit oudtijds, zoo als wij hebben kunnen opmerken, over alle morgen lands hetzelfde was, terwijl de verponding naar de innerlijke gesteldheid der landerijen geregeld werd, zoo als onder anderen uit de instructie de dato 26 Julij 1632, bepaald blijkt, waarna de gecommitteerden op het formeren van de kohieren van het redres van de verponding ten platten lande, zich zullen hebben te reguleren. Waar men leest: „ja zelfs ook bij vouwinge van mergen-talen, doende naar de „deugd en de slechtigheyt twee of drie mergen tegens een con- „tribuëren.”¹⁾

De verponding kwam weder hiermede met de schild-talen overeen, dat dezelve mede eene belasting op de vaste goederen, even als de belasting van den 10de, 50ste en 100ste penning was, die meermalen van onroerende goederen gevorderd is; de verponding verschilde echter weder in zoo verre van de laatste, dat deze mede van roerende goederen geheven werd, zoo als wij opmerkten dat ook wel gebeurd is.

De verponding van 1581, in welk jaar de Koning van Spanje verklaard werd vervallen te zijn van de Heerschappij dezer landen, werd niet op dezelfde wijze in de steden, als op de dorpen ingevorderd, daar dezelve in de steden, even als te voren de 100ste penning, werd opgebracht, maar op de dorpen gedeeltelijk zoo als vroeger de schild-gelden, gedeeltelijk als de 10de penning.

De wijze der opbrenging schijnt dus slechts alstoer nog niet

1) GPB., D. I, p. 1519.

op eenen eenparigen voet geregeld te zijn geweest, hetgeen dan ook wel de reden kan geweest zijn, dat, toen in het volgende jaar in 1582 de Staten gelastten eene nieuwe verponding op te maken, of wel de vorige te verbeteren en deze post aan zeven Commis-sarissen werd opgedragen, dat die, om deze begrooting, of verponding, naar evenredigheid te doen, zich van de lijsten van den 10^{den} penning van het jaar 1569 en 1579 bedienden, terwijl die Commissarissen, bij die gelegenheid, tevens verklaarden, dat na het jaar 1540 de 10de en 12de, ja zelfs de 3de penning *der inkomsten* gevorderd was en dat het uit de Resolutiën van Holland duidelijk bleek, „dat de verponding van het jaar 1581 was opgelegd, *in plaats van den te voren opgebragten 100sten en 50sten penning;*” derhalve dat de benaming *verponding*, van welke men reeds vroeg vindt gewag gemaakt, alstoer aan den 10^{den}, 50sten en 100sten penn., sedert 1540 dikwijls opgebragt, gegeven is. Dit werk in het jaar 1584 gereed zijnde, werden alle onroerende goederen en welke daarmede werden gelijk gesteld volgens den 12^{den} penning der opbrenging, of inkomsten begroot, welke lijsten met behoud der totale sommen in 1585 nogtans gewijzigd werden.

Sedert dien tijd is de verponding vele jaren bijna op dezelfde wijze ingevorderd; daarbij echter moet men aanmerken, dat, uithoofde van den oorlog, dezelve dikwijls verhoogd is en bij de gewone verpondingen ook wel buitengewone gevoegd zijn; zoo werd bij Placaat de dato 2 Oct. 1584 bepaald: „So overmits de „vermeerderinge van hare gewelt, vyantlick aenslagen, als deur „het schandelijck afwijcken van eenige steden ende Leden van de „Geunieerde Provintien de Ghemeene loopende imposten ende „middelen niet suffisant bevonden en worden” dat eene extraordinaris contributie over de onroerende goederen van alle steden en van het platte land, ten bedrage van f 600,000 ponden van veertig grooten geheven zou worden.

Dien ten gevolge werd dan ook aan al de inwoners der steden en van het platte land bevolen de contributie te betalen volgens de som, waarop „haerlijder onroerende goederen, die sijluijden in eigen

„domme ofte huijre gebruiken” zouden worden geschat, wordende hunne quote en de redelijke kosten op niet meer dan *f* 3 van de *f* 100 gesteld; insgelijks moest van de tiende en van elke zes gulden losrenten achttien stuivers en van elke zes gulden lijfrenten negen stuivers en van minder en meerder naar advenant opgebracht worden;¹ in dato 8 Mei 1585 werd eene dergelijke extra-ordinariaire contributie gevorderd.²

In 1620 werd eindelijk eerst in eene algemeene vernieuwing der verponding toegestemd en werd er in dato 4 Mei 1621 bevolen, om alle landen, die buiten de verponding gebleven waren, aan te brengen, waartoe de verwarde tijden wel aanleiding hebben kunnen geven, benevens van alle gorssen, bedijkt en onbedijkt, alsmede alle toegemaakte, afgezande, verbeterde en aangewonnen landen, die nog niet gequotiseerd waren, moestende daarvan de kohieren binnen twee maanden aan de Heeren gecommitteerde Raden worden bezorgd, om in behoorlijke verponding te worden gebragt.³

Spoedig echter, en ten gevolge der verandering van tijd en omstandigheden werd goed gevonden het middel van de verponding te redresseren en werd er dien overeenkomstig in dato 3 Aug. 1627 geordonneerd en gestatueerd te zullen aanteekenen en over te brengen „alle huijzen, schuijren, graenzolders, kelders, pakhuijzen, zoutkeeten, kalk-ovens, steen-ovens, mee-stoven en alle andere edificien, gebouwen, en de plaatsen daarvan profijt getogen kan worden (zonder uitzondering, als alleen bouwhuijzen, die met de landen verhuurt worden), voorts van alle erven en de landen, zoo weij-, als zaaijlanden, boomgaarden, houtgewasschen, kruijthoven, speelhoven, warmoeslanden, duinen, wildernissen, moeren, waranden, inschrijvingen van beesten, thienden, grienden, hout-gelden, dijckettingen de twaalf roeden, 't zestigh roeden en de anderen zoo binnen- als buitendijck,

1) GPB., D. I, p. 1508.

2) GPB., D. II, p. 2188.

3) GPB., D. I, p. 1512.

„visscherijen, vogelkoijen, vogelpijpen, meerlen, gorsingen, riet-, „bosschen, aanwasschen, bozemlanden, alle molens (uitgezonderd „watermolens gebruikt tot het droogmaken van landen), mael-, „tooten, ofte maelrechten, veeren en de passage-gelden zoowel „over wateren en rivieren, als bruggen, sluizen en de wegen, „heerlijkhertogen, pondgelden, hoendergelden, haardstede-gelden, „meij- en herfst-beeden, gruijten, naekoopen, tolrechten, markt-, „gelden, turfmaten, lastgelden, chijnsen, thijnsen ende van alle on-, „roerende goederen, van wat conditie ofte nature die zijn, van de „welke eenige vruchten, of inkomen getrokken worden, zonder „distinctie, dezelve domeinen ofte particulier zijn, en de Graef-, „felickheit ofte particuliere, Steden, Leden, Corpora, Colle-, „giën, Heeren ofte andere toebehoorende zijn.”¹⁾

Van 1632 af werd $\frac{1}{3}$ van de huur der huizen en $\frac{1}{3}$ van die der landerijen na aftrek der molen-, dijk- en sluis-gelden geheven.

Nog werden ook aan de verponding de ambten en bedieningen onderworpen, terwijl aan de nieuwe getimmerten, alsmede „aan alle landen sedert de laatst gedaane opgeving afgezand, „gelijk ook aan alle gorsingen, grientens ende aanwassen, mede „sedert de laatst gedaane opgeving aangewonnen en waarvan „vruchten getrokken warden,” vrijdom van verponding gedurende 14 jaren verleend werd, welke veertienjarige vrijdom betrekkelijk de nieuwe getimmerten den 27 Sept. 1653 uitdrukkelijk slechts over de huizen in de steden en niet ten platte lande bepaald werd.²⁾

Nadat van 1632, gedurende eene eeuw lang, overeenkomstig den toen aangenomen maatstaf, de verponding geheven was, kwam in 1729 dezelve in de Staatsvergadering op nieuw ter tafel,³⁾ wanneer den 30sten mei 1732 goedgevonden werd, „te laten doen

1) GPB., D. I., p. 1514. Placaat op 't redres Generael van de verponding van den lande van Holland en West-Vriesland, alsmede de instructie van 28 Julij 1632, waarna de gecommitteerden op het formeeren van de Cohieren zich zullen hebben te regelen. GPB., D. I., p. 1519.

2) VAN DER POT, meermalen aangeh., pag. 294 en volg.

3) Resol. van Holl. 16, 21, 23, Julij en 6 Sept. 1729.

„een nieuwe beschrijving en taxatie van alle de huizen en gebouwen gecalculeert na het beloop van derzelver jaarlijksche huuren,” en zulks uithoofde, „de gegenwoordige quohieren der verpondingen van de huizen en gebouwen in de steden en ten platten lande laboreeren aan meenigvuldige en groote defecten, spruitende uit de veranderingen, sedert het laatste generaal redres gevallen, soo in de huizen en gebouwen selve, als in der selver huuren, mitsgaders uit de verscheidenheid der tauxatien van de huizen en gebouwen, welke seedert het laatste generaal redres aangetimmert en verbeetert zijn, en uit meer andere oorzaken.”¹

Verder werd mede op dien dag de instructie voor de commissarissen, alsmede voor de personen vastgesteld, welke op last van commissarissen de opschrifing moesten doen: wanneer na afloop in 1732 126,889 gebouwen in het zuiderkwartier en 86,573 in het noorderkwartier, bevonden werden, welke in de verponding, in 1734 daarop in werking gebragt, ook wel huisgeld genaamd, op den 12^{den} penning van de huiswaarde werden gesteld, waarop in 1736 nog eene extraordinaire verponding van den 12^{den} penning geheven werd.

Sedert bleef de verponding alzoo, op denzelfden voet; in 1739 werd echter gelast eene opschrifing te doen der nieuwe gebouwen en melioratiën, sedert 1730 gemaakt,² terwijl bij Resolutie van den 2 Aug. 1753 bepaald werd, dat eene nieuwe verponding op de huizen en gebouwen zou worden gemaakt, doch zulks miste het doel, daar men die van 1732 behield.

Van 1788 tot 1794 bedroeg de opbrengst der verponding nu gemiddeld jaarlijks zoo ongeveer f 2,660,127 : 16 : 11.³

1) Placaat op het Redres Generael van de verpondingen op de huizen en andere gebouwen, over den lande van Holland en West-Vriesland, den 20 Mei 1730. GPB., D. VI, p. 1112.

2) GPB., D. VI, p. 1136.

3) Rapport, 14 Dec. 1797, litt. C.

In 1721 had dezelve bedragen:

In het zuiderkwartier .	$f\ 2,029,369$:	8:	4½.
" " noorderkwartier	"	663,962:	4: 6.
alzoo gezamenlijk		$f\ 2,693,331$:	12: 10½.
in het jaar 1676,	$f\ 2,651,430$:	3: 9 penn.	en
" " 1672.	$f\ 2,643,204$:	1: 2 "	"

Wat nu het bedrag der verponding op de landerijen betrof, hetzelve werd in 1790 middelbaar berekend te bedragen: wegens ordinaire en extraordinaire verponding $f\ 4: 12: 13$, hetgeen wederom berekend werd $8\frac{3}{4}$ pCt. der opbrengst te zijn.

Terwijl het in Holland bij Publicatie van 1º Maart 1751 wel uitdrukkelijk verboden was, slechte landen te verkoopen aan lieden, die niets hadden, uithoofde; „die landen daar door binnen „kort komen te vervallen aan het ambagt waarjegens behoord „te worden voorzien,” terwijl nog daarenboven de schade uithoofde van malversatie, of negligentie der gaarders van verponding niet ten laste van het gemeene land, maar van de ambachten, dorpen, en polders kwamen.”¹

Wij zullen thans van het haardsteden- of schoorsteengeld, in 1600 ingesteld, melding maken, en zulks uithoofde in het Groot Placaatboek de placaten op het schoorsteengeld, onder eenen titel gebragt, zijn gerangschikt en beide contributiën dan ook ter dezer plaatse gevoegelijk kunnen worden onderzocht, terwijl zelfs in sommige provinciën, zoo als in Overijssel, de grondlasten, onder den naam van vuurstede-geld, en in Vriesland onder de benaming van reëel- en schoorsteen-geld geheven werden.

Wat dan het haarstede- of schoorsteengeld betrof, deze contributie in 1552 ten beloope van $f\ 37,000$ à $f\ 36,000$ geïnd, de haardstede op zes stuivers gerekend, zoo werd bij ordonnantie

1) Zie *Rapporten en memoriën over de Financiën van Holland*, 's Hage, ter 's Lands-Drukkerij, pag. 19.

2) Zie GPB., D. VIII en D. IX, p. 1115.

van 19 Sept. 1600 bepaald, dat tot onderstand van den oorlog deze contributie weder ontvangen en geheven zou worden, en zulks ten bedrage van twintig stuivers, zoowel in de steden, sloten en forten, als op het platte land.¹⁾

Bij ordonnantie van 30 Mei 1606 werd dit bedrag op eenen daalder gesteld, om weder²⁾ bij ordonnantie van den laatsten Julij 1627 op eenen gulden te worden teruggebracht en werden onder haardstede gerekend, „alderhande daar men vijer in mach stoocken, oock alderhande Ovens, Forneisen, Stooven, Smissen, als „Gout-smeeden en Zilver-smeeden, Harnas-makers, Wapen-makers, IJzer-smeeden, Sloot-makers, Messe-makers, Glase-makers, Glase-blazers, Backers, Pasteij-Backers, Brouwers, Moutmaeckers, ende Gorters, Verwers, Tinne-gieters, Klock, Busse, „ende Geelgieters, Suijcker-backers, Kareel-ovens, Kalck-ovens, „Steen-ovens, Pannebackers-ovens, Tijgel-ovens, Potbackers-ovens, Brandewijn ende alderhande Disteleer-ovens, ende diergelijcke Olij-slagers, Zoutketenen, Mee-stooven, Zeep-zieders, „Traen-maeckers, Bocken-drogers ende voorts alle Haartsteden „en plaatsen daer men vijer stoocken mach.”

„Ende ten platten lande alle Roockgaten, Ovens, Schouwen „ende Haert-steden, daer men vijer stocken mach, ofte daar „Roock uitgaan mach.”

Deze contributie, zoo als uit den aanhef blijkt, steeds bepaald ter ondersteuning van den oorlog opgesteld en geheven, onderging bij ordonn. van 6 Febr. 1665 eene geheele wijziging en geduchte verhooging, daar bepaald werd, dat niet slechts van elke haardstede, zoo binnen de steden, als op het platte land, zou worden betaald veertig stuivers, „d' eene helft tot laste van de „Eygenaars,” ende de wederhelft tot laste van de Bruijckers of Huijrluijden, met uitzondering voor de steden, die f 6 en op het platten land op f 3 in de kohieren van de verponding stonden ge-

1) GPB., D. I., p. 1539.

2) GPB., D. I., p. 1535.

taxeerd, die met half geld konden volstaan; maar dat ook van alle pakhuijzen ende spijckers, ofschoon dezelve geene schoorsteenen hadden, schoorsteengeld moest worden betaald, overeenkomstig den volgenden maatstaf, — als van die geldende in huur $f\ 50$ en daar beneden voor 2 schoorsteenen en zoo klimmende tot die geldende van $f\ 1000$ en hooger voor 15 schoorsteenen; van een pakhuis van $f\ 200$ tot $f\ 250$ betaalde men 5 schoorsteenen en van $f\ 250$ tot $f\ 300$, 6 schoorsteenen.¹

Onderzoeken wij nog de overige middelen, tijdens de Republiek aangewend, om in derzelver geldbehoefte te voorzien en beginnen wij met het Hoofdgeld. Omtrent dit middel was, bij Placaat van 29 Sept. 1622 vastgesteld, en zulks om almede in de onkosten van den oorlog te voorzien, en wel bepaald om de stad Bergen op Zoom te verlossen, dat alle personen hun eigene Hoofden, die van hunne huisvrouwen, kinderen, boden, dienaars en alle andere personen, daar zij gezag of administratie over hadden, zouden doen opteeken en zulks binnen eene maand op eene boete van 4 gulden per hoofd en van $f\ 25$ na eene maand langer wachtende.²

Hebben wij, ons onderzoek vervolgende, gezien, dat het daarstellen van los- en lijf-renten tot het verkrijgen van gelden diende, ook die schulden werden weder eene bron van inkomsten, toen men gelden noodig had en men zich dezelve niet op die wijze wilde verschaffen.

Dé benarde omstandigheden van het land maakten dan ook vindingrijk, daar bij Placaat van 1584 bepaald werd, dat bij wijze van korting van elke zes gulden los-renten, achttien en van elke zes gulden lijf-renten, negen stuivers en van minder en meerder naar advenant opgebragt moest worden.³

1) GPB., D. III, p. 1090, 1093 en 1094.

2) GPB., D. I, p. 1540.

3) GPB., D. I, p. 1508.

Het is nu waar, dat de rente zeer hoog kan geweest zijn, als bedragende dikwerf 10 en 12 pCt. Utrecht nam zelfs immers eens geld op tegen 22 pCt.; zulks neemt echter niet weg, dat een diergelijke maatregel van de zijde van eenen debiteur door den crediteur niet anders dan onbillijk en zeer eigendunkelijk kan en moet worden beschouwd, daar gene, op die wijze, naar goed-vinden eene gemaakte overeenkomst wijzigt, krachtens eene bevoegdheid, van welke hij, zoo al niet uitdrukkelijk, dan stilzwijgend door en bij het aangaan van de verbindtenis met zijnen crediteur tegenover denzelven niet alleen afstand heeft gedaan, maar verloren, namelijk de bevoegdheid, om bij eene latere wet zijne verbindtenis middellijk of onmiddellijk te wijzigen.

Een staat, die in dit geval verkeert, heeft niet meer regt tegen-over zijnen crediteur, dan elk ander debiteur, tenzij dezelve geheel willekeurig wil handelen (gebruik makende van het regt van den sterkste) en ook geene aanspraak meer wil maken op regtvaardigheid, eerlijkheid en goede trouw, daar een crediteur, door eenen staat tot zijnen debiteur te hebben, bij wien de opperste magt resideert, in dien staat den besten waarborg voor de volle nakoming van de eens aangegane verbindtenis, voor de handhaling van zijn verkregen regt, behoort te vinden.

De bovenvermelde korting werd echter, bij ordonnantie van den 22sten Maart 1590, gereduceerd en wel van de losrenten op vijftien stuivers en van de lijfrenten op zeven en eenen halven stuiver.¹⁾ In 1596 werd bij Placaat van den 15^{den} Maart gemelde korting nog meer verminderd en voor de losrenten op den 16^{den} penning en voor de lijfrenten op den 32sten penning gesteld en dit voor zooveel aanging de rente, staande ten laste van het gemeene land, de Domeinen van dien, de Steden, Collegiën, Communiteiten als particuliere ingezeten van de voorz. landen en werden alstoer tevens gederoegerd de placaten, „welke opgesteld waren tegen „de voorwaarden, conditien ende bespreken in 't constitueren

1) GPB., D. I, p. 1491.

„van los- ofte lijfrente, zoowel geduijrende de oorloge, als voor „denzelven ghemaecht ende noch te maeken, inhoudende beloften „van de renten jaarlijcx te betalen vrygeldt.”¹

Eene billijker wijze in het verminderen van den interest en het daardoor lenigen der schatkist werd echter later in acht genomen, als bij Placaat dd. 22 Junij 1640 bepaald werd, dat alle losrenten en interesten ten laste van Holland loopende, op de verschijndagen van den penning 16 tot den penning 20 zouden worden gereduceerd en in geval men hierin geen genoegen mogt nemen, men die zou aflossen.²

Hetzelfde greep plaats in dd. 6 Mei 1649 ten opzige van de intresten en losrenten, ten laste van de kantoren der generaliteit loopende, terwijl eindelijk in 1655 bij Placaat van 11 Augustus nogmaals op denzelfden voet de penningen ten laste van Holland loopende, van 5 op 4 pct. werden teruggebracht.

Dikwijls nu was en werd, bij wijze van geldheffing en leening, in de behoefté van 's lands schatkist voorzien: zoo was bij Placaat dd. 9 Aug. 1653. „de duizendste penning van de waarde van alle „roerende ende onroerende goederen, renten, rechten, actien, „schulden, crediten, schepen, koopmanschappen, geldt, vasellen, „juweelen, meublen, gagien, tractementen ende andere goederen, „geen uijtgesondert, soewel in steden, als ten platten lande der „geener, die gegoet ofte gestaet zijn in kapitaal, tot een duizend „pond tot veertig grooten 't pond ofte daerboven.³ Nog in 1663 „werd de 1000ste penning geheven.⁴

In 1665, alsmede voor de jaren 1666, 1667, 1668 en 1669, werd in den ophef van eenen 200sten penning gestemd.⁵

Wij zullen hier een kort overzigt laten volgen van eenige geldheffingen, mede ontleend uit Rapporten en Memoriën over de

1) GPB. D. I, p. 1432

2) GPB. D. I, p. 6504.

3) GPB. D. I, p. 1530.

4) GPB. D. II, p. 2793.

5) GPB. D. III. p. 1058.

Financiën van Holland,¹ genaamd *niet reëel*, wanneer dezelve van de personen, *reëel* daarentegen, wanneer dezelve over alle los- en lijfrenten-brieven en obligatiën, alsmede over huizen en landerijen, mitsgaders tractementen geheven werden, en zulks als een blijk van de somtijds zware lasten welke moesten worden opgebragt.

Gevengeldt. Niet Reëel.

1672 dd. 26 Febr. Eenmaal een 200sten penn. f 2,012,114: 1:6.

GPB., D. 3, p. 1041.

1674 dd. 24 Dec. Tweemaal de 200sten penn. - 4,460,029:15:2.

GPB., D. 3, p. 1070.

1675 dd. 26 Dec. Tweemaal de 200sten penn. - 4,460,029:15:2.

voor spoedige betaling met praemie van 8
en 6, 4 en 2 pct.

GPB., D. 3, p. 1075.

1676 dd. 15 Julij Tweemaal de 200sten penn. - 4,460,029:15:2.

met praemie idem

GPB., D. 3, p. 1076.

1677 dd. 19 Maart. Tweemaal de 200sten penn. - 4,460,029:15:2.

te betalen voor 1 Mei en 2 Junij op praemie van 8 en 6 pct.

GPB., D. 3, p. 1076.

1677 dd. 30 Julij. Eenmaal de 200sten penn. - 2,012,014:17:7.

te betalen voor 1 Oct. eerstkomende, op
praemie van 8 pct.

GPB., D. 3, p. 1078.

Van 1672—1677 werd alzoo tienmaal de

200sten penning geheven, ten bedrage van f 22,082,247:19:9.

Capitale Leeninge.

1672 14 Julij en 27 Aug. Twee capitale
leeningen van tweemaal den 200sten pen-

1) Zie Diss. van G. E. J. BERG, Amsterdam, p. 89 en 94.

ning in geld of gemaakt goud en zilver,
tegen 4 pct. *f* 8,048,456: 6:0.

GPB., D. 3, p. 1043 en 1045.

1674 dd. 27 Maart. Eene capitale leening
van viermaal den 200sten penning van de
kohieren van 1654, tegen 4 pct. - 8,129,753:16:8.

GPB., D. 3, p. 1064.

1674 dd. 28 Julij. Een capitale leening van
tweemaal den 200sten penning, tegen 4 pct. - 4,064,876:18:4.

Hiermede ging nog het betalen van eene
halve verponding ten bedrage van
f 4,119,793:16:8 gepaard.

GPB., D. 3, p. 1067.

1675 dd. 24 Mei. Een capitale leening van
tweemaal den 200sten penning tegen 4 pct. - 4,460,029:15:2.

GPB., D. 3, p. 1072.

Van 1672—1675 alzoo bedragende *f* 24,708,116:14:2.

Reëel. Gegevensgeld.

1673 dd. 15 Junij. Een 100sten. penning ge-
vens-geld *f* 1,565,591:18:1.

GPB., D. 3, p. 1054.

1673 dd. 8 Oct. Een reële 200sten penning
gevens-geld. - 3,131,183:16:2.

GPB., D. 3, p. 1060.

1673 dd. 22 Dec. voor 1674, idem een
200sten penning. - 3,131,183:16:2.

GPB., D. 3 p. 1060.

Bedragende alzoo te zamen. *f* 7,827,959:10:5.

Capitale Leeningen.

1673. dd. 10 Jan. Een 200sten penning. *f* 3,318,205: 5:2.
GPB., D. 3, p. 1046.

1673, dd. 9 Maart. Een 200ste penn. . . - 3,131,183:16:2.
Bedragende aldus te zamen. . . *f* 6,449,389: 1:4.

In den tijd van zes jaren had er derhalve, buiten de gewone lasten, nog ruim $f\ 65,160,607$ moeten worden opgebracht. Zeer dikwijls nu was en werd in lateren tijd langs dien weg in de geldbehoefte van den Staat voorzien, welke ook somtijds den veertigsten en vijftigsten penning bedroeg, ook wel bij wijze van liberale gift als in 1757.¹⁾ Ik zal hier geene opsomming van dezelve doen, als vermeenende van dit middel genoeg te hebben gezegd, om hetzelve te doen kennen, terwijl wij voor het overige op de Groot Plakkaatboeken,²⁾ de Resolutiën van Holland, alsmede op het Vervolg op WAGENAAR en de Memoriën van RENDDORP verwijzen.

De schuldenlast van Holland bedroeg dan ook met ultimo December 1795 $f\ 422,345,957:18:9$, niettegenstaande onder het Raadpensionnarisschap van den Heer STEYN en het eerste gedeelte van den Heer BLEISWIJK, de Provincie Holland zoo wel voer en bloeide, dat zij van vroegere gemaakte staatsschulden eene aflossing of vermindering van $f\ 1,178,530$ aan jaarrenten deed, en dat de afgeloste kapitalen zelven de geweldige sommen van $f\ 41,181,298:18:8$ bedroegen.

Sedert hadden nog in Holland de volgende heffingen plaats:

- 1795, dd. 26 Maart. De opbrengst van het ongemunt goud en zilver. Voll. Verz. I, n°. 30.
„ dd. 11 Junij. Vrijwillige geld-negotiatie tegen 5 pct., idem n. 48.
„ dd. 13 Julij. Geforceerde geld-negotiatie van 6 pct. op de bezittingen. Voll. Verz. II, n°. 64.
1796, dd. 10 Febr. Vrijwillige negotiatie-loterij ($f\ 18,000,000$), doch slechts gefourneerd $f\ 10,560,000$.
„ dd. 26 Mei. Creatie van 12 millioenen provintiale Recepissen. V. V. IV, n. 159.

1) GPB., D. VIII, p. 1153.

2) GPB., D. III, p. 1038—1086.

- 1796, dd. 30 Junij. Geldliting van de inkomsten, verdeeld in
15 Klassen. V. V., 4, n°. 166.
,, dd. 10 Aug. Geldliting van 6 pct. op de bezittingen en
eigendommen. n°. 173.
- 1797, dd. 6 Junij. Vrijwillige negotiatie van *f*12,000,000
tegen 5 pct.
,, dd. 6 Oct. Vrijwillige geldnegotiatie met certificaten tegen
5 pct. V. V. VII, n°. 262.
,, dd. 12 Oct. Heffing van den 80sten penning van de bezit-
tingen. n°. 265.
Bij executie voor den eersten termijn der Begrooting
*f*40,000,000 voor het jaar 1797.
- 1798, dd. 18 Jan. Heffing van den 80sten penning van de be-
zittingen, n°. 281.
Bij executie voor den tweeden termijn in de veertig mil-
lioenen.
,, dd. 14 Febr. 100sten en 200sten penning van de bezittin-
gen. V. V. VIII, 6^a, ter voldoening van den achterstand
in den derden termijn in de *f*40,000,000. ¹⁾
3°. Den 40sten penning te heffen van alle onroerende goede-
ren, zoo leen als eigen, die verkocht werden, zoo ook van alle
kusting-brieven, los- en lijfrenten, ook die van nieuws ge-
constitueerd werden, alsmede den 20sten penning van alle on-
roerende goederen, obligatiën en rente-brieven, die iemand
ab intestato, bij dispositie testamentaire, fidei commissaire,
codicillaire, legaat of gifte uitsaecke des doods sullen
aenkommen van de nedergaende in de opgaende linie van
de zijde ofte van vreemde luijden. Zie de ordd. dd. 22 Junij
1695. ²⁾.

Dit middel, onder de gemeene middelen gerangschikt, dag-
teekende van den 22 Dec. 1598, en was toen, als zoo vele

1) Zie ook de meergemelde Dissertatie van G. E. J. BERG, 1834.

2) GPB., D. IV, p. 905.

andere , opgesteld , om uit de opbrengst van hetzelve in de kosten van den oorlog te voorzien.

In de Plakaten van de jaren 1598 en 1599 werd mede maar de 40ste penning van collaterale en vreemde successiën geheven, maar in de volgende , tot den jare 1636 inclusivus , werd de 30ste penning gevorderd, terwijl ook in den jare 1602 de 30ste penning op de alinatie van onroerende goederen geheven werd.¹⁾

Dit middel geëxtendeerd zijnde,²⁾ werd in 1716 , den 20 Oct., eene nieuwe ordonnantie op het middel van den 20sten penning gearresteerd (GPB., D. V, p. 1117), welke bij eene andere ordonnantie , dd. 11 Maart 1723, werd vervangen , waarbij het vorige bedrag echter was behouden (GPB., D. VIII, p. 1024). Eene aanmerkelijke verhoging onderging echter hetzelve in 1743 , wanneer , bij publicatie dd. 29 Junij, werd bepaald , dat van alle sterfgevallen , die zullen plaats hebben , het regt der collaterale successie , in plaats van tot den 20sten penning , zal worden betaald dubbeld of tot den 10^{den} penning van alle effecten , welke aan iemand in collaterale linea aankomen , bij institutie , legaat of andere making , hoe ook genaamd , welke de verkrijger ab intestato niet zoude hebben bekomen , of van de meerdere portie , welke hij daarin bekomt boven de portie , welke hij ab intestato zoude hebben moeten erven , en dat insgelijks het dubbel of den tienden penning zal worden betaald , hetzij de effecten aankomen ab intestato of ex testamento , of bij andere making , wanneer de verkrijger den overledenen verder dan in den vierden graad , naar de civiele regten te rekenen , bestaat , waarvan alleen uitgezonderd werd hetgeen man en vrouw , geene gemeene kinderen nalatende , van elkanderen komen te acquireren , welke niet den 10^{den} , maar den 15^{den} penning zullen moeten betalen , blijvende de successiën in adscendentie linea zonder verandering , gelijk tot hiertoe subject aan den 20sten penning

1) GPB., D. I, p. 1953 en volg.

2) GPB., D. II, p. 2484 , alsmede 2513 en 2531.

(GPB., D VII, p. 1439 en 1447, en D. VIII, p. 1123 en volgende).

Zie verder de resolutiën op dit middel, later geëmaneerd ter uitbreidung en elucidatie op dit middel. GPB., D. IX, p. 1019, waarbij onder anderen, in dd. 5 Oct. 1776, bepaald werd ook de tiende verhoging van dit middel in te vorderen.

4º. Nog was, bij publicatie dd. 16 Junij 1619, het heffen van den 40sten penning vastgesteld en zulks ten laste van de koopers, „van alle publicque vrijwillige verkoopingen of venduen van Inboel „Huijsraedt en diergelijke meubile goederen, die in de boel-huijzen, sterfhuijzen en bancken van leeninge ofte elders op boel-huijs-recht hier naer, zoo in de steden als ten platten lande sullen „werden gedaen, zonder dat daeronder echter begrepen sullen „wesen vruchten, aerd- of veldgewassen, tienden, paerden, ossen, „koeijen of ander vee.”¹ — Dit middel, later geamplieerd,² en in 1723 eene andere ordonnantie dd. 11 Maart 1723 op dit middel geëmaneerd,³ werd in 1744 bij eene ordonnantie dd. 9 Mei vervangen, waarbij bepaald werd, dat de 40^e penning moest worden opgebragt van de verkoopingen, vermangelingen en bezwaarnissen van onroerende, roerende en meubilaire goederen, mitgaders van vrijwillige verkoopingen of vendueën van inboedel, moetende deze impost telkens worden betaald, zoo dikwerf de goederen werden overgedragen of verkocht.⁴

5º. *Het Familiiegeldt.*

Na veelvuldige deliberatiën, of men dit middel, dan wel een hoofdgeld zou invoeren, zoo als blijkt uit de Resolutiën van Holland, van 1692, 1702 en volgende jaren, zoo werd eindelijk, bij Resolutie dd. 19 April 1715, besloten, voor

1) GPB., D. IV, p. 903.

2) GPB., D. V, p. 1121.

3) GPB., D. VI, p. 1030.

4) GPB., D. VII, p. 1441.

een jaar, bij wijze van proef, het familie-geld¹ in te voeren, en zulks om hieruit de schulden en lasten, door den laatsten oorlog veroorzaakt, te voldoen; de opbrengst daarvan, echter hiertoe niet voldoende geweest zijnde, zoo werd bij Plakaat dd. 28 Mei 1716 in het familie geld op den navolgenden voet bewilligd.

Dat voor eene familie, een huishouden of contribuable personen gerekend zullen worden:

1°. Al de hoofden van eene familie zonder onderscheid, of dezelve meer- of minderjarig, getrouwde of ongetrouwde zijn.

2°. Item alle personen, bij andere inwonende, indien dezelve getrouwde zullen zijn.

3°. Item alle personen, onder voogdij of curateele staande, en bij hunne voogden of anderen inwonende.

4°. Item alle onbestorvene personen, zoo minder- als meerjarige, die bij hunne ouders inwonen, indien dezelve eenige goederen buiten die van hunne ouders bezitten, enige ambten of officiën bekleeden, of ook enige neringen, professie of hantering doen, en alsdan, naar mate van hunne goederen, ambten of neringen.

5°. Insgelijks meer broeders, zusters of andere buiten het huis of kosten van hunne ouders, met elkander wonende of huishoudende.

6°. Insgelijks alle commensalen bij anderen inwonende, zoo in herbergen, als in burgerhuizen, zijnde van de voorschrevene taxatie verschoond:

1°. Vreemdelingen, slechts voor eenen korten tijd, en niet langer dan zes maanden alhier hun verblijf houdende.

2°. Alle predikanten, voor zooveel hun ambt aangaat.

3°. Alle subalterne officieren, zoo te water als te lande, tot luitenants inclusis, ten ware dezelve uit anderen hoofde gegoed waren, of ook ambten bezitten mogten.

1) GPB., D. V, p. 1015.

4°. Alle ambachts- of handwerksgezellen , gewoon bij dagloon te dienen , de vrije meesters en werkbazen daaronder niet begrepen.

5°. Alle personen van de godshuizen , armhuizen of andere publieke aalmoezen in het geheel of ten dee le levende.

6°. Insgelijks alle arme gildebroeders van de gildbussen , eenige subsidie of alimentatie genietende.

Moetende door de taxable personen , in negen klassen geformeerd en naar derzelver vertering gerangschikt , worden opgebragt:

1 ^{ste} klasse	f 10,000 en daarboven.	.. .	f 200.
2 ^{de} „	van f 7,500 tot f 10,000.	.. -	150.
3 ^{de} „	- 5,000 „ -	7,500.	.. - 100.
4 ^{de} „	- 4,000 „ -	5,000.	.. - 80.
5 ^{de} „	- 3,000 „ -	4,000.	.. - 60.
6 ^{de} „	- 2,000 „ -	3,000.	.. - 40.
7 ^{de} „	- 1,500 „ -	2,000.	.. - 20.
8 ^{ste} „	- 1,000 „ -	1,500.	.. - 10.
9 ^e „	- 500 „ -	1,000.	.. - 5. ¹

Niettegenstaande de genomene proef en de daarop gevolgde invoering van voorn. middel , zoo ondervond men echter zooveel moeijelijkheden in hetzelve te ontvangen , dewijl de opbrengst niet aan de verwachting beantwoordde , dat dit middel weldra buiten gebruik raakte. ²

6°. Het Amptgeld.

Het amptgeld , bij Resolutie dd. 27 Junij 1716 , werd , na bij resumptie over dit middel gedelibereerd zijnde , ingevoerd een furnissement te doen bij de civiele beampen , genaamd amptgeld , ³ en zulks overeenkomstig de lijst , dd. 23 December 1716 , toen vast-

1) GPB., D. V, p. 1015.

2) WAGEN., Bijnv. en Aann., D. XVIII, p. 87.

3) GPB., D. V, p. 1017.

gesteld, bepalende het bedrag van elk fournissement, te zamen bedragende:

voor het Zuiderkwartier.	<i>f</i> 1,343,000.
„ „ Noorderkwartier.	175,000.
en voor de Roulerende Commissiën.	<u>13,600.</u>
voor het geheel alzoo.	<i>f</i> 1,531,600. ¹

Voor welk fournissement aan elken beambte werd geëxtradieerd een obligatie, ten beloope van ieders tax laste van het gemeene land, tegen den interest van 4 pct. 's jaar, vrij van alle korting hoegenaamd, direct of indirect.

Bij Resumptie echter weder gedelibereerd zijnde, over een fonds voor de interessen, zoo werd bij Resolutie, dd. 24 Dec. 1716, bepaald, „dat de bewindhebberen in de kameren van de „Generaele geoctroijeerde Oost-Indische Compagnie, in deze „provincie resideerende, t' haren laste zullen nemen, soo langh „het gegenwoordig octroy van dezelve Compagnie noch zal loopen „ende overzulks tot den jare 1740 inclusijs, alle de interessen, „die successivelyk op die obligatiën zouden verschijnen.”²

Zijnde om de restitutie van die obligatiën gemakkelijk te maken bepaald, dat de eerste successeur in het ambt, waarop een fournissement was gedaan, die obligatie moest aflossen, waartegen hij weder eene obligatie, doch alleen tot de helft van de som verkreeg, welke weder door den tweeden moest worden afgelost en dus verder.

Eene dergelijke leening toch tegen 3 pct. werd bij resolutie dd. 13 Maart 1727 op nieuw gearresteerd, hebbende dezelve alstoer bedragen, voor het Zuiderkwartier *f* 2,004,358.

„ „ Noorderkwartier „	207,840.
en de Roulerende Commissiën „	<u>20,800.</u>
aldus te zamen „	<i>f</i> 2,232,998. ³

1) GPB., D. V, p. 1024.

2) GPB., D. V, p. 1032.

3) GPB., D. VI, p. 849, 869.

Eindelijk werd eene dergelijke leening en wel op den voet van die van 13 Maart 1727, nogmaals gearresteerd den 9 Mei 1744.¹⁾

7o. *De Personele quotisatie.*

Deze belasting reeds in het jaar 1741 ontworpen, werd bij een resolutie dd. 7 Maart 1742 gearresteerd een reglement op de personele quotisatie, naar ieders inkomsten te doen. Veel overeenkomst had deze belasting met het zoogenaamde familie-geld, en werden de familiën of taxable personen mede in klassen, naar de gegoedheid, nering, apparaente winsten en inkomsten verdeeld. Deze belasting bedroeg naar gelang van de klasse, waartoe men behoorde, ruim 1 $\frac{1}{2}$ pct. of wel 2 $\frac{1}{2}$ pct.

Dit nu waren de belastingen, welke in Holland gedurende de Republiek eenen korteren tijd, of wel op den duur hebben bestaan, en die wij meer of minder uitvoerig hebben nagegaan. In de andere provinciën waren de belastingen, met enige wijziging, voor het overige al grootendeels dezelfde, terwijl in het ressort van de Generaliteit mede genoegzaam dezelfde lasten gedragen werden, die men in de Provinciën gewoon was te heffen en sommige zelfs hooger, en het zij genoegzaam, om dezelve te doen kennen, dat wij mededeelen, dat de Staten der Provincie Holland, op de aanmerking, in den Raad van State in 1649 gemaakt, „dat Staats-, Braband niet te zeer bezwaard moest worden,” antwoordden: „dat de Hollanders dan naar Braband zouden verhuizen, als „men daar beter koop leven kon, en dat Staats-Braband zich „moest vleijen naar den wil zijner tegenwoordige Hooge Over-„heid en dezelfde lasten betalen, die in Holland geheven werden.”

Voor wij verder gaan, willen wij nog met een woord van de verdeeling der belasting, gedurende dit tijdperk, gewag maken.

Het was eerst in lateren tijd, dat men aan eene verdeeling en rangschikking der verschillende belastingen dacht, en wel toen niet slechts het aantal, maar de verschillende belastingen, waar-

1) GPB., D. VII, p. 1128.

onder vele van dezelfde soort, ter juiste onderscheiding, daartoe aanleiding gaven.

De gemeene middelen nu, waaronder verstaan moeten worden *seeckere imposten* (art. 5 der Unie) en welke niet altijd van de generale middelen genoeg schijnen onderscheiden geworden te zijn, werden gedurende dit tijdperk verdeeld in *Beschrevene middelen*, dus genaamd, omdat dezelve hetzij Reël, hetzij Personeel, naar bepaalde aan- of omslagen en opschrijvingen werden geregeld, en in *Onbeschrevene middelen*, zijnde zoodanige, welke dadelijk bij het gebruik, den inslag, uitslag, opslag, het vertier en wat dies meer is, van de belaste onderwerpen werden gevorderd, of bij het inkomen of uitgaan van dezelve, in of buiten de Republiek werden geheven.

Onder de *Beschrevene middelen*, welke weder in *Bouwmiddelen* en *Heerenmiddelen* verdeeld waren, werden gerangschikt

Onder de Bouwmiddelen:

1. Hoorn geld,
2. Koehouders-zoutgeld, (zie art. het zout).
3. Bezaaide en beteelde landen,
4. Oorgeld (zie art. de paarden).

Onder de Heerenmiddelen.

1. Heeren- en Redemptiegeld.
2. Koffij- en theegeld.
3. Consumptie-tabak.
4. Pleizier-geld (zie art. wagens).

Onder de Onbeschrevene middelen.

1. Brandhout.
2. Fruiten.
3. Boter.
4. Gedrukte Papieren.
5. Consumptie-zout.

6. Inkomend- en doorpasserend-zout.
7. Consumptie-zeep.
8. Tonnen zeep van 4 stuivers.
9. Waag.
10. Ronde maat.
11. Inkomende granen.
12. Gemaal.
13. Bestiaal.
14. Binnen- gebrouwen Bieren.
15. Buiten- gebrouwen Bieren.
16. Wijnen, Meê en Azijnen.
17. Brandewijnen.
18. Grove waren.
19. Zalm en Steur.
20. Veer- en Passagiegeld.
21. Inkomende Tabak.
22. Inkomende Pijpen.
23. Turf en Kolen.
24. Ontgrondingen en doorvaart van den Turf.
25. Klein of Collectief Zegel.

De overige belastingen, hieronder niet opgesomd, willen wij onder de generale middelen rangschikken, hetzij dezelve al dan niet van eenen tijdelijken aard waren.

Zoo wij nu eenen blik op de Graaflijke inkomsten terug werpen en dezelve met de inkomsten van Holland, ten tijde van de Republiek, vergelijken, zal men ontwaren, hoe langzamerhand de Graaflijke inkomsten zich hebben gewijzigd, alsmede hoe uit de toestemming, door de Graven aan de Plaatselijke Besturen verleend, om gelden op te nemen en voorboden, assisen of accijnsen op zekere waren te leggen, ten einde de Graaflijke beden te voldoen en plaatselijke onkosten goed te maken, de belastingen ontstaan zijn.

Hoe in het vervolg van tijd en bereids vóór den opstand tegen Spanje, men daarvan schijnt afgewezen te zijn en ten behoeve

van het land, gemeene provinciale lasten en regten algemeen heeft ingevoerd, die gedurig vermenigvuldigd en vermeerderd zijn, zoodat ten tijde van de Nederlandsche Vorsten, uit de Huizen van Oostenrijk, bijna allerlei belastingen in gebruik waren.

Hoe later, ten tijde van de Republiek, die belastingen naar mate van de geldbehoefte van den Staat, meestal uithoofde van den oorlog, vermenigvuldigd en verhoogd en grootendeels ook na den oorlog in stand gebleven zijn, zoodat men eindelijk zeggen kon: „dat alles in Holland belast was, behalve de lucht,, die men er inademde, men van het trouwen moest betalen, en „het er niet geooorloofd was te sterven zonder boeten te betalen.”¹

Niet alleen nu waren de belastingen velerlei, maar werden de voorwerpen dikwijls bij herhaling door de belasting getroffen, zoodat, alvorens men in Amsterdam eenen schotel visch met eene gewone saus op tafel kon aanregten, men berekende dertig verschillende belastingen van denzelven te hebben betaald.²

Hiermede ging tevens, zoo als wij reeds hebben aangemerkt, eene gebrekkige en kostbare administratie, mede het gevolg van geen goed belastingstelsel, gepaard; ³ het belang en de noodzake-

1) *Hedendaagsche Historie of tegenwoordige staat der vereenigde Nederlanden*. D. I., p. 123.

2) Les impositions sont si grandes et generales, que j'ai oui dire, qu'il a été remarqué à Amsterdam que, devant que l'on puisse servir un plat de poisson avec la sauce ordinaire, il faut qu'il ait payé trente droits différents. TEMPLE. Remarques sur l'Etat des Provinces-Unies. Chap. VII, p. 374, la Haye 1680.

3) Ter overtuiging hiervan leze men het belangrijke werk, door iemand, zich noemende Mr. D.... over de belastingen, het beheer der geldmidelen, de Staatskosten en de bezoldiging der ambtenaren, staande de Re-publiek der Vereenigde Nederlanden, uitgegeven te Amsterdam ter Drukkerij van J. G. BENTINCK, in de liniërfabriek 1837, prijs f 2,10.

Waar men leest: p. 26: Wat de uitgaven voor de Generaliteit betrft, die overigens altijd nog minder gebreken had, dan de afzonderlijke geheime huishouding der Provinciën en steden, vermeldt het rapport vrij wat opmerkelijke zaken, ten aanzien der Staatscommissien, de Griffie van Hun Hoogmogenden, waarvan de schrijfloopenen alleen, in 1785, bedroegen f 100,756, terwijl als bezuiniging werd voorgesteld des Griffiers opvolger

lijkheid van hetwelk men eerst meer algemeen heeft beginnen in te zien, sedert de Staatshuishoudkunde eene wetenschap geworden is. Zeer juist zegt dan ook de Heer P. SIMONS in zijn werk over JOHAN DE WIT en zijnen tijd, D. I, pag. 55; „Van alles „wat in eenen Staatsman gevorderd kan worden, is er niets, dat „zoo moeijelijk is en zoo vele en verschillende kennis vereisch „als het beheer der Geldmiddelen. In de behoeften des lands te „voorzien, iederen ingezetene naar vermogen gelijkelijk in de be „lasting te doen dragen, dezelve zoo in te rigten, dat zij de „schatkist van den Staat stijven, zonder bijzondere personen of „bijzondere takken van nijverheid en handel te drukken; met „weinig kosten veel ontvangen en veel doen; het geld van den „Staat met behoedzaamheid te gebruiken, om met het uitge „spaarde aan onvoorziene rampen het hoofd te kunnen bieden,

te reduceren op een jaarljksch voordeel van $f\ 30,000$, de Hooge Collegiën, den Thesaurier-Generaal, de Generaliteits-Rekenkamer, den Ontvanger-Generaal, wiens traktement men voorstelde, (behalve de profijten) op $f\ 20,000$ te verminderen; terwijl zijne kantoorbedienden $f\ 15,700$ trokken, aan bekend traktement, hunne overige voordeelen ongerekend.

Ten aanzien van de Post- en Bodenloozen, werd aangemerkt dat het niet zelden gebeurt, dat voor het brengen van eenen enkelen brief meer dan honderd guldens moet worden betaald, niettegenstaande daarvoor, wanneer met de post verzonden was, slechts weinige stuivers zouden betaald zijn, enz.

Zoo werd dan ook voorgesteld, om alleen de post der schrijfloonen met ruim $f\ 59,000$, die der bodenloozen met ruim 30,000 en die van het onderhoud der vertrekken en gebouwen, tot de vergadering der Staten-Generaal behorende, op de helft te verminderen.

En verder: Het is nog niet vergeten, dat de Griffier van Hun Hoogmoedigen meer inkomsten had, dan in 1836 al de Ministers des Konings. te zamen; dat zelfs de lands-drukker nagenoeg zoo groote profijten had; Commisen-Generaal van de convojen en licenten hebben somwijlen tot $f\ 96,000$'s jaars genoten. Er bestaan tegenwoordig geene posten meer, waarvan de opbrengsten bij tienduizenden guldens 's jaars konden opgegeven worden; posten als die van den Thesaurier-Generaal, den Ontvanger-Generaal der Unie, de Raden Fiscaals der admiraliteit, hunne Commiesen-Generaal en Vendumeesters, de Hoofdschouten, Baljuwen, of Hoofd-Officieren van Amsterdam, en andere groote steden, waar thans de Politie en Justitie, oneindig veel beter, door Directeurs en Commissarissen van Politie, door zelfs veel te geringe bezoldigde Regters en Officieren bij de Regtbanken, worden gehandhaasd, enz.

„en evenwel zorgen, dat de luister des lands niet vermindere; „dit alles behoort tot de hoogst moeijelijke kunst des Financiers.”

Ten einde nu een algemeen overzigt van de opbrengst der belastingen in Holland en West-Vriesland te geven, zoo laten wij hier eenen staat van dezelve volgen, over het jaar 1721 volgens het Rapport van 21 Mei 1721, coll. 5 Mei 1728.¹⁾

1°. *Verponding.*

Zuider quart.	f 2,029,369.	8.	4 $\frac{3}{4}$	
Noord.	„	663,962.	4.	6
				f 2,694,331.13.2 $\frac{3}{4}$

2°. *Gemeene middelen met de X^{de} verhoging.*

1°. Hoornebeesten en bezaaide landen waaronder paarden.	11°. Zout, Zeep, Heere en Redemptiegeld.
2°. Wage.	12°. Gemaal.
3°. Ronde maat.	13°. Bestiael.
4°. Brandhout.	14°. Bieren.
5°. Fruiten.	15°. Wijnen.
6°. Boter.	16°. Brandewijnen.
7°. Veertigste Penning op de Scheepen.	17°. 12 stuivers Zeep.
8°. Turf en Kolen.	18°. Grove waren.
9°. Inkomende granen.	19°. Salm en Steur.
10°. Klein zegel en gedrukte papieren.	20°. Tabacq.
	21°. Karossen en veer-
	geld. Zie WAGEN.
	p. 102.
	22°. Coffij, Thee, enz.

Zuider quart. f 8,302,554.16.

Noord. „ 875.498. 8.

Transportere f 11,872,384.17.2 $\frac{3}{4}$

9,178,053. 4.

1) Ook te vinden bij BERG, in deszelfs diss. p. 130.

	Per transport	<i>f</i> 11,872,384,17,2 ³ ₄
3°. 'Tkleyn Zegel.		
Zuider quart. <i>f</i>	287,435.13.	
Noord. "	24,363. 5. 4	311,798.18.4
4°. Trouwen en Begraven.		
Zuider quart. <i>f</i>	70,547. 8.	
Noord. "	15,401.19.	85,949. 7.
5°. XX en XI penning met de X ^{de} verhooging.		
Zuider quart. <i>f</i>	935,840. 8. 6	
Noord. "	91,135. 7.13	1,027,025.17.3
6°. XL penning op meubilaire goederen.		
Zuider quart. <i>f</i>	27,863.10.	
Noord. "	3,464. 6.	31,327.16.
	Totaal	<i>f</i> 13,327,486.16.1 ³ ₄

Bij deze som moet nu nog de opbrengst gevoegd worden:

1°. der Convoijen en Licenten.

2°. der Last en Veilgelden, zoo ordinaire als extra-ordinaire, welke beide door de Generaliteit geheven werden.

3°. der Vuur-, Tonnen- en Bakengelden, welke door bijzondere steden ontvangen werden.

4°. de extra-ordinaris consenten, bestaande in eenen reëelen en personelen honderdsten penning, mitsgaders van eenen twee-honderdsten penning, reëel over de landen, obligatiën, los- en lijfrenten, alsmede actiën in de Oost-Indische Compagnie, bij Placaat van 1 Januarij 1721, GPB., D.VI, p.1051; welke laatste hebben opgebracht als volgt:

De honderdste penning van de Huizen:

	Zuider quartier <i>f</i>	863,187. 9. 0
	Noorder ",	100,985. 5. 0
	van de Heerlijke	
goederen.	Noorder quartier	9,171. 4.14
	Transportere. <i>f</i>	973,343,18,14

Per Transport. f 973,343,18,14

De Tweehonderdste penning op de landen

Zuider quartier	570,031.14. 0
Noorder ,,	229,718. 1.12

De Honderdste penning van de obligatiën, los- en lijfrenten tot laste van het comptoir generaal en particuliere comptoisen van de gemeene landsmiddelen,

Zuider quartier	2,205,892. 5. 0
-----------------	-----------------

De Tweehonderdste penning idem idem

Zuider quartier	1,102,946. 2. 8
-----------------	-----------------

De Honderdste penning van de obligatiën, loopende tot laste van de Steden en Dorpen als andere Corpora, de actiën in de Oost- en West-Indische Compagniën bij raming.

Zuider quartier	400,000. 0. 0
-----------------	---------------

De Tweehonderdste penning idem bij raming.

Zuider quartier	200,000. 0. 0
-----------------	---------------

De Honderdste en Tweehonderdste penning van de obligatiën, los- en lijfrenten ten laste van 't Gemeene land, alsmede van de Steden en Dorpen als andere corpora, de actiën in de Oost- en West-Indische Compagnie.

Noorder quartier.	712,964.18.12
-------------------	---------------

f	6,394,897. 0.14
---	-----------------

Hierbij gevoegd de gewone middelen

 18,327,486.16. 1 $\frac{3}{4}$

Bedraagt te zamen f 19,722,383.16.15 $\frac{1}{4}$

Volgens den staat van de ontvangst en uitgaaf gedurende 1788 tot en met 1794, alsmede over een gemiddeld jaar bedroegen de Belastingen:

Ordinaris.	Zeven jaren.	Een jaar.
Verponding	f 18,641,894.16.13	f 2,663,127.16.11
Collective middelen.	72,504,079.14. 6 $\frac{2}{3}$	10,357,725.13. 7 $\frac{7}{8}$

Coll. Successien.

Boeten.

XL penningen.

Trouw en Begrav.

Klein Zegel.

Extra-ordinaris.

Extr. en halve verp. 12,573,118, 8 1½ 1,796,159,15, 7 1¼

Honderdste, tweede honderdste, tweehonderdste, vierhonderdste
penn. van obligatiën los en lijrenten.

f 30,054,220.10. 9 7/8 f 5,579,174. 7. 3 3/8

De honderdste en tweehonderdste penning.¹

Op de Ambten. f 1,476,840.12. 9 1/4 f 210,891.10. 5 1/4

Het is nu niet wel mogelijk het hoofdelijk bedrag dezer verschillende belastingen te berekenen, uithoofde er zelden vóór 1796 volkstellingen hebben plaats gehad, en deze zelfs nog, om verschillende redenen, niet eens als genoegzaam naauwkeurig kan worden aangenomen; volgens dezelve bedroeg de bevolking van Holland 828,542 zielen, waarvan 495,017 in de steden en 333,525 op het platte land.²

1) Rapport van 14 Dec. 1797. Bijl. litt. B.

2) Zie METEERKAMP, *Toestand van Nederland*, D. I., p. 27. coll. Mr. W. M. KEUCHENIUS, de inkomsten en uitgaven der Bataafse Republiek, voorgesteld in eene nationale balans 1803, pag. 102; aldaar wordt gezegd, dat in Holland 828,542 zielen betalen f 24,375,000, en dus per hoofd circa f 30.

In 1842 werd in de belasting betaald voor de:

PROVINCIE.	HOOFDSOM.	GETAL INWONERS.	PER HOOFD.
Noord-Brabant.	f 4,429,055,74 ⁵	386,918	f 11,45
Gelderland.	4,771,236,96 ⁸	355,378	13,43
Z. Holland.	14,583,492,63	539,711	27,02
N. Holland.	12,856,116,27	453,187	28,37
Zeeland.	2,586,775,94	155,593	16,62
Utrecht.	2,835,761,89	147,681	19,20
Vriesland.	3,972,203,73	234,183	17,00
Overijssel.	2,461,426,62 ⁵	203,614	12,09
Groningen.	2,709,276,78	180,270	15,03
Drenthe.	615,493,64 ⁸	75,499	8,15
Limburg.	1,869,082,59	199,109	9,39

Neerlands financie-wezen van den vroegeren en tegenwoordigen tijd in

In de tijden, die volgen van 1798 tot in 1815 en alzoo gedurende een tijdverloop van zeventien jaren, volgden zes verschillende Staatsregelingen elkander achtereenvolgens op. Uit het innig verband, hetwelk tusschen de Staatsregelingen en de geldelijke aangelegenheden van eenen Staat plaats heeft, zijnde de laatste een onderdeel van de eerste, kan men de verandering opmaken, welke, dien ten gevolge, het belastingstelsel zal moeten ondergaan, hetgeen wij nu zullen onderzoeken.

OVER DEN STAATKUNDIGEN TOESTAND DER NEDERLANDEN EN DIEN DER BELASTINGEN VAN HET JAAR 1798 TOT EN MET 1818.

De laatste tijden der Republiek hadden zich door binnenlandsche twisten en partijschappen doen kennen en deden eene omwenteling te gemoet zien, welke dan ook plaats greep en eene nieuwe orde van zaken deed geboren worden.¹

Eene vrucht van dezelve was de Staatsregeling van 1798, welke aan den Foederativen toestand dezer Gewesten een einde maakte, daar bij dezelve verklaard werd, dat het Bataafsche volk zich tot eenen ondeelbaren staat vormde.²

Reeds deze verklaring maakte eene verandering in het finantiewezon der Republiek onvermijdelijk, wilde hetzelve in overeenstemming zijn met het nu aangenomene beginsel van ondeelbaarheid van den Staat.

verband met Handel, Koopvaart, Marine, Muntstelsel, Armwezen, en met opgave omtrent den toestand van andere rijken, 2de stuk, pag. 40. Door J. DOORMAN, oud kapitein der Artillerie te Utrecht, bij J. D. DOORMAN, 1848. prijs f 2.

1) Zie Historisch overzigt der staatkundige partijen in Noord-Nederland en deszelfs binnenlandsche staatsgesteldheid, van het einde der Graaflijke regering, tot op het jaar 1813, door eenen ongenoemden schrijver uitgegeven te Amsterdam, bij J. D. SYBRANDI, 1837, prijs f 3,80.

2) Verzameling van Nederl. Staatsregelingen, uitgegeven te Zalt-Bommel, bij JOH. NOMAN en Zoon, 1840.

Nadat dan al de geldmiddelen van de Republiek voor het vervolg voor nationale inkomsten en bezittingen van het Bataaf-sche volk (art. 200) en de schulden en verbindtensisen, vroeger aangegaan, zoowel van de onderscheidene Provinciën, als van de Generaliteit, voor nationale schulden waren verklaard, zoo werd bij die staatsregeling ten andere aan de uitvoerende magt opgedragen, om binnen een jaar na de eerste zitting van het vertegenwoordigend ligchaam *een nieuw stelsel van algemeene belastingen aan hetzelve voor te dragen.*

Dit was het doel, bij de Unie te Utrecht in 1579 reeds beoogd, maar, zoo als wij hebben gezien, nimmer bereikt.

Bij de opdrag tot het daarstellen van dat algemeene stelsel van belastingen werden de volgende grondbeginselen aangewezen, waarnaar men zich moest regelen:

1°. De belasting op de onroerende goederen in de geheele Republiek, op eenen evenredigen voet, naar derzelver betrekkelijke waarde te brengen, welke met vernieuwing en aanvulling der oude kohieren zou blijven bestaan.

2°. Omrent alle belastingen, zoo gewone als buitengewone, het zij die gelegd zouden worden op bezittingen of op inkomsten en bekende verteringen, zoo veel mogelijk te zorgen, aan den eenen kant, datieder oprecht en ter goeder trouw zich van zijnen pligtzou kwijten en aan de andere zijde, dat noodelooze openbaarmaking van iemands bezittingen en inkomsten werd voorgekomen.

3°. Dat alle belastingen op het *consumtive*, *indien* en *zoover* die plaats zouden hebben, alzoo zouden worden ingerigt, dat dezelve geheven wierden van dat gedeelte van elks vertering, hetgeen hij, na genot van het volstrekt noodige, uit zijne inkomsten zou verkiezen te bekostigen.

4°. Geenerlei belasting zou kunnen gelegd worden op levensmiddelen van de eerste noodzakelijkheid.

Het vertegenwoordigend ligchaam zou zoodanige middelen, die daarmede bezwaard waren, ontheffen van dien last, zoodra

hetzelve zou bevinden, dat de opbrengst van andere belastingen zulks toeliet.

5°. Er zou geen hoofdgeld, ieder ingezetene, zonder onderscheid van vermogen, drukkende, kunnen worden ingevoerd.

Met het einde van het eerste jaar, na de aanneming der Staatsregeling, zou hetzelve ophouden, overal, waar zulks nog op die wijze geheven werd.

6°. Er zou over de geheele Republiek eene algemeene en billijk geregelde belasting van het collateraal op de saldo's der boedels, alsmede op het nationaal klein zegel worden ingevoerd.

7°. De afzonderlijke administratie over de middelen te water, of inkomende en uitgaande regten, zou dadelijk ophouden, en begrepen worden onder het algemeene zamenstel van Financiën (art. 210).

Nog werd bepaald, dat, naar mate het nieuwe stelsel van algemeene belastingen in werking zou worden gebracht en genoegzaam bevonden, de vorige belastingen zouden worden afgeschaft, hetwelk uiterlijk binnen twee jaren na de aanneming der Staatsregeling moest voleindigd wezen,wanneer de vorige belastingen, voor zoover als dezelve niet gecontinueerd waren, zouden ophouden (art. 211).

Dit waren hoogst noodzakelijke en nuttige bepalingen, ten einde die menigte van belastingen zonder genoegzame orde, zonder systeem, en opgesteld, naar mate men geldbehoefte had en welke behoefte steeds grooter en grooter was geworden, eindelijk te regelen en in overeenstemming te brengen met de billijkheid en de wezenlijke belangen van den Staat.

Het bleek nogtans, bij de nieuwe Staatsregeling van 1801, dat aan deze bepalingen weinig gevolg was gegeven; het was dan ook gemakkelijker dergelijke bepalingen vast te stellen, dan dezelve in zulke onrustige tijden te verwezenlijken, en eene eenheid gedurende oneenigheid daar te stellen, waarbij zoo vele verouderde opiniën en geliefkoosde betrekkingen uit het oog moesten verloren worden, die bovendien met de wezenlijke of schijnbare

belangen van zoo velen in strijd waren; daartoe werden voorzeker eensgezinder en kalmer oogenblikken vereischt.

De bepalingen betrekkelijk de financiën van 1801 hadden dan ook weder dezelfde strekking als die van 1798, namelijk de bevordering van die eenheid in overeenstemming met het aangenomen beginsel van ondeelbaarheid der Republiek; want, zoo als bleek (art. 57 Staatsr. 1801), moesten tot tijd en wijle, ook voor alsnog de belastingen, zoo als dezelve in ieder der voormalige gewesten bestonden, blijven bestaan, onderworpen echter aan eene herziening; terwijl die belastingen, voor zooverre dezelve tot bestrijding der departementale uitgaven waren aangewezen en naar gelang van derzelver vermeerdering of vermindering zouden kunnen worden verhoogd of verlaagd.

De schulden en verbindtenissen, gemaakt of aangegaan, niet alleen door of van wege de generaliteit en de Bataafsche Republiek maar ook van de onderscheidene Provinciën en der Oost-Indische maatschappij, verkeerden sedert de bepalingen daaromtrent, in die Staatsregeling vastgesteld, ook nog in zulk eenen onzekerent toestand, dat men die bij vernieuwing meende te moeten verklaren: te blijven nationale schulden en verbindtenissen van het Bataafsche volk en de verwisseling der daarvoor af te geven rente-brieven, obligatiën, recepissen enz. in nationale schuldbrieven te bepalen, dat zoo veel mogelijk zou worden bespoedigd (art. 56 Staatsr. 1801); uit het aangehaalde blijkt, hoever men in 1801 gevorderd was.

De Staatsregeling van 1801 mogt echter het lot der Staatsregelingen van die tijden niet ontgaan, dat is van na korter of langer duur door eene andere te worden vervangen, zoo maakte de Staatsregeling van 1801 in 1805 voor eene andere plaats.

Wat het Financie-wezen in deze betrof, zooveel als men er vroeger bepalingen omtrent gemaakt had, zoo weinig deed men zulks nu.

Den Raadpensionaris, aan wien uit kracht der nieuwe Staatsregeling de uitvoerende magt was toevertrouwd (art. 38), werd in

het algemeen het Opperbestuur over de nationale geldmiddelen opgedragen (art. 56); hij was evenwel verplicht, om, even als dien-aangaande bij de vroegere Staatsregelingen bepaald was (art. 214 Str. 1798 en art. 59 Str. 1801), op den eersten dag der najaarszittingen van HHm. eene gedetailleerde begrooting van Staatsbehoeften over het volgende jaar in te leveren, art. 58.

Wijders was nog bepaald, dat de middelen van Finantiën aankondigd zouden blijven voortduren op den voet, zoo als dezelve in ieder der Departementen bestonden; en verder was het, als eene der voornaamste zorgen, den Raadpensionaris aanbevolen, zich onledig te houden met de overweging van alles wat strekken kon om de inkomsten van den Staat te vermeerderen, alle takken van Bestuur en Administratie te vereenvoudigen en overal de strengste bezuinigingen in te voeren; mitsgaders was het Zijne Excellentie opgedragen, ontwerpen van wetten voor te stellen, hetzij om de tegenwoordige belastingen te verbeteren, hetzij om een algemeen Systema van Finantiën te doen aannemen, waardoor de bestaande Departementale belastingen zouden kunnen worden afgeschaft (art. 60), een doel, sedert 1798 steeds beoogd, echter nog maar niet verwesenlijkt.

Bij de bestaande geschillen tusschen de voorstanders van een algemeen stelsel van belastingen, over de geheele Republiek te heffen door het Algemeen Bestuur en hen, die over dit aangelegen onderwerp anders dachten, welke geschillen wel eens de palen te buiten waren gegaan, binnen welke zich een van wederzijden ter goeder trouw geadopteerd systema had behooren te beperken, was zulks ook hoogst moeijelijk geweest.

De opeengevolgde rampen echter en gedurige oorlogen, die het land hadden gedrukt, hadden hetzelve onder eenen last van schulden gebracht, waaraan deszelfs gewone inkomsten zelfs met de hoogst mogelijke bezuinigingen niet langer geëvenredigd waren.

Sedert 1795 toch, tot het einde van 1803, dat is gedurende acht jaren, was door de bewoners van Nederland aan gewone belastingen opgebracht $f\ 276,000,000$ en $f\ 339,000,000$ op de kapi-

tal en in buitengewone en gedwongene heffingen, te zamen alzoo
ƒ 615,000,000.

Dringend noodzakelijk was het derhalve, de zoo zeer verachterde finanziën te herstellen, waartoe als wenschelijk voorkwam het invoeren eindelijk van algemeene belastingen, welke aan den eenen kant reeds van zelve door vereenvoudiging der perceptie bezuiniging zouden daarstellen en in een ander opzigt de gelegenheid zouden opleveren, om den last in juiste evenredigheid te verzwaren of te verminderen.

Bij missive dan ook reeds van den 20sten Junij 1805 werd door den Raadpensionaris aan hunne Hoogmogenden, vertegenwoordigende het Bataafsche Gemeenebest, een plan van algemeene belastingen voorgedragen.

De vrijheid van keuze, gaf zijne Excellentie te kennen, tusschen een stelsel van afzonderlijke belastingen en een stelsel van algemeene belastingen bestond niet meer, maar slechts de taak, om den uitgedrukten wil des volks, namelijk een systeem van algemeene belastingen, te doen aannemen en dat, daar de vorige staat van zaken reeds in zooverre buiten deszelfs geheel was gebragt, het niet meer mogelijk was, hetzelve in dien vorigen staat terug te brengen, er als het ware niets meer was overgelaten, dan de taak der voorgangeren te voltooien en de ernstigste pogingen aan te wenden, om hetzelve tot die hoogst mogelijke volkommenheid te brengen, waarvoor menschelijke inrigtingen vatbaar zijn.¹⁾

Op voorstel van zijne Excellentie werd de door zijn Ed. voorgedragen algemeene schets van belastingen, om in geene onnoodige herhalingen te vervallen, dadelijk vervat in het na-volgende concept-besluit:

1) Zie missive bovenvermeld; belangrijk, in het geheel te lezen, zowel om de algemeene beginselen, daarbij uiteengezet, als om den geest en de strekking van het toen aangenomen stelsel van belastingen te leren kennen.

„Gedelibereerd zijnde op eene missive van den Raadpensionaris der Bataafsche Republiek van den 20 Junij 1805 n°. 17
„houdende een ampel en gedetailleerd voorstel, om alle de thans
„bestaande belastingen, zoo in de acht Departementen en in
„het Landschap Drenthe, als in de landen en districten, welke
„in dezelve zijn geïncorporeerd, en die, welke bij de transac-
„tie, den 5 Januarij des jaars 1800, tusschen de Fransche en
„deze Republiek aangegaan, aan laastgemelde zijn gecedeerd,
„te vervangen, door de daarbij vermelde algemeene Belastin-
„gen over de geheele uitgestrektheid der Republiek op eenen
„eenparigen voet te heffen.

„Is, conform de gedane voordragt, besloten, dat alle belas-
tingen en impositiën, welke in de acht Departementen en daar-
„in geïncorporeerde Distrikten, het landschap Drenthe en de
„bij transactie van den 5 Januarij des jaars 1800 aan deze Re-
„publiek gecedeerde landen bestaan, zullen worden opgeheven
„en afgeschaft en dat, ter vervanging derzelven en tot bestrij-
„ding der behoeften van den Staat, over al de voormalde De-
„partementen, het landschap Drenthe, de geïncorporeerde Dis-
„tricten en gecedeerde landen, en dus ook over de geheele
„uitgestrektheid der Republiek zullen worden geheven de na-
„volgende beschrevene en onbeschrevene middelen en zulks op
„den voet, bij de Reglementen en Ordonnantiën, daartoe, door,
„hunne Hoog Mogenden, op voordragt van den Raadpensionaris
„nader te bepalen en vast te stellen.”

Deze voordragt, bevattende het plan van algemeene belastingen, goedgekeurd bij besluit van Hunne Hoog Mogenden, dd. 10 Julij, en gearresteerd bij Staatsbesluit van den 12 derzelfde maand, sub n°. 3, stelde vast de navolgende belastingen, onderscheiden als vroeger in *Beschrevene* en *Onbeschrevene* middelen.

De *Beschrevene* middelen waren:

1. De Verponding.
2. Het Personeel.
3. De Dienstboden.

4. Het Paarden- en pleiziergeld.

5. Het Land-passagie-geld.

6. De Runder-beesten.

7. De Mobilaire belasting.

De Onbeschrevene Middelen:

8. De Impost op het Zout.

9. " " " de Zeep.

10. " " " den Turf.

11. " " " het Gemaal.

12. " " " de Dranken.

13. " " " het Beestiaal.

14. " " " het Regt van de Waag.

15. " " " de Rondemaat.

16. Een binnenlands last- en water-, pleizier- en passagiegeld.

17. Op het regt van de Successie. *- 31 dec 1805*

18. Een collectief zegel of billet-geld.

19. Klein zegel op publieke acten. *1 juli 1805*

20. Klein zegel.

21. Buitenlandsche producten.

Achtereenvolgens zullen wij dezelve nagaan, beginnende met:

1º. *De Verponding.*

Deze belasting, zoo als wij hebben gezien, reeds hier te lande aanwezig, was eene reëele belasting op alle vaste en onroerende goederen, tienden, visscherijen en alle andere voorwerpen, welke als *zoodanig* onder deze belasting begrepen waren.

Omtrent dezelve werd in het algemeen bepaald:

„Dat de waarde der goederen zou worden berekend naar de „Huur- of Pacht-penningen, waarvoor dezelve gedurende de „laatste tien jaren door elkander waren verhuurd geweest, of „zoo als andere gelijksoortige bijgelegene percelen verhuurd „hadden kunnen worden, gerekend tot gelde en alle onkosten en „uitgangen, zonder onderscheid, voor rekening der Eigenaars en „zulks tegen 16 en *twee derde* maal gerekend tot capitaal.

„ Dat de honderdste en twee honderdste penning zou worden
„ betaald , van

„ a. Alle landerijen en gronden , hetzij woest, bezaaid of bepoet,
„ weilanden , bosschen , plantagiën , buitenplaatsen , tuinen , visch-
„ wateren , visscherijen en rivieren , of andere wateren , of wat
„ dies meer is .

„ Dat van de onzuivere Huur derzelve alvorens zouden wor-
„ den afgetrokken de daarop liggende Polder- en Dijklasten , sluis-
„ en molen- gelden , zee- en rivierwerken , zooverre deze ten
„ laste van de percelen gebragt worden .

„ b. Alle gebouwen , met uitzondering van die , welke onder de
„ vrijstellingen , of onder den verminderden impost , zouden val-
„ len en hierna breeder gespecificeerd , of bij de ordonnantie
„ nader gespecificeerd zouden worden , onder korting van een
„ derde voor reparatiën , detoriatien en lasten .

„ Dat de tweehonderdste en vierhonderdste penning , onder
„ korting van een derde , als voren zou worden betaald van alle
„ gebouwen , dienende tot trafieken , fabrieken , pakhuizen , schu-
„ ren enz. , geene woonhuizen zijnde , of daartoe , hetzij geheel of
„ gedeeltelijk , gebruikt wordende , volgens specificatie , daarvan
„ bij de ordonnantie te maken .

„ Dat de verpondingen op de tienden zouden blijven op den
„ tegenwoordigen voet , zooverre dezelve daarmede waren be-
„ zwaard , en de onbezwaarde worden belast met eenen honderd-
„ sten en twee honderdsten penning .

„ Dat van den impost zouden zijn vrijgesteld Kerkgebouwen ,
„ Gods- , Diaconie- , Armen- en andere Gods- of Gasthuizen ,
„ Gevangenissen , publieke Scholen , Academiën , werven , pak-
„ huizen en andere gebouwen , het onmiddellijk eigendom van
„ den lande , steden of dorpen zijnde , voor zoover dezelen zou-
„ den dienende zijn tot publieke dienst en niet verder , of bij
„ nadere bepalingen zouden worden vastgesteld .

„ Dat deze impost van alle zoodanige goederen , behoorende
„ aan Eigenaren , buiten dit gemeenebest of deszelfs coloniën

„wonen en in dezelve geen vast domicilium , met betaling van „alle andere lasten , houdende, of ook elders gedomiciliëerd zijn „de , zou worden verhoogd met een vijfde ; dat , ten aanzien van „gebouwen en verdere getimmeren, die met de landerijen in eens „verhuurd worden , eene redelijke korting voor de instandhou „ding en 't onderhoud zal worden geadmitteerd, geëvenredigd „aan hetgeen ten aanzien van woonhuizen en andere getimmer „ten zou worden bepaald.

„Dat nader zou worden bepaald de wijze van beslissing ter „zake van vergoedingen, uit hoofde van bijzondere overeenkomsten „omtrek het ontheffen van sommige en het bezwaren van andere „vaste goederen gemaakt.

„Dat wijders alle bepalingen betrekkelijk de lasten, op verveend „wordende landen en verveende plassen gemaakt, zouden blijven „in haar geheel, totdat daarin nader zou zijn voorzien.

„En eindelijk , dat deze belasting aan de bestaande contracten „niet zou derogerent.

2º. *Het Personeel.*

Dit middel moest op eenen gelijkmatigen voet een aantal belastingen vervangen , welke onder allerlei benamingen in onderscheidene delen der Republiek geheven werden , als het Hoofdgeld , Familiegeld , Haardstegeld , Schoorsteengeld , Koffij- en Theegeld , Bezaaide Landen , Schapengeld , Hoornsgeld , Koe-houders-Zoutgeld en meer anderen.

Hetzelve zou worden geheven van de huurpenningen en wel voornamelijk van die , welke iemand gezegd wordt uit weelde of prachtbetoond boven het hoog noodige te verwonen ; van daar dat minvermogenden van dezelve bevrijd waren.

De belasting was gesteld op tien guldens van elke honderd guldens der onzuivere huur , zoo als dezelve door den huurder betaald werd , of van eigen vaste goederen , naar de huur , welke van dezelve , bij verhuring , zou worden betaald en mitsdien van alle woonhuizen , of gedeelten van dien , buitenplaatsen , stallen , lan-

derijen , visscherijen enz. te betalen door den bruiker, hetzij dezelve eigenaar zij van het goed , hetgeen hij in gebruik heeft of niet, zonder enige korting hoe ook genaamd , en zulks van het beloop der huur van ieder jaar, met uitzondering van zoodanige woonhuizen, welke geheel , of gedeeltelijk , door den eigenaar bewoond of verhuurd werden, die geen dertig guldens in huur deden , alle de gedeelten van huur te zamen genomen.

3°. *Het Dienstboden-geld.*

Dit middel, vroeger bekend onder de benaming van het Heeren geld , was, zoo als hetzelvē uitdrukt, eene belasting op de dienstboden , of van alle zoodanige personen , welke tot iemands staat of trein behooren , of tot het waarnemen van huisselijke zaken gebruikt werden.

Dit middel was lager gesteld dan bij de ordonn. dd. 2 Sept. 1791 voor die personen , welke slechts een, twee of wel drie dienstboden hielden; zoo betaalde men :

In 1792 voor 1 dienstbode	f	6:10:0	nu gesteld op : f	5:0:0.
" "	"	2 dienstboden	- 19:0:0	" " - 15:0:0.
" "	"	3	" - 32:0:0	" " - 30:0:0.
" "	"	4	" - 46:0:0	" " - 50:0:0.
" "	"	5	" - 61:0:0	" " - 75:0:0.
" "	"	6	" - 77:0:0	" " - 100:0:0.
" "	"	7	" - 94:0:0	" " - 130:0:0.

en zoo vervolgens.

4°. *Paarden- en Plaisier-geld.*

Deze belasting , vroeger geheven onder de benaming van den impost van de karossen, kalessen, koetsenwagens, chaizen en de paarden , werd nu alleen bepaald tot de paarden , die iemand voor zijn pleizier hield , hetzij hem die in eigendom behoorden , of wel, dat hij dezelve van de stalhouders of verhuurders van paarden in huur hield en zonder onderscheid, of dezelve als gezadelde rijpaarden gebruikt, of voor welk soort van rijtuigen dezelve gespannen werden en wel:

Van het eerste paard jaarlijks $f\ 25 : 0 : 0$.

„ „ tweede „ „ - 45 : 0 : 0.

„ „ derde „ „ - 25 : 0 : 0.

„ „ vierde „ „ - 75 : 0 : 0.

„ „ vijfde „ „ - 25 : 0 : 0.

„ „ zesde „ „ - 115 : 0 : 0.

en voor elk paard daarboven - 50 : 0 : 0.

Voor de paarden van trafikanten, fabrikanten, blekers enz. jaarlijks . . . 6 : 0 : 0.

Voor de paarden der landlieden, alleenlijk tot de bouwerij gebruikt wordende $f\ 1 : 10 : 10$; werden echter deze paarden ook tot vermaak gebruikt, zoo moest daarboven van dezelve jaarlijks vijf gulden worden betaald.

5°. *Land-passagie-geld.*

Deze belasting, eene van diegene, welke door den primitiven contribuant, zonder moeite, op anderen kon worden verhaald en vroeger gerekend onder het veer- of passagie-geld, bepaalde zich thans alleen tot de paarden, die tot eenigerhand gebruik verhuurd werden, en niet vielen in de belasting van het hoogste pleizier-geld en werd gesteld op $f\ 25 : 0 : 0$, wordende het water-passagie-geld begrepen onder lastgeld, waarvan straks nader.

Terwijl vreemde voerlieden met hunne paarden, hetzij gebruikt onder den zadel, of voor rijtuigen en hunne vrachten verder brennende, dan de eerste besloten stad binnen de grenzen, telkens bij het inkomen voor ieder paard $f\ 3 : 0 : 0$ moesten betalen.

6°. *Runder-beesten.*

Deze belasting moest, zoo als zijne Exellentie mededeelde, het middel op de boter vervangen, dat van eenen zeer omslagtigen aard en bezwaarlijk te heffen was.

De nu voorgestelde belasting bedroeg van ieder rund zonder onderscheid, twee jaren oud en daarboven, 15 stuivers in het jaar, en voor een rund beneden de twee jaren, tien stuivers,

dezelve bezwaarde met een derde duit des daags het product van een beest en stond gelijk met een zesde van den toenmaligen impost op een pond boter, in Holland geheven, terwijl dezelve tevens kon dienen als een middel van contrôlé op andere belastingen, als op het personeel en geslagt, en tevens aan het Gouvernement het zekerste middel verschafte, om den veestapel gade te slaan.

7º. De mobilaire belasting.

Deze belasting, steunende op het beginsel, dat de lasten dáár gevorderd moeten worden, waar dezelve het best gedragen kunnen worden, was gesteld op den honderdsten penning van alle inboedels, die vijf honderd guldens en daarboven, tot vier duizend guldens ingesloten, waardig waren.

De honderdste en vierhonderdste penning van alle inboedels, welke boven de vier duizend guldens tot acht duizend guldens waardig waren.

En de honderdste en tweehonderdste penning van de zoodanigen, die boven de acht duizend guldens waardig waren, moetende de juweelen, het goud en zilver onder den inboedel naar de helft der waarde berekend worden.

Zijnde van deze belasting vrijgesteld de gereedschappen voor de trafieken, fabrieken, landbouw, alsmede de bibliotheken, kabinetten van schilderijen, instrumenten en meer andere, alsmede de dagelijksche kleederen, tot iemands lijf behoorende.

DE ONBESCHREVENE MIDDELEN.

Deze bepaalden zich, voor zooveel die onderwerpen van onmiddellijke inlandsche consumptie en genot betroffen en niet bij den invoer werden gevorderd, op zes, als op het zout, de zeep, den turf, het gemaal, de dranken en het beestiaal of geslagt, welke ook deswege iets hooger waren gesteld.

De overige, met uitzondering van het regt op de successie,

werden beschouwd te behooren tot diegonen, welke grootendeels door *den handel in Buitenlandsche relatiën* werden bestreden.

8°. *De Impost op het Zout.*

Deze was gesteld op $f\frac{1}{4}$ van iederen zak van 104 pond, binnen deze Republiek gerafineerd.

9°. *De Impost op de Zeep.*

Deze bedroeg van iedere 100 pond harde zeep, binnen deze Republiek gefabriceerd, $f\frac{5}{5}$. Van de zachte zeep, niet bij de fus-tage geheven wordende, van iedere ton, wegende 240 pond, $f\frac{12}{12}$.

10°. *De Impost op den Turf.*

Bij de verveening der landen te heffen, ten bedrage van 4 stuivers van iedere ton spon- of bagger-turf, en 2 stuivers van allen turf, van hooge veenlanden gestoken en niet gebaggerd, zullende omtrent den graauwen turf nadere bepalingen worden gemaakt.

11°. *Op het Gemaal.*

Van ieder last tarwe $f\frac{1}{108}$.

„ „ „ rogge - 45.

12°. *De Dranken.*

Deze impost bedroeg van ieder okshoofd wijn $f\frac{1}{24}$. Van een oxhoofd inlandschen jenever, Amsterdamsche proef, $f\frac{1}{30}$.

En van den inlandschen Brandewijn, of andere gedistilleerde wateren, het okshoofd $f\frac{1}{40}$.

13°. *Op het Beestiaal.*

Deze impost bedroeg drie stuivers van iederen gulden, waarop een rund, kalf, varken, schaap, of geslagt lam, gewaar-deerd werd.

14°. *Op het regt van de Waag.*

Ten gevolge dezer belasting moest overeenkomstig een tarief van de daarbij opgenoemde artikelen, berekend per 100 pond, zekere waaggelden worden betaald. Onder anderen:

			st. penn.
Van de Boter	de 100	ƒ 0: 4: 6.	
„ „ Corenten	„ „	- 0: 5: 8.	
„ „ Koffij	„ „	- 0:13: 4.	
„ „ Kaarsen	„ „	- 0: 8: 4.	
„ „ Kaas	„ „	- 0: 7: 12.	
„ „ Nagelen	„ „	- 1: 2: 0.	
„ „ Peper	„ „	- 0:14: 4.	
„ „ Rijst	„ „	- 0: 4: 6.	
„ „ Suiker	„ „	- 0: 5: 8.	
„ den Tabak	„ „	- 0: 4: 6.	
„ de Thee	„ „	- 0:17: 10.	

15°. Op de Ronde maat.

Even zoo moest ook van de artikelen, welke bij de ronde maat werden verkocht, zekere gelden worden opgebracht, als:

Van tarwe, erwten, en alle rond en platzaad

het last f 1: 4: 12 penn.

Rogge, garst, haver, spelt, boekweit, boonen

en wikkelen, het last - 0:16: 8 ..

Mout, het last : : : : - 0:12: 6

Hoppe, die gemeten, of bij den hoop ver-

kocht wordt, de hoed - 0: 4: 14

Het zout, het honderd : = 2; 1:14

Cement, tarras, de hoed 0: 6:10

Inlandsche kalk, de hoed 0: 3: 4

Ongeleschte kluit-kalk, de hoed - 0: 9:14

Kolen, de hoed - 0: 4:14

BRUNSWICK, NOVEMBER 10, 1863.—
THE BOSTON HERALD.

Schoenmakers-run, de hoed f 0: 4: 14 penn.

De taanschors, of Run daarvan gemalen,

de hoed. - 0: 3: 4 ,

16°. *Een Binnenlandsch Last- en Water- Plaisier- en Passagie-geld.*

Deze belasting zou geheven worden van alle Binnenlandsche Beurt-schepen en vracht-schuiten, naar de lasten, die dezelve zouden kunnen laden, de reizen, die zij zouden kunnen doen en de wateren, die zij zouden bevaren, van eenen gulden per schuit, tot drie guldens het last; van alle volks- of passagiers-schuiten zou bij wijze van taxatie en quotisatie, in evenredigheid van de verdiend wordende vrachten, deze belasting moeten worden betaald.

Alsmede van alle andere vaartuigen van pleizier, naar de qualiteit van dezelve.

17°. *Op het Regt van de Successiën.*

Te betalen van de zuivere saldo's der boedels, tegen den 10^{den}, 3 maal 40sten en 20^{stien} penning derzelve.

18°. *Een collectief Zegel of Billet-geld.*

Zijnde eenne quitantie van betaalden impost, zich regelende naar de hoegroothed der betaling en, zoo als Zijne Excellentie aanmerkte, „een der schoonste uitvindingen tot contrôle der „middelen. In den eigenlijken zin is het eene kleine verhooging „derzelven, doch welke ongevoelig wordt gedragen, gelijk de „ondervinding in Holland en Zeeland heeft geleerd. Hetzelve „strekt dus niet alleen op zich zelve tot stijving van 's lands kas, „maar spreidt ook deszelfs weldadigen invloed uit over de overige „middelen.

19°. *Klein zegel op Publieke Acten.*

Hetzelve zou in zich de onderwerpen bevatten, welke thans aan het zegel onderworpen zijn, of nog onderworpen zouden wor-

den, waaronder mede het regt op de alienatiën zou worden geheven.

20°. *Het klein Zegel.*

Dit was iets nieuws hier te lande; het was een impositie op bedrijven en voorwerpen van handel en weelde, waaronder nog was begrepen het regt van patent, op alle bedrijven en neringen, koffij-, thee- en tabaksvertier, kolfbanen, billarten, kramen en wat dies meer is van $f\ 1$ voor het minste, tot $f\ 500$ voor het hoogste patent.

Men heeft, merkte Zijne Excellentie op dit middel aan: „in „Zweden en vervolgens in Frankrijk, met eenen gewenschten uit- „slag, de faculteit om eenig bedrijf, welk dan ook, uit te oefe- „nen, met eene belasting bezwaard, door het doen uitgeven van „publieke acten van admissie, voor welke naar gelang van het „bedrijf de klasse van den contribuabele, en de plaats waar, „zekere prijs werd betaald.

„Zoodanig iets bij ons in te voeren, doch de belasting door „middel van het zegel op de Acte te heffen, is hier de bedoe- „ling.

„Vervolgens is het niet onbekend, welke zware inkomsten de „Finantiën van Groot-Brittaniën uit het product der zegels „trekken, welke aan honderdlei voorwerpen van behoefte, „weelde en overtolligheden worden vastgehecht en in ons Vader- „land kunnen na gevuld worden, bij voorbeeld, aan, of op „hoeden, zijden kousen, vesten, zijden waren, galanterien, par- „fumeriën en dergelijke, als ook op de entrée-billetten tot open- „lijke vermakken, comedien, concerten, bals, societeiten, enz.

„Op de permissiën om haapoeder te dragen, op het houden „van kolfbanen, billarten, jagthonden, op de speelkaarten en „oneindig meer voorwerpen, welke niet tot de onontbeerlijke „behoeften des levens behooren en gevoeglijk aan eene matige „belasting, zonder derzelver debiet te stremmen, kunnen onder- „worpen worden.”

21°. *Buitenlandsche Producten.*

Onder de middelen, bij den invoer te percipiëren, kwamen slechts weinige nieuwe op de voorgedragene lijst voor; zij werden in Holland bij den invoer geheven, of waren op een ander gedeelte van den Vaderlandschen grond belast.

Door deze bij den invoer te heffen, merkte Zijne Excellentie op, wordt derhalve dit voordeel voor de ingezetenen geboren, dat, voor zooverre onze bodem of trafieken de bezwaarde artikelen mede opleveren, en dezelve door eene dezer andere algemeene belastingen niet worden bezwaard, zij geheel vrij blijven.

Dit plan van algemeene belasting, zoo als wij reeds hebben opgemerkt, werd door hunne Hoog-Mogenden goedgekeurd en den 12^{den} Julij gearresteerd. Zoo werd daarop al spoedig gearresteerd en wel den 4^{den} October.

De ordonnantie der belasting op het regt van Successie, waarvan de heffing een aanvang zou nemen met den laatsten slag van middernacht, invallende tusschen den 31sten December 1805 en 1°. Jan. 1806.

Bij deze werd bepaald, dat van het saldo of zuiver bedrag van elke nalatenschap binnen deze Republiek, voor het regt van Successie aan den lande zou worden betaald, tien ten honderd, zijnde van deze belasting vrijgesteld al hetgeen door kinderen, kindskinderen of verdere afstammelingen in de nederdalende lijn van hunne ouders, grootouders of verdere voorzaten in de regt opgaande lijn regtstreeks geërfd of verkregen werd en verdei in vele gevallen verminderd op 5 pCt. en 7½ pCt. voor die aan deelen en personen, in de artt. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 en volgg. van die ordonnantie opgenoemd; wordende bij dezelve vervallen verklaard alle voorgaande en in werking zijnde Plakkaten, Ordonnantien, Reglementen en Resolutien binnen de Republiek, ter zake van den collateralen impost, onder welke benaming ook genoemd, gearresteerd of genomen, en in observantie zijnde

(zoo als in Holland onder de benaming van den 20sten penning). Zijnde deze Ordonnantie gevolgd van eene notificatie, gearresteerd den 4^{den} Dec. daaraanvolgende, behelzende bepalingen ter executie van dezelve.

Vervolgens werden, zoo veel als noodig, de navolgende gearresteerde belastingen nader geregeld, alsmede de wijze van invordering gearresteerd, als:

Het middel op het klein zegel, bij ordonn. dd. 28 Nov. 1805, om met 1°. Jan. 1806, met vernietiging van alle vroegere Plakkaten, Ordonnantien, Reglementen en Resolutien, in werking te komen. Bij dezelve was bepaald, dat het regt van klein zegel zou worden geheven en betaald van alle acten, munimenten en instrumenten, geschriften, requesten, producten, mitsgaders van kopijen van dien, in deze ordonnantie vermeld.

Het Regt van het klein zegel op eenige voorwerpen van Handel en Weelde, bij ordonn. dd. 2 Dec. 1805; om met 1°. Jan. 1806 in werking te komen.

Deze belasting, geheel nieuw zijnde, zal eenige meerdere omschrijving er van niet ongepast geacht worden, ten einde des te beter in derzelver geheel omvat te worden.

Dien overeenkomstig werd dan bepaald, dat van alle voorwerpen, in deze ordonnantie voorkomende, bij wijze van aanhechting, aan- of opplakking van een gezegeld papier, zou worden geheven, volgens tarieven, het regt van klein zegel; voorts dat op de voorschreven gezegelde papieren de hoegrootheid der belasting moest staan uitgedrukt en dezelve door de koopers aan de verkoopers boven den prijs van het gekochte moest worden betaald, terwijl met eenige uitzondering niemand eenigen meerderen prijs vermogt te besteden voor eenig te koop zijnde voorwerp, aan deze belasting onderworpen, dan in evenredigheid van het zegel, aan hetzelve gehecht, maar zelfs geregtigd was, tegen betaling van den hoogsten prijs, welke volgens het gezegelde billet

mogt worden gevorderd, zonder eenig tegenzeggen van den verkooper, hetzelve tot zich te nemen.

De aanhechting der gezegelde papieren moest geschieden ten overstaan van de daartoe aangewezen ambtenaren, vermogende echter ook aan bekende en vertrouwde kooplieden en winkeliers, tegen dadelijke betaling der zegels, gezegelde billetten naar keuze in voorraad worden geleverd, mits daarbij observerende de voorschriften, alsdan aan hen gegeven.

Aan deze belasting waren onderworpen de volgende objecten en wel naar gelang der prijzen, als: de hoeden (art. 9), de handschoenen (art. 10), de kousen (art. 11), de gemaakte pantalons, broeken en vesten (art. 12), de zakhorologiën, pendules, staande horologiën, tafelhorologiën enz. (art. 13); van een gezegeld billet van twee stuivers moesten zijn voorzien alle reukwerken, reukwateren, pomaden, vruchten op brandewijn, gedroogde of geconfijte confituren enz. (art. 14), plated-werken, naar gelang van den prijs (art. 15); speelkaarten waren onderworpen, de inlandsche aan eene belasting van 3 stuivers, de buitenlandsche aan eene van 5 stuivers (art. 16); de almanakken aan eene belasting van 8 penningen, van 2 en 4 stuivers (art. 17), de nieuwspapieren en andere gedrukte werken (art. 18), naar gelang van het formaat.

Het regt van patent op allen handel; neringen, beroepen en bedrijven en enige andere objecten van weelde of vermaak, bij ordonn. dd. 2 Dec. 1805, om met 1°. Jan. 1806 in werking te komen.

Bij het eerste hoofdstuk van deze ordonn. werd bepaald, dat, met den aanvang van het jaar 1806, niemand, behalve de daarbij uitdrukkelijk vrijgestelde eenigen handel, beroep, bedrijf of nering zou mogen uitoefenen, tenzij voorzien van een patent, waarbij hem zulks van wege het publiek bestuur werd toegestaan.

De acten, gedrukt of geschreven op zegels ten montante van de tarieven, werden dan ook afgegeven door of namens de Gemeentebesturen, of door of van wege diegenen, die de Policie

in of over de respective Gemeenten of Districten uitoefenden.

Zoodanige acte of patent gaf den verkrijger de bevoegdheid, om gedurende den loop van een jaar, na dato der uitgifte, den daarin vermelden handel, het bedrijf, beroep of de nering binnen den geheelen omtrek dezer republiek uit te oefenen, aan te vangen en voort te zetten, zonder daartoe eenig ander verlof, consent, acte, of wat het ook anders moge zijn en van 's landswege niet gevorderd werd te behoeven, zoodanig echter, dat de te accorderen patenten *niet zouden vrijstellen van de voldoening aan zoodanige bepalingen van algemeene en plaatselijke politie*, als betrekking hadden tot de zekerheid en veiligheid van personen en eigendommen, of strekken konden ter vermeerdering van bezwaar voor de armenfondsen, noch in sommige takken van prakticale wetenschappen zouden ontslaan van de vereischte, om op eene der Binnen- of Buitenlandsche Akademiën of Universiteiten te zijn gescreveerd en eindelijk niet zouden bevrijden van verplichtingen, om zich de benoodigde acten of commissiën aan te schaffen gevorderd tot het waarnemen van sommige beroepen.

Het 2de Hoofdst. hield in het tarief op het middel van patentrecht en bepaalde daarbij, dat de acten of patenten voor de winkeliers zouden afgegeven worden naar gelang van hun debiet, volgens de daarbij vastgestelde begrotingen.

In de 2de Afd. van dit Hoofdst. werden de beroepen, neringen en bedrijven opgenoemd, die verdeeld waren in acht klassen, en naar gelang daarvan de hoegroothed van het patent vaststelden.

De 3de Afd. handelde over de patenten voor de openbare vermakelijkheden.

De 4de Afd. regelde de belasting op het dragen van haarpoeder, hetzij met rond of gekapt haar, paruiken, tourtjes, of wat iets meer was, zonder enige exceptie, waartoe eene acte van consent vereischt werd, geschreven op zegels van vijf gulden, alleen goed voor het loopende jaar, welke acte men verkreeg op een daartoe gedaan verzoek aan het Gemeente-Bestuur.

Ook vreemdelingen, langer dan eene maand hier te lande ver-

blijf houdende en niet binnen dit gemeenbest gedomicilieerd zijnde, waren mede gehouden, dadelijk na hun arrivement, zich van zoodanige acte te voorzien, geschreven op een zegel van vijftig stuivers.

Deze vreemde belasting ging eindelijk, als het ware van zelve, te niet, daar het dragen van haarpoeder en paruiken geene mode bleef.

Eindelijk regelde de 5de Afd. de patenten op het regt van de jagt ten bedrage van f 5, welke alle jagers, hetzij liefhebbers of niet, voor elk loopend jaar gehouden waren te nemen.

Het 3de Hoofdst. bevatte ten slotte eenige algemeene bepalingen.

Het Binnenlandsch last-, water-, plaisir- en passage-geld bij Ordonn. dd. 6 Dec. 1805.

Bij de invoering dezer belasting met 1°. Jan. 1806 werden al de bestaande soortgelijke belastingen en tollen, ten behoeve van den lande, in de onderscheidene Departementen, het landschap Drenthe en de gecedeerde landen, alsmede ten behoeve der nationale Domeinen, herkomende van den vorst van Nassau, of van wege de commissie van administratie, te Breda residerende, opgeheven en vervallen verklaard, met uitzondering der tollen, die ofschoon binnenlandsche, niet aan den lande behoorden.

De aard dezer belasting genoegzaam uit het plan door den Raadpensionaris medegegeeld, bekend zijnde, behoeft alzoo geene meerdere ontwikkeling; met verscheidene andere dit mede het geval zijnde, zal de vermelding er van en het in werking brengen voldoende geacht worden, zoo als:

De impost op het Beestiaal, bij ordonn. dd. 6 Dec 1805, om met 1°. Jan. 1806 eenen aanvang te nemen.

De impost op de waag, bij Ordonn. dd. 13 Dec. 1805.

Bij dezelve werd bepaald, dat van alle waren en koopmanschappen, die men boven de twintig ponden bij gewigt verkocht of ter waag deed wegen, zoo dikwijls dezelve van eigenaar veran-

derden, zeker geld zou betalen, volgens eene daarvan gegevene lijst.

Deze impost kwam voor de helft ten laste van den kooper en voor de wederhelft ten laste van den verkooper en in geval er geen verkoop plaats had, ten laste van hem, die de goederen ter wage presenteerde.

Merken wij hier aan, dat de eenheid in het stuk van belastingen, ook die van de maten en gewichten noodzakelijk maakte; hiertoe moesten dan ook strekken de provisionele bepalingen, gearresteerd den 15 Nov. 1805, waarnaar de nieuwe belastingen zouden worden ingevoerd en berekend.

De impost op de ronde maat, bij Ordonn. dd. 13 Dec. 1805, om met het begin van 1806 eenen aanvang te nemen.

Deze belasting zou geheven worden volgens zeker tarief van alle waren en koopmanschappen, welke met de ronde maat gemeten of verkocht zouden worden, en kwam deze impost mede voor de helft ten laste van den kooper en voor de wederhelft ten laste van den verkooper en, in geval er geen verkoop plaats had, ten laste van hem, die de goederen liet meten.

De impost op het gemaal, bij ordonnantie dd. 17 December 1805, om met 1 Januarij 1806 in werking te komen.

Bij deze uitgebreide ordonnantie was bepaald, dat, met vermindering voor trafiekanten en vrijstelling van mesting, of bees-tien-voeder, van ieder last tarwe, dat gebroken of gemalen zou worden, mitsgaders masteluin of tarwe, met rogge tarwe of met andere granen vermengd, f 108 zou worden betaald en van ieder last rogge, of rogge met eenige andere granen (tarwe alleenlijk uitgezonderd) vermengd f 45; meer en minder quantiteit naar advenant.

De impost op onderscheidene buitenlandsche producten, bij ordonnantie dd. 18 December 1805, om met 1 Januarij 1806 in werking te komen.

En wel van de navolgende artikelen, overeenkomstig de

begrootingen, daarbij vastgesteld, onverminderd de gewone inkomende regten, als, onder de benaming van convoijken en licenten, tot dusverre waren geheven, of in het vervolg geheven zouden worden; als:

Gemaal, de 100 pond	f 6 : 0 : 0.
Beestiaal en vette waren, voor iedere ton	3 : 0 : 0.
Harde zeep, de 100 pond	7 : 10 : 0.
Zachte zeep, de ton	20 : 0 : 0.
Zout, van elken zak van twee koperen maten	10 : 0 : 0.
Steenkolen van elke hoed	11 : 0 : 0.
Brandhout, een van de derde waarde.	
Tabak naar de soort.	
Granen	
Olie	
Bouw-materialen	
Dranken	
Chocolade het pond	0 : 4 : 0.
Fruiten naar de soort.	

De impost op het zout, bij ordonnantie dd. 18 December 1805, om met 1 Januarij 1806 in werking te komen.

Bij deze was bepaald, dat door de zout-zieders, ook wel keetmeesteren of zoutbranders genaamd, zou worden betaald van al het zout, alsmede van de pekel (anders woes genaamd), een impost ten bedrage van vijf gulden van iederen zak en zes gulden van ieder ophoofd pekel, van zes ankers. Zijnde van dezen impost vrijgesteld:

1°. Het zout, dat uit de zoutziederij voor commercie buitenlands zou worden verzonden.

2°. Het zout, dat gebezigt zou worden tot het zouten van haring, bokking, blijk, stapelvisch, kabeljaauw, schelvisch en schol, mitsgaders muggen en geopen, zijnde aas, tot de visvangst geschikt.

3°. De vuile pekel, anders genaamd braadsel.

De impost op de zeep, bij ordonnantie dd. 24 December 1805, om met den aanvang van 1806 in werking te komen.

De impost op alle buitenlandsche brandewijnen, gedistilleerde wateren, rum, arak en likeuren, bij ordonnantie, dd. 24 December 1805.

Dien ten gevolge zou met den aanvang van 1806, van alle buitenlandsche brandewijnen en gedistilleerde waters, onvermindert de gewone inkomende regten, geheven onder de benaming van convooijen en licenten, nog geheven worden een impost van $f\ 40$ per oxhoofd, van zes ankers of zes en negentig stoopen.

Van Rum, Arak en Likeuren, op denzelfden voet, als bij de Brandewijnen $f\ 60$ per Oxhoofd.

Van Brandewijn, Voorloop, Rum, Arak en Likeur op flesschen, ter grootte van ordinaire wijn bouteilles of kleiner ingevoerd, zes stuivers; van grotere flesschen en kruiken naar advenant.

Hiermede liep het jaar 1805 ten einde, en het verrigtte is een blijk van den ijver en de onvermoeide werkzaamheid van den Raad-pensionaris tot het invoeren van algemeene belastingen, reeds sedert zoo lang gewenscht.

Hierbij moet nog worden opgemerkt, dat SCHIMMELPENNINCK aanvankelijk zeer grote zwarigheden ontmoette; daar men in de toepassing van algemeene belastingen, volgens zijne gedachte, te ver zou gaan, met de gelijkstelling over het geheele Gemeene-best tot het uiterste te drijven, daar de onderscheidene gedeelten van hetzelde zoo zeer in gegoedheid en hulpbronnen verschilden.¹⁾

Het van veel belang zijnde, dat de wijze der invordering der nog overige belastingen mede spoedig werd geregeld, werd

1) Zie RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd, beschreven door zijnen zoon, deel 2.

In 's Gravenhage en te Amsterdam, bij de gebroeders VAN CLEEF 1845.

den 3^{den} Januarij 1806 gearresteerd, de ordonnantie, waarop zou worden geheven,

De impost op den inlandschen koren-brandewijn, jenever en inlandschen brandewijn, van wijn, gedistilleerde wateren en fijne likeuren, om met publicatie in werking te komen.

Zoo ook op dienzelfden dag, *de impost op den wijn*, om mede dadelijk in werking te komen, en zulks ten bedrage van *f24* van ieder ophoofd wijn, meerdere en mindere quantiteiten naar advenant.

De impost op de runderen, bij ordonn. dd. 11 Maart 1806.

De impost op de dienstboden, bij ordonn. dd. 9 Mei 1806.

De impost op de paarden, bij ordonn. dd. 9 Mei 1806.

De impost op het mobilair, bij ordonn. dd. 23 Mei 1806.

Deze impost was gesteld op een ten honderd van alle inboedels, waardig *f500* en daarboven, tot *f4000* ingesloten.

Op een en een vierde ten honderd van alle inboedels, boven de *f4000* tot *f8000* ingesloten.

Op een en een half ten honderd van alle inboedels boven de *f8000* waardig.

Wordende voor eenen inboedel gehouden, alle mobilaire goederen, tot huisselijk gebruik en versiering dienende, als ook goud, zilver, paarlen en andere preciosa, welke in een huis of woning, alsmede in de daarbij behoorende stallen, koets- of wagenhuizen of andere getimmerden, tot het gebruik van eenen persoon of een huisgezin zijn, zonder dat eenige exceptie of splitsing werd geadmitteerd, ter zake van inwonende kinderen, ouders, broeders, zusters of andere vrienden, noch ter zake van geleende, gehuurde of betaalde mobilaire goederen.

De belasting onder den naam van Personeel, bij ordonnantie dd. 23 Mei 1806.

Deze belasting moest worden opgebragt door de bruikers van vaste goederen, gelegen binnen deze Republiek, en mitsdien van alle woonhuizen of gedeelten van dien, behoudens uitzondering

voor de zoodanige, welke geen *f*30 huur deden, al de gedeelten der huur te zamen genomen, fabrijken, trafijken, pakhuizen, lootsen, schuren, stallen, buitenplaatsen, hofsteden, tuinen, landerijen, hetzij bezaaid, bepoot of beplant, duinen, weilanden, uitterwaarden, dijkettingen, aanwassen, gorzen, rietvelden, biezenlanden, grienden, wildernissen, heiden, bosschen, visschieren, jagten, eendenkooijen en wat dies meer is, om het even onder welken titel, en zulks ten bedrage van *f*10 van elke honderd guldens, of twee stuivers van elken gulden der onzuivere huur in geld of geldswaarde, zoo als dezelve door den huurder betaald werden, of van vaste goederen in eigen gebruik, of zonder eigenlijke verhuring aan anderen ten gebruikte afgestaan, na de huur, welke van dezelve bij verhuring zoude worden betaald of kunnen worden bedongen, hetzij de bruiker eigenaar zij van het goed, hetgeen hij in gebruik heeft, of niet, zonder eenige korting hoe ook genaamd, en zulks van het beloop der huur van ieder jaar, zoo als dezelve was of zijn zou op den 10 Mei.

Achter deze verschillende ordonnantiën was tevens gevoegd het bedrag van het collectief zegel, betreffende de verschillende opgenoemde imposten.

DE REPUBLIEK VERKLAARD TOT EEN KONINGRIJK.

Middelerwijl deze gewigtige werkzaamheden werden ten einde gebracht, onderging het Gemeenebest eene geheel staatkundige verandering. SCHIMMELPENNINCK, onder den invloed van NAPOLEON tot Raadpensionaris aangesteld, mogt slechts korten tijd in deze betrekking werkzaam zijn, hetzij uithoofde deze Staatsbeamte niet dien invloed en die magt in zich wist of wilde vereenigen en uit te oefenen als met de inzichten van den Keizer strookten, of wel dat eene partij, zoo dezelve al niet zijne verwijdering begeerde, dan toch zijne meerdere verheffing niet zoude gewenscht hebben, of wel om beide, misschien ook op eenen indirecten oogwenk van NAPOLEON, die aan het doteren van

zijne familie was. Ten minste met het voorjaar van 1806 hadden de ministers Plenipotentiariissen, alstoer te Parijs zijnde tot sluiting van het tractaat, van den 26 Mei van dat jaar, zich vervoegd bij LOUIS NAPOLEON, jongeren broeder des Keizers en hem te kennen gegeven, dat, daar, volgens gemeld tractaat, Holland tot een Koningrijk was verklaard, het volk hem boven iederen anderen tot Koning zou wenschen. „Que nous soyons formés ou non à demander un roi, ce qu'il y a de certain pour vous, ce qu'il y a d'incontestable, c'est que nous venons volontairement et appuyés du suffrage des neuf dixièmes de la nation, vous prier de lier votre sort au nôtre et de nous empêcher de tomber en d'autres mains.¹

Bij decreet van 5 Junij daaropvolgende, verklaarde dan ook LODEWIJK NAPOLEON en liet hij aan allen weten, dat hij de Koninklijke waardigheid voor Holland, daartoe uitgenoodigd door de gedeputeerden van de Hollandsche natie, overeenkomstig met den wensch van het land, met de constitutionele wetten en het tractaat van 26 Mei 1806, had aanvaard.²

Met den nieuwe regeringsvorm ging eene herziening der constitutionele wetten gepaard.

De constitutie van 1806 bepaalde thans, echter met voorbijgaan eener inleiding van burgerlijke en staatkundige grondregels, waarmede men vroeger ter juister of onjuister plaats had geschermd, als ten tijde van de Engelsche revolutie, met bijbelplaatsen:

In art. 1. Dat de Regering van Holland zou zijn monarchaal, gewijzigd en geregeerd door de constitutie.

Voorts werd de publieke schuld van den Staat andermaal bij

1) *Documens Historiques et reflexions sur le Gouvernement de la Hollande* par LOUIS BONAPARTE, ex-Roi de Hollande Bruxelles, AUG. WAHLEN et C°. 1820, Tom. I, pag. 65.

2) Proclamation faite en Hollande le 9 Juin 1806. *Documens Historiques* enz. Tom. I, pag. 164.

dezelve gewaarborgd, art. 9, en aan den Koning het opperbestuur van de nationale geldmiddelen opgedragen, artt. 41, 42, 43 en 44, terwijl hij bij het aanvaarden der Regering moest zweren, *geene belastingen te zullen opleggen dan uit krachte der Wet*, art. 50.

Op het tijdstip, dat LODEWIJK NAPOLEON de regering aanvaardde, waren de kassen nagenoeg ledig; hij had gaarne gewenscht in de eerste geldbehoeften te kunnen voorzien en daartoe bij NAPOLEON, echter te vergeefs, pogingen aangewend.¹

Het was toch gebleken uit het verslag, den 31ster Maart 1806 aan het wetgevende ligchaam ingediend:

Dat over de dienst van het vorige jaar 1805 nog betaald moest worden f 21,000,000.

Voor kosten, ten gevolge van de geslotene overeenkomst met de Comp. WILLS te Amsterdam . . - 2,400,000.

Voor den Minister van Financiën, om te voorzien in de interessen en kosten van leeningen . - 400,000.

Voorts aan interessen wegens de geforceerde en vrijwillige geldleening over de jaren 1798, 1799, 1800 en 1801 - 4,720,690.

Gezamenlijk derhalve f 28,520,690.

Dat de uitgaven voor het loopende jaar, daar onder aan rente f 34,344,987. gerekend, bedroegen f 77,285,845.

Terwijl de inkomsten sedert de invoering van het nieuwe belastingstelsel geraamd waren op . . . - 50,693,272.

Hetgeen alzoo een tekort opleverde van f 26,592,573.

Hierbij gevoegd de kosten, ver-

Transportere. f 26,592,573 f 28,520,690.

1) *Docum. Hist.*, Tom. I, p. 72.

Per Transport. f 26,592,573 f 28,520.690.
oorzaakt door den neuen Rege-
ringsvorm, ten bedrage van . . . - 1,000,000.

————— - 27,592,573.

Zoodat het slot der rekening over 1806 een
tekort deed te gemoet zien van f 56,113,263.¹⁾

Dan ook al spoedig moest hierin voorzien worden, „in aanmerking nemende,” zoo luidde het decreet, „dat het van het „hoogste belang is, om, zonder verwijl, dat alles voor te bereiden, wat tot de in-werking-brenging *der belasting op de verponding* „behoort, ten einde dit aanzienlijke middel van Administratie, zoo „dra de wet de wijze van perceptie van dezen impost zal hebben „bepaald, dadelijk effect sortere.”

Voorts in aanmerking nemende, dat de wet, welke in dit opzigt moet worden daargesteld, niet de belasting zelve betreft, als welke reeds bij besluit, dd. 12 Julij 1805, n°. 5, is vastgesteld, maar alleen de détails op de wijze van invordering, zoo werd bij Koninklijk Decreet dd. 9 Aug. 1806 gearresteerd, het aanleggen van de noodige cohieren en het doen verrigten van de vereischte metingen en andere inspectien, ten einde eene billijke wijze van heffing daar te stellen.

Aan de aangeving en opschrifving van het middel van verponding, nu werd subject verklaard, „alle erven, landerijen en gronden, „bezaaid, bepoot of beplant; weilanden, uiterwaarden, dijkettin-„gen, aanwassen, gorssen, rietvelden, grienden, buitenplaatsen, „warmoeseniers-landen, tuinen, boomgaarden, plantagiën, bos-„schen, boschlanden, duinen, heiden, wildernissen, moeren, uit-„gevende landen, meren, rivieren, visscherijen, konijnwaranden, „jagten, vogelkooijen, gebouwen, woonhuizen, stallingen, en in „het generaal, alles wat eenige oppervlakte, water of grond beslaat,

1) *Docum. Hist.*, Tom. II, p. 33.

„zonder onderscheid, of dadelijke inkomsten van voorschrevene „goederen worden genoten, of niet genoemd of ongenoemd, niets „uitgezonderd,” en werd de nieuwe verponding bij Ordonnantie dd. 20 Januarij 1807 gearresteerd.

De regeling der belastingen en der geldelijke aangelegenheden onder SCHIMMELPENNINCK bewerkstelligd, werd door GOGEL, als Minister van Financiën onder LODEWIJK voortgezet, zoals blijkt uit de publicatiën, notificatiën, kennisgevingen, bekendmakingen, besluiten, decisien, wetten en decreten, strekkende tot elucidatie, modificatie, alteratie enz. der toen ingevoerde belastingen. Welke belastingen in 1807 bij eene Wet, dd. 11 Maart, vermeerderd werden met die *op het verwerken, invoeren en verkoopen van gouden en zilveren werken*, mitsgaders den ophef der belasting op dezelve en Instructie voor de keurmeesters, in werking gebragt bij Reglement dd. 25 Junij 1807, waarop ook betrekking hadden de bekendmakingen dd. 16 en 27 Julij, 2 Octob., 2 Decemb. en de decisie dd. 17 Decemb. van dat jaar, alsmede in het daaropvolgende jaar 1808 de besluiten dd. 19 en 28 Jan. en de bekendmaking dd. 11 Maart.

De ontvangsten der middelen voor 1807 hadden bedragen, volgens den hierbij overgelegden staat, getrokken uit den staat van vergelijking van de opbrengst der middelen, vastgesteld voor de dienst van het jaar 1807, gedurende de jaren 1807 en 1808 met de restanten $f\ 46,590,712\ 13$ stuiv. en $6\frac{1}{2}$ penn.; als:

IMPOSTEN.	Ontvangst gedurende den jare 1807.				Ontvangst gedurende den jare 1808.				TOTAAL.			
	f	91,500	7	8	f	29,922	2	0	f	121,422	9	8
Verponding.	f	6,652,264	10	14	f	2,426,334	15	15	f	9,078,599	6	13
Personeel.	f	2,668,482	17	1 $\frac{1}{3}$	f	1,773,680	10	0	f	4,442,163	7	1 $\frac{2}{3}$
Dienstboden-geld.	f	442,938	12	6	f	288,468	2	0	f	731,406	14	6
Paarden-, plaisir- en passagie-geld.	f	404,468	9	6	f	276,305	11	14	f	680,774	1	4
Runderbeesten.	f	575,150	19	15 $\frac{1}{3}$	f	63,996	15	10	f	639,147	15	9 $\frac{1}{3}$
Mobilair.	f	298,606	1	14	f	177,583	12	10	f	476,189	14	8
Haardesteden.	f	278,428	10	0	f	239,791	9	14	f	518,219	19	14
Zout.	f	1,271,287	16	10					f	1,271,287	16	10
Zeep.	f	772,305	8	0	f	24	0	0	f	772,329	8	0
Waag.	f	896,786	12	14	f	43,928	8	13	f	940,715	1	11
Ronde maat.	f	358,152	5	8 $\frac{1}{4}$	f	170	19	13	f	358,323	5	5 $\frac{1}{4}$
Gemaal.	f	4,627,365	10	5	f	3,426	11	9	f	4,630,792	1	14
Beestiaal.	f	1,776,384	15	7	f	8,753	0	6	f	1,780,137	15	13
Wijn.	f	1,155,301	13	1	f	1,063	1	0	f	1,156,364	14	1
Inlandsche Jenever en Brandewijn.	f	2,710,702	8	2	f	320	1	12	f	2,711,022	9	14
Binnenl. last-water.	f	529,587	11	0								
Plaisier- en passage-geld.	f	94,132	18	0	f	1,413	10	2	f	625,133	19	2
Buitenl. Brandewijn.	f	174,046	19	13 $\frac{1}{3}$	f	85	0	0	f	174,131	19	13 $\frac{2}{3}$
Zegels op Handel en Weelde.	f	230,367	6	0	f	596	17	0	f	230,964	3	0
Goud- en Zilverwerk.	f	8,191	10	3					f	8,191	10	3
Turf.	f	1,949,158	1	1	f	168	3	2	f	1,949,326	4	3
Zegels op Acten en Patenten.	f	3,942,506	4	8	f	13,902	14	0	f	3,956,408	18	8
Successie.	f	1,165,902	2	5 $\frac{1}{4}$	f	83	9	9				
Collectief zegel.	f	894,721	18	2	f	162,418	15	0	f	2,060,707	10	0 $\frac{5}{8}$
4 pCt. van het Additio-nelle voor de Gemeente geheven wordende.	f	1,358,497	8	6					f	1,520,916	3	6
Convoijen en licenten.	f	910	6	14	f	78,932	11	3	f	79,842	18	1
Buitenlandsche Pro-ducten, waaronder steenkolen.	f	2,504,944	0	2					f	2,504,944	0	2
	f	1,204,441	18	4					f	1,204,441	18	4
Restant op de Verponding.	f	39,037,535	3	11 $\frac{1}{2}$ ^y	f	5,586,370	3	4	f	44,623,905	6	15 $\frac{1}{2}$ ²⁴
Idem op de beschrevene middelen bij raming f 368,058:5:8 waarvan zal kunnen worden ingevorderd	f				f				f	1,799,978	3	11
									f	166,829	2	11
									f	46,590,712	13	6 $\frac{1}{2}$ ²⁴

1) Zie memorien en correspondenten door I. J. A. GOGEL, Amsterdam 1844, bij JOH. MULLER, bijl. FF. p. 514.

Ofschoon het nieuwe stelsel van belastingen ook had moeten strekken tot herstel der zoo zeer verachterde finantiën, en men bovendien alle mogelijke middelen had aangewend, om in 's lands geldbehoefte te voorzien, zoo waren er echter telkens nieuwe opofferingen noodig, om van den eenen dag tot den anderen rond te komen, daar men zich slechts met eene betere toekomst kon vleijken, den handel met het uitzigt verheugen, om, zoo de tijden het eenmaal toelieten, Holland tot eene vrijhaven te maken, terwijl, tot delging der schuld, het oprigten van eene amortisatiekas, als wenschelijk beschouwd, tot stand kwam.¹⁾

„Nous devons,” zoo luidde de jaarlijksche boodschap van den Koning aan het wetgevende ligchaam den 23sten Nov. 1807 te Utrecht door den Graaf VAN BYLAND - HALT gedaan, — „nous de-
„vons donc vivre *au jour le jour* par des sacrifices nouveaux,
„donc il faut que tous sans exception donnent l'exemple jusqu'au
„moment de la paix générale; alors on devra décidément et d'une
„manière invariable, balancer les dépenses publiques par les re-
„venus, mais cela ne doit nullement retarder l'exécution du sys-
„tème d'amortissement de la dette publique, seul moyen d'assurer
„un terme aux souffrances du peuple et de consolider l'existence
„du pays. La nouvelle caisse d'amortissement a commencé
„cette année, et elle agit avec autant de succès que de régul-
„larité.”²⁾

Uit de daaropvolgende jaarlijksche boodschap, medegedeeld den 18 Nov. 1808, bleek het, dat de geldelijke aangelegenheden niet waren verbeterd, maar integendeel dat het land was bezwaard met eene jaarlijksche rente van *f* 7,000,000. „Cependant la si-
„tuation des finances du Royaume n'est pas riante. *f* 70,000,000
„de déficit, comblés en deux années et aggravant le trésor de
„*f* 7,000,000 annuels de plus d'intérêts pendant un nombre
„d'années, qui, quoiqui, assez rapprochées sont vraisemblablement

1) *Doc. Hist.*, Tom. II, p. 29.

2) *Doc. Hist.*, Tom. II, p. 78.

,,le terme de la vie d'une grande partie de la population, prouve assez combien il est empiré.”¹⁾

Hoe dan ook de toestand der geldelijke aangelegenheden was, blijkt uit de navolgende opgaaf; 's lands uitgaven hadden bedragen van 1799 tot 1805, als:

In 1799	<i>f</i>	84,584,777	en was er een tekort van <i>f</i> 84,584,777.
„ 1800	-	77,993,884	„ „ „ „ „ - 44,193,884.
„ 1801	-	72,674,393	„ „ „ „ „ - 38,874,393.
„ 1802	-	65,990,569	„ „ „ „ „ - 32,192,569.
„ 1803	-	73,497,628	„ „ „ „ „ - 38,497,628.
„ 1804	-	72,944,779	„ „ „ „ „ - 37,944,779.
„ 1805	-	72,232,936	„ „ „ „ „ - 37,232,936.

Onder die uitgaven waren de renten berekend, als:

Voor 1799 op *f* 29,045,396 : 10 : 6.

„ 1800	-	32,341,206	: 17 : 10.
„ 1801	-	29,559,802	: 17 : 6.)
„ 1802	-	29,568,326	: 15 : 0.) Gedurende deze
„ 1803	-	29,242,394	: 13 : 0.) jaren schijnt het we-
„ 1804	-	30,269,559	: 19 : 7.) zenlijke bedrag der
„ 1805	-	29,162,004	: 5 : 1.) rente meerder te
„ 1806	-	29,624,297	: 12 : 6.) hebben bedragen.
„ 1807	-	34,844,987	: 12 : 6.

Dit was de eerste keer, dat het wezenlijke bedrag der rente werd medegedeeld.

„ 1808	,	- 38,844,937	: 12 : 6.
„ 1809	,	- 38,888,322	: 13 : 2. *

Te midden van deze bezwarende omstandigheden gevoelde LODEWIJK, die als Koning steeds getracht had, zich bij het Nederlandsche volk bemind te maken, door den drang der tijden zich genoopt, om op den 1 Julij 1810 te Haarlem van de regering afstand te doen en wel ten behoeve van zijnen zoon,

1) *Doc. Hist.*, Tom. II, p. 165.

2) *Doc. Hist.*, Tom. II, p. 177.

NAPOLEON LODEWIJK. Hij verliet hierop het land en nam den weg naar Oostenrijk , vergezeld van den Generaal TRAVERS , den Baron DE JEVER en den Admiraal BLOYS VAN TRESLONG , met zich nemende *f* 10,000 voor reiskosten en zijne decoratiën met brillanten. ¹

HET KONINGRIJK HOLLAND INGELIJFD BIJ HET KEIZERRIJK.

Het is bekend , hoe NAPOLEON kort daarop en wel den 9 Julij het Koninkrijk Holland bij het Keizerrijk inlijfde, waartegen LODEWIJK niet anders vermogt dan te protesteren , hetgeen hij deed den 1 Augustus daarop volgende te Toeplitz in Bohemen verklaarende die inlijving voor nul en zonder effect , onwettig en onbillijk voor God en menschen , waarbij hij , de natie en de minderjarige vorst zich het regt voorbehielden , zoo de omstandigheden zulks zouden toelaten , hun regt te doen gelden. ²

Het Koninkrijk Holland, ingelijfd bij Frankrijk en dus een gedeelte geworden van het Keizerrijk , moest noodzakelijk de bestaande orde van zaken voor eene geheele nieuwe plaats maken.

Dit geschiedde dan ook , en bij een Keizerlijk decreet dd. 18 November , te Fontainebleau gegeven , werd een algemeen reglement voor de organisatie der Departementen van Holland uitgevaardigd , waarbij noodzakelijk datgeen , wat het Finantiewezen betrof , in aanmerking kwam. ³

Hieromtrent nu werd bepaald , dat het stelsel van Finantiën van het Keizerrijk achtervolgelijk in de Departementen van Holland zou worden ingevoerd en dat voor 1811 slechts zoodanige verzachtingen zouden plaats hebben , dat de inpositiën , welke de Departementen te betalen zouden hebben , veel minder zouden zijn , dan die welke zij in de voorgaande jaren hadden betaald en

1) *Doc. Hist.*, Tom. III , p. 145.

2) *Doc. Hist.*, Tom. III , p. 174.

3) V.: *le Moniteur* , du 28 Oct. 1810.

zulks uithoofde, zoo als de considerans luidt, overwegende:¹⁾

Dat de Departementen van Holland een stelsel hebben van imposten, geheel anders dan dat van het Keizerrijk; dat men het niet veranderen kan, om in het jaar 1811 het Fransche stelsel in te voeren, dan met onze Finantiën een aanmerkelijk verlies toe te brengen;

Dat de Geëmplojeerden bij de administratie der Finantiën in Holland hunne posten noodig hebben, om hunne familiën te doen bestaan en dat ons van hunnen ijver en braafheid eene goede getuigenis is gegeven; dat ondertusschen het allergrootste gedeelte er van verplaatst zoude moeten worden, indien men een nieuw systeem van rekeningen zoude invoeren, eer zij den tijd hadden gehad om het te leeren;

Dat er in de Departementen van Holland een achterstallig actief en passief bestaat, dat bijzondere zorgen verei set;

Dat het boek der publieke schuld nog niet gereed is en het niet kan zijn vóór 1812, hebben enz.

Betrekkelijk de Finantiën was bij den 7^{den} Titel van gemeld decreet bepaald: dat, wat de schuld betrof, deze zou blijven in zijn geheel, doch dat de interessen slechts voor een derde zouden worden betaald, zoo als bij art. 8 van het Decreet van den 9^{den} Julij 1810 was geordonneerd (art. 115).

Verder was bij gemelden Titel, voor de ontvangst betrekkelijk, over de diensten van vóór het jaar 1811 bepaald (art. 124):

Dat de belasting, nog werkelijk bestaande op het Hollandse grondgebied en bij Decreet van den 9^{den} Julij ll. met ons Keizerrijk vereenigd, zou voortgaan ontvangen te worden over het geheele jaar 1810 en voor hetgeen in vorige jaren is schuldig gebleven, ingevolge de Wetten, die dezelve bepalen.

Dat er dierhalve achtereenvolgende zou worden geprocedeerd, tot de aanzuivering van het middel van verponding van het jaar

1) Zie de vert. van het Decreet, in de gewone of buitengewone dagbladen, van 29 Oct. 1810.

1806 af, naar mate alle staten geheel en al zouden zijn geëindigd.

De opbrengst dezer aanzuivering was geschikt tot betaling der achterstallige uitgaven van 1810 en vorige jaren voor het gedeelte van die opbrengst, welke tot genoemde jaren zou behooren, en ingevolge van hetgeen vastgesteld is bij Decreet van 23 Sept. 1810. Terwijl de ontvangst voor de dienst voor den jare 1811 dus was geregeld.

Aan Directe Contributiën, waaronder waren begrepen:

1º. De verponding, zoo als dezelve

was ingesteld bij de wet dd. 20 Jan.

1807 en volgende or-

ders en reglementen berekend . . f 9,150,000.

2º. Het personeel-,dienstboden-paar-

den-,hoornvee-en haarsteden-geld

verminderd wat het personeel be-

treft, op de helft van de taxatie,

door de wet van den 11 April

1807 bepaald. Het dienstboden-

gelden het overige ingevolge de

wetten van 11 Maart en 9 Mei

1806, 9 Januarij 1807 en 22

April 1809, (art. 137). . . . - 3,680,000.

————— f 12,830,000.

Voorts de volgende Indirecte Con-
tributiën bestaande, uit (art. 126):

1º. Het Bestuur der Registratie.

1º. Zegels en patenten, ingev. de

wetten van 28 Nov. en 2 Dec.

1805 en 26 Dec. 1806, behalve

op de coupons der rente, ten

laaste van Frankrijk, of daar-

mede vereenigde landen met

31 Dec. 1810 (art. 138.) . . f 3,100,000.

Transportere. f 3,100,000 f 12,830,000

Per Transport. f 3,100,000 f 12,830,000

2°. Regt op de Successiën, gere-
geld op den voet, door de wet-
ten van 4 Oct. en 29 Dec. 1806
behalve de vermeerderingen,
bepaald op de renten en effec-
ten ten laste van Frankrijk of
daarmede vereenigde landen
met 31 Dec. 1810. . . . - 2,200,000.

5,300,000.

2°. Voorts uit het Bestuur van ver-
eenigde Regten: hieronder waren
begrepen:

1°. Het Zout, gerekend tegen
2 Decimes per kilogramme
(pond) de opbrengst berekend f 960,000.

Ingevolge de

wetten van 31 Dec. 1805 en 10 Jan. 1807.
(art. 139.)

2°. Waag - 570,000.

3°. Rondemaat . . . - 270,000.

4°. Turf - 1,340,000.

Volgens de

wetten van 18 Dec. 1805 en 11 Maart 1807.
(art. 139.)

5°. Steenkolen . . . - 560,000.

6°. Goud- en Zilverw. - 100,000.

7°. Regt op de Scheepvaart . . . - 200,000.

8°. Gemaal, volgens de wetten
dd. 17 Dec. 1805 en 8 Jan.
1807, behalve de vermindering
van f 108 op f 72 alleen van
het last graan of tarwe. Verder
was bepaald, dat het brood.

Transportere. f 4,000,000 f 18,130,000.

Per Transport. $f\ 4,000,000$ $f\ 18,130,000.$

geheel of gedeeltelijk zamen-
gesteld uit tarwe, in dezelfde
evenredigheid zou verminderd
worden met den 1 Jan. 1811 . - 3,000,000.

9º. Likeuren, als zoodanig aange-
merkt de sterke dranken, bran-
dewijn van wijn, van granen, je-
never en andere van inlandsche
of buitenlandsche fabriek, bere-
kend tegen $f\ 24$ het okshoofd,
Hollandsche proef, zijnde dit
regt verdeeld in twee deelen,
het regt op de fabriek gelijk
met hetgeen in het binnenste
van het Keizerrijk wordt be-
taald en het regt op het vertier - 1,300,000.

10º. Wijnen, volgens de bestaande
wetten - 1,000,000.

11º. Zegel van Contrôle of zegel op
de quitantiën van verschil-
lende imposten - 780,000.

————— - 10,080,000.

3 . Kwam er eindelijk nog op voor:

De Loterij, bij provisie, zoo
als dezelve voorheen bestond $f\ 800,000.$ - $800,000.$

te zamen bedragende . . . $f\ 29,010,000.$

Bij vergelijking van dezen staat van ontvangst met die
der laatste tijden, zal men niet slechts opmerken, dat de op-
brengsten der belastingen aanmerkelijk minder waren gesteld,
maar ook dat eenige belastingen, als die:

op het mobilair,

op de zeep,
op het vleesch, en die
op de zegels betrekkelijk handel en welde, werden ingetrokken
met 1°. Jan. 1811 (art. 135).

Eenmaal ingelijfd bij het Keizerrijk, zoo behoefde men slechts het algemeene reglement voor de organisatie der departementen van Holland te onderzoeken, om de gevolgen, welke dit voor de Nederlanden hebben moest, te kunnen omvatten.

OMWENTELING.

Onze natie had echter naauwelijks den tijd gehad, om zich, ofschoon ongaarne met het Fransche stelsel te vereenigen, daar eerst, ten gevolge van een Keizerlijk Decreet, genomen te Amsterdam den 21 Oct. 1811, met den 1sten Jan. 1812 de Fransche belastingwetten in werking werden gesteld, of de vernietiging van Napoleons legers, in 1813, bragt eene omwenteling te weeg, een voorloopig bestuur wierp zich den 21sten Nov. 1813, in naam van Zijne Hoogheid den Heere Prins van Oranje, op en eigende zich de Hooge regering toe bij Proclamatie dd. 21 Nov. 1813, (*Stbl. n°. 1*).

De Prins, uit Engeland overgekomen, deed bij Besluit dd. 6 Dec. 1813 (*Stbl. n°. 4*) daarop aan allen weten, dat hij op den 2^{d^en} Dec., te Amsterdam, ingevolge de algemeen uitgedrukte begeerte des volks, zoo als daarbij gezegd wordt, de Souvereiniteit over de vereenigde Nederlanden had aanvaard en niet langer mogende of willende uitstellen, zich onmiddellijk met de Bestiering der staatszaken had belast, ontbindende voorts het zich opgeworpen en bestaan hebbende algemeene bestuur der vereenigde Nederlanden.

Eene nieuwe orde van zaken moest nu noodzakelijk tot stand komen. Den 29sten Maart van 1814 (*Stbl. n°. 4*) gaf de Prins van Oranje, als Souverein Vorst der vereenigde Nederlanden, dan ook aan allen kennis van de aanneming der nieuwe Staatsregeling.

Bij de Grondwet van 1814 waren de Souvereine Vorst en de

Staten-Generaal bij uitsluiting alleen bevoegd tot het heffen en regelen der belastingen, terwijl er tevens bij bepaald was, dat de belastingen, bij het aannemen dezer Grondwet bestaande, zouden blijven op denzelfden voet, tot er anders, bij de wet, over beschikt zou worden: art. 117.

Tusschen de aanvaarding der Regering en de aanneming der nieuwe Staatsregeling was het Fransche stelsel van belastingen echter reeds gewijzigd en zulks kon niet anders^s, als zijnde een noodzakelijk gevolg der omwenteling, welker verwezenlijking zich door eene andere orde van zaken moest doen kennen.

Dit deed de reactie van het oude stelsel; zoo werd het principe der Fransche Douanes afgeschaft, vernietigd en vervangen door den ophef der convooijen en licenten, of middelen te water, overeenkomstig de lijst, gevoegd achter het plakkaat van de Hoogm. H. H. Staten-Generaal, dd. 31 Julij 1725, met de daarop gevolgde veranderingen, ampliatien en alteratiën, als daaromtrent bestonden ten tijde, toen deze landen waren verklaard ingelijfd te zijn in Frankrijk (*Staatsbl. n°. 9, 1813*).

Kort daarop werden de bepalingen, medegeedeeld tot de introductie van de middelen te lande, verdeeld in twee vakken, het eerste weder bestempeld met de oude benaming van beschrevene en het tweede van onbeschrevene middelen. (*Staatsbl. n°. 16, 1813*).

Uit het Besluit, bevattende de belastingen, welke gedurende het jaar 1814 zouden geheven worden (*Staatsbl. n°. 17, 1813*), bleek het echter, dat men de verdeeling en benaming van directe en indirecte belastingen, ook al genoemd Hollandsche impositien, weer behield, ofschoon met verandering, vooral wat de indirecte belastingen betrof. Zoo werden de vereenigde regten afgeschaft, doch de belastingen, welke deze uitmaakten, bleven met wijziging der bepalingen bestaan, als de: *impost op het zout*, die *op de zeep*, nu weer ingevoerd, *op den turf*, *het gemaal*, *de jenever en buitenlandsche brandewijnen*, *op de wijnen*, *het regt op de waag en op de ronde maat*; *het binnenlandsch, last-, water-*,

pleizier- en passage-geld, het collectief zegel en het regt van waarborging voor gouden en zilveren werken; alle welke belastingen men terug vindt in het reglement bepalende voor de departementen van Holland de ontvangst over het jaar 1811. Nog bepaalde art. 41 dat, met uitzondering van het collectief zegel, de belastingen op de vorige Hollandsche wijze, dus weder in werking gebracht met 16 pCt., ten behoeve van het Syndicaat zouden worden verhoogd, ten einde te vervangen de 16 additionele centimes, op de vereenigde regten bij Keizerlijk Decreet van 21 October 1811 voor den tijd van 8 jaren toegestaan.

De convooijen en licenten weér ingevoerd, zoo werd later bepaald de manier van procederen in zaken, rakende de middelen te water en te lande (*Staatsbl. n° 4, 1814*), alsmede ten deze het regt van zegel en registratie (*Staatsbl. n° 34, 1814*), en een Besluit medegedeeld betreffende de credieten, welke zouden worden verleend op de buitenlandsche producten (*Staatsbl. n° 55, 1814*) als ook een Reglement op den in- en uitvoer van aan impost subjecte speciën aan de landzijde en langs de rivieren. (*Staatsbl. n° 62, 1814*) terwijl het premie of veil-geld, bestaande in 2 pCt. op het inkomen en 1 pCt. op het uitgaan, met 1815 werd afgeschaft. (*Staatsbl. n°. 109, 1814.*)

Bij latere besluiten werd verder bepaald de regeling van den impost op het zout, af te leveren bij het gewigt (*Staatsbl. n°. 5, 1814*) alsmede die der executie van den ophef van het regt van patent, vastgesteld bij art. 7 en 8 der Wet van 23 December 1813. (*Staatsbl. n°. 21, 1814.*)

De tarieven, dienende tot grondslag der repartitiën over de contribuabelen in de belastingen, bekend onder den naam van Dienstboden-geld, van paarden-, pleizier- en passage-geld, (*Staatsbl. n°. 24, 1814*) bij een later besluit gemodificeerd. (*Staatsbl. n°. 42, 1814*, en (*Staatsbl. n°. 12 en 13 van 1815*). Voorts eene bepaling onderwerpende aan een regt van Registratie van 12 stuivers, de acten van admissie, aan beurtschijpers en voerlieden te verleenen (*Staatsbl. n°. 50, 1814*), nadere bepalingen omtrent de geïnstro-

duceerde belasting van 23 Dec. 1813 op het regt van successie, *Staatsbl.* no. 31, 1814, en betrekkelijk het regt van Registratie der borgtogen, in cas van verkoop van een gedeelte der nalatenschap voor de betaling van het regt van successie, (*Staatsbl.* no. 49, 1814), alsmede de wijze van doleantie, tegen de begrooting van het regt van successie van de zijde der Regulateurs, (*Staatsbl.* no. 60, 1814); bepalingen der regten op den in- en uitvoer van Oost-Indische producten, (*Staatsbl.* no. 32, 1814).

Eene tijdelijke belasting tot 1820, ter oprichting van het fonds tot voorkoming en stuiting van de runderpest, (*Staatsbl.* no. 35, 1814).

Het weder invoeren van eenige bepalingen, vervat in de generale ordonnantie op de invordering der middelen te lande, van den 17 Januarij 1806, (*Staatsbl.* no. 36, 1814). De continuatie der remissiën en restitutiën voor de indirecte belastingen aan de armen-directiën en pieuse gestichten, toegestaan bij de wet van 21 April 1807, op de belasting van den turf, (*Staatsbl.* no. 37, 1814). Alteratie der wet van den 10 Januarij 1807, op de belasting van den turf, (*Staatsbl.* no. 38, 1814).

De vernieuwing der belasting van 26 Mei 1765, ten behoeve van de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, (*Staatsbl.* no. 43, 1814).

Vernieuwing der wet van 16 April 1809, omtrent de afscheiding in de groote steden en hereeniging der broodbakkers en koekebakkers-neringen in de kleine steden en op het platte land, (*Staatsbl.* no. 52, 1814).

Om eindelijk allen twijfel weg te nemen, welke ten aanzien van den ophef der indirecte belastingen zoude kunnen geopperd worden, werden bij besluit van den 11 Junij 1814 de indirecte belastingen, in dier voege als dezelve in 1806 en vervolgens tot aan het einde van 1811 waren beheerd en ingevorderd, behoudens de bepalingen van de wet van 23 December 1813, weder in werking gebracht, (*Staatsbl.* no. 63, 1814).

Met deze en gene bepalingen, onder welke ook nog behooren die, betrekkelijk het herstel der nationale schuld, een staatkun-

dige maatregel, een gevolg der reactie van den vroegeren geest en tevens gunstig om de gemoederen der daarbij belanghebbenden voor de nieuwe orde van zaken in te nemen, liep het jaar 1814 ten einde, (*Staatsbl.* n°. 58, 68, 89, 90, 91, 111, 112, 113, van 1814), terwijl het uit de regeling van lands uitgaven voor 1815 bleek, dat dezelve waren begroot op $f\ 51,000,000$, waarop voor het Departement van Finantien eene som van $f\ 18,900,000$, dus ruim een derde, was uitgetrokken.

Tot bestrijding dezer uitgaven waren aangewezen de opbrengsten der verschillende middelen, welker bedrag in de beraaming of mededeeling echter niet voorkwam, (*Staatsbl.* n°. 110, 1814), hetzij dat zulks onnoodig werd gekeurd, hetzij men hieromtrent in het onzekere verkeerde.

Om deze begrooting van uitgaven, bij gemis van eene begrooting van ontvangsten, eenigzins, ofschoon onvoldoende wegens de onvolledige opgaven, het gevolg van gebrek aan bronnen, te kunnen beoordeelen, zullen wij onze toevlucht nemen tot de reeds medegeelde en bekende ontvangsten en berekeningen.

Uit de begrooting van de ontvangst over den jare 1811 bleek het, dat dezelve was geregeld op $f\ 29,010,000$.

Onder het Bestuur van Koning LODEWIJK bedroegen de inkomsten tusschen de 40 en 50 milioen, welke men tot $f\ 55,000,000$ meende te zullen kunnen opvoeren, hetwelk echter niet blijkt, dat zich verwezenlijkt heeft. Toen waren de uitgaven geraamd op $f\ 78,000,000$, waarvan aan rente moest worden betaald de helft of $f\ 34,000,000$, zoodat er dus voor andere posten eene dergelijke som overbleef, makende een verschil van nog geen $f\ 2,000,000$ met hetgeen voor die posten voor 1815 minder was uitgetrokken.

's Lands geldmiddelen waren toen, zoo als gebleken is, niet verbeterd; in 1809 was het land bezwaard met eene jaarlijksche rente van bijna $f\ 39,000,000$, welke som, nu aangenomen in 1811, op een derde verminderden dus gereduceerd werd op $f\ 13,000,000$.

Deze som moest echter, ten gevolge van het herstel der nationale schuld en het plan, om dezelve (uitgestelde schuld) jaarlijks

ten beloope van f 4,000,000, te beginnen met 1816, in werkelijke schuld te doen overgaan, noodwendig weer rijzen.

VEREENIGING MET BELGIË

De omstandigheden tijdens de verheffing van den Souvereinen vorst tot Koning der Nederlanden en Groot-Hertog van Luxemburg, vorderden echter, dat voor het jaar 1815 de begroting der uitgaven van den Staat nog met eene som van f 40,000,000 werd vermeerderd, bedragende de uitgaven van den Staat voor het jaar 1815 alzoo eene som van f 91,000,000.

Bij de Wet van 2 Dec. 1814, (*Staatsbl. n°. 110*), waren 's lands uitgaven voor 1815 aldus geregeld:

1de post voor ons

vorstelijk huis f 1,600,000, nu vermeerderd bij
de Wet dd. 11 Nov.
1815, *Stbl. n°. 52*, met f 300,000.

2de post voor het

Dep. van den
algem. Secret.
van Staat. - 471,500. idem. - 500,000.

3de id. voor Binnl.

Zaken. - 4,470,000. idem. - 300,000.

4de id.

Waterstaat. - 1,800,000. idem. - _____

5de id. van Finant. - 18,900,000. idem. - _____

6de id. van Bui-

tenl. Zaken. - 789,100. idem. - _____

7de id. van Ma-

rine. - 5,000,000. idem. - 2,800,000.

8de id. van Oor-

log. - 14,800,000. idem. - 35,000,000.

9de id. van Kooph.

en Koloniën. - 2,691,000. idem. - _____

Transportere. f 30,521,600. f 38,900,000.

Per Transport.	f 50,521,600.	f 38,900,000.
10 ^{de} Buitengew. en		
onvoorz. uitg. -	478,400.	idem.
	<hr/>	<hr/>
	f 51,000,000.	f 40,000,000.
	- 40,000,000.	
	<hr/>	
	f 91,000,000.	

Ten gevolge van de aanvaarding der Koninklijke waardigheid was het noodzakelijk, de Grondwet van den Staat te veranderen en te ampliëren, (*Stbl.* n°. 29, 1815).

Dit geschiedde en ofschoon het bleek, wat aanging de Zuidelijke Provinciën, dat een zesde gedeelte van de Notabelen, opgeroepen, om hun gevoelen mede te delen, niet was verschenen,¹ dat 796 het ontwerp hadden afgekeurd en slechts 527 hunne goedkeuring aan hetzelve hadden gehecht, zoo kwam men echter tot de gevolutrekking na optelling, aftrekking en vergelijking der respective uitgebrachte stemmen, daarbij nog in aanmerking nemende de eenparige goedkeuring der Staten-Generaal, dat er geen twijfel kon overblijven, of de groote meerderheid had dezelve goedgekeurd en behoorde alzoo te worden aangenomen; dit geschiedde dan ook bij publicatie dd. 24 Augustus 1815, (*Staatsbl.* n°. 45).

OVERZIGT VAN DEN STAATKUNDIGEN TOESTAND DER NABURIGE LANDEN, MET BETREKKING TOT HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Een belangrijk tijdvak zijn wij voor de Nederlandsche ge-

1) Het getal der notabelen is nooit juist bekend geworden, maar moet nagenoeg 1600 bedragen hebben.

Zie *Geschiedk. Herinnering*, onder welke voortekenende WILLEM I de Grondwet der Vereenigde Nederlanden bezwoer, *de Gids*, 9de jaargang, N°. 5, p. 405, van 1845.

schiedenis ingetreden, het voormalige Gemeenebest met het overige erfdeel van het huis van Bourgondië en het Bisdom Luik, vereenigd en herschapen in een Constitutioneel Koningrijk.

Na den val van NAPOLEON hadden in het westelijke gedeelte van Europa zich verscheidene dergelijke Staten georganiseerd.

Eenige Vorsten, als van Beijeren, Wurtenburg, Baden, en sommige kleinere, waren als het ware door den geest des tijds gedwongen geweest, Constitutiën te verleenen, terwijl andere hadden kunnen volstaan met die te beloven en eerst later in 1831 verleenden, als Brunswijk en Hessen-Kassel.

Met eene constitutie, begreep men toch in 't algemeen, waren de volks-beloeden en regten eerst gewaarborgd; men erlangde die dan ook, maar — kostbare Constitutiën tegen groote oponderingen, het volk regten erlangende, die men hun toch niet langer kon onthouden.

Reeds vóór den onafhankelijkheids-oorlog, gevoerd in Noord-Amerika, had eene hervorming in eenige Europeesche Staatsregeringen zich als wenschelijk doen gevoelen en had den drang der tijden, vooral in het naburige Frankrijk, dezelve meer en meer noodzakelijk gemaakt.

De bestaanhebbende Staatsregeling, eene vrucht der tijden vroeger in overeenstemming, (harmonie) en de orde bewarende, tus-schen de verschillende deelen van het Staatsligchaam, was in het werkdadige leven, ook met den loop der tijden, weder verloren gegaan en was de Staatsregeling, dien ten gevolge, dan ook niet meer in overeenstemming (harmonie) met het toenmalige staatkundige idee.

De gematigde Staatshervormers, die zulks inzagen en den weg tot herstel der bestaande gebreken wilden aanwijzen, en de verlorene harmonie herstellen, haalden daarbij vaak, hetzij dan juist of onjuist, den Engelschen regeringsvorm als voorbeeld aan, alwaar met het bestaan van adel en geestelijkheid het volk zich beroemde op deszelfs erkende vrijheden en geëerbiedigde regten.

De tegenstand, zoo men niet wil, de terugwerkende geest, van den adel en de geestelijkheid, in het laatst der voorgaande eeuw vóór en op het oogenblik, dat men de Staatsregeling met de behoefte van het Staatsligchaam en de bestaande orde, uit den loop der tijden geboren, en van de vroegere geheel verschillend, in overeenstemming wilde brengen, had maatregelen doen nemen, de gemoederen in beweging gebracht en voor eenen omkeer van zaken gewonnen, waardoor de slagboom was weggenomen en de weg geopend voor die hevige Staatshervormers, welke de gematigde verdrongen en eene gewenschte Staatshervorming in eene bloedige omwenteling veranderden, waarop men in de geschiedenis niet dan met bedroefde oogen kan terugzien.¹⁾

Die omwenteling oefende ook weldra derzelver invloed uit op ons Vaderland en had de verouderde en uit verband gevallene orde van zaken voor de Staatsregeling van 1798 doen plaats maken.

Dat deze niet had voldaan aan de tijdelijke behoefte, blijkt uit de schielijk zich achtereenvolgende Staatsregelingen, tot hetwelk trouwens de Fransche invloed het zijne bijbragt.

Nadat dan ook NAPOLEON, die doorzijnen invloed en zijn ontzag alles naar zijnen wil regelde, Frankrijk in een Keizerrijk herschapen had, werd het Bataafsche Gemeenebest in 1806, als de Staatkundige gesteldheid van Europa zulks vorderende,²⁾ gevormd tot een Koningrijk en de regering verklaard te zijn monarchaal, gewijzigd en geregeerd door de constitutie.³⁾

Dit was een beginsel, hetwelk men in het hevige van den Revolutionairen tijd niet straffeloos zou hebben mogen voorstaan.

1) Voor de kennis der omwenteling is belangrijk na te gaan de geschiedenis der 18de eeuw, van C. SCHLOSSER, ook in het Holl. vertaald, en waarvan thans het 13de deel het licht ziet.

Eene korte en beknopte geschiedenis van de Fransche Revolutie vindt men in het voortreffelijk werk van F. A. MIGNET.

2) Zie het tractaat van 26 Mei 1806.

3) Zie art. 1. Constitutie van 1806.

De Staatsregelingen echter van dien tijd, hoe verder dezelve zich van het omwentelings-tijdstip verwijderen, deden eene overhelling kennen tot den vroeger aangeprezen constitutionelen regeringsvorm, en nu was men tot dit keerpunt gekomen.

Het monarchaal beginsel, hetwelk men tijdens de omwenteling in Frankrijk met vernietiging der bestaande eeredienst, bij velen wegens gebrek aan Godsdienstzin ontaard, tot in deszelfs beginsel meende uitgeroeid te hebben, vonden de verbondene Vorsten na den val van NAPOLEON alzoo in wezen.

Gaarne vereenigden zij nu met dit beginsel hunne staatkundige inzichten; eenige Vorsten verklaarden bij het heilige verbond, hunne magt aan te merken als van God te ontleenen, zich als broeders onderling te beschouwen, voorts belovende, ten allen tijde in de handhaving dier magt elkander te zullen helpen en ondersteunen.

Met deze gevoelens, vereenigd met de herlevende belangen van eene menigte personen, aanvaardden de Vorsten hunne regering, uitoefenende hunne constitutionele regten, als monarchaal gezinde Vorsten over strenge constitutionele gezinden, het gevolg van de zich door omstandigheden te zamen ontmoetende verschillende staatkundige partijen.

De uitwerkselen van eene dergelijke gedwongene vereeniging openbaarden zich in 1830 en had toen de verdrijving van KAREL den X uit Frankrijk ten gevolge en dat de vroegere Oostelijke Nederlanden zich van het Koningrijk der Nederlanden afscheidden.

Deze tot een Koningrijk gevormd, erlangden eene eigene constitutie, terwijl een Prins van Saxon-Coburg tot Koning over dezelve werd aangesteld.

De Noordelijke Provinciën bleven het Koningrijk der Nederlanden uitmaken, wanneer ten gevolge der afscheiding eene wijziging in de constitutie van 1815 noodzakelijk werd en in 1840 ook plaats greep.

In hoeverre deze aan de behoeftte van den tijd voldeed, de ver-

Iangen van velen verwezenlijkte en aan de algemeene verwachting beantwoordde , blijkt uit de toenmaals medegedeelde meeningen , te vinden in de dagbladen en meer en minder belangrijke geschriften , alstoer uitgekomen.¹

OVER DE BELASTINGEN IN HET ALGEMEEN.

De maatschappelijke vereeniging met de zuidelijke gewesten en de dien tengevolge vereisch wordende overeenstemming der huis-

1) Dit werk lag voor de pers gereed , toen in het naburige Frankrijk andermaal de uitwerkselen zich gevoelen deden der zamenvatting van zaken na den val van NAPÓLEON , door kracht van wapenen alstoer daar gesteld. Met die reactie ging gepaard die van Duitschland , en werd die ook hier gevoeld en wel op een oogenblik , dat de regering de gewijzigde grondwet van 1840 meende te moeten verduidelijken en veranderen.

De geest des tijds heeft echter te kennen gegeven , dat die Staatsrege ling , zelfs dus opgehelderd en gewijzigd , niet langer en al sedert lang niet was , in harmonie met het tegenwoordig staatkundige idee , maar dat die eene geheele verandering vorderde.

De Regering , hiertoe willende overgaan , zoo heeft de Voorzitter des Ministerraads in der tijd medegedeeld , dat de Engelsche constitutie gewijzigd naar den Nederlandschen landaard , ten grondslage zou worden gelegd der te herziene grondwet.

In het laatste 4de gedeelte der vorige eeuw werd deze constitutie door de toenmalige Staats-hervormers in het monarchale Frankrijk , vaak als voorbeeld tot hervorming aangehaald , doch niet met vrucht.

Sedert dien tijd zijn vele jaren verlopen , en met die is de maatschappelijke toestand veranderd ; wat in Frankrijk toen ter tijd bestond , bestond hier niet en bestaat hier nog niet , zoodat hetgeen men toen nog in Frankrijk als voorbeeld kon aanprijsen en als aannemelijk beschouwen , betwijfeld mag worden , of voor ons land nu juist gekozen is , en leiden kan tot herstel der verlorene harmonie tusschen de Staatsregeling en het Staatkundige idée , met de aankleve van dien.

Het is echter mogelijk , indien er belangrijke financiële maatregelen mede gepaard gaan . Want wat toch is mede de oorzaak , die de menigte aandrijft tot het erlangen van wijziging in de constitutie ? Deze , dat men tot het besluit gekomen is , dat het mede de eenigste weg is tot het herstellen en in het vervolg bewaren van het evenwigt tusschen de Staatsuitgaven en inkomsten , en het verbeteren van het belastingstelsel slechts te erlangen door wijziging van beheer en bezuinigingen.

houdelijke belangen vorderde eene algemeene regeling der belastingen. Men sleurde echter, met een gedeeltelijk nieuw stelsel van indirecte belastingen, dd. 15 Sept. 1816, (*Staatsbl.* n°. 35), sedert voort, naar gelang van omstandigheden, dezelve wijzigen-de en vermeerderende met besluiten en alteratiën.

Er eindelijk echter in geslaagd zijnde, een nieuw stelsel daar te stellen. zoo werd bij besluit dd. 18 Oct. 1822, *Staatsbl.* n°. 45, bepaald; dat het stelsel van 's Rijks belastingen, gearresteerd bij de wet dd. 12 Julij 1821, (*Staatsbl.* no. 9), en de daaropgevolgde speciale wetten op 10 Jan. 1823, zou worden ingevoerd.

Vóór wij echter dit algemeene stelsel nagaan, zullen wij mede-deelen, wat bij de Grondwet van 1815, omtrent de belastingen bepaald was, daar tevens bijvoegende de verandering, welke de Grondwet in 1840 onderging, ten gevolge van de van een scheuring der noordelijke en zuidelijke gewesten, hetwelk gevoeglijk kan plaats hebben, daar zulks voor het noordelijke gedeelte geene verandering in het belastingstelsel heeft te weeg gebracht.

Bij de zesde Afdeeling van het 3de Hoofdstuk onder het opschrift van de begroting der uitgaven van het Rijk werd voorgescreven.¹

Art. 121. De inwilliging der Staten-Generaal wordt vereischt op de begroting van de uitgaven van het Rijk, welke aan de Tweede Kamer door den Koning in de gewone vergadering wordt ingezonden.

Volgens wetsontwerp van 13 Junij 1840 (*Staatsbl.* n°. 35) achter art. 121 dit nieuwe artikel te plaatsen:

,,De gemelde begroting wordt telkens voor den tijd van twee jaren vastgesteld en een jaar voor den afloop van dien termijn worden de nieuwe staatsuitgaven door den Koning voorgedragen, welke aldus eenmaal vastgesteld zijnde, gedurende dien tijd blij-

1) Zie mede de aantekening op de Grondwet, door Mr. J. R. THORBECKE, Hoogleeraar te Leiden, uitgegeven bij JOHANNES MULLER te Amsterdam, 1839.

ven voortduren, ten ware inmiddels in dezelve door eene nieuwe wet veranderingen gemaakt mogten worden.

Volgens wetsontwerp van 1840 zijn de beide volgende art. 122 en 123 vervallen.

Art. 122. De gemelde begroting wordt in twee afdeelingen gesplitst; deze splitsing zal moeten plaats hebben, bij de begroting over den jare 1820, of zoo veel vroeger, als de omstandigheden het toelaten.

Art. 123. De eerste afdeeling bevat alle zoodanige gewone, zekere en steeds voortdurende uitgaven, welke uit den gewonen loop der zaken voortvloeijende, in het bijzonder tot den staat van vrede betrekking hebben.

Deze uitgaven, door de Staten-Generaal goedgekeurd zijnde, zijn gedurende de tien daaropvolgende jaren aan geene jaarlijksche toestemming onderworpen.

Er kan over die uitgaven geene nadere beraadslaging vallen, ten zij de Koning in dien tusschentijd te kennen geeft dat een gedeelte dier uitgaven veranderd is, of geheel opgehouden heeft.

Art. 124. Bij de goedkeuring van deze afdeeling worden tevens voor gelijken tijd vastgesteld, de middelen tot de vinding dier uitgaven bestemd.

Deze middelen eens bepaald zijnde, blijven vastgesteld gedurende dien tijd, ten zij de Koning noodig oordeelende, dat een dier middelen gewijzigd, of door een ander vervangen wierd, daaromtrent een voorstel doet.

Bij wetsontwerp van 1840 dus veranderd:

De staatsinkomsten worden tevens voor gelijken tijd van twee jaren bij de wet geregeld, en blijven, eenmaal vastgesteld zijnde, gedurende dien tijd voortduren, ten ware inmiddels in dezelve door eene nieuwe wet veranderingen gemaakt mogten worden.

Volgens wetsontwerp van 1840 zijn de beide volgende art. 125 en 126 vervallen.

Art. 125. Een jaar voor den afloop van den termijn, voor welken deze vaste uitgaven geregeld zijn, wordt door den Koning

den nieuen staat voor de tien jaren , die op dien termijn volgen , voorgesteld.

Art. 126. De tweede afdeeling der begroting , bevat die buitengewone , onvoorziene en onzekere uitgaven , welke inzonderheid in tijden van oorlog naar voorkomende omstandigheden moeten worden geregeld.

Deze uitgaven en de middelen tot bestrijding derzelve , worden slechts voor een jaar vastgesteld.

Art. 127. De uitgaven voor ieder Departement van Algemeen Bestuur , maken een afzonderlijk Hoofdstuk der Algemeene Begroting uit.

De penningen voor een Departement toegestaan , kunnen alleen- lijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven tot dat Departement behoorende , zoo dat geene som kan worden overgeschreven van het eene Hoofdstuk van Algemeen Bestuur op een ander , dan met gemeen overleg der Staten-Generaal .

Volgens wetsontwerp van 1840 dus veranderd :

De uitgaven voor ieder Departement van Algemeen Bestuur maken een afzonderlijk Hoofdstuk der Algemeene Begroting uit.

Elk dezer Hoofdstukken wordt bij eene afzonderlijke wet voor- gedragen en vastgesteld.

De penningen aan een Departement toegestaan , kunnen alleen- lijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven tot dat Departement behoorende . zoodat geene som kan worden overgeschreven van het eene Hoofdstuk van Algemeen Bestuur op een ander , dan met gemeen overleg der Staten-Generaal .

Art. 128. De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een uitvoerig verslag geven van het gebruik der geldmiddelen.

Volgens wetsontw. van 1840 dus veranderd :

De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een uitvoe- rig verslag geven van het gebruik der geldmiddelen.

De ontvangsten en uitgaven van ieder afgeloopen dienstjaar door de Algemeene Rekenkamer afgesloten zijnde , wordt de alzoo afgeslotene rekening , welke zoowel de ontvangsten , als de uitga-

ven moet bevatten. jaarlijks aan de Staten-Generaal mededeeld.

Bij het zevende Hoofdstuk, handelende van de Finantiën, was verder bepaald:

Art. 197. Geene belastingen kunnen ten behoeve van 's lands kas worden geheven, dan uit krachte van eene wet.

Art. 198. Geene privilegiën kunnen in het stuk van belastingen worden verleend.

Het voorschrevene stelsel van 12 Julij 1821, zou bestaan uit de navolgende belastingen:¹⁾

1°. *Directe Belastingen.*

- a. Op de gebouwde en ongebouwde eigendommen.
- b. Op het personeel, berekend op de zes volgende grondslagen.

1°. De huurwaarde.

2°. De deuren en vensters.

3°. De haardsteden.

4°. Het mobilair.

5°. De dienstboden.

6°. De paarden.

- c. Op de patenten.

2°. *Indirecte Belastingen.*

- d. De registratie-, zegel-, griffie- en hypotheek-regten.
- e. Het regt op de successiën.

3°. *Accijnsen.*

- f. Op het zout.
- g. Op het gemaal.
- h. Op het geslagt.
- i. Op den wijn.
- k. Op het binnenlandsch gedistilleerd.

1) *Staatsbl.* n°. 9, 1821 en bijv. D. VIII, p. 221, 253 en 319, 1ste stuk.
en p. 991, 2de stuk.

- l. Op het buitenlandsch gedistilleerd.
 - m. Op het binnenlandsch bier en de azijnen.
 - n. Op de suiker.
 - o. Op het collectief zegel.
- 4°. *Op de Gouden en Zilveren Werken.* (Eigenlijk niet onder belasting te rekenen).

5°. *De In- en Uitgaande Regten.*

Voor wij tot de afzonderlijke behandeling dezer verschillende belastingen overgaan, zoo merken wij nog op, dat sedert 1°. Jan. 1820, *Staatsbl.* n°. 58 — 1819, het nieuwe stelsel van maten en gewichten, bepaald bij de wet dd. 21 Aug. 1816, *Staatsbl.* n°. 34, eindelijk algemeen was ingevoerd, zijnde tot ons onderwerp betrekkelijk, als reeds bij de belastingen in 1819 in gebruik, *Staatsbl.* n°. 20, 1819.

Art. 384. Dit was eene groote verbetering, aan welker volkomenen uitvoerlegging krachtig nadruk gegeven werd bij besluit dd. 18 Dec. 1822, *Staatsbl.* n°. 52. Reeds bij een koninklijk besluit, dagteekenende van 1°. Febr. 1809 was eene wet gearresteerd geworden tot invoering van dit tientallige stelsel van maten en gewichten, bij welk besluit tot grondslag van hetzelfde was bepaald eene lengtemaat van het $\frac{4}{10} \text{ meter}$ gedeelte van den middagcirkel, welke over Parijs gaat, overeenkomende met eene lengte van 38 duimen en $2\frac{7}{10}$ linien Rijnl. maat.¹⁾

1) Daar, ten gevolge van het vergeten der vroegere verscheidenheid, noodzakelijk eene niet genoegzame waardering dezer verbetering moet voortvloeien, zoo willen wij, ter herinnering, hieronder eene opgaaf laten volgen der voornaamste oude maten en gewichten tevens vergeleken met de nieuwe.

Lengtematen.

De Rijnlandsche	Roede	3,76735	el.
" Amsterdamsche	"	3,68072861	"
" Utrechtsche	"	3,759	"

1°. Directe Belastingen.

De Directe belastingen, dus genaamd, als wordende door den belastingschuldige dadelijk zelven aan den lande voldaan, kunnen

De Geldersche	Roede	3,80726	"
" Vriesche	"	3,91278	"
" Groningsche	"	4,09075	"
" Amsterdamsche	El	0,687815	"
" Haagsche	"	0,694252	"
" 's Bossehe	"	0,685	"
" Bredasche	"	0,691	"
" Middelburgsche	"	0,70321	"
" Groningsche	"	0,6695	"
" Haarlemsche	"	0,7277	"
" Rotterdamsche	"	0,6902	"
" Leidsche	"	0,6863	"
" Berg-op-Zoomsche	"	0,69163	"

Vlaktematen.

De □ Rijnlandsche	Roede	0,141929863	□ Roeden.
" " Amsterdamsche	"	0,135477769	" "
Het Rijnlandsche Morgen	"	85,1579178	" "
Het Blooisch Gemet	"	38,971	"

Inhoudsmaat.

De cubieke Rijnlandsche Voet	30,94232204	cubiek Palmen.
" Amsterd.	" 22,69716154	" "
Het mud Graan	1,11255	mudden.
De Fruiten	2,43309	"
Het vat Zout	1,8709	"
De Harington	1,9101	"
" Zeep ton	1,116	"
" hoed Steenkolen	11,724	"
" ton Houtskolen	17,271	"
" Turfton	2,2701	"
" hoed Kalk	9,7087	"
Het kinnetje Schot	7,6963	koppen.
" vat Wijn	931,32	kannet.

betrekkelijk de wijze, waarop gevestigd, onderscheiden worden *in belastingen van hoeveelheid* (quotisatie) en *in belastingen bij omslag* (repartitie).

De belasting van hoeveelheid (quotisatie) is de zoodanige waarbij ieder belastingschuldige volgens eene bepaalde evenredigheid gequotiseerd zijnde, de optelling der quota's het geheel montant der belasting uitmaakt; zoo was de belasting op de deuren en vensters, in het grondbeginsel eene belasting van hoeveelheid (quotisatie) omdat een ieder eene bepaalde som voor ieder venster of iedere deur betaalde; zij is sedert eene belasting van omslag (repartitie) geworden, zoo ook de patenten.

De belasting bij omslag (repartitie) daarentegen is de zoodanige, waarvan de geheele som te voren bepaald zijnde, trapsgewijze tusschen de provinciën, arrondissementen, vervolgens gemeenten en eindelijk tusschen de belastingschuldigen wordt omgeslagen.

Zoo is de grondbelasting en de belasting op het personeel eene

Het aam Zaadolie	145,5	kannen.
De pijp Olijfolie	869,6	"
Het vat traan	232,83	"
„ aam Brandewijn	222,62	"
De ton Bier	155,52	"
Het vat Melk	29,04	"

Gewigten.

Het Amsterdamsche	pond	0,49109042	pond.
„ mark Trooisch	„	0,24608386	„
„ Delftsche	„	0,46939	„
„ 's Bossche	„	0,47014	„
„ Bredasche	„	0,46892	„
„ Groningsche	„	0,49129	„
„ Middelburgsche	„	0,46987	„
„ Rotterdamsche	„	0,49304	„
„ Berg-op-Zoomsche	„	0,477685	„

belasting van omslag (repartitie). Wij zullen dezelve achtereenvolgende behandelen, beginnende met, die:

a. Op de gebouwde en ongebouwde eigendommen, of grondbelasting.

Deze belasting was eene voortzetting van de vroegere zoogenaamde verponding, zijnde bij Besluit dd. 28 Dec. 1813, (*Staatsbl. n°. 17*) bepaald, dat dezelve in 1814 zou blijven geheven worden, op den voet, volgens de wetten, reglementen en decreten, daaromtrent, voor de gelukkige herstelling van zaken hier te lande, in het Fransche Keizerrijk geëmaneerd.

Hierin werd bij de wet dd. 2 Dec. 1814, (*Staatsbl. n°. 110*), voor het jaar 1815 geene verandering te weeg gebragt, evenmin als bij de wet dd. 11 Febr. 1816, (*Staatsbl. n°. 14*, voor 1816) en volgende jaren, (*Staatsbl. n°. 68*) van 1816 en (*Staatsbl. n°. 35*) van 1817, waarbij met opzigt tot de belastingen, regten en andere inkomsten en baten van het Rijk, eene voortdurende kracht werd toegekend, te dien effecte, dat dezelve zouden blijven in volle vigeur na den laatsten Dec. 1817, en zoolang als dezelve niet door andere wettelijke bepalingen zouden zijn vervangen; zie mede (*Staatsbl. n°. 46*) van 1818, (*Staatsbl. n°. 60*) van 1819, (*Staatsbl. n°. 8 en 25*) van 1820 en (*Staatsbl. n. 21*) van 1821, regelende den omslag der grondbelasting der personele en mobilaire belasting, alsmede van het regt op de deuren en vensters, over de Provinciën voor het jaar 1822, waarbij bepaald werd, dat hetzelve op gelijken voet, als over de vorige jaren zou worden omgeslagen.

Ingevolge de Wet van 28 Nov. 1798 (3 Frimaire an VII) welke vervanging die van 1°. December 1790 ¹⁾ en de vorige

1) Deze wet blijft echter belangrijk, als zijnde in opzigt tot de grondbelasting als fundamenteel te beschouwen, deels, dewijl de bijgevoegde instructie de ontwikkeling bevat der beginselen, waarop deze wet mede rust zoo als dan ook de bepalingen der voornoemde instructie grootendeels nog gevuld worden, bij de werkzaamheden, betrekkelijk het kadaster.— Zie

te vinden bij RONDONNEAU, Collection des *Lois Françaises*, tom 4, waren aan deze belasting onderworpen.

De bouwlanden, om het even of dezelve werkelijk worden bebouwd, of wel, onbebouwd zijnde, nogtans als bouwlanden, zouden kunnen worden gebezigt.

De moestuinen.

Gronden, tot enkel vermaak aangelegd, als daar zijn bloempertken, vijvers, lanen enz. gelijk te stellen met de beste bouwlanden in de gemeente,

De wijngaarden.

Gewone weilanden.

Kunst-weilanden.

Moerassen, moeren, broekvelden, lage weiden, of onder welke benaming ook anders.

Woeste gronden, woeste landen, wildernissen en heiden, mitsgaders de doorgaans onder water staande of door hetzelve verwoeste gronden. Kunnende de eigenaars dezer gronden (moerassen woeste gronden enz.) zich echter van de daarop gelegde belasting onttrekken, door er van ten behoeve der gemeente waarin zij gelegen zijn, schriftelijk af te zien.

Bosschen, aangelegd tot geregelde hakking.

Hak of schaarhout.

Bosschen, beneden de 30 jaren oud.

Bosschen, 30 jaren en daarboven oud.

(Op de landerijen, waarop boschboomen verspreid staan of die daarmede enkel omzoomd zijn, zal door de zetters geenerlei acht worden geslagen.)

Turfgraverijen.

mede die van 20 Junij 1798, (2 Messidor an VI), van 17 Febr. 1800, (28 Pluviôse, an VIII, 24 Nov. 1802, (3 Frimaire an XI, d.d. 28 Sept. 1808 d.d. 21 Jan. en 2 Febr. 1809, d.d. 15 Oct. 1810, d.d. 22 Jan. 1811 en andere, d. d. 21 Oct. 1811 en 23 Sep. 1814, en de verdere, te vinden in de Staatsbladen.

Omheinde landen: deze moeten naar dezelfde regelen en in dezelfde verhouding als de niet omheinde van gelijke hoedanigheid en gelijksoortige opbrengst, worden geschat.

Visch-vijvers.

Gronden, beurtelings visch-vijvers en teeland zijnde.

Mijnen en steengroeven.

Vaarten.

Kanalen of Weteringen, dienende om het water naar de molens, ijzer- en hamerwerken, of andere werkplaatsen aan te voeren, of om hetzelve ter bewatering der landen af te leiden.

Zoutgroeven en zoutgevende plassen.

Woonhuizen, fabrieken, trafrieken, ijzer- en hamerwerken, molens en andere werkplaatsen.¹⁾

Het stelsel van Rijks belastingen, gearresteerd bij de wet van 12 Julij 1821 en ingevoerd den 1 Jan. 1823 volgens besluit dd. 18 October 1822, bepaalde ten aanzien der Grondbelasting, dat dezelve volgens de wetten en verordeningen, op die belastingen bestaande, zou worden geheven, tot eene hoofdsom van *f* 16,028,160, welke over de Provinciën zou worden omgeslagen, behoudens zoodanige bepalingen, als deswege bij volgende wetten nader mogten worden vastgesteld; boven deze hoofdsom zouden mede nog geheven worden twee opcenten tot goedmaking der niet inkomende posten.

Met verlangen had men naar eene nieuwe regeling dezer belasting uitgezien, steeds op eenen provisionelen voet geheven en tot eene nooit gekende hoogte opgevoerd.

Vele klagten waren dan ook over de ongelijkheid in den omslag der belasting opgegaan, hier te hoog, ginds te laag, het gevolg daarvan dat deze naar eene willekeurige basis was ingevoerd, zonder vasten voet van berekening.

1) Zie *Verzameling der Wetten en Verorderingen, op de Grondbelasting*, no. 60. 1ste stuk.

2) Memoriën en Correspondentien, door J. S. A. GOGEL, oud Minister van Finantiën, p. 44, 132, 254, 387 en 397.

Ten einde nu deze ongelijkheid in den omslag (repartitie) voor te komen en de grondbelasting in eene evenredige gelijkheid over alle grondeigendommen, naar mate van derzelver juiste, belastbare opbrengst om te slaan, was men er op bedacht geweest, om tevens van de grondbelasting, eene belasting van hoeveelheid (quotisatie) te maken.

Hiertoe moest de voltooiing van het kadastrer, van groot belang strekken, zoowel voor het Gouvernement, als voor de eigenaars, als wordende daardoor overal de waarheid bekend en alle eigendommen in eene regtmatige evenredigheid begroot.

Hierdoor kan worden voorgekomen, dat men niet uit onwetendheid met de volle inkomsten van het land, deze belasting te hoog opvoere, terwijl aan den anderen kant, indien de hoeveelheid der gevorderde inkomsten bekend is, een ieder eigenaar ten slotte zijne eigene rekening kan maken.

De werkzaamheden van het kadastrer, ten einde het zuiver belastbare inkomen der gebouwde en ongebouwde eigendommen te kunnen taxeren, daarenboven in naauw verband staande met het hypothecair stelsel, waren echter nog zoo spoedig niet afgeloopen, dat men er het gewenschte nut van kon trekken.

Dit gaf aanleiding tot de instructie dd. 21 Dec. 1825, (bijv. *Staatsbl.*, XV^{de} Deel, 1ste stuk, p. 216), en dat in den jare 1826 van wege den Koning de noodige bevelen werden uitgevaardigd, om zoo spoedig als de aard van het aangelegene werk toeliet, *het kadastrer of de meting en schatting der eigendommen te doen aflopen* en alzoo mogelijk nog in den loop van dat jaar eene verbeterde verdeeling van lasten, *gegrond op de uitkomsten van eenige geschatte kantons*, aan de overweging van de Staten-Generaal te onderwerpen.

In de zitting van October van dat jaar werd dan ook nog aan de Staten-Generaal een Ontwerp van Wet, *gegrond op bovengemelde kadastrale uitkomsten*, aangeboden, welke bij de Tweede Kamer aangenomen, bij de Eerste Kamer echter tegenspraak ondervond en alzoo buiten werking bleef.

Eene dergelijke proeve in Frankrijk in 1802 (*Arrêté du Gouvernement du 3 Nov. 1802, I, 68*) genomen, had men mede moeten laten varen. (*Circulaire du 24 Fevr. 1804, II, 84*)

Inmiddels echter werden de kadastrale werkzaamheden met vernieuwden ijver voortgezet, zijnde de Wet dd. 23 Nov. 1798 (3 Friaire, an 7), mitsgaders die van 15 Sept. 1807 in stand gehouden, doch ondergingen de voorschriften van de methodieke verzameling van Besluiten en Verordeningen op het Kadaster eenige administratieve wijzigingen.

Om dan het zuiver belastbare of het netto inkomen der gebouwde en ongebouwde Eigendommen, den grondslag dezer belasting, te kunnen taxeren, was het eene eerste noodzakelijkheid, om bij de invoering van het Kadaster de jaren te bepalen, waarvan de marktprijzen en huringen tot grondslag der waardering zouden strekken en bij die keuze acht te geven op de omstandigheden der beide afdeelingen van het Koningrijk.

Bij circulaire dd. 2 Jan. 1826, n°. 193, werden daartoe aangewezen:

1º. *Voor de ongebouwde Eigendommen* de jaren 1816 tot en met 1826, terwijl de acten van 1812 tot en met 1826 verleden, met aftrek van die in de twee hoogste en twee laagste jaren aangegaan, even als eene dergelijke toepassing op de marktprijzen, tot inlichting zouden dienen.

2º. *Voor de gebouwde Eigendommen, de verhuringen* in 1816 tot en met 1825 verleden.¹⁾

1) Zie voor de Pr. Zuid-Holland, *Beschouwingen van de Kadastrale uitkomsten in Zuid-Holland*, door Jonkh. J. C. R. VAN HOORN VAN BURGH, Hoofd-Inspecteur, tevens Inspecteur van het Kadaster, 's Gravenhage ter algemeene Lands-drukkerij, 1833.

Voor Vriesland, *de Beschouwingen der kadastrale uitkomsten*, door A. VAN TONDEREN, Provinciaal bewaarder van het kadaster te Leeuwarden, bij de Wed. M. VAN DEN BOSCH, 1842.

Voor zoover ik te weten heb kunnen komen zijn van de overige gesten geene dergelijke (hoogst belangrijke) beschouwingen in het licht erschenen.

Vervolgens werd aan de verschillende ambtenaren de gemeente aangewezen, in welke de leiding der schattingen aan hen was opgedragen; deze vergezeld van de door de Burgemeesteren benoemde aanwijzers namen de verschillende eigendommen op, onderzochten den aard en de hoedanigheid der gronden, stelden daar eene indeeling *in klassen*, waaraan eene voorloopige begroting gegeven werd, gegrond op de inlichtingen die men bekomen had, terwijl vervolgens de pacht-contracten zijn gesplitst geworden, de uitkomsten daarvan in het algemeen toegepast, en een gezamenlijk overzigt over het kanton genomen.

De *indeeling of klassering* van de verschillende eigendommen, heeft vervolgens de ambtenaren onledig gehouden; daarna zijn op de grenzen van elke gemeente, de tegen elkander palende percelen vergeleken, om zich van het onderlinge verband te verzekeren.

Diezelfde opneming had vervolgens ook op de grenzen van de kantons plaats, zijnde deze maatregel genomen, om de overtuiging te verwerven, dat er geene afwijkingen in de schattingen van kanton tot kanton bestonden, of wel, indien het tegendeel mogt blijken, de redenen daarvan zouden kunnen worden opgespoord, en het gebrekkige verbeterd.

Bij de schatting van grenskantons, heeft men niet alleen dezelfde opneming met de ambtenaren van de andere provinciën bewerkstelligd, maar veelal zijn de voorbereidende werkzaamheden en een gedeelte van de klassering gezamenlijk ondernomen.

Op deze wijze heeft men getracht, de onderlinge evenredigheid, zoo van gemeente tot gemeente, als van provincie tot provincie te verzekeren.

Vervolgens heeft de uiteenzetting en beredenering der verschillende in handen gekomene pacht-contracten de ambtenaren onledig gehouden.

Eindelijk, nadat men alle bouwstoffen verzameld en beoordeeld had, heeft men daaraan de voorloopige begrootingen getoetst. dezelve behouden, veranderd en verbeterd, naar gelang van uitkomsten.

Vervolgens zijn die nader in 's Gravenhage, door eene commissie, gekozen uit de hoofdambtenaren van de verschillende provinciën, overwogen, goed- of afgekeurd en de verschillende daarover geuite gevoelens aan de beslissing van het Hoofdbestuur onderworpen.

De schattingen, alzoo aangenomen, zijn daarna aan de belanghebbenden medegedeeld; de kantonnale vergaderingen hebben daarover hare gevoelens geopenbaard; de Gedeputeerde-Staten hebben vervolgens op al die stukken hunne meening aan den Gouverneur kenbaar gemaakt en deze laatste heeft daarop ten slotte beslist. —

Met het verrigten van al die werkzaamheden verliepen echter nog eenige jaren.

Eerst bij de bepaling, dan ook van de hoofdsom der grondbelasting voor het jaar 1832, was tevens bepaald geworden, dat gedurende zes maanden tijds, na de eerste invoering der kadastrale kohieren, het aan de belanghebbenden zou vrijstaan zich in reclame te voorzien, tegen alle abuizen, welke in de kadastrale operatiën, ontdekt zouden mogen worden, mits de wettelijke vormen der kadastrale werkzaamheden in het oog houdende.

De Hoofdsom der grondbelasting over het jaar 1832 was bepaald, volgens de kadastrale kohieren op $f\ 8,427,321$, makende met de gewone kohieren een verschil van $f\ 2,106,830.25$ cts., als slechts bedragende eene som van $f\ 6,320,490.75$, aldus over de provinciën verdeeld.

PROVINCIËN.	Gebouwde Eigendommen.	Ongebouwde Eigendommen.	TOTAAL.
Noord-Brabant.	$f\ 121,383$ 00	$f\ 410,014$ 50	$f\ 531,397$ 50
Gelderland.	$123,114$ 00	$366,458$ 25	$489,572$ 25
Zuid Holland.	$703,993$ 50	$789,243$ 00	$1,493,236$ 50
Noord Holland.	$1,002,507$ 75	$433,626$ 00	$1,436,133$ 75
Zeeland.	$77,447$ 25	$330,531$ 75	$407,979$ 00
Utrecht.	$152,767$ 50	$239,730$ 00	$392,497$ 50
Vriesland.	$145,571$ 25	$738,001$ 50	$883,575$ 75
Overijssel.	$67,811$ 25	$180,817$ 50	$218,628$ 75
Groningen.	$90,738$ 00	$275,841$ 75	$366,579$ 75
Drenthe.	$14,640$ 00	$56,250$ 00	$70,890$ 00
	$f\ 2,499,973$ 50	$f\ 3,820,517$ 25	$f\ 6,320,490$ 75

Voor het daaropvolgende jaar in 1833, was de hoofdsom der grondbelasting bepaald op f 8,426,177, (*Staatsbl.* n°. 65, 1832), zijnde iets minder dan in het vorige, op welke som voor 1834 dezelve mede gesteld werd. (*Staatsbl.* n°. 69 en 77, 1833).

Voor 1835 was zij echter aanmerkelijk minder gesteld, als zijnde gerekend op f 7,983,256,84, benevens 2 opcenten voor kwade posten (*Staatsbl.* n°. 34 en 39, 1834), op welke som zij tot 1844 jaarlijks schijnt gebleven te zijn,¹⁾ ongerekend de opcenten; zijnde de hoofdsom der grondbelasting vastgesteld bij de wet van 19 Dec. 1834, (*Staatsbl.* n°. 34), tus-schen de gebouwde en ongebouwde eigendommen aldus verdeeld. (*Staatsbl.* n°. 14, 1843).

PROVINCEN.	HOOFDSOM DER GRONDBELASTING.					
	Gebouwde Eigendommen.		Ongebouwde Eigendommen.		TOTAAL.	
Noord-Brabant.	f 178,219	58	f 660,711	62	f 838,931	20
Gelderland.	181,527	46	600,843	61	782,371	07
Zuid-Holland.	885,974	72	879,733	50	1,765,708	22
Noord-Holland.	1,010,475	63	556,953	11	1,567,431	74
Zeeland.	133,133	23*	436,338	68	569,473	91 ⁵
Utrecht.	180,106	99	305,666	69	485,773	68
Vriesland.	192,003	00	709,583	04	901,586	04
Overijssel.	107,858	70	273,837	79*	381,696	45 ⁵
Groningen.	121,548	44	456,505	42	578,053	86
Drenthe.	24,803	34	87,427	28	111,230	62
	f 3,015,656	05*	f 4,967,600	74 ⁵	f 7,983,256	84

De opbrengst der grondbelasting, op de in der tijd aangebodene Staatsbegroting voor 1844 en 1845, was geraamd op f 8,245,000, benevens 2 opcenten vroeger door de gemeente genoten en 2 opcenten voor kwade posten, ten bedrage van f 329,800, te zamen uitmakende f 8,574,800.

Men moet echter niet uit het oog verliezen, dat van deze som moet worden afgetrokken het veronderstelde te kort ten bedrage van f 164,900, aangevuld door 2 opcenten voor kwade posten. Blijkens de mededeeling echter, den 14 Dec. 1844, aan

1) *Staatsbladen*, 1841, n°. 57; 1840, n°. 80; 1840, n°. 15; 1839, n°. 25; 1838, n°. 48; 1837, n°. 73; 1836, n°. 60; 1835, n°. 36.

de Tweede Kamer gedaan, had dezelve aangevuld, volgens eene nadere wettelijke voordragt, met de bepaalde 18 opcenten bedragen $f\ 9,894,000$, welke som de rekening makende, men dus vindt 18 opcenten op $f\ 8,245,000$, geeft $f\ 1,484,100$, die, opgeteld bij de $f\ 8,574,800$, na aftrek van $f\ 164,900$, voor kwa-de posten, maakt juist $f\ 9,894,000$.

In 1843 had deze belasting opgebracht $f\ 9,878,596,43$.

Ten einde de hoegrootheid dezer belasting nagenoeg te kunnen beoordeelen, zoo leggen wij hierbij over een extract van een aanslag-biljet over de dienst van 1845. Provincie Zuid-Holland, Gemeente Rotterdam.

Art. van het Kohier	Wegens gebouwde Eigendommen naar een belastbaar inkomen van $f\ 975$.	Bedrag van ieder en aanslag.		Vereenigd bedrag.
		$f\ 166$	08	
Art. van den perso- neelsgewij- zen legger.	Wegens ongebouwde Eigendommen naar een belastbaar inkomen van $f\ 8,36$. Waaronder zijn begrepen de vol- gende opcenten, als 2 voor kwa-de posten, 18 ten behoeve van het Rijk, 6 voor de provincie, 5 voor de ge- meente, 1 voor de kosten van het Haarlemmermeer en 1 voor de stich- ting van een krankzinnigen-huis.	$f\ 1$	43	$f\ 167$ 51

Hierbij komt nog het zegelrecht met de opcenten à $f\ 0,21$, wanneer de aanslag, met inbegrip der opcenten, $f\ 20$ te boven gaat.

In dezen aanslag, berekenende het bedrag der opcenten à 83 , vindt men daarvoor $f\ 41,56$, wanneer er $f\ 125,95$ over-blijft voor de grondbelasting, zijnde ruim $12\frac{3}{4}$ pct. van het be-lastbare inkomen, bedragende het vereenigde bedrag ruim 17 pct.

Het bedrag dezer belasting, minder wisselvallig dan van de overige, kan echter niet steeds hetzelfde zijn, ten zij het gevonden wordt in den aanslag, daar een gebouwd of ongebouwd perceel geheel of gedeeltelijk kan verdwijnen, of ophouden te bestaan, of wel tot een onbelastbaar gebruik overgaan.

Hierin is dan ook bij de wet voorzien, zoodat, in geval de waarde van eenig perceel blijvend is verminderd, hetzelve wordt herschat en gebragt in zoodanigen aanslag, als in evenredigheid en bij vergelijking met soortgelijke eigendommen behoort, art. 2 (*Staatsbl.* n°. 14, 1843).

Wij zullen nog ten slotte met een woord melding maken van de gevallen, waarin zekere vrijdom van grondbelasting wordt verleend, als ten gevolge van aanspoeling, ontgining, droogmakingen, inpolderingen, stichting, vernieuwing, aan- of bijbouwing, artt. 3 en 7 (*Staatsbl.* n°. 14, 1843), in verband met de wet dd. 28 Maart 1828 (*Staatsbl.* n°. 8), bij welke wet, met intrekking der bepalingen, vervat in art. 88 der wet van 3 Frimaire an 7, 23 Nov. 1798, tevens die tijdelijke vrijdom van grondbelasting, wegens gebouwen, in de verschillende gevallen op acht, vijf en drie jaren is gesteld.

Omtrent den vrijdom van lasten ter zake van land-ontginningen en landverbetering, waren bij de wet van den 6 Julij 1840 (*Staatsbl.* n°. 17), met herziening der wetten van 21 April 1807, van den 16 van Grasmaand 1809 en 28 Maart 1828 (*Staatsbl.* n°. 8), met intrekking der bepalingen van de artt. 111 en 120 der wet van 3 Frimaire en 7, 23 Nov. 1798, alsmede der wet van den 23 Dec. 1823. (*Staatsbl.* n°. 57), verschillende bepalingen vastgesteld en de vrijdom voor dergelijke ondernemingen op twintig en dertig jaren, en in sommige gevallen op nog uitgebreider tijdperk gesteld. Merken wij eindelijk nog aan, dat de opbrengst der grondbelasting, over de jaren 1846 en 1847, geraamd is op $f\ 9,924,000$, dat deze in 1846 opbragt $f\ 9,977,496,23\frac{1}{4}$ en voor 1848 en 1849 is geraamd op $f\ 9,972,000$.

Het Personeel.

Even als de grondbelasting, was het personeel en mobilair een voortzetting van het bestaande, bepalende het besluit dd. 23 Dec. 1817 (*Staatsbl.* n°. 17), dat deze zouden geheven worden overeenkomstig de wetten, reglementen en decreten, daar-

omtrent vóór de gelukkige herstelling van zaken hier te lande in het Fransche Keizerrijk geëmaneerd.

Deze werden toen, even als de grondbelasting, zonder vasten grondslag omgeslagen over de provinciën, vervolgens over de steden, arrondissementen en dorpen en eindelijk over de particulieren.¹

Op die wijze werd deze belasting tot op den 1 Januarij 1823 geheven,² wanneer het nieuwe stelsel van belastingen, vastgesteld bij de wet van 1821 (*Staatsbl.* n°. 9), in werking kwam, overeenkomstig hetwelk deze belasting berekend werd op de na-volgende grondslagen:

1°. *De Huurwaarde.*

De *Huurwaarde*, ten bedrage van vier gulden van iedere honderd gulden jaarlijksche onzuivere huurwaarde, van alle woningen en gebouwen, met vrijstelling echter van alle woningen beneden twintig gulden jaarlijksche huurwaarde, alsmede bij de week verhuurd wordende beneden de 60 cents huurwaarde, voorts van alle fabriek- en trafiek-gebouwen, mits niet dienende tot berging van gefabriceerde goederen, schuren en stallen van den landbouw, kerken, schoolgebouwen, gestichten van publiek onderwijs en weldadigheid, en eindelijk alle gebouwen voor de publieke, rijks-, provinciale, stedelijke of plaatselijke dienst, met uitzondering echter voor het bewoond wordende gedeelte van dezelve.

In 1833 werd deze afgeschaft en vervangen bij eene andere, dd. 29 Maart (*Staatsbl.* n°. 4,) en zulks, zoo als daarbij gezegd wordt, tot meerdere verzekering der gelijkheid tusschen de belastingschuldigen, als ter gemoetkoming in de vermeerderde uitgaven van 's Rijks schatkist.

1) Memoriën enz., van I. J. A. GOGEL, p. 388.

2) Artt. 11.10 met der wet 11 Febr. 1816, *Stbl.* n°. 14 en n°. 69: 1817, *Stbl.* n°. 35 en n°. 46; 1818, n°. 60; 1819, n°. 8—10—25; 1820, *Stbl.* n°. 21 1821.

Bij deze wet werd de hoegroothed dezer belasting, verschuldigd ter zake van de bewoning of het gebruik van alle gebouwde eigendommen, met derzelver aanhoorige erven en gronden (art. 2), met een percent vermeerderd en alzoo gesteld op vijf ten honderd der huurwaarde (art. 4), onder welke in het algemeen moet worden verstaan *de jaarlijksche onzuivere waarde in huur*, van de voorwerpen, waarnaar de belasting is verschuldigd (art. 3).

Deze zou worden berekend volgens den gemiddelen huurprijs, dien de voorwerpen waardig zijn, bij vergelijking met andere verhuurde percelen van dezelfde of meest nabijkomende soort in dezelfde gemeente, of, voor zooveel het platte land betreft, en in dezelfde gemeente en in de omliggende gelijksoortige gemeenten gelegen, de in vergelijking genomen huren, verhoogd met alle lasten en belastingen, door de huurders of gebruikers als zoodanig in geld of geldswaarde te dragen en die naar de wet of plaatselijke reglementen ten laste der eigenaars zouden moeten komen.

Voorts zou bij de gezegde vergelijking worden gelet op plaatselijke en tijdelijke omstandigheden, mitsgaders op den meer of min gunstigen stand of gelegenheid der percelen.

De maand- of weekhuren, die tot vergelijking zouden worden genomen, zouden tot jaarhuren worden herleid, bij middel van vermenigvuldiging der eerste met tien en der laatste met drie en dertig, wordende door maand- of weekhuren verstaan alle huur, waarvan de prijs bij de maand of bij de week moet worden betaald en tevens het beding met de maand of met de week eindigt, welke evenredigheid in de herleiding ook in acht moet worden genomen bij de toepassing der tarieven, bij art. 5, § 1, art. 9, § 2, art. 12, § 2, art. 15, l. a, en 24, § 3, bepaald.

Eindelijk werden bij deze wet eenige uitzonderingen en vrijstellingen, alsmede verminderde belastingen vastgesteld, later gewijzigd bij de wet dd. 29 Dec. 1835, *Staatsbl.* n°. 43, en dd. 24 April, *Staatsbl.* n°. 15.

2°. *De Deuren en Vensters.*

Deze belasting werd hier in werking gebracht met 1812, ingevolge Keizerlijk decreet, dd. 21 Oct. 1811 (*Bulletin des lois*, n°. 397).

Van Franschen oorsprong, bestond deze reeds in Frankrijk sedert den 24sten Nov. 1798 ¹ en werd toen geheven op de na-volgende grondslagen, met eenige vrijstellingen en remissiën aan de gemeente.

In gemeenten beneden de 5,000 inwoners 20 centen.

„ „ „ van	5,000 tot 10,000	„ 25 „
„ „ „ „ 10,000 „ 25,000	„ 30 „	
„ „ „ „ 25,000 „ 50,000	„ 40 „	
„ „ „ „ 50,000 „ 100,000	„ 50 „	
„ „ „ boven de 100,000	„ 60 „	

Bij eene wet van den 18 Ventôse an 7 (8 Maart 1799) werd deze belasting verdubbeld ², welke bij eene wet van den 25sten Mei (6 Prairial) van hetzelfde jaar nog eens werd verdubbeld ³.

Bij eene wet van den 13^{den} Florial an 10 (3 Mei 1802) werd dezelve voor het volgende jaar (an 11) dus geregeld ⁴.

Voor portes cochères in steden beneden 5,000 inw. fr. 1.60 c.

„ „ „ „ van	5,000 tot 10,000	„ 3.50 „
„ „ „ „ „ 10,000 „ 25,000	„ 7.40 „	
„ „ „ „ „ 25,000 „ 50,000	„ 11.20 „	
„ „ „ „ „ 50,000 „ 100,000	„ 15.00 „	
„ „ „ „ „ boven de 100,000	„ 18.80 „	

Voor gewone deuren en ramen, met uitzondering der 3de, 4de en 5de verdieping.

In gemeenten beneden de 5,000 inwoners fr. 0.60 cent.

„ „ „ van	5,000 tot 10,000	„ 0.75 „
„ „ „ „ 10,000 „ 25,000	„ 0.90 „	
„ „ „ „ „ 25,000 „ 50,000	„ 1.20 „	

1) *Bulletin des lois*, n°. 242. RONDONNEAU, Tome IV, p. 97.

2) *Bulletin des lois*, n°. 264. RONDONNEAU, Tome IV, p. 112.

3) *Bulletin des lois*, n°. 282. RONDONNEAU, Tome IV, p. 113.

4) *Bulletin des lois*, n°. 187. RONDONNEAU, Tome IV, p. 140.

In gemeenten van 50,000 tot 100,000 inwoners fr. 1.50 cent.
en boven de 100,000 „ „ 1.80 „

Voor ramen van de 3de verdieping en daar boven:

In steden beneden de 5000 inwoners 60 cent.

„ „ boven de 5000 „ 75 „

Voor woningen met slechts een raam en eene deur:

Deur of Raam.

In gemeenten beneden de 5,000 inw.	fr. 0.40 c.	fr. 0.20 c.
„ „ van 5,000 tot 10,000 „ „	0.50 „ „	0.25 „
„ „ „ 10,000 „ 25,000 „ „	0.60 „ „	0.30 „
„ „ „ 25,000 „ 50,000 „ „	0.80 „ „	0.40 „
„ „ „ 50,000 „ 100,000 „ „	1.00 „ „	0.50 „
„ „ „ boven de 100,000 „ „	1.20 „ „	0.60 „

Voor het jaar 12 (1803) kwam hier nog bij 10 opcenten op de franc, overeenkomstig de wet dd. 4 Germinal (25 Maart)¹⁾.

Sedert 1813 bleef deze belasting hier te lande bij provisionele continuatie bestaan, wanneer dezelve zoogenaamd afgeschaft, bij het nieuwe stelsel van belastingen, als een der grondslagen van het personeel aangenomen, bleef bestaan (*Stbl. n°. 9, 1821* en *Stbl. n°. 15 en 45, 1822*).

Dien-overeenkomstig moest, met sommige vrijstelling, volgens het hierbij gevoegde tarief, worden betaald, van alle buitendeuren en vensters: gelijkvloers en vensters der twee volgende verdiepingen:

In gemeenten beneden de 5,000 inwoners	fr. 0.40 cent.
„ „ van 5,000 tot 10,000 „ „	0.50 „ „
„ „ „ 10,000 „ 25,000 „ „	0.60 „ „
„ „ „ 25,000 „ 50,000 „ „	0.80 „ „
„ „ „ boven de 50,000 „ „	1.10 „ „

Voor vensters der hogere verdiepingen:

In gemeenten beneden de 5000 inwoners 40 cents, en in gemeenten boven de 5000 inwoners 50 cents.

1) *Bulletin des lois*, n°. 264. RONDONNEAU, Tome IV, p. 145.

Bij de wet op het personeel van den 29sten Maart 1833 (*Staatsbl.* n°. 34) werd de hoegrootheid dezer belasting met eenige vrijstellingen en verminderingen aldus geregeld en gesteld voor alle onmiddellijk in de open- of buiten-lucht uitkomende deuren en vensters; in gemeenten ten platten lande, zoo ook in de steden en vlekken, beneden de 3000 zielen op 40 cents.

Van 3,000 zielen tot beneden de 8,000 zielen op 45 cents.

„ 3,000 „ „ „ „	17,000 „ „ „ „	50 „
„ 17,000 „ „ „ „	24,000 „ „ „ „	55 „
„ 24,000 „ „ „ „	36,000 „ „ „ „	60 „
„ 36,000 „ „ „ „	48,000 „ „ „ „	65 „
„ 48,000 zielen en daarboven		70 „

Bij art. 2 der wet van den 29sten December 1835 (*Staatsbl.* n°. 43) werd dit tarief met 10 ten honderd verhoogd, welke verhoging bij de wet van 24 April 1843 (*Staatsbl.* n°. 15), bij het alstoer vastgestelde tarief voor de deuren, is inbegrepen (art. 3) en deze belasting derhalve tegenwoordig voor de verschillende gemeenten op 44, 50, 55, 61, 66, 72 en 77 centen is gesteld.

3º. *De Haardsteden.*

Deze belasting, zulks was bepaald bij Keizerlijk decreet van 18 Nov. 1810, zou, overeenkomstig de wetten van 9 Jan. 1807 worden geheven, wanneer van het haardsteden-geld, toen ingevoerd, als een voorwerp van weelde, de twee haardsteden vrij waren en van de meerdere eerst moest worden betaald¹.

Bij het nieuwe stelsel van belastingen, het haardsteden-geld, als de derde grondslag van het personeel aangenomen, moest, volgens de wet van 12 Julij 1821 (*Stbl.* n°. 9), van alle haardsteden, gevonden in de huizen en gebouwen, door de gebruikers er van, naar evenredigheid van het aantal haardsteden worden betaald, van eene haardstede *f* 0,40.
van twee haardsteden, voor iedere - 0,75.

1) *Memoriën en Corresp.*, door I. J. A. GOGEL, p. 167.

en voor drie of meerdere tot het getal van twaalf voor iedere f 1,75.

Bij de wet van den 29sten December 1833 (*Stbl.* no. 43), onderging echter dit tarief eene aanmerkelijke wijziging en werd er bepaald, dat, met enige vrijstelling, jaarlijks voor alle haardsteden, stookplaatsen of vuurhaarden, hoe ook genaamd, zou worden betaald:

voor eene haardstede	f 0,35.
„ twee haardsteden	elke - 0,70.
„ drie „	„ - 1,20.
„ vier „	„ - 1,80.
„ vijf en meerdere haardsteden	„ - 2,50.

en zulks onverschillig, of daarvan de openingen en rookuitgangen waren toegemetseld, of anderzins toegeemaakt of niet. Verscheidene eigenaren hadden namelijk, om beneden het getal van vijf te blijven, de door hen zelden of nimmer gebruikt wordende schoorsteen, uit gepaste spaarzaamheid, doen toemetselen, wel vooruitziende, dat dit eene blijvende belasting zou wezen en tevens op middelen bedacht zijnde, om op andere en minder kostbare wijzen hunne vertrekken te verwarmen; van daar dan ook bij deze wet bepaald, dat van elke werkelijk bestaande opening in glasramen, muren, beschotten en zolderingen, als blijkbaar bestemd en geschikt tot rook uit- of doorgang, door middel eenner, door die opening te leidene pijp of buis, als haardstede zou worden aangemerkt, al ware het, dat de stookplaats in een ander vertrek gelegen was; zullende echter, wanner door de rookbuizen van eene zelfde stookplaats meer dan twee vertrekken mogten worden verwarmd, wegens dezelve de belasting slechts voor twee haardsteden verschuldigd zijn; terwijl ten aanzien van gebouwen, geheel of ten deele door middel van hittegeleiders verwarmd wordende, wegens ieder vertrek alzoo verwarmd, de belasting voor eene haardstede zou moeten worden betaald, met uitzondering van die vertrekken, in welke zich eene aan de belasting onderworpen stookplaats bevond.

De wet van 1833, later gewijzigd bij de wet van 1835 (*Stbl.* no. 43), verviel dus al wat uit spaarzaamheid en niet ter ont-

duiking van de belasting was verrigt, en waren alle kosten, met dit doel besteed, nutteloos verspild, terwijl deze belasting daarbij, ten minste voor een zeer groot aantal belastingschuldigen was verhoogd.

De steeds toenemende behoefte der schatkist deed eindelijk deze belasting bij een wet van 1843 (*Stbl. n°. 15*), art. 4, nog hooger klimmen, daar een belastingschuldige, die volgens de wetten van 1821 en 1822 wegens tien haardsteden *f*17,50 en volgens de wet van 1833 *f*25 had moeten betalen, thans *f*50 moest opbrengen, en zulks overeenkomstig het hierbij gevoegde tarief:

voor eene haardstede	<i>f</i> 0,35.
„ tweec haardsteden voor elke	- 0,70.
„ drie „ „ „	- 1,20.
„ vier „ „ „	- 1,80.
„ vijf „ „ „	- 2,50.
„ zes of zeven „ „ „	- 3,00.
„ acht of negen „ „ „	- 4,00.
„ tien en daarboven „ „	- 5,00.

4º. *Het Mobilair.*

Deze belasting was even als het personeel, zoo als wij reeds hebben aangemerkt, eene voortzetting van de bestaande.

Bij het nieuwe stelsel van belastingen als de 4de grondslag van het personeel aangenomen, zoo moest volgens de wet van 1821 en 1822 van elke *f*100 der waarde van het mobilair, gevonden in woningen of gebouwen, door de gebruikers te betalen, worden opgebracht *een gulden*.

Tot vinding der mobilaire waarde was bepaald, dat het elk zou vrijstaan, zijn mobilair door daartoe aangestelde schatters te doen taxeren, zullende die waarde anders berekend en bepaald worden op vijfmaal de jaarlijksche onzuivere huur der woningen en gebouwen, waarin het mobilair zich bevindt.

Bij de wet van 1833, n°. 4, bleef de hoegroothed van deze

belasting een ten honderd van de waarde der meubelen, terwijl, zoo als vroeger, men des verkiezende, door aangestelde schatters de waarde van het mobilair zou kunnen doen taxeren, en het anders zou berekend worden volgens een daarbij gevoegd tarijf, waarop de belastingschuldigen, naar de hoegrootheid der bevolking hunner stad, vlek of gemeente, in tien klassen waren verdeeld, maar waarbij, in plaats van vijfmaal de jaarlijk-sche onzuivere huur, naar de hoegrootheid van dezelve, die waarde van een tot twaalfmaal zou genomen worden, met zekere vrijstelling nogtans wegens het mobilair in mindere gebouwen als anderzins (art. 15), aan welke vrijstelling bij de wet van 1843 (*Stbl.* n°. 15), art. 5, eene meerdere uitbreiding gegeven werd.

5º. *De Dienstboden.*

Hieromtrent was bepaald bij besluit van den 23sten Dec. 1813 (*Stbl.* n°. 17), dat deze belasting, overeenkomstig de wetten van 11 Maart en 9 Mei 1806, en bij de wet van 21 Nov. 1813 gedurende 1814, ten bedrage eener som van f500,000, over de Departementen zou worden omgeslagen.

Deze belasting gewijzigd, gecontinueerd voor het jaar 1815, bij eene wet van den 2^{den} Dec. 1814 (*Stbl.* n°. 110), werd bij eene wet van den 10^{den} Febr. 1815 (*Stbl.* n°. 12), opgeheven en hieromtrent nieuwe bepalingen voorgeschreven, en bepaald, wat van personen, beschouwd als dienstboden, moest worden opgebragt, wanneer eindelijk bij eene wet dd. 11 Febr. 1816 (*Stbl.* n°. 14), deze belasting werd afgeschaft.

Bij het nieuwe stelsel van belastingen (*Stbl.* n°. 9, 1821), werd echter deze belasting gewijzigd en vereenvoudigd, als de 5^e grondslag van het personeel weder in het leven herroepen en nader geregeld bij de wet van den 28sten Junij 1822 (*Stbl.* n°. 15).

Dien-overeenkomstig was met eenige vrijstelling art. 38 bepaald, dat van alle dienstboden, waarvoor gehouden werden zulke lieden, welke bij personen of huisgezinnen tot derzelver staat of gevolg behoorden, of tot het waarnemen van huisselijke zaken

in gestadige dienst gebruikt werden, zonder onderscheid, of deze lieden in of uit woonden en in of uit het huis van levensmiddelen werden voorzien, of dat hun kostgeld afzonderlijk werd betaald of vergoed, en zonder dat eenige bijzondere bepalingen, hoe ook genaamd, tot uitzondering in aanmerking zouden komen, zou worden betaald 7 gulden, terwijl diegenen, welke niet meer dan slechts één vrouwelijke dienstbode hielden, zouden kunnen volstaan met voor dezelve slechts 4 gulden te betalen. — Voorts dat voor iedere werkcode, welke tevens als dienstbode zou worden gebruikt en waarvoor gehouden werden zulke lieden, welke hoofdzakelijk en doorgaande gebruikt werden tot het verrigten van werkzaamheden in fabrieken, trafieken, handel, landbouw, bedrijven of neringen en tevens tot het verrigten van werk- of huisselijke diensten, zou worden betaald 3 gulden.

Sedert werd deze wet van tijd tot tijd toegelicht, vermeerderd met resolutiën, algemeene voorschriften, circulaires betrekkelijk de toepassing derzelver, eene algemeene instructie, nadere besluiten en eindelijk in het jaar 1833 (*Stbl. no. 4*), door eene nieuwe wet op het personeel vervangen, bij welke tevens de wet van 1822 (*Stbl. no. 15*) uitdrukkelijk werd afgeschaft (art. 53).

Bij deze wet, welke veel overeenkomst had met die van het jaar 1806 en 1813, en zoo als dezelve geheven werd gedurende het jaar 1814, werden de dienst- en werkenden in drie klassen verdeeld, begrijpende de eerste klasse :

Alle dienstboden of lieden, gebezigt tot persoonlijke, huisselijke of staldienst, alsmede die, behorende tot den staat of het gevolg van personen, van dewelke de belasting aldus verschuldigd was : voor eene dienstb. *f* 5 hierv. moest in 1814 word. bet. *f* 5

„	twee	„	- 15	„	”	”	”	”	- 15
„	drie	„	- 27	„	”	”	”	”	- 30
„	vier	„	- 42	„	”	”	”	”	- 50
„	vijf	„	- 60	„	”	”	”	”	- 75
„	zes	„	- 81	„	”	”	”	”	- 100
„	zeven	„	- 105	„	”	”	”	”	- 130

voor acht dienstb.	- 132	hierv.	moest in 1814 word.	bet.	f 160
„ negen „	- 162	„	„	„	, - 210
„ tien „	- 195	„	„	„	, - 250
„ elf „	- 231	voor iedere dienstb.	daarboven -	50 en	
„ twaalf „	- 270	en iedere dienstb.	daarboven -	40	

Wat de mannelijke dienstboden betrof, betaalde men volgens de wet van 1833, van elken onverminderd f 10 en in 1814 f 50.

De tweede klasse:

De tuinlieden, mitgaders de tuinknechts, hetzij in- of uitwonnende, nimmer eenig huisselijk werk verrigtende, immers doorgaans in de zomermaanden van ten minste vier dagen 's weeks van de zoodanige, wier tuinen zij bewerken, voor zooverre in die tuinen, stookkassen of broeiramen staande of liggende worden gebruikt, hetzij voor bloemen, hetzij voor vruchten of moeskruiden, § 3, art. 16; van dezelen moest worden betaald:

wegens elken tuinman f 15.

„ „ tuinknecht - 5.

De derde klasse:

Alle inwonende mannelijke en vrouwelijke werkboden, bedienden, gezellen en leerlingen, die uitsluitend gebezigt worden voor de uitoefening van winkel- en andere neringen en van bedrijven, geene fabrieken of trafieken zijnde, § 4, art. 16, van dezelve moest worden betaald:

wegens elke werbode f 2.

Voorts hield de wet in eenige bepalingen ten behoeve der landbouwers en logementhouders, alsmede eenige vrijstellingen; artt. 18 en 19.

Nog belangrijke wijzigingen op dit stuk bevatte de wet van den 24sten April 1814 (*Stbl.* n°. 15), bij welke, ter regeling der belasting, verschuldigd wegens het houden van dienst- en werkboden, deze in vijf klassen verdeeld werden, bevattende
de vierde klasse;

De in. of uitwonende bedienden, gebezigt wordende tot de staldienst voor paarden van de artsen, officieren van gezondheid, enz., enz.

De in- of uitwonende werklieden, als voren gebezigt wordende, door fabrikkanten, trafiekanten, werkbazen, slagters en grutters, in wier beroep zij dienstbaar zijn, die voor een of twee der paarden, tot hun bedrijf hoofdzakelijk gebruikt wordende, het regt der eerste klasse betalen, enz.

De tuinlieden en tuinknechts, voor zooveel zij niet vallen in de tweede klasse en geene huisselijke diensten verrigten. De dienstmeisjes, welke op 1°. Mei des jaars, waarover de belasting loopt, haar 15de jaar reeds, doch den vollen ouderdom van 18 jaren nog niet hebben bereikt; van dezelve moest worden betaald, wegens elken dienstbaren persoon f 3

De vijfde klasse,

Deze bevatte de huisbewaarders en huisbewaardsters, enkel bij afwezendheid der bewoners het huis bewarende, onverschillig of zij voor enkele keeren daarbij dienstbodenwerk verrigten.

De tijdelijke en afwisselende aanwezigheid van een der leden des gezins zal dezelve niet met dienstboden van de eerste klasse doen gelijk stellen, indien slechts het gezin zelf duurzaam afwezig zij; van dezelve moest worden betaald, wegens elk huisbewaarder of huisbewaardster f 6.

Zijnde dit regt slechts eens verschuldigd, wanneer het gehuwde lieden waren.

Verder onderging art. 18, inhoudende bijzondere bepalingen ten behoeve der landbouwers, logementhouders enz., eene zekere uitbreiding, alsmede vrijstellingen, vervat in art. 19.

6°. *De Paarden.*

Bij de wet van den 23^{den} December 1813 (*Stbl. n°. 17*) was bepaald, dat er onder de benaming van paarden-, pleizier- en passage-geld, als vroeger, eene belasting op de paarden zou worden

geheven, ten bedrage van *f*500,000 bij wijze van repartitie, volgens nader te bepalene tarieven, voorkomende in het besluit van den 4^{den} Februarij 1814, *Stbl.* n°. 24.

Deze belasting voor het jaar 1815 met een tiende verminderd, art. 5 (*Stbl.* n°. 110 van 1814) en bij de wet van den 10^{den} Febr. 1815 (*Stbl.* n°. 13) nader geregeld, werd daarop bij eene wet, dd. 11 Febr. 1816 (*Stbl.* n°. 14), afgeschaft.

Bij de wetten echter van 1821 (*Stbl.* n°. 9) en 1822 (*Stbl.* n°. 15), houdende de belasting op het personeel, werd deze belasting op nieuw ingevoerd en als de zesde grondslag van hetzelve vastgesteld.

Overeenkomstig die wetten moest van alle paarden, oud drie jaren en daarboven, worden betaald, als:

1° van elk paard, gehouden tot gemak en weelde *f*30.

2°. van elk paard van stalhouders, voerlieden, pikeurs, ondernemers van diligences, postwagens, enz., *f*5.

3°. van elk paard, uitsluitend gehouden wordende voor den landbouw, industriële inrichtingen, bedrijven, enz., tevens wordende gebruikt voor rijtuigen op veren of riemen *f*7.

4°. van elk paard, hetwelk militairen en ambtenaren verpligt zijn te houden, wanneer zij hetzelve tot andere einden, dan bij hunne dienstreglementen bepaald, gebruiken *f*7.

5°. van elk paard, door bovengenoemde personen gehouden, boven het getal, hetwelk zij verpligt zijn *f*20.

6°. eindelijk moesten de kooplieden in paarden en geen verhuurders, wanneer zij doorgaande minder dan 10 paarden hielden, in eens *f*20, en meer dan tien paarden houdende, in eens *f*40 opbrengen.

Bij de wet van 1833 (*Stbl.* n°. 4) werden omtrent de paarden andere bepalingen vastgesteld; volgens deze wet werden de paarden in zes klassen verdeeld, bevattende:

De eerste klasse.

De paarden van gemak en weelde, van dewelke moest worden betaald:

voor een paard $f25$. In 1814 moest van een paard word. bet. $f25$.

„ twee paard.-	80.	„	„	„	twee paarden	„	„	-	70.
„ drie „	-80.	„	„	„	drie „	„	„	-	95.
en voor ieder „	„	„	„	„	vier „	„	„	-	170.
paard daarb.	$f40$.	„	„	„	vijf „	„	„	-	195.
		„	„	„	zes „	„	„	-	310.
					en voor elk paard daarboven	„	„	-	50.

De tweede klasse:

De paarden van artsen, officieren, heel- en vroedmeeesters, geestelijke personen, ríjks-ambtenaren en militairen, voor elk paard hun toegestaan $f15$.

De derde klasse:

De paarden, door landbouwende personen gebezigt, voor elk paard, daaronder te rangschikken, $f10$ of $f5$; voor twee paarden $f25$ of $f16$; al naar het gebruik.

De vierde klasse:

De paarden, bestemd en dienende tot industriële verrigtingen, voor elk paard $f3$; moetende van de paarden, uitsluitend gebezigt wordende tot het trekken van vaartuigen, enkel goederenervoerende, slechts betaald worden $f1,50$.

De zesde klasse:

De paarden van paardenkoopers; deze moesten met wijziging in sommige gevallen, van elk tiental paarden, de ontoereikende of overschietende gedeelten van tientallen voor geheele gerekend, betalen $f25$.

Eindelijk werden bij art. 22 de paarden opgenoemd, waarvan de belasting niet verschuldigd was en vrijgesteld waren, en in art. 23 de vereischten opgenoemd tot aanspraak op de toekenning van sommige der voorschrevene uitzonderingen en vrijstellingen, aangevuld bij artt. 11, 12, 13, 14 en 15 der wet van den 24ste April 1843 (*Staatsbl.* n°. 15).

Bij het bedrag dezer belastingen moeten nu nog gevoegd worden de opcenten, ten bedrage van 34 opcenten voor en verdeeld, zoo als blijkt uit het hierbij tevens overgelegd extract-aanslag,

biljet van het Personeel, Provincie Zuid-Holland, Gemeente Rotterdam, Dienst 1844—1845.

Wanneer enz.	Aanwijzing der grondslagen van de Belastingen.	Bedrag der Belastingen wegens iedereen grondslag.
1°. Huurwaarde.	<i>f</i> —	—
2°. Deuren en vensters.	—	—
3°. Haardsteden.	—	—
4°. Mobilair.	—	—
5°. Dienstboden en werkboden. ¹	—	—
6°. Paarden.		
7°. Belasting volgens art. 27, §§ 2 en 7, der Wet.		
Totaal in hoofdsom.	<i>f</i>	
Af Remissie.		
Blijft belasting in hoofdsom.	<i>f</i> 195	21
20 voor het Rijk.		
6 voor de Provincie.		
Opcenten. 7 voor de Gemeente	66	36
1 Droogmaking Haarlemmermeer.		
Kosten van taxatiën, telling, herziening enz.	8	45
$\frac{1}{2}$ bedraagt <i>f</i> 22.51. Totaal.	<i>f</i> 270	02

Vóór het einde van elke maand moet ten minste het verschenen een twaalfde worden voldaan. Bij gebreke eener tijdige voldoening van het verschuldigde, zal men verpligt zijn, van maand tot maand, ingevolge der wet, tot vervolgingen over te gaan.

Hierbij komt nog het zegelrecht met de opcenten à *f* 0.21, wanneer de aanslag met inbegrip der opcenten *f* 20 te boven gaat.

In 1843 bedroeg de opbrengst van het personeel *f* 6,000,000 en was deze opbrengst voor de beide volgende jaren geraamd op *f* 5,880,000, zoo ook voor het jaar 1846 en 1847; hetzelvige bracht

1) Het bedrag der belasting voor de dienstboden en werkboden is hier niet medegerekend. Hiervoor werd een tweede aanslag-biljet uitgereikt en betaalde men het zegel nog eens.

in 1846 op *f* 5,927,887,23⁸ en werd voor 1848 en 1849 begroot op *f* 5,880,000.¹

Wij zullen hier nog in het kort bijvoegen het bepaalde, betrekkelijk de wijze van beschrijving en invordering bij de wet van 29 Maart 1833 (*Staatsbl.* n°. 4).

Zoo bepaalde art. 24, door wien de belasting verschuldigd is, namelijk wat de vier eerste grondslagen betreft, door de hoofden der huisgezinnen, of de personen, gebruikers der percelen, of der afgezonderde gedeelte van dezelve en wat de 5de en 6de grondslagen aangaat, door de hoofden der huisgezinnen of der personen, welke de dienst of werkboden in gebruik hebben, zijnde de belasting dezer grondslagen niet voor splitsing vatbaar voor ouders en kinderen of broeders en zusters, die te zamen wonen.

Nog werd bij dit artikel bepaald, dat vreemdelingen, die binnen dit Rijk gedurende vier achtereenvolgende maanden hun verblijf houden, op gelijken voet als deszelfs ingezetenen, ook ter zake hunner dienstboden en paarden aan de belasting onderhevig zijn.

Bij art. 25 werd gezegd de plaats, waar de belasting verschuldigd was, bij art. 26, wanneer de belasting voor het volle jaar dat is van 1°. Mei tot den 30sten April van het volgende jaar, en bij art. 27, wanneer zij naar tijdsgelang schuldig was, wordende de tijd, waarover de belasting loopt, in betrekking tot al de grondslagen, berekend bij vierendeelen jaars, op het dienstjaar overschietende, zonder dat een vierendeel jaars kan worden gesplitst, wordende de vierendeelen jaars beschouwd als tijdvakken, aanvangende met 1°. Mei, 1°. Augustus, 1°. November en 1°. Februarij. Art. 28 hield in eene algemeene bepaling ten aanzien van de beschrijving en aanslag, wordende het hierbij den

1) Zie voor de personele belasting: *Handboek op de personele belasting*, bevattende een volledig zamenstel der Wetten en Verordeningen, toegelicht uit de onderscheidene Besluiten, Resolutiën en Decisiën, ten aanzien der uitvoering en het regt verstand van hare bepalingen, sedert de uitvaardiging van elk derzelve genomen, door C. BYLAND, te Gorinchem, bij A. v. D. MAST, 1848. Prijs *f* 3.

belastingschuldigen in de keus gelaten, zelf op te geven de schatting der huurwaarde, het aantal deuren en vensters en de waarde van het mobilair, of zulks te laten geschieden door Rijks schatters (zie betrekkelijk de kosten van schatting van 24 April Stbl. n°. 14 en Stbl. n°. 21 van hetzelfde jaar). Art. 29 handelde over de benoeming van schatters; art. 30 over de uitreiking der beschrijvings-billetten; artt. 31 en 32 regelden de werkzaamheden van het hoofd des gemeente-bestuurs en van den controleur, betrekkelijk de aangifte van de vier eerste grondslagen; art. 33 handelde van de schattingen, tellingen en herzieningen, moetende dezelve steeds door twee personen gezamenlijk geschieden, zijnde een ieder verpligt aan de schatters, belast met het doen der schattingen, tellingen en herzieningen,¹⁾ op iederen werkdag, van des morgens 8 ure tot zonne-ondergang, den vrijen toegang tot de panden, bij hen bewoond, te verleenen, en, des verzocht, de noodige aanwijzingen te doen, op eene boete van f25, vervallende aan de schatkist; zullende de toegang tot de huizen der belasting-schuldigen, *ter herziening*, den schatters niet langer vergund zijn dan twee maanden na het executoir verklaren der kohieren.

Bij art. 34 werd bepaald, dat de gedane schattingen en tellingen van de huurwaarde, deuren en vensters, haardsteden en mobilair ten grond strekten voor de bepaling der belastingen, en zooveel des noeds ook der boeten. Bij art. 35 werden bepaald de boeten, ter zake van verkorting van 's Rijks regten, wegens de vier bovengenoemde grondslagen; de boeten bij §§ 1 en 4 van dit art. werden mede verklaard te vervallen aan de schatkist; art. 36 gebiedt de bekendmaking van de uitkomst der gedane opneming aan de belastingschuldigen en de ternederlegging der lijsten, name-lijk dergenen, die geenen grond geven tot het vorderen van boete,

1) *Het Besluit van 9 Mei 1833, Staatsblad n°. 16*, vermeldde de bepaling van den tijd, binnen welken en van de wijze, waarop het werk der herzieningen, wegens de vier eerste grondslagen van de belasting op het personeel, jaarlijks zal moeten worden geregeld.

ter secretarie der gemeente, en geeft aan iederen belastingschuldige de bevoegdheid, om, voorzoo veel hem aangaat, daarvan inzage te mogen nemen, of, tegen betaling van 10 centen, uittreksels te kunnen bekomen.

Bij artt. 37 en 38 werd de belasting geregeld der dienstboden en paarden, en werd den controleur en zetters de bevoegdheid verleend, de billetten onderzoekende bij wijze van aanvullingsregt, de aangiften van diegenen te wijzigen, welke zij met grond mogten vermeenen, dat in de aangiften niet naauwkeurig waren geweest, alsmede om de belastingschuldigen voor zich te roepen, van welke zij eenige opheldering mogten verlangen, betreffende bovengenoemde grondslagen, kunnende de belastingschuldige tegen deze verandering of verhoging reclameren bij de Gedeputeerde Staten zijner provincie; art. 39 regelde de boete wegens de twee genoemde grondslagen, bedragende de geslokene belasting over het volle jaar, benevens het vijfdubbel van dezelve in hoofdsom en opcenten, welke echter in geen geval minder dan f20 mag bedragen; art. 40 voorzag in het geval van verschil van gevoelen tusschen den controleur en het hoofd des gemeente-bestuurs en tusschen controleur en zetters; art. 41 regelde de opmaking der kohieren en gelastte de executoir-verklaring van dezelve door den Gouverneur; art. 42 handelde over de aangiften, te bewerkstelligen in den loop van het dienstjaar, en art. 43 over de werkzaamheden voor de regeling der belasting naar tijdsgelang.

Over de invordering der belasting handelde art. 44; dezelve werd invorderbaar gesteld maandelijks bij twaalfde deelen, des noods bij parate executie. Zie mede art. 8 en 9 der wet van 22 Mei 1845 (*Staatsbl.* n°. 22), op de invordering van 's Rijks directe belastingen, waarbij deze invorderbaar werden gesteld in tien gelijke termijnen; zijnde bij besluit dd. 21 Aug. 1845, (*Staatsbl.* n°. 50) de kosten van vervolging in zake van directe belastingen geregeld; bij besluit dd. 4 Sept. 1845 (*Staatsbl.* n°. 52) met 1 Oct. daaropvolgende in werking gebracht; art. 45 handelde van de reclamatiën, wat de vier eerste grondslagen

betrof; deze moeten, op verbeurte der teruggave, vóór den laatsten Junij des jaars, op het dienstjaar van den aanslag onmiddellijk volgende, worden ingediend. Art. 46 diende tot verzekering der belasting en verklaarde alle beëdigde lands- en plaatselijke ambtenaren en bedienden, mits voorzien van hunne aanstelling, bevoegd en die voor de directe belastingen, in een uitgaande regten en accijnsen gehouden, om van alle begane overtredingen deser wet, wegens de 5^e en 6^e grondslagen op te maken schriftelijk verslag, of wel proces-verbaal, welke verbalen binnen de 24 uren behooren te worden opgemaakt en binnen de vier dagen, zon- en feestdagen niet medegerekend, moeten worden geregistreerd, wordende den ambtenaren, gedurende de twee eerste maanden van het dienstjaar, de vrije toegang tot de stallen en weiden verleend van des morgens ten acht ure tot zonnen-ondergang op boete van f 25, moetende de verbalen of relazen door ten minste twee ambtenaren of bedienden, op den eed, door hen in hunne betrekking bij het aanvaarden van dezelve afgelegd, worden opgemaakt, welke relazen, behoudens tegenbewijs, in regten ten volle worden geloofd.

In art. 47 werden de schrifturen opgenoemd, welke noch aan het zegel, noch aan de formaliteit van registratie onderhevig zijn, zijnde bij besluit van 2 Maart 1835 (*Staatsbl.* n°. 3) bepaald, dat de sommatiën, betrekking hebbende tot de werkzaamheden van het hoofd des gemeente-bestuurs en van den controleur, betrekkelijk de aangifte van de vier eerste grondslagen bij § 2 van art. 32 deser wet, vrij van zegel en registratie zijn.

Art. 48 regelde de bestemming der boeten, art. 49 de berekening der kosten van schatting, telling, herziening, sommatie, beteekening en alle andere werkzaamheden, de uitvoering deser wet betreffende, vastgesteld bij besluit van den 24 April 1833 (*Staatsbl.* n°. 14), en verder geregeld bij besluit van den 30 Mei 1833 (*Staatsb.* n°. 21). Art. 50 wijst de Regtbanken aan, voor welke de overtredingen der bepalingen van deze wet moeten worden vervolgd. Art. 51 gebood geene vervolgingen aan te vangen

zondere hogere toestemming en veroorloofde, dat door of van wege de administratie met de overtreders op derzelver verzoek, wegens de door hen verbeurde boeten, mits niet aan de schatkist vervallende, in schikking zal kunnen worden getreden. Art. 52, handelende van verjaringen bepaalde, dat na afloop van een dienstjaar, geen proces-verbaal betrekkelijk de 5^e en 6^e grondslagen zou kunnen worden opgemaakt en dus te dier zake ook geen regt meer worden gevorderd.

Eindelijk werd bij art. 53 de wet van 28 Julij 1822 (*Staatsbl.* n°. 15) afgeschaft en deze met 1 Mei 1833 ingevoerd, gevolgd ten slotte van het formulier van het beschrijvingsbiljet, gewijzigd bij art. 3 der wet van 29 Dec. 1835 (*Staatsbl.* n°. 43), en bij art. 17 der wet van 1843 (*Staatsbl.* n°. 15).

Eindelijk werd bij de wet van den 22 Mei 1845 (*Staatsbl.* n°. 22) de invordering van 's Rijks directe belastingen geregeld in werking gesteld bij besluit van 4 Sept. 1845 (*Staatsbl.* n°. 52) en vervielen alzoo de bepalingen op de invordering der directe belastingen, voorkomende in de wetten van 2 Oct. 1791, 17 Brumaire, V^{de} jaar, en 3 Frimaire, VII^{de} jaar;

De wet van 4 Messidor VII^{de} jaar (*Bulletin des lois* n°. 292), op de afkondiging der kohieren; het reglement van 16 Thermidor VIII^{ste} jaar (*Bulletin des lois* n°. 38), op de invordering der directe belastingen;

De wet van 12 Nov. 1808 (*Bulletin des lois* n°. 213), betrekkelijk den voorrang van 's Rijks schatkist, mitsgaders voor zoover noodig de artt. 9, 15, 19 en 22 van de wet van 11 Febr. 1816 (*Staatsbl.* n°. 14), nopens het legaal verband voor de voldoening der directe belastingen, aan de schatkist toegekend.

Op de Patenten.

Betrekkelijk het regt op de Patenten was bij besluit van 23 December 1813 (*Staatsbl.* n°. 17) bepaald, dat gedurende 1814 dit regt zou geheven worden volgens de tarieven, vastgesteld in de ordonnantie, volgens welke het regt van Patent op allen handel, neringen, beroepen en bedrijven zou worden geheven,

van den 2^{den} December 1805, met alteratie voor de winkeliers in tabak (zie mede *Staatsbl.* n°. 21, 1814).

Bij de wet van 2 Dec. 1814 (*Staatsbl.* n°. 110), werd voor 1815 het proportioneel regt op de patenten afgeschaft en daarentegen het vast regt op dezelve verdubbeld.

Eene nieuwe wet werd vervolgens gearresteerd den 9 Maart 1815 (*Staatsbl.* n° 22) volgens welke het regt van patent op allen handel, neringen, beroepen en bedrijven en eenige andere objecten van weelde of vermaak zou worden geheven.

Bij eene daaropvolgende wet van 11 Febr. 1816 (*Staatsbl.* n°. 13) art. 21, was eene ordonnantie geannexeerd, volgens welke voor 1816 het regt van Patent zou worden geheven, zoo ook voor het jaar 1817, art. 8 (*Staatsbl.* n°. 69), dd. 28 Dec. 1816 en 1818, (*Staatsbl.* n°. 35), dd. 24 Dec. 1817.

Eindelijk werd bij eene wet dd. 21 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 34), met afschaffing van vroegere verordeningen, eene nieuwe ordonnantie op het regt van Patent vastgesteld.

Ook deze bepaalde als de vroegere: dat niemand eenigen handel, beroep, bedrijf, handwerk of nering, bij art. 3 dezer wet niet vrijgesteld, zou mogen uitoefenen, of in deszelfs naam doen uitoefenen, ten zij daartoe voorzien van een patent.

Het geven of houden van bij deze wet vermelde spelen (tabel 15) werd in deze met de uitoefening van een beroep gelijkgesteld; ook was men wegens societeit- of kollegie-zalen en tuinen, tot uitspanning geschikt, het patentregt verschuldigd, n°. 41, tabel 14. Bij ministeriële Resolutie dd. 17 April 1839 is bepaald dat onder de belastbare personen of concerten niet gerangschtikt worden, de muziek welke des avonds in de societeiten van uitspanning, door ambulante of door in de gemeente gevestigde muzijkanten (geene liefhebbers) ten genoegen der leden gegeven wordt.

Ook de vrouwen, gelijk de mannen, waren tot het nemen van patent verpligt, behoevende de gehuwde vrouwen nogtans geen afzonderlijk patent, wegens het beroep, hetwelk zij gemeenschappelijk met hare mannen uitoefenen.

Het patent nu geeft de bevoegdheid, om gedurende den tijd, voor welken hetzelve is verleend en waarover hetzelve is uitgegeven, den daarin vermelden handel, bedrijf, beroep of nering allerwege, waar men zulks zoude mogen verkiezen, uit te oefenen.

Echter zullen de patenten, welke aan eenigen persoon mogten zijn uitgereikt wegens beroepen of bedrijven, waarvan de uitoefening aan denzelven, door of uit kracht van 's *landswetten*, of door ons *goedgekeurde verordeningen*, hetzij bepaaldelijk, hetzij voorwaardelijk is, of zoude kunnen worden verboden, van geene kracht zijn.

Wijders was een iegelijk verpligt, zich in de uitoefening van zijnen handel, beroep, bedrijf, handwerk of nering, te gedragen naar de verordeningen van algemeene en plaatselijke politie en zouden de patenten der overtreders, ingeval van herhaald vergrijp tegen de gezegde verordeningen, voor het overige gedeelte des jaars, bij vonnis van den Regter kunnen worden ingetrokken.

Naar mate men van de bevoegdheid, aan het patent verbonden, gebruikt maakt, verschilt het bedrag van het regt van patent, om hetwelk te vinden de patentpligtigen in klassen gerangschikt zijn naar mate van de uitgestrektheid van het beroep, terwijl niet slechts in alle openbare stukken van het verkregene patent moet worden melding gemaakt, maar bovendien de vertoonding gevorderd wordt, zal men de bevoegdheid aan hetzelve verbonden kunnen genieten.

Wij zullen de bepalingen van deze wet niet verder mededeelen, uitmakende een boekdeeltje van ruim zeven vellen drucks, welke een oud minister van Financiën, GOGEL, niet schroomde te noemen een *wandrochtelijk voortbrengsel* en eene wet, die zoo *geraffineerd is, zoo kunstig uitgebreid en zoo willekeurig, dat het meestal van het goedvinden van geïnstrueerde ambtenaren of van menschen, met de innerlijke waarde der bedrijven onbekend, afhangt te beslissen, wat elk werkzaam mensch voor het verlof om de kost te winnen betalen zal, terwijl de wet zoo was, dat Zijne Excell. niet twijfelde, of de instructiën en teregtwijzingen aan de ambtenaren besloegen een boekdeeltje van dubbele dikte als de oorspronkelijke*

wet; dat deze veelal uitloopen om de ambtenaren les te geven in de wijze, hoe men best van elk belast persoon het meest afhalen kan, spreekt van zelve; — anders voldeed men niet aan het oogmerk, waarom het willekeurige in de wet is ingevoegd.¹⁾

De oud-minister GOGEL, omtrent het nieuwe belastingstelsel geraadpleegd, was van oordeel, dat het regt op de patenten, weinig of geen nadeel zou doen, indien hetzelfe niet hooger werd gesteld dan het eerst ingevoerde patentregt en met weglatting van het willekeurige en vooral van te ruime afscheiding van bedrijven, daarbij aan de eerste inrigting, waarbij het uitgeven van patenten aan de Gemeentebesturen was opgedragen, de voorkeur boven de bestaande gevende.

Bij de wet van 12 Julij 1821 (*Staatsbl.* n°. 9), houdende de grondslagen van het stelsel van 's rijks belastingen, werd bepaald, dat de belasting op de patenten zou worden geheven op de uitoefening van allen handel, beroep, bedrijf, handwerk en nering, waaronder ook de binnenlandsche scheepvaart, in plaats van het binnenlandsche tonnengeld (zie last- en tonnengeld) zou begrepen worden, behoudens zoodanige vrijstellingen als bij de wet zou worden uitgedrukt, en welke vrijstellingen zonder eenige voorafgaande formaliteiten of onkosten zouden genoten worden.

De belasting zou tot grondslag hebben een evenredig bedrag van de winstgeving der bedrijven, in verband gebracht met het meerdere of mindere nut, hetwelk elk bedrijf sticht. — Terwijl het maximum der belasting niet hooger zou zijn dan bij de wet van 21 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 34) was vastgesteld.

Deze wet, gewijzigd en uitgebreid bij eene wet dd. 6 April 1823 (*Staatsbl.* n°. 14), werd, nader gewijzigd bij eene wet dd. 17 Junij 1832 (*Staatsbl.* n°. 30), aangevuld en nogmaals gewijzigd, bij de wet van 24 April 1844 (*Staatsbl.* n°. 16).

Ook hier leggen wij over een extract-patentregt over den jare 1844—1845, Provincie Zuid-Holland, Gemeente Rotterdam.

1) GOGEL, *Memoriën en Correspondentiën*, pag. 46.

Nota enz.		Klasse.	Tarief.	Verschuldigde regten.	
		3	A	—	—
	—	14	A	—	—
	—	14	A	—	—
			Hoofdsom, f	220	00
	1½ bedraagt f 23,47.	28 Opcenten.		61	60
			Te zamen, f	281	60

behalve het zegelregt van 21 centen moest insgelijks en bij de eerste betaling in eens worden voldaan voor het zegel van het patent, onverschillig of hetzelvē reeds was geligt of niet,

34½ cent en voor
kosten der beschrijving 7½ „,
te zamen 42 centen. Over

1844—1845 was de opbrengst dezer belasting geraamd op f 2,804,000, als in hoofdsom f 1,800,000 en de opcenten à f 504,000 en voor 1846 en 1847 op f 2,355,200; dezelve bragt in 1846 op f 2,406,939,74 en werd de opbrengst van deze belasting voor 1848 en 1849 begroot op f 2,355,200. Van de accijnsen, in- en uitgaande regten handelende, zullen wij tevens opgeven de administratie- en perceptie-kosten der directe belastingen over 1848 en 1849.

Indirecte Belastingen.

Onder deze benaming en één en dezelfde administratie waren bij de wet van 12 Julij 1821 (*Staatsbl.* n°. 9) gerangschikt de navolgende belastingen, als: de Registratie-, Zegel-, Griffie- en Hypotheek-regten, alsmede het regt op de Successiën, volgens de bestaande wet van den 27ste Dec. 1817 (*Staatsbl.* n°. 37).

Voor 1844—1845 was de gezamenlijke opbrengst dezer belastingen met de opcenten berekend op f 9,855,000 en voor 1846 en 1847 op f 9,694,500, als:

Registratie- Griffie- en Hypotheek-regten op	f	3,425,000.
Het Zegel	-	1,375,000.
Successie-regten	-	2,225,000.
38 Opcenten	-	<u>2,669,500.</u>
De opbrengst echter dezer belastingen be- droeg in 1846	f	9,817,297,80 ^s .
Als : Registr.- Griffie- en Hypotheek-regten	f	3,200,047,92 ^s
Zegel	-	1,243,115,92 ^s
Successie-regten	-	2,680,744,47.
38 Opcenten	-	2,693,389,48 ^s
En werd voor 1848 en 1849 de opbrengst dezer belastingen begroot als :		
Registratie	-	3,250,000.
Zegel	-	1,300,000.
Successie	-	2,250,000.
38 Opcenten	-	<u>2,584,000.</u>
Bedragende alzoo te zamen	f	9,384,000.

De Registratie.

De registratie van Franschen oorsprong en geregeld bij de wet van 22 Frimaire an VII (12 December 1791), werd hier ingevoerd, ten gevolge der inlijving met het Keizerrijk en bij Besluit van den 23sten Dec. 1812 (*Staatsbl.* n°. 17) met de daarop gevuldde wetten en decreten, benevens de griffie- en hypotheek-regten, gehandhaafd, met uitzondering van het regt, hetwelk bij overgang van eigendom, in geval van overlijden, volgens de Franse wetten geheven werd, zoodat de nalatenschappen van alle gestorvene personen aan de betaling van dat regt niet meer onderhevig waren.

De registratie sedert op dien voet behouden, vermeerderd bij besluit dd. 29 Jan. 1818 (*Staatsbl.* n°. 4) met de administratie van de regten in geval van overlijden, met uitzondering voor de steden Brussel, Luik, Gend, Amsterdam en 's Gravenhage, voor laatstgenoemde plaats echter later gewijzigd, werd, bij de

wet dd. 12 Julij 1821 (*Staatsbl.* n°. 19), onder de grondslagen van het nieuwe stelsel van Rijks belastingen opgenomen.

Bij de wet van 22 Frimaire an VII, later gewijzigd bij de wetten dd. 31 Mei 1824 (*Staatsbl.* n°. 86 en 37) en dd. 16 Junij 1832 (*Staatsbl.* n°. 29) was in den eersten titel bepaald: dat de registratie-regten zouden zijn *vast*, of *evenredig* naar mate van den aard der akten en overgangen, daavaan onderworpen, voorts, dat het *vast regt*, behoudens enige uitzondering, toepasselijk zou zijn op alle, hetzij burgerlijke, hetzij geregtelijke of buiten-geregtelijke akten, welke noch schuldverbindtenis, noch ontheffing, noch veroordeeling, rangregeling, of vereffening van gelden en geldswaarden, noch overgang in eigendom, vruchtgebruik of onroerende goederen bevatten;

Dat het *evenredig regt*, *geheven van de waarde*, behoudens enige uitzondering, toepasselijk zou zijn op schuldverbindtenissen, ontheffing, veroordeeling, rangregeling of vereffening van gelden en geldswaarden en voor allen overgang onder de levenden in eigendom, vruchtgebruik of genot van roerende en onroerende goederen, mitsgaders voor de overbedelingen in scheidingen en voor de besluiten, ordonnanciën of akten, houdende benoeming tot bezoldigde posten. Verder was bij dezen titel bepaald, dat de burgerlijke en buiten-geregtelijke akten geregistreerd werden op de minuut, het brevet of oorspronkelijke stuk.

Dat de geregtelijke akten deze formaliteit erlangen, hetzij op de minuut, hetzij op de expeditie, volgens de bij deze wet opgenoemde onderscheidingen.

De 2de titel handelde van de geldswaarden, tot grondslag strekkende voor de heffing van evenredig regt en van waardering, wordende de waarde van eigendom, vruchtgebruik en genot van *roerend goed* voor de berekening en betaling van het evenredige regt bij dezen titel bepaald.

De 3de titel bepaalde de termijnen voor de registratie der akten en verklaringen, te weten:

Van vier dagen voor die van deurwaarders en andere beambten,

bevoegd om exploiten te doen en processen-verbaal op te maken.

Van *tien* dagen voor de akten van notarissen, residerende in de gemeente, alwaar het kantoor van registratie gevestigd is.

Van *vijftien* dagen voor de akte van notarissen, aldaar niet residerende.

Van *twintig* dagen voor geregtelijke akten op de minuut, aan de registratie onderworpen, en voor die, waarvan geene minuut ter griffie berustende blijft, of die in *originali* worden uitgegeven.

Van *twintig* dagen insgelijks, voor akten van centrale en plaatselijke besturen, aan de formaliteit der registratie onderworpen.

Van *drie* maanden, voor de testamenten, berustende onder de notarissen, of ten hunnen overstaan verleden, te rekenen van het overlijden des testateurs, waarvoor de erfgenamen, begiftigden, legatarissen of uitvoerders van uitersten wil zorg moeten dragen.

Nog was bepaald, dat, indien de laatste dag des termijns een zondag is, of de dag van een volksfeest, die dag niet mede gerekend zal worden.

De 4de titel wees de kantoren aan, alwaar de akten en overgangen geregistreerd moeten worden, als voor de notarissen, ten kantore binnen welker kring zij resideren.

De 5de titel bepaalde, op wie de verpligting berust om de regten te bepalen, als:

Op de notarissen, op de deurwaarders, op de secretarissen van centrale en plaatselijke besturen, op partijen.

De 6de tafel stelde de straffen vast, wegens verzuim van registratie der akten en verklaringen binnen den termijn, en van die op het maken van renversalen.

De 7de titel handelde van de verpligtingen der notarissen, deurwaarders, griffiers, secretarissen, regters, scheidsmannen, administrateurs en andere openbare ambtenaren of beambten van partijen en van de ontvangers, onverminderd de verpligtingen bij de reeds behandelde titels hun opgelegd.

De 8de titel handelde van verkregene regten en van verjaring,

en stelde dezelve voor de vordering der regten op twee jaren, te rekenen van den dag der registratie.

De 9de titel bepaalde de hoegroothed der regten, als :

1°. De vaste regten, voor de verschillende acten, naar gelang van het onderwerp, gesteld op 20 cts., 80 cts., f 1,60, f 2,40, f 4, f 5, f 8 en f 12; aan een vast regt van f 20 was onderworpen elke expeditie van eenen gewijsde van het hof van cassatie, aan partij uitgeleverd. Van f 50, de vergunning tot het veranderen van geslachtnamen, of tot toevoeging van eenen anderen naam aan denzelven. Van f 100, verheffing tot den adelstand en verkrijgingen van eenen hooger rang van adel en eindelijk van ten minste f 100 en ten hoogste f 600, te bepalen door den Koning, brieven van naturalisatie.

2°. De evenredige regten, bedragende mede naar gelang der acten $\frac{1}{4}$ pct., $\frac{1}{2}$ pct., $\frac{3}{4}$ pct., 1 pct., $1\frac{1}{4}$ pct., 2 pct., $2\frac{1}{4}$ pct., 4 en 5 pct.

De 10de titel somde de akten op: 1°. welke in debet, 2°. welke gratis moeten geregistreerd worden en 3°. die, welke van deze formaliteit zijn vrijgesteld.

De 11de titel eindelijk handelde van de vroegere wetten op de registratie en tijdelijke bepalingen.

Ons bestek niet toelatende in uitvoeriger behandeling over dit onderwerp te treden, zoo verwijzen wij op de wetgeving in zake van registratie, verzameld, bewerkt en uitgegeven met voor-kennis van het Departement van Finantien; te 's Gravenhage ter boekdrukkerij van J. ROERING, 1839, prijs f 2, bevattende tevens eene chronologische tafel der wetten, adviesen van den Staatsraad, decreten en besluiten, op dit stuk geëmaneerd.¹

Bij de Registratie-regten moeten nu nog gevoegd worden

1) Zie mede de aanwijzing en omschrijving van datgene, wat gevorderd wordt voor het examen der surnumerairen van de Registratie, tevens eene gemakkelijke Handleiding voor alle ambtenaren der Registratie, Notarissen, Griffiers en Practizijs.

Te Leiden, bij J. H. GEBHARD ten comp., 1847, prijs 80 cents.

het bedrag der opcenten, ten beloope van 23 cts., als 13 voor het Syndicaat en 10, ten behoeve van het Rijk, van dewelke in de onderstaande tabel een overzigt gegeven wordt.

Tijdvakken waarvan de verhoging of opcenten zijn geheven. Registratie en Griffie.	Verhoging Oor- logslasten.	Opcenten voor het Syndicat.	Buitengewone ten behoede van het Rijk.	TOTaal.	Aanmerking.
Van 1 Jan. 1814 tot 1 Jan. 1816	10	16	00	26	
. . . 1816 . . . 1824	10	15	00	25	
. . . 1824 . . Febr. 1824	10	13	15 ^a	38 ^b	
. . Febr. . . . Jan. 1825	00	13	15 ^c	28 ^d	
. . Jan. 1825 . . . 1830	00	13	13	26	
. . . 1830 . . . 1832	00	13	22	35	
. . . 1832 . . . 1842	00	13	25	38	
. . . 1842. voor het Rijk.	00	00	38	38	

Het zegel.

Het zegel werd, even als de registratie, bij Besluit van het jaar 1813 (*Staatsbl.* n°. 17) provisioneel gecontinueerd, overeenkomstig de wet van 13 Brumaire an VII (3 Nov. 1798) en de daarop volgende besluiten en decreten, dit middel betreffende, welke voor 21 Nov. 1813 in het Fransche Keizerrijk waren geëmaneerd, met alteratie echter van het tarief van het zegel. Zie mede de besluiten van 1814 (*Staatsbl.* n°. 11, 94 en 95), terwijl bij eene wet van 21 Februarij 1816 (*Staatsbl.* n°. 16) het tarief van het handelzegel voor de noordelijke provinciën verminderd werd.

Bij de wet van 31 Mei 1824 (*Staatsbl.* n°. 37) werd een nieuw tarief van het gezegelde papier vastgesteld, wanneer bij de wet van 16 Junij 1832 (*Staatsbl.* n°. 29), sommige wijzigingen in de bestaande wetgeving nopens de regten van registratie, overschrijving en zegel werden gemaakt, welke met de voorgaande zoowel als daaropgevolgde tot 1 Julij 1839 verzameld, bewerkt, uitgegeven en gedrukt zijn te 's Gravenhage, bij J. ROERING, 1839, prijs f1.60.

Ten gevolge echter van de invoering der nieuwe burgerlijke wetgeving werd het noodzakelijk, en had de behoefte zich reeds lang doen gevoelen, dat de verschillende bestaande wettelijke verordeningen op dit stuk herzien en door eene algemeene wet vervangen werden.

Dit geschiedde eindelijk bij de wet dd. 3 October 1843 (*Staatsbl.* n°. 47), in werking gebracht den 1 April 1844 (*Staatsbl.* n°. 18). Bij deze wet, bij welke alle vroegere wettelijke verordeningen vervallen werden verklaard, werd bepaald, dat, zonder uitzonderingen, dan bij name in deze wet uitgedrukt, onder de benaming van regt van zegel, eene belasting zou worden geheven op het papier of perkement, dat gebruikt zou worden voor alle geregtelijke en burgerlijke, het zij administratieve, openbare of onderhandsche acten, mitsgaders voor alle geschriften, die in regten, als bewijs zouden kunnen worden overgelegd.

Deze belasting nu bestaat in:

1°. Het zegelregt naar de oppervlakte van het gezegelde papier, van wege het Rijk uitgegeven, van hetwelk het regt, de benaming en grootte zijn als volgt:

	Grootte van het papier het vel opengeslagen.		
	Hoogte. Palmen.	Breedte. Palmen.	Oppervlakt. Palmen.
		Palmen.	
N°. 1 van f 1,00, groot register papier	4,520	5,700	25,76
• 2 • - 0,75, register papier	3,857	5,010	19,32
• 3 • - 0,50, gewoon papier	3,220	4,000	12,88
• 4 • - 0,25, half vel gewoon papier	3,220	2,000	6,44
• 5 • - 0,15, klein papier	2,500	1,700	4,25

Zijnde het echter veroorloofd met uitzondering voor de griffiers van den Hoogen Raad, van Hoven, Regtbanken, Kantongerechten, notarissen, procureurs of deurwaarders, zich van ander papier of wel van perkement te bedienen, mits hetzelve te doen stempelen, alvorens daarvan gebruik te maken.

Zijnde verder bepaald, dat het groot register-papier slechts mag bevatten 39 regels van 17 lettergrepen, het register-papier 33 regels van 15 lettergrepen, het gewone papier 27 regels van

12 lettergrepen, de bladzijden door elkander gerekend, op boete van f 10 voor ieder stuk; terwijl het verboden was, op eene boete van f 5, voor bijzondere personen en van f 10 voor ambtenaren, den afdruk van den zegelstempel, zoo min op de voor- als keerzijde door letters te bedekken, of op eenige wijze onkenbaar te maken of te beschadigen, terwijl alle acten en schrifturen, zonder onderscheid, ter hoogte van of onder den afdruk van den zegelstempel aangevangen en vervolgd moeten worden.

2º. Het zegelregt voor de patenten, buitenlandsche paspoorten, advertentiën den nieuwspapieren.

Bedragende het zegelregt voor de patenten 25 cts.; voor de buitenlandsche paspoorten f 2,50 voor eenen persoon en voor twee of meerdere personen f 5 en voor iedere advertentie 25 cts.

3º. Het zegelregt, geëvenredigd aan de sommen en geldwaarden.

Betrekkelijk het papier aan dit zegel onderhevig en van wege het rijk uitgegeven, was bepaald, dat het geringste zegel zal hebben eenen stempel van 15 centen en het hoogste eenen stempel van f 20.;

Dat, wanneer het, volgens de wet, verschuldigde zegelregt meer bedraagt dan f 20, de ontvangers van de betaling van dit meerdere zullen doen blijken door quittantie of bijstempel, nevens den gewonen stempel te stellen;

Dat het regt zal opklimmen van 15 centen tot 25 centen en voorts telkens met 25 centen tot aan 5 gulden en boven de 5 gulden telkens met 50 centen;

Dat dit gezegelde papier, van wege het rijk, in groot en klein formaat zal worden uitgegeven, het groote ter hoogte van 3 palm 2 d. 2 str., br. 4 p., het kleine ter hoogte van 8 d. 8 str. en 4 l. en eene breedte van 2 p. en 5 d. Kunnende aan dit papier ongezegeld papier worden aangehecht, indien hetzelve niet toereikend is, voor het daarop te stellen geschrift, terwijl, zoo men zich van ander papier dan van wege het rijk uitgegeven bedienen wil, men hetzelve kan doen stempelen, alvorens daarvan gebruik te maken.

Het regt bedroeg naar gelang van het onderwerp $\frac{1}{4}$ pct. van wisselbrieven binnen het rijk, betaalbaar 5 cts. van de f 100, $2\frac{1}{2}$ cts. van de f 100; buiten het rijk, betaalbaar van de certif. 2 $\frac{1}{2}$ pct. Nat. Werk. schuld, 10 cts. van iedere honderd gulden.

Van alle onderhandsche acten van beleening of in pandgeving
of acten van verkoop, met regt van weder-inkoop, van wissel-
brieven en ander handelspapier enz., naar gelang van den tijd
waarvoor aangegaan, als: voor den tijd van eene maand of korter,
eene halve cent van iedere honderd gulden van de eerste
f 100,000 en een vierde cent van iedere honderd gulden van
het meerdere bedrag.

Wanneer het contract is aangegaan voor den tijd van meer dan een maand, doch voor niet langer dan drie maanden: een cent van iedere $\text{f} 100$ van de eerste $\text{f} 100,000$, en een halve cent van iedere $\text{f} 100$ van het meerdere bedrag.

Wanneer het contract is aangegaan voor den tijd van meer dan drie maanden: 2 cts. van iedere f 100 van de eerste f 100,000 en eene cent van iedere honderd gulden, van het meerdere bedrag.

Alle schuldbrieven ten laste van vreemde mogendheden, corporatiën, provinciën, steden enz., zedelijke ligchamen, vennootschappen enz. zijn onderhevig aan een regt van 30 centen van iedere *f* 100 en eindelijk ook van alle acten betrekkelijk de jagt en visscherij.

Het Zegelregt voor gedrukte stukken.

Hetzelve was gesteld voor een vel papier:

bened. de 15	□ ned. palm	f 0,01.
van	„ 15 „ „ „ tot	bened. de 20	□ ned. palm - 0,01 ^{s.}
„	“ 20 „ „ „ „ 25 „ „ „	- 0,02.	
„	“ 25 „ „ „ „ 30 „ „ „	- 0,02 ^{s.}	
„	“ 30 „ „ „ „ 35 „ „ „	- 0,03.	
„	“ 35 „ „ „ „ 40 „ „ „	- 0,03 ^{s.}	
„	“ 40 „ „ „ „ 45 „ „ „	- 0,04.	

en voorts bij opklimming, telkens met verhoging van eene halve cent, voor iedere, zelfs onvolledige reeks van 10 □ palmen.

Omtrent de stukken buiten 's lands of in de Overzeesche bezittingen vervaardigd, was bepaald, dat deze, alvorens zij binnen het rijk mogten worden uitgegeven, aangeplakt, of in omloop gebracht, deze naar gelang der oppervlakte van een Zegel moesten worden voorzien.

Vervolgens werden de vrijstellingen opgenoemd; zijnde volgens deze wet vervallen de formaliteit van *visa* voor zegel, zoowel in *debet* als *gratis*; daarentegen in stand gehouden de vrijstellingen, bepaald:

Bij het *Burgerlijk Wetboek* en het *Wetboek van Burgerl. Regtsv.*;

Bij de wet van 11 Julij 1814 (*Staatsbl. n°. 79*), op de jagt en visscherij;

Bij de wet van 29 Maart 1833 (*Staatsbl. n°. 4*), op de personele belasting;

Bij de wet van 29 Maart 1833 (*Staatsbl. n°. 3*), op het gemaal.

Bij de wet van 26 Dec. 1833 (*Staatsbl. no. 72*) en van 30 Dec. 1839 (*Staatsbl. n°. 57*), op den turf.

Bij de wet van 6 Junij 1840 (*Staatsbl. no. 17*), omtrent den vrijdom van lasten ter zake van landontginningen en landverbeteringen.

Bij art. 4 en 9 der wet dd. 30 Mei 1840 (*Staatsbl. n°. 16*), betrekkelijk de wederinvoering eener belasting op de runderen, paarden, schapen enz.

Bij art. 16 der wet dd. 26 Mei 1841 (*Staatsbl. n°. 14*), houdende nadere bepalingen nopens de consignatie van effecten aan toonder, welke aan minderjarigen, of aan onder curatele gestelde personen toebehooren.

Bij art. 10 der wet dd. 29 Mei 1841 (*Staatsbl. n°. 19*), betrekkelijk de onteigening ten algemeenen nutte.

Bij art. 29 der wet dd. 29 Mei 1841 (*Staatsbl. n°. 20*), houdende bepalingen omtrent de gestichten voor krankzinnigen.

Bij art. 8 der wet dd. 9 October 1841 (*Staatsbl. n°. 42*), betrek-

kelijk de regtsmacht der hoge en andere heemraadschappen, dijken en polderbesturen.

Bij de wet dd. 4 Julij 1842 (*Staatsbl.* n°. 16), betrekkelijk de overbrenging der onder de vroegerewetgeving ingeschrevene hypotheken en privilegiën in de thans bestaande nieuwe registers.

Bij de algemeene verplichtingen in deze wet vastgesteld, is het den ambtenaren van de registratie verboden eenig stuk, hetwelk niet overeenkomstig deze wet is gezegeld, zonder betaling van boete, van zoodanig zegel te voorzien.

Het is wijders aan de ambtenaren der registratie verboden, acten of stukken te registreren, welke niet op het vereischte zegel geschreven, of niet daarvan voorzien zijn, alvorens de verschuldigde zegelregten en boeten betaald zijn, gelijk mede om acten van protest van wisselbrieven en ander handelspapier te registreren, zonder zich het geprotesteerde stuk te doen vertoonen; zullende nogtans de bewaarders der hypotheken de krachtens zoodanige acten van hen gevorderde formaliteiten, mogen bewerkstelligen, maar die acten terug houden, ten einde de invordering der daarvoor verschuldigde regten en boeten te vervolgen.

Van de vervolgingen en verjaringen handelde ten slotte de 5de titel en is op twee jaren gesteld, zijnde voor zegelregten en boeten ieder der contracterende partijen voor het geheel aansprakelijk in wederzijds verbindende onderhandsche acten; in eenzijdige onderhandsche acten, al de ondertekenaren, voor de onderhandsche acten van schuldbekentenis, schuldvordering, kwijting enz., de schuldeischers en schuldenaars en eindelijk al degenen, welke de aan het zegel onderhevige registers houden, of voor hen door anderen doen houden. Eindelijk is het den Koning voorbehouden in bijzondere gevallen, of in het algemeene belang, kwijtschelding of verrmindering van regt en boete te verleenen.

Voor eene vollediger mededeeling dezer wet, verwijzen wij op de naauwkeurige verzameling van alle stukken tot de uitvoering en invoering van deze wet betrekkelijk, met tarieven en een alge-

meen register, voorafgegaan van eene geschiedkundige herinnering nopens het zegel, uitgegeven te 's Gravenhage bij A. P. VAN LANGENHUYSEN 1844 , prijs f3.60.

Maken wij hier ook nog gewag van de opcenten, benevens de tijdelijke verhoging waarvan in de hierbij gevoegde tabel een overzigt gegeven wordt.

Middelen en Tijdvakken.	Verhoogd Oorlogsaosten.	Opcenten voor het rijk.		Totaal.	Aanmerkingen.
		Sjnd.	Rijk.		
Van 1 Jan. 1814 tot 1 Jan. 1816	10	16	,	26	
• • • 1816 • • 1824	10	15	,	25	
• • • 1824 • Febr. 1824	10	13	15*	38*	
• • Febr. 1824 • Jan. 1825	,	13	18*	28*	
• • Jan. 1825 • • 1830	,	13	13	26	
• • • 1830 • • 1832	,	13	22	35	
• • • 1832 • • 1842	,	18	25	38	
• • • 1842.	,	,	38	38	1

DE GRIFFIE-REGTEN.

Mede bij besluit van 23 Dec. 1813 (*Staatsbl.* no. 17) waren de wetten op de griffie-regten van 21 Ventôse an VII (11 Maart 1799), en van 22 Prairial an VII (10 Junij 1799) en van 12 Julij 1808 gehandhaafd.

Bij deze wet, van Franschen oorsprong, was bepaald, dat in alle Burgerlijke Regtbanken en in die van koophandel, griffie-regten ten behoeve van 's Rijks schatkist zouden worden geheven, welke regten door de ontvangers der registratie zouden gevorderd worden, en zouden bestaan:

1o. In een te heffen regt, bij het ter rol stellen van iedere zaak, naar gelang van dezelve aard à f2,50, f1,50, en 75 cents, onverminderd het regt van 12 centen toegestaan aan de deurwaarders ter audientie voor iedere plaatsing van eene zaak.

2o. In het regt vastgesteld voor het stellen en overschrijven

1) Zie circulaire no. 680, dd. 14 Junij 1843.

der bij deze wet bepaalde akten, à 62^s en zijn de verhooren van getuigen daarenboven onderworpen aan een regt van 25 cents voor elke verklaring van getuigen.

3º. In het regt op de afschriften der vonnissen en akten bij deze wet aangewezen. à f 1 per blad schrifts van 20 regels van acht à tien lettergropen.

Het was den griffiers wijders verboden afschriften af te geven, alvorens de regten betaald waren, op straffe van vergoeding van het regt en f 50 boete; zijnde onder de hierboven vastgestelde regten niet begrepen, die van het gezegelde papier en van de registratie, welke voortdurend zouden geheven worden overeenkomstig de bestaande wetten.

Wat verder aanbelangt de wet op de griffie-regten, alsmede de hierna behandelde hypotheek- en successie-regten, zoo verwijzen wij op de meermalen aangehaalde verzameling van wetgeving in zake van Registratie enz., 3de aflev., prijs f 1.20, waarin ook voorkomen de verordeningen op het jus detractus, en de wetten op de openbare verkoopingen van roerende goederen van 12 Fructidor an IV (29 Aug. 1796).

DE HYPOTHEEK-REGTEN.

Omtrent de hypotheken was bepaald, dat de bewaring er van opgedragen was aan het bestuur der registratie en het beheer van dezelve zou worden waargenomen door de ontvangers der registratie, voorts werd bij den 1ste titel van het 2de Hoofdstuk, de oprichting der kantoren van de hypotheken en het kadastrer bepaald.

3de Hoofdst. handelde van de instelling van ambtenaren voor de hypotheken en van hunne ambtsverrigtingen.

4de Hoofdst., van de borgtogen, welke de ambtenaren voor de hypotheken moeten stellen.

5de Hoofdst., van de vervanging der beambten in geval van verhindering der waarneming of van het openvallen van kantoren.

6de Hoofdstuk, van de bezoldiging der beambten voor de hypotheken.¹

7de Hoofdst., van de registers bestemd voor het nieuwe hypothekaire stelsel en de boekhouding in dezelve.

8ste Hoofdst., van de werkzaamheden der bewaarders, met betrekking tot de bewaring van het kadastrer.

9de Hoofdst., van de verpligting tot het bezigen der aanwijzingen van het kadastrer in de akten, vonnissen en stukken, bestemd tot overschrijving, inschrijving, vermelding of aanteekening in de registers der bewaring van de hypotheken.

10de Hoofdst., van de openbare bekendheid der registers en van de verantwoordelijkheid van de bewaarders der hypotheken.

De Tweede titel handelde van de heffing der hypotheek-regten en was bij het 1ste Hoofdst. van dezelve bepaald, dat:

door de ontvangers der registratie ten behoeve van de openbare schatkist zou worden geheven:

1°. *Een evenredig regt berekend tegen een voor twee duizend van het bedrag der hypothekaire schuldvorderingen van vroegeren tijd tot het geheele in werking brengen van het hypothekaire stelsel en waarvan de inschrijving gevorderd zal worden tot bewaring derzelver; en tegen een voor duizend van het bedrag der latere;*

2°. *Een ander evenredig regt van een en een half ten honderd, op den geheelen prijs der overdragten, welke de nieuwe bezitters van hypotheken zullen willen zuiveren.*

Voorts dat de hypotheek-regten zullen geheven worden over reeksen van 10 tot 10 guldens, zonder breuken, moetende dezelve worden aangevuld, en zal in geen geval het regt minder kunnen zijn dan 20 cts.

Het 2de Hoofdstuk handelde van het *regt van inschrijving*, zijnde hetzelver gesteld op *eenen gulden per 1000 guldens*, en zijn de kos-

1) Bij de wet d.d. 14 Dec. 1844, *Staatsbl.* n°. 62, zijn vastgesteld de salarissen der bewaarders van de hypotheken van het kadastrer en van de scheepsbewijzen.

ten der inschrijving voor rekening van den schuldenaar, indien het tegendeel niet bedongen is.

Het 3de Hoofdstuk, handelde van *regt van overschrijving*, bedragende hetzelvē 50 centen van elke honderd gulden der waarde, welke tot grondslag voor de berekening van het evenredige regt van registratie heeft moeten strekken, welke onder de Fransche wet niet verplichtend was.

Het 4de Hoofdstuk handelde van de verjaring der hypotheek-regten, daarbij gesteld op twee jaren.

De 3de titel hield in verschillende bepalingen de bewaarders der hypotheken betreffende.

Zijnde bij de wet dd. 22 Dec. 1828 afgeschaft de hernieuwing om de tien jaren van de inschrijving der hypotheken.

Bij boven vermelde regten moeten nu nog gevoegd worden de opcenten, van welke in de onderstaande tabel een overzigt gegeven wordt:

Tijdvakken, waarover de verhoging of opcenten geheven zijn.	Verhoog. Oor- logslasten.	Opcent. voor het Sijndicat.	Buiteng. Opcent. ten behoeve van het Rijk.	Totaal.	Aan- merking.
Van 1 Jan. 1814 tot 1 Jan. 1816	10	16	00	26	
1816 . . . 1824	10	15	00	25	
1824 . . . 1825	00	18	15 ⁵	28 ⁵	
1825 . . . 1830	00	13	13	26	
1830 . . . 1832	00	13	22	35	
1832 . . . 1837	00	13	25	38	
1837 . . . 1841	00	13	10	23	
1841 . . . 1842	.	13	25	38	
1842 voor het Rijk	.	.	38	38	

Maken wij nog melding van de Nieuwe wetgeving aangaande de bewaring van de hypotheken en het kadaaster; gedrukt en uitgegeven bij J. KIPS te 's Gravenhage, 1838, prijs f 1,60.

DE SUCCESSIE-REGTEN.

Bij besluit van 23 Dec. 1813, waarbij werd afgeschaft het regt, hetwelk volgens de Fransche wetten geheven werd bij

overgang van eigendom in geval van overlijden, was tevens bepaald, dat, in plaats van hetzelve, met het jaar 1814 eene belasting zou worden geheven op het regt van successie en zulks op den voet en volgens de bepaling geïnsereerd in de publicatie van den 4 October 1805 en werden verder almede geconfermeerd en op nieuw geïntroduceerd al de bepalingen, ter executie van dezelve, te vinden in de notificatie van den 4 Dec. 1805, mitsgaders de instructie voor de gequalificeerden tot de directie over de invordering dezer belastingen, benevens al de formulieren daartoe behorende, alsmede het decreet van den 3 Maart 1808, houdende bepalingen aangaande de hertaxatie van onroerende goederen; zijnde bovendien het montant dezer belasting subject aan dezelfde verhogingen, zoo voor oorlogslasten, als ten behoeve van het sijndicaat, als waaraan het regt van registratie onderhevig is.

Eindelijk echter werd, eerst bij de wet van 27 Dec. 1817 (*Staatsbl. n°. 37*), niettegenstaande het bepaalde bij de wet van 11 Febr. 1816 art 25 (*Staatsbl. n°. 14*), het regt van successie op eenen algemeenen voet in het koninkrijk ingevoerd en werd, bij besluit van 29 Jan. 1818 (*Staatsbl. n°. 4*), de administratie der regten van successie en die van overgang vereenigd, met die van zegel, registratie, griffie, hypothek en overschrijving.

Deze wet van 27 Dec. 1817 nu later gewijzigd bij eene wet dd. 16 Junij 1832 (*Staatsbl. n°. 29*) bepaalde, dat, behoudens zekere uitzonderingen en onder zekere bepalingen, en onder den naam van *regt van successie*, eene belasting zou worden geheven van de waarde van al wat door overlijden zou worden geërfd, of verkregen in den boedel van eenen *ingezetenen* dieses rijks, wordende, met betrekking tot de toepassing dezer wet voor eenen *ingezetenen* des rijks gehouden degeen die binnen dit rijk zijn domicilium, of den zetel van zijn vermogen heeft gevestigd.

Alsmede dat er, onder den naam van *regt van overgang*, eene belasting zou worden geheven van de waarde der onroerende goederen, gelegen binnen dit rijk en in vruchtgebruik of eigen-

dom geërfd wordende van iemand, die geen ingezetene is van het rijk.

Voor het regt van successie nu wordt geheven, wanneer de eigendom wordt geërfd of verkregen:

1°. Door den eenen echtgenoot van den anderen, behoudens de uitzonderingen hier later vermeld: *vier percent*.

2°. Door broeders of zusters, van broeders of zusters, *vier percent* voor datgene hetwelk hun *ab intestato* zou zijn aangekomen en *tien percent* voor datgene, hetwelk zij meerder erven of verkrijgen.

3°. Door neef of nicht, naneef of nanicht, van oom of moei, oud-oom of oud-moei, en omgekeerd, door oom of moei, oud-oom of oud-moei, van neef of nicht, naneef of nanicht, *zes percent* voor datgene, hetwelk hun *ab-intestato* zou zijn aangekomen en *tien percent* voor datgene, hetwelk zij meerder erven of verkrijgen.

Tusschen alle andere verwanten, of met verwante personen *tien percent*.

Voor datgene, wat enkel in *vruchtgebruik* wordt geërfd of verkregen, zal het regt van successie slechts *de helft* bedragen van het hiervoren bepaalde.

Voor het regt van overgang zal worden geheven *een percent* voor den eigendom en *een half percent* voor het vruchtgebruik geërfd wordende in de regte lijn.

Vijf percent voor den eigendom en *twee en een half percent* voor het vruchtgebruik in de collaterale lijn geërfd wordende, of tusschen niet verwante personen.

Van het regt van successie was vrijgesteld:

1°. Al wat geërfd of verkregen wordt in de regte linie.

2°. Al wat de langstlevende van den eerst stervenden echtgenoot, kind of kinderen uit hun huwelijk verwekt, descendenter daarvan achterlatende erft of verkrijgt.

3°. Al wat door den langstlevenden van den eerst stervenden echtgenoot, in vruchtgebruik, of bij wege van pensioen, of periodieke uitkeering, wordt geërfd, of verkregen, indien door

het overlijden van den eerst stervenden deszelfs kind, of kinderen in vorig huwelijk verwekt, of descendanten daarvan, tot den eigendom zijn gekomen, of met het pensioen, of de periodieke uitkeering, zijn belast.

Natuurlijke kinderen, wettiglijk erkend zijnde, worden met bloedverwanten in de regte lijn gelijk gesteld, mits de bewijzen daarvan worden overgelegd.

4°. Alle andere erfenissen of legaten, wanneer uit de specifieke aangifte blijkt, dat de nalatenschap aan zuiver saldo geen *f* 300 te boven gaat.

5°. Al hetgeen wat in vruchtgebruik, of bij wijze van jaarswedde, of periodieke uitkeering, wordt geërfd of verkregen van eenen ingezetenen des Rijks (na den 31 Mei 1832 overledende).

Indien de vruchtgebruiker of de legataris den erfslater minder dan vier volle maanden overleeft.

In de gevallen onder n°. 1, 2, 3 en 4 opgenoemd, is de aangifte niet aan beëdiging onderworpen, al is het, dat in de drie eerste gevallen, legaten of giften van vaste of bepaalde sommen in de zijlinie, of aan niet verwante personen moeten uitgekeerd worden, en dat in het laatste geval onroerende goederen in de nalatenschap aanwezig zijn.

Bij de regten van successie en die van overgang moeten nu nog gevoegd worden de opcenten, van welke in de onderstaande tabel een overzigt gegeven wordt:

Tijdvakken, waarover de verhoging of de opcenten zijn geheven.	Verhoog. Oor- logsaften.	Opcent. voor het Sjindicat.	Buiteng. Opcent. ten behoeve van het Rijk.	Totaal.	Aan- merking.
Van 1 Jan. 1818 tot 1 Jan. 1824	00	15	00	15	
• • • 1824 • • • 1825	00	13	15 ^a	28 ^b	
• • • 1825 • • • 1830	00	13	13	26	
• • • 1830 • • • 1832	00	13	22	35	
• • • 1832 • • • 1842	00	13	25	38	
• • • 1842 voor het Rijk	00	00	38	38	

Maken wij te dezer plaatse nog melding van de verordeningen op het jus-detractus, zijnde bij art. 957 Burg. Wetb. bepaald, dat een vreemdeling in dit Koningrijk niets bij uitersten wil kan bekomen, dan voor zoo ver dezelfde bevoegdheid aan den Nederlander in het land waartoe die vreemdeling behoort is toegestaan; en zijn de ambtenaren van de registratie belast, te gelijk met de invordering van het regt van successie, het aftogts-regt of jus detractus te heffen.

Met de meeste landen zijn echter overeenkomsten gesloten ter afschaffing van het jus-detractus, als onder anderen met Hanover, Pruisen, Wurtenburg, Denemarken, Zweden, Noorwegen en Rusland. Zijnde gemeld regt te niet gedaan in Frankrijk, bij eene wet dd. 14 Julij 1819, en wordt het niet geheven van ingezetenen der gewesten, thans onder den naam van België bekend (circ. n°. 574 en res. van 1 Maart 1834, n°. 73). In Engeland bestaat het jus-detractus niet, tewijl Oostenrijk brieven de observando reciproquo aanneemt.

Wij laten hier ten slotte volgen eene opgaaf der administratieve en perceptie kosten van de indirecte belastingen en van de bewaring van het kadaster, vervat in de X^{de} afdeeling van den staat van berekeningen voor het Departement van Finantiën, IX^{de} Hoofdst., lit. B, over de jaren 1848 en 1849 (*StaatsBl.* n°. 50, dd. 9 Aug. 1847), met weglating der kosten van de Koninklijke Nederlandsche loterij, bedragende die . . f 25,600.

Als :

Bezoldiging van den directeur en geëmploijeerde der Koninklijke Nederlandsche loterij f 4,480.

Bureau-kosten der directie, vuur, licht, schoonhouden der localen, douceur aan de agenten van politie en kleine uitgaven. f 1,120.

Belooning, onkosten en risico van den ontvanger-generaal der Koninklijke Nederlandsche loterij. f 20,000.

En brengende de loterij op volgens raming. . f 400,000.

Artikel.	Benaming der onderwerpen van uitgaaf.	Geraamd beloop over	Geraamd beloop over
		1848.	1849.
1	Bezoldiging van de hoofd-ambtenaren van de indirecte belastingen in de provinciën.	f 102,200,00	f 102,200,00
2	Bezoldiging der ambtenaren van het algemeene zegelkantoor.	12,220,00	12,220,00
3	Kosten voor vuur, licht, schoonhouden der localen, onderhoud van meubelen en bureau-kosten van de directie van het algemeene zegelkantoor.	1,575,00	1,575,00
4	Papier voor het zegel.	20,000,00	20,000,00
5	Bezoldiging der ambtenaren van het buitengewone zegel.	8,000,00	8,000,00
6	Bureaubehoeften voor het buitengewone zegel, voor inkt, stempels en meerder kleine uitgaven.	300,00	300,00
7	Perceptie-kosten der indirecte belastingen en verschillende riks-ontvangsten, die van de post-directeuren voor de perceptie van het zegel op buitenlandsche drukwerken daaronder begrepen.	265,000,00	265,000,00
8	Kosten, vallende op het vervaardigen der prijs-couranten van de publieke fondsen voor het regt van successie.	2,400,00	2,400,00
9	Kosten van vervolging en proces-kosten.	9,000,00	9,000,00
10	Bindwerk van registers, briefporten, vrachtloonen, transport-kosten en kosten van emballage, ten dienste van het algemeene magazijn van het materiëel.	3,130,00	3,130,00
11	Drukwerk.	8,430,00	8,430,00
12	Reis- en verblijfkosten.	1,000,00	1,000,00
13			
14			
15			
16	Bezoldiging der ambtenaren van het kadastr.	68,370,00	68,370,00
17	Verplaatsings-kosten en uitschotten der landmeters en teekenaars.	12,320,00	12,320,00
18	Kosten van bewaring der archieven bindwerk en andere kleine uitgaven.	1,400,00	1,400,00
19	Drukwerk.	1,600,00	1,600,00
20	Dekking van te korten in de kasten van de ontvangers der indirecte belastingen.	Memorie.	Memorie.
		f 516,945,00	f 516,945,00

ACCIJNSEN.

Onder deze benaming waren, bij de wet van 12 Julij 1821 (*Staatsbl. n°. 9*, gerangschikt die belastingen, welke tijdens de Republiek, *gemeene middelen* genaamd, onder de *beschrevene middelen* waren gesteld en bij de Franschen onder de *indirecte belastingen* waren begrepen, aldus genaamd in tegenoverstelling der *directe*, daar dezelve niet, gelijk deze, door den belastingschuldige onmiddellijk aan den lande werden betaald, maar over het algemeen aan eenen derde, door welke de belasting reeds was voldaan, zoodat het grootste gedeelte van het volk bijna niet eens weet, wat het eigenlijk aan belasting, als bijv. op het zout, het gemaal enz., opbrengt.

Reeds vroeger hebben wij opgemerkt hoe sedert 1813 men beurtelings de benaming van *beschrevene middelen*, *Hollandsche impositiën*, ook de enkele benaming van *impost* en *indirecte belastingen*, had gebezigd, tot dat bij de wet van 15 September 1816 (*Staatsbl. n°. 35*), de zoo juiste benaming van *indirecte belastingen* was behouden, bij welke bepaald werd, dat de navolgende belastingen, als die:

Op het Zout.

- „ de Zeep.
- „ de Wijnen.
- „ het Buitenlandsche gedistilleerd.
- „ het Binnenlandsche gedistilleerd.
- „ de Bieren.
- „ de Azijnen.
- „ den Turf.
- „ de Steenkolen.
- „ het Binnenlandsche lastgeld.
- „ de Waag.
- „ de Ronde maat.

Zouden geheven worden bij de fabrikkagie, bij den invoer, bij

de aflevering, bij het gebruik, of op zoodanige andere wijze en tot zulk eene hoogte, als nader zou worden bepaald.

Bij de wet van 12 Julij 1821 (*Staatsbl. no. 9*), het nieuw stelsel der belastingen vaststellende, werd de benaming van *indirecte belastingen* door die van *accijnsen* vervangen. Bij dezelve werd de bestaande Fransche wijze van heffing bij de *source* behouden.

De heer GOGEL, destijds over het nieuwe belastingstelsel geraadpleegd, was tegen die wijze.¹ Het was dan ook tegen zijn systeem, terwijl de Heer APPELIUS zulks verkeerslijker achtte als niet belemmerende het binnenlandsche vervoer, niettegenstaande moest echter het vervoer van binnen- en buitenlandsch gedistalleerd, zeep, zout, versch vleesch en meel van tarwe, rogge of spelt en ook in sommige gedeelten van het Koningrijk tegenwoordig de suiker, door biljetten gedekt zijn.²

Onder de accijnsen was bij de wet van 1821, het eerst gerangschikt, die:

1°. *Op het Zout.*

Dit middel, bij de wet van 23 Dec. 1818 (*Staatsbl. no. 17*), behouden, was daarbij bepaald, dat deze belasting volgens de voorschriften en bepalingen vervat in de wet van den 24 Febr. en 12 en 28 Mei 1809 en de daarbij behorende reglementen, zou worden geheven.

Bij eene daaropvolgende wet echter, van 15 Sept. 1816 (*Staatsbl. no. 36*), in verband met de wet van dezelfde dagtekening (*Staatsbl. no. 35*), bij welke het stelsel der indirecte belastingen werd gereeld, onderging dit middel een geheele verandering, terwijl het bedrag dezer belasting gesteld werd op $f\ 3:2\ st.:8\ penn.$ van iedere honderd ponden, of $f\ 6:6\ st.:8\ penn.$ van iedere honderd kilo-

1) Zie GOGEL, *Memoriën en Correspondentiën*.

2) Op het terrein van toezigt, moeten ook nog de andere accijns-goederen met billetten vervoerd worden.

grammen ruw zout; op $f\ 7:10$ st. van iedere honderd ponden, of $f\ 15:3:10$ van iedere honderd kilogrammen wit of geraffineerd zout en $f\ 12:0:0$ van ieder okshoofd, of $f\ 10:6:2$ van ieder dubbel hectoliter pekel, meerdere en mindere hoeveelheden naar advenant.

Deze wet gewijzigd bij die van 12 Maart 1818 (*Staatsbl.* n°. 17) werd eindelijk, in overeenstemming der wet van 12 Julij 1821 (*Staatsbl.* n°. 9), bij eene wet van 21 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 35) geregeld en bij besluit van 18 October 1822 (*Staatsbl.* n°. 45) met 1°. Jan. 1823 van kracht verklaard.

Bij de eerste Afdeeling van deze wet, werd geregeld het bedrag en de verschuldigheid van den accijns, zijnde dezelve gesteld op $f\ 6$ van iedere honderd ponden en $f\ 5$ van elk vat pekel, art. 1. Bij de wet van 2 Jan. 1832 (*Stbl.* n°. 2) werd echter de pekel belast naar denzelfden maatstaf als het ruwe zout, en zulks in verband met de graden, die deze pekel op den vochtmeter teekent, staande een vat van 33 graden gelijk met 33 ponden ruw zout; even zoo werd alle zee- of zoutwater boven de 3 graden als lastbare pekel beschouwd; terwijl bij besluit van 25 Jan. 1827 (*Stbl.* n°. 5) bepaald was, dat het zout niet anders zou mogen worden verkocht, dan bij het gewigt en niet meer bij de maat.

Het tijdstip van de verschuldigheid van den accijns was bij art. 2 bepaald bij den invoer van buiten 's lands van het ruwe zout, behoudens het bepaalde bij art. 32, opzigtens de graderhuizen en zoutgroeven, wordende de betaling niet gevorderd, dan bij den uitslag, art. 18.

Bij de tweede Afdeeling werd gehandeld van de zoutzieders en handelaars in het groot, betrekkelijk het ruwe zout, en werd bij dezelve hun een doorloopend crediet toegestaan, art. 3—11.

De derde Afdeeling handelde van de zoutzieders in het bijzonder, als, over de aangifte der door hen gebezige gebouwen, de hun toegestane korting voor de raffinade van het ruwe zout en over den uitslag van het geraffineerde zout onder afschrijving met overschrijving en met betaling van den accijns, alsmede van het

ruwe zout onder zekere bepalingen en eindelijk van de peiling, visitatie en boeten, art. 12—21.

De vierde Afdeeling handelde van de grossiers in geraffineerd zout, waaronder verstaan werden zoodanige personen, welke geene zoutzieders, noch handelaars in het groot zijn en bij den ontvanger hunner woonplaats tot het verkoopen van geraffineerd zout zich hebben aangegeven, art. 22—25.

De vijfde Afdeeling handelde over de formaliteiten, die bij uitslag met betaling van den accijns behoorden in achtgenomen te worden, art. 26.

De zesde Afdeeling hield in algemeene en bijzondere bepalingen, ten aanzien van de bergplaatsen van zout art. 27, den vervoer van hetzelste art. 28, zijnde de doorvoer van hetzelste verboden, art. 29, ¹⁾ den uitvoer van ruw zout en de pekel met genot van afschrijving, art. 30, den vrijdom ten behoeve van fabrieken, trafieken, zee- vischvangst en visch-zouterijen, art. 31, ²⁾ het oprigten van gradeerhuizen en den aanslag voor den accijns deswege, art. 32, de jaarlijksche afrekeningen tus-schen den ontvanger en de zoutzieders, handelaars en grossiers te doen, art. 33, en eindelijk omtrent den in- en uitvoer, inslag, uitslag en vervoer van de pekel, art. 34.

De zevende Afdeeling handelde eindelijk van het collectief zegel.

Sedert werd deze wet vermeerderd en gewijzigd; zoo werd, bij eene wet dd. 24 Dec. 1829 (*Staatsbl.* no. 76), het collectief zegel op tien ten honderd van den accijns gebracht, alsmede vrijdom van den accijns verleend van het zout, bestemd voor bemesting der landen of tot voeder van het vee en verder nieuwe bepa-

1) Dit verbod van doorvoer is vervallen door de bepalingen van art. 2 der wet, dd. 11 April 1827, *Staatsbl.* no. 14.

2) Zie model-reglement, gearresteerd bij Koninklijk besluit van den 10^{den} Junij 1825, no. 52, wegens den vrijdom van den accijns op het zout, voor het ruwe zout, ten dienste der fabrieken en trafieken.

lingen gemaakt omtrent de korting voor het verlies op de raffinade van het zout.

Bij de wet dd. 3 Junij 1830 (*Staatsbl.* n°. 18) werd eene verhoging van 15 ten honderd der hoofdsom van den accijns bepaald, welke wet echter nooit in werking is gebracht.

Eindelijk werd bij eene wet dd. 2 Januarij 1832 (*Staatsbl.* n°. 2) de accijns op het zout verbeterd en de aanslag betreffende de pekel, zoo als reeds is aangemerkt, veranderd, de vrije vervoer van ruw en geraffineerd zout beperkt tot eene hoeveelheid van vijf ponden of daar beneden, nieuwe bepalingen daargesteld nopens den inslag door de zoutzieders van het in de gradeerhuizen uitgedampte zeewater en voorts bepaald, dat het zegel voor de biljetten, die tot den vervoer benoodigd en aan dat zegel onderworpen zijn, onverschillig derzelver hoeveelheid, bedragen zou voor het consent- of vervoer-biljet vijftig centen en voor het gelei-biljet tien centen.¹⁾

Merken wij ten slotte aan, dat in de Staatsbegrooting voor 1844—1845 dit middel was uitgetrokken voor f 1,420,000; voor 1846 en 1847, voor f 1,450,000 en dat hetzelve in 1846 had opgebracht f 1,348,613,58. Zijnde de opbrengst van hetzelve voor 1848 en 1849 geraamd op f 1,480,000.

2º. *Op het Gemaal.*

Bij besluit van 23 Dec. 1813 (*Stbl.* n°. 17) was mede bepaald, dat, overeenkomstig de bepalingen en voorschriften op dat middel, vervat in de ordonnantie van 17 Dec. 1805, met de daarbij opgenoemde ampliatien en alteratiën, de belasting op het gemaal zou worden geheven.

1) Zie verder voor dit middel de 1ste en 2de Afd. van het handboek op de Rijks-accijnsen, zullende bevatten al de accijnswetten, toegelicht uit de onderscheidene besluiten, resolutien en decisiën, ten aanzien der uitvoering en het regt verstand van hare bepalingen, sedert de uitvaardiging van elk derzelve genomen, door C. BIJLAND, te Gorinchem, bij H. HORNER, 1840.

Onder het stelsel der indirecte belastingen van 15 Sept. 1816 was het gemaal niet opgenomen; bij de wet echter van 21 Junij 1821 (*Stbl.* n°. 9), werd hetzelve onder het nieuwe stelsel der belastingen gerangschikt, en werd dien overeenkomstig bij de wet van 21 Aug. 1822 (*Stbl.* n°. 36) bepaald, dat voor accijns van tarwe, spelt en rogge moest worden betaald, voor dat het graan ter molen werd gebracht.

van iedere mud tarwe	f 1,40.
" " " ongepelde spelt	- 0,50.
" " " rogge	- 0,40 en

van meerdere of mindere hoeveelheid naar evenredigheid.

Sedert dien tijd was deze wet vermeerderd met besluiten en resolutiën, wanneer bij eene wet, dd. 24 Dec. 1829 (*Stbl.* n°. 76) deze belasting met 1°. Jan. 1830 werd afgeschaft, zijnde bij art. 2 van dezelve bepaald, dat de accijns op het gemaal niet meer zou worden gevorderd.

Bij eene wet echter van den 29sten Maart 1833 (*Stbl.* n°. 3) werd de accijns op het gemaal met 1°. Mei 1833 weder ingevoerd, in vele opzichten overeenkomende met de afgeschafte.

In de 1ste Afdeeling werd alzoo bepaald het bedrag en de verschuldigdheid van den accijns, welke mede moest worden voldaan, voor dat het graan ter molen werd gebracht, bedragende de accijns over honderd ponden, en dus niet berekend wordende bij de maat,¹ van tarwe, of tarwe met rogge, spelt of ander graan vermengd, f2, van spelt, of spelt met ander graan dan tarwe vermengd, f1,60, van rogge, of rogge met ander graan dan tarwe of spelt vermengd, f0,60. — Zijnde de bepalingen, ten aanzien van de tarwe, van toepassing op de Turksche tarwe en die, ten aanzien van de rogge, op de Egyptische rogge.

Van dezen accijns zijn vrijgesteld, de granen, geheel gemouten of met mout vermengd zijnde, ten dienste der branderijen, brouwerijen en azijnmakerijen; wijders was bij deze afdeeling nog

1 Een mud kan op 1/10 gedeelte van 100 ponden gerekend worden; het gewigt van het graan loopt echter uit een,

bepaald de teruggave van den accijns voor het graan, tot mesting van het vee bestemd, en van het graan, door de stijfselmakers gebruikt wordende, artt. 1—3.

De 2de Afd. handelt over de aangifte van het graan, de uitgifte der billetten en deszelfs aan- of afvoer van den molen; bij dezelve is bepaald, dat men de hoeveelheid *in gewigt* van het belaste graan en *in maat* van het onbelaste graan, waaronder alleen wordt verstaan boekweit, gerst, haver, erwten, wikken en boonen, dat men wil doen malen, moet opgeven.

De 3de Afd. handelt van de verplichting der korenmolenaars, met betrekking tot dezen accijns. Bij dezelve wordt gehandeld over de oprichting van korenmolens en hetgeen verder door de korenmolenaars moet in acht genomen worden, alvorens hun bedrijf uit te oefenen, als, behalve het doen eener opgave van de ligging van den molen, ook der daarbij behorende bergplaatsen, der huizen hunner woning en van hunne knechts, met hunne voor- en toenamen, zijnde de molenaars, in betrekking tot den accijns op het gemaal, regstreeks voor de daden hunner knechts en der bij hen inwonende personen aansprakelijk; verder is het hun verboden te malen na den ondergang of voor den opgang der zon, zonder schriftelijke toestemming, artt. 10—19.

Voorts wordt bij deze afd. gehandeld over de ontvangst en het verblijf van het graan op den molen, en over het vervoer van *dáár* van het gemalene, en is het den molenaars wel uitdrukkelijk verboeden, belast of onbelast graan in of op hunne molens of aanhoorigheden te ontvangen, zonder te zijn voorzien van de vereischte accijns, of consent-billetten,¹ op verbeurte eener boete van f2 wegens elk pond belast graan en van f25 wegens elk mud onbelast graan; en mogen zij, op eene boete van f200, geen graan, belast of onbelast, op den molen ontvangen voor zonne op- of na zonne ondergang, artt. 20—24. Omrent de peiling op de molens en andere

¹ Zie omrent de consent-billetten voor de onbelaste granen, de wet dd.
26 Nov. 1847.

gebouwen was bij deze afd. bepaald, dat niet alleen de molens, molenhuizen, molenwerven, molenbergen en voer- en vaartuigen, schuren, looden, stallen en andere bergplaatsen, door de molenaars en hunne knechts in gebruik, aan onderzoek en peiling der beambten onderworpen waren, maar ook hunne woonhuizen en die hunner knechts in de gemeente alwaar hun molen is gelegen, en zelfs in de daaraangrenzende gemeente, en, wat de huizen betreft, ook die gedeelten, door andere lieden dan de molenaars en hunne knechts bewoond, artt. 25—29, terwijl ten slotte bij deze afdeeling werd gehandeld over het scheppen van graan of meel voor maal-loon, artt. 30—35.

De 4de Afd. houdt in bepalingen omtrent de grutters, branders en brouwers, en werden bij dezelve aan het onderzoek en de peiling der beambten onderworpen alle molens, hetzij dezelve door wind, water, stoom of paarden worden bewogen, gelijk mede de grutterijen, branderijen, brouwerijen, azijnmakerijen en stijf-selmarkerijen en de daarbij behorende gebouwen, art. 36. Wijders was het den grutters op eene boete van $f\text{ }200$ verboden, ander graan tot meel te mogen malen, dan boekweit, haver, gerst en boon, noch boven de vijf ponden van tarwe, spelt of rogge, of meel daarvan in hunne grutterijen of gebouwen te mogen hebben. Ook de branders, brouwers en azijnmakers moeten door behoorlijke billetten, niet ouder zijnde dan 14 dagen, den inslag van het bij hen gevonden wordende meel kunnen wettigen, op boete van $f\text{ }2$ van elk pond ongedekt meel; de moutmolenaars, zonder onderscheid, worden verder bij deze afd. onderworpen aan dezelfde verplichtingen als de korenmolenaars, en wordt het eindelijk den pelmolenaars op eene boete van $f\text{ }200$ verboden, boven de vijf ponden tarwe of rogge, tarwe-, rogge- of speltmeel in hunne molens of gebouwen te hebben, artt. 36—40.

De 5de. Afd. vermeldt de verplichtingen der brood-, beschuit- en koekbakkers en verkoopers van meel van belast graan, en is het hun wel uitdrukkelijk verboden, op eene boete van $f\text{ }400$, andere granen dan onbedorvene en volkommen zuivere tarwe, gepelde

spelt of rogge ter molen te zenden, of wel te hebben, evenmin als onbelast graan, tenzij dit laatste door het gemeente-bestuur hunner woonplaats toegelaten, en daarvan door hetzelvē bestuur aan den ontvangeren den molenaar vooraf is kennis gegeven, en zijn de gebouwen, bij hen in gebruik, aan de peiling en het onderzoek der beambten onderworpen; zijnde het den broodbakkers verboden, op eene boete van f50, gekneed brood, van welk meel ook te zamen gesteld, boven eene hoeveelheid van 15 ponden, gelijk mede meel, van welk graan ook gemalen, boven eene hoeveelheid van 5 ponden, van eenigen ingezetene ter bakking te mogen inslaan, tenzij voorzien van een consent-billet, artt. 41—49.

Bij de 6de Afd. wordt bepaald, dat het bedrijf van korenmolenaar nimmer zal mogen worden uitgeoefend met dat van bakker, meelverkooper, grutter of stijfselmaker, noch zonder toestemming der administratie, met het bedrijf van pel- of moutmolenaar; voorts dat bakkers niet tevens zullen mogen zijn grutters of stijfselmakers en grutters niet tevens mogen zijn stijfselmakers of verkoopers van meel van belast graan; verder dat de bedrijven van brander, brouwer en azijnmaker wel te zamen, maar geenszins vereenigd met eenige der bovengemelde bedrijven mag worden uitgeoefend. Betrekkelijk de panden is verder bij deze Afd. verboden het bestaan van koren- of moutmolens in of grenzende aan eene bakkerij, meelverkooperij, branderij, brouwerij, azijnmakerij of stijfselmakerij, artt. 50—51.

De 7de Afd. handelt van de teruggave van den accijns wegens uitvoer, art. 52—53.

De 8ste Afd. hield in algemeene bepalingen; bij dezelve werd verboden het hebben of gebruiken van eenigen heimelijken molen, waaronder verstaan wordt *elke molen, welke niet aan de administratie is opgegeven*, alsmede het vervoeren van meel, van tarwe, spelt of rogge, hetzij ongemengd, hetzij onder elkander of met ander meel vermengd, boven eene hoeveelheid van 10 ponden, tenzij begeleid door een behoorlijk accijns- of consentbiljet; en werden ook eindelijk aan het onderzoek en de peiling der beamb-

ten onderworpen de huizen van *particulieren*, gelegen nabij eenigen molen, en zulks in beslotene steden binnen den afstand van vijftig ellen en in opene plaatsen binnen den afstand van honderd vijftig ellen, artt. 54—62.

Bij de 9de Afd. werd eindelijk bepaald het collectief zegel, bedragende hetzelve op de quitantiën van betaalden accijns tien ten honderd van dien accijns, den tijd van het in werking komen dezer wet, alsmede dat de heffing van den accijns op het gemaal in grensdistricten of grensgemeenten, waar zulks zal blijken ten algemeenen nutte of ten gerieve der ingezetenen te kunnen strekken, bij wege van uitkoop of admodiatie, zou kunnen worden ingevoerd; zullende in dat geval het gezamenlijke bedrag van den jaarlijkschen aanslag zich regelen naar het doorgaande huiselijke gebruik van tarwe, rogge, of spelt, in verband met het beloop van den accijns deswege, zoodanig echter, dat het voorschrevene bedrag voor de hoofdsom van den accijns nimmer zal mogen te boven gaan de berekening van $f1,60$ per hoofd.

Hiermede overeenkomstig werd bij besluit van den 13^{den} Aug. 1833 (*Stbl.* n°. 56) vastgesteld een reglement nopens de heffing van den accijns op het gemaal, bij wege van uitkoop of admodiatie, in grensdistricten en grensgemeenten, gecamplieerd bij besluit van den 28ste Jan. 1841 (*Stbl.* n°. 4), ter wering van sluikerij, en gewijzigd bij besluit van den 8ste Jan. 1843 (*Stbl.* n°. 1). Voor 1844 en 1845 was de opbrengt dezer belasting geraamd op $f3,000,000$, het collectief zegel ten bedrage van 10 pct., bedragende aldus gezamenlijk $f3,300,000$, behalve 23 opcenten, ten bedrage van $f759,000$; voor 1846 en 1847 was de opbrengst van dit middel mede geraamd op $f3,000,000$; hetzelve had over 1846 opgebracht $f3,399,304,27$, zijnde hetzelve voor 1848 en 1849 geraamd op $f3,100,000$.

3°. *Op het geslagt.*

Deze belasting, bij de inlijving in het Fransche Keizerrijk afgeschaft, werd bij eene wet dd. 12 Julij 1821 (*Stbl.* n°. 9),

houende de grondslagen van het stelsel van 's Rijks belastingen, op nieuw ingevoerd en geregeld bij de wetten van 2 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 31 en 45).

Het bedrag van den accijns was bij deze wet gesteld op *tien pct.* van alle geslagt wordende stieren, ossen, koeijen, vaarsen, pinken, kalveren, schapen en lammeren en op 8 pct. van varkens en speenvarkens.

In de 2de Afd. van deze wet werd gehandeld over de schatting van het vee, geschiedende deze ten koste van het Rijk en moetende plaats hebben, uitgezonderd ingeval van nood, vóór de slagting, moetende de accijns binnen drie dagen na de gedane schatting en vóór de slagting worden voldaan; het stond echter den belanghebbende vrij, om het geschatte vee tegen de geschatte waarde aan den schatter over te doen, artt. 2—4.

De 3de Afd. behandelde in artt. 5 en 6 de betaling van den accijns en hield in eenige algemeene verplichtingen, ten deze betrekkelijk.

De 4de Afd. handelde van het slagten en de pligten der vleeschhouwers en slagters; bij dezelve is bepaald, dat in de steden niemand eenig aan accijns onderworpen vee mag slagten, dan de gepatenteerde vleeschhouwers of geadmitteerde slagters, en zulks op eene boete van *f 25*, en was het hun verboden in geene andere dan in de door hen opgegeven stallen of schuren het vee te stallen of te slagten. artt. 7—10.

De 5de Afd. handelde van de visitatiën en bepaalde dat de woningen, stallen, schuren, slagplaatsen en bergplaatsen der vleeschhouwers en slagters aan de visitatie der beambten zijn onderworpen, en zij verpligt zijn aan de beambten te vertoonen de quittantiën van betaalden accijns voor het bij hen bevonden geslagt wordende vee of van het reeds geslagte, maar nog onafgehakte vleesch en spek, zijnde de quittantiën, ouder dan vijf dagen, na de dagtekening der afgifte van geene waarde. artt. 11—14.

De 6de Afd. handelde van het vervoer, en was het den vleeschhouwers en slagters wel verboden, zonder consent-biljet van den ontvanger elkander onafgehakt vleesch of spek over te doen of van anderen in te slaan. Almede was het in het algemeen verboden.

op boete van *f* 20 meer dan een hoeveelheid van 50 ponden versch vleesch of versch spek, buiten de steden en buiten de kom der gemeente ten platte lande, te vervoeren, zonder een gelei-billet, artt. 15—16.

De 7de Afd. regelde de restitutiën, artt. 17—18.

De 8de Afd. hield in bijzondere bepalingen, artt. 19—20, als :

1°. omtrent eene peilrekening op het levende vee;

2°. op het drijven van vee;

3°. op de schatting van hetzelve door de belanghebbenden zelve, behoudens het regt van benadering door de beambten voor de opgegeven waarde en 5 ten honderd verhoging derzelve;

4°. op de heffing van den accijns bij het stuk, soort en gewigt, volgens een daarvan uit te vaardigen tarief.

De 9de Afd. regelde het collectief zegel, staande in verband tot het bedrag van den accijns, naar het bijgevoegde tarief, welk collectief zegel bij de wet van 24 Dec. 1829 (*Staatsbl.* n°. 76) nader is gesteld op 10 pct. van den accijns.

Deze wet, vermeerderd met besluiten, resolutiën en eene instructie voor de schatters van het slagvlee, werd bij de tweede tienjarige begrooting voorloopig gecontinueerd, en bij eene nadere wet van 2 Jan. 1832 (*Staatsbl.* n°. 5) verbeterd. Bij deze werden de bepalingen der wet van 1822 (*Staatsbl.* n°. 31) gewijzigd en het doen verblijven bij het geslagte vee en vertoonen der accijns-quitantie ook van toepassing verklaard op het *waardeermerk*, en mede aan de visitatie der beambten onderworpen alle plaatsen, alwaar zij met *grond* vermoedden, dat eenige slagting ter sluik geschiedde, of zich eenig ter sluik geslagt of nog onafgehakt vleesch zich bevond; voorts nadere bepalingen vastgesteld omtrent de aangifte en benadering van het door de schatpligtigen zelven geschatte vee; wordende eindelijk bij deze wet, het zegel voor de biljetten, tot den vervoer benoodigd en aan dat zegel onderworpen, onverschillig de hoeveelheid, gesteld voor het consent- of vervoer-biljet op 50 centen en voor het gelei-biljet op 10 centen.

Deze wet eindelijk, nog vermeerderd met eene resolutie, wegens de kosten der branding van het vee en een Koninklijk besluit, betrekkelijk de premie aan de commiesen, is deze belasting dus voorloopig bij continuatie, totdat dezelve door eenig ander middel zal zijn vervangen, tot op heden steeds in stand gebleven, ten laatste nog verbeterd bij eene wet dd. 14 Dec. 1844 (*Staatsbl.* n°. 66) waarbij hoofdzakelijk nieuwe en duidelijker bepalingen werden gemaakt ten aanzien der visitatiën na zons-ondergang en vóór zons-opgang in de huizen en panden van *particulieren* en voorts ook het *afgehaakte vleesch*, boven eene hoeveelheid van 50 ponden, aan justificatie met documenten onderworpen werd. Voor 1844 en 1845 was de opbrengst dezer belasting geraamd op $f\ 1,440,000$ behalve het collectief zegel en de opcenten, voor 1846 en 1847 was de opbrengst dezer belasting mede geraamd op $f\ 1,440,000$ en had hetzelvē in 1848 opgebracht $f\ 1,492,807,725$; voor 1848 en 1849 was de opbrengst van dit middel geraamd op $f\ 1,460,000$.

4°. *Op den wijn.*

Deze belasting, gehandhaafd bij besluit van den 23 Dec. 1813 (*Staatsbl.* n°. 17), art. 27, werd afgeschaft bij eene wet dd. 15 Sept. 1816 (*Staatsbl.* n°. 35). Door eene andere wet van hetzelfde jaar (*Staatsbl.* n°. 38) echter weder in werking gebragt, die nader gewijzigd werd bij eene wet dd. 12 Maart 1818 (*Staatsbl.* n°. 17), werd deze wederom door eene nadere wet dd. 12 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 22) geheel vervangen.

Deze wet, die slechts kort in werking bleef, werd afgeschaft bij de wet van 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38), en met 1 Jan. 1823, bij besluit van 18 October 1822 (*Staatsbl.* n°. 45), door eene nieuwe wet van den 27 Julij 1822 (*Staatsbl.* n°. 20) vervangen.

Bij deze wet was het bedrag van den accijns gesteld voor den buitenlandschen wijn op $f\ 9$ en op den binnenlandschen wijn op $f\ 1,40$ per vat of hectoliter; meerdere of mindere hoeveelheid naar evenredigheid.

Bij de wet echter van 24 Dec. 1829 (*Staatsbl.* n°. 76), vast-

stellende de middelen ter voorziening in de uitgaven, begrepen in de eerste afdeeling der begrooting, aanvang nemende met 1830, werd de wet van 1822 (*Staatsbl.* n°. 20), behoudens de tarieven op den buitenlandschen wijn, bij deze wet verhoogd met 25 ten honderd, onder de geheele weglatting of evenredige vermindering der plaatselijke belasting of opcenten; en werd de wet van den 12 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 22), in betrekking tot de wijze van heffing, weder in werking gebracht, ook ten aanzien van de daarbij vermelde termijnen van crediet en voorts in verband met de algemeene wet over de heffing der regten van in-, uit- en doorvoer en van de accijnsen, dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38). De accijns op den buitenlandschen wijn bedraagt mitsdien thans in hoofdsom $f\ 11,25$ van ieder vat; zijnde de belasting voor den wijn, op flesschen ingevoerd, bepaald bij het tarief van regten op den in-, uit- en doorvoer, en op den wijn, welke binnen 's lands geteeld of gewonnen wordt, op $f\ 1,40$ van elk vat meerdere of mindere hoeveelheid, naar evenredigheid, terwijl het collectief zegel, waarop de quittantie voor den accijns geschreven wordt, tien ten honderd van het bedrag van den accijns beloopt.

Omtrent den van buiten ingevoerden wijn was wijders bepaald, artt. 3—13, dat dezelve, toebehoorende of geconsigneerd aan eenen zeehandelaar of wijnkooper, op termijnen van crediet kan worden ingeslagen, wanneer de hoeveelheid 9 vaten beloopt, voor zooveel den gewonen wijn, en 4 vaten, voor zooveel de fijne wijnen betreft; zijnde onder fijne wijnen, bij de wet bedoeld, gebragt alle champagne-, madera-, mallaga-, xeres-, kaap-, muskaat- en dergelijke zoete wijnen van precieuse merken, desgelijks allerlei rijnsche-, moezel- en bourgogne wijnen en voorts nog alle verdere soorten van meerdere waarde dan $f\ 130$ per vat. Alle verdere en andere specien van wijn zijn begrepen onder de termen van gewonen wijn.

Voorts was bepaald dat de termijnen van crediet nimmer konden worden aangezuiverd door uitvoer naar buiten 's lands.

Met betrekking tot den inslag van wijn in 's Rijks entrepot was bepaald:

Dat geene mindere hoeveelheid dan van 9 vaten, voor zooveel betreft den gewonen wijn, en 4 vaten voor zooveel de fijne wijnen aangaat, of eindelijk in flesschen minder dan deze quantiteiten, zou kunnen worden ingeslagen.

Dat alle overschrijvingen in het entrepot, of vervoer van het ene entrepot naar het andere, in gelijke quantiteiten zal moeten plaats hebben.

Eindelijk, dat geen inslag onder eigen beheer voor eene mindere hoeveelheid zal kunnen geschieden, dan van 9 vaten ordinaires en van 2 vaten fijne wijnen; gebottelde wijnen naar evenredigheid, ten ware voor het restant eener partij.

Voorts kunnen de geëntrepôseerde wijnen, tegen betaling der transitoire regten, naar buiten 's lands vervoerd worden; ook heeft de zeehandelaar of wijnkooper de bevoegdheid, de wijnen in het entrepot over te steken, aan te vullen, te versnijden en te verlengen, als hem tot gerijf van zijnen handel en zijn debiet zal goeddunken; wordende hem naar gelang der soort van wijn eene korting toegestaan, ter zake van de *droeven* en *moeren*, alsmede voor lekkagie en intering niet meer dan 1 pct. in de drie maanden.

Bij artt. 14—24 werd gehandeld van den inlandschen wijn en werd ieder wijngaardenier, of ander persoon, welke wijngaarden in zijn bezit of onder zijn bestuur heeft, telken jare verpligt aangifte van dezelve te doen, twee maanden vóór den aanvang van den wijnoogst. Voorts zijn zij verpligt vier en twintig uren vóór den aanvang van den oogst den daartoe gestelden ambtenaar hiervan te verwittigen,wanneer door de ambtenaren der in- en uitgaande regten en accijnsen de hoeveelheid van den geoogsten wijn zal worden geconstateerd. In de zesde week na de herhaalde of nadere aangifte van den wijn oogst zal een aanvang gemaakt worden met het invorderen van den impost, waarop voor droeven, moeren en verlies een rabat wordt gevalideerd van zes percent.

Insgelijks waren aan eene belasting onderworpen de druiven, van buiten 's lands aangevoerd, om binnen het Rijk geperst te

worden, tegen den maatstaf van den vreemden wijn en overzulks van de drie vaten druiven, gelijk als voor twee vaten wijn, zijnde het zonder schriftelijk consent verboden, in gemeenten, alwaar wijngaarden gevonden worden, gedurende den wijnoogst, druiven buiten kenbare tafelvruchten te vervoeren.

Bij de Staatsbegroting van 1844—1845 kwam de opbrengst van dit middel voor ten bedrage van $f\ 780,000$. Voor 1846 en 1847 was de opbrengst van dit middel mede geraamd op $f\ 780,000$, hetzelve bragt in 1846 op $f\ 699,314,82^s$, terwijl voor 1848 en 1849 de opbrengst is geraamd op $f\ 710,000$.

5°. *Op het binnenlandsche gedistilleerd.*

Deze belasting bij art. 23 van het besluit van 23 Dec. 1813 (*Staatsbl.* n°. 13) bepaald, dat geheven zou worden volgens de voorschriften en bepalingen, vervat in de wet van den 13 Mei 1808 en de daarbij behorende reglementen, werd door eenen nieuwe wet van den 15 September 1816 (*Staatsbl.* n°. 40) vervangen, gewijzigd bij de wet dd. 12 Mei 1818 (*Staatsbl.* n°. 17) en achtervolgens jaarlijks op de begroting gecontinueerd, totdat eindelijk, overeenkomstig de grondslagen van het nieuwe stelsel van belastingen, bij de wet dd. 12 Julij 1821 (*Staatsbl.* n°. 9), de bepalingen op dit middel door een uitgebreide wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 37) werden vervangen, zijnde de wetten van 15 Sept. 1816 en 12 Mei 1818, bij de wet van 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38), in verband met het besluit dd. 18 Oct. 1822 (*Staatsbl.* n°. 45), afgeschaft.

Het eerste gedeelte van deze wet handelde voornamelijk over de uitoefening van het beroep van brander, voorts dat deze belasting zou bedragen $f\ 12$ per vat voor gedistilleerd van 10 graden, te heffen bij den uitslag uit de stokerijen en branderijen, zijnde men de accijns echter verschuldigd bij den aanvang van elk distilleersel, verschillende verder deze accijns naar mate der meerdere of mindere sterkte, alzoo de accijns per nederl. vat van 8 graden $f\ 10,38$ en van 30,1 graden $f\ 21,96$ cents, overeenkomstig het bij deze

wet gevoegde tarief, welke accijns bij eene wet dd. 3 Junij 1830 (*Staatsbl.* no. 18), die echter nooit in werking is gebragt, met 5 ten honderd vermeerderd werd.

Bij art. 2 werd gehandeld over de verantwoording der ingeslagenen en verbruikte meelspeciën en bij hetzelve was bepaald, dat de grondstof niet uit ongemalen graanspeciën mogt bestaan, maar alleen uit meel er van.

Bij art. 4 werd gehandeld over de aangifte der bestaande branderijen.

Art. 5 handelde over de verpligting der overnemers of verkrijgers van dusdanige branderijen.

Art. 6 over de aangifte der huurders.

Art. 7 over de aanlegging en oprichting van nieuwe branderijen, of hervatting der werkzaamheden in die, welke hebben stilgestaan.

Art. 8 over de aangifte van niet in werking zijnde branderijen, kuipen, ruwketels en gereedschappen, bekwaam tot disteleren.

Art. 9 over het verbod van splitsing eener branderij in verschillende klassen.

Art. 10 over de verzegeling der buiten werking zijnde branderijen en gereedschappen.

Art. 11 over het opschrift te stellen boven de in- en uitgangen der branderijen.

In art. 12 werd gehandeld over de onderscheiding der branderijen, als in eigenlijk gezegde branderijen en in branderijen tot nut van den landbouw.

In art. 13 over de verdeeling der branderijen in 6 klassen, wordende in art. 14 nader bepaald de onderscheidene soorten, waarin de 4 eerste klassen worden afgedeeld.

In art. 15 werd bepaald de plaatsing der kuipen en ruwketels, en in art. 16 over de verpligting, om de gisttobben steeds in de nabijheid der beslagkuipen te houden.

In art. 17 werd gehandeld over de verkleining van de ruimte der gisttobben en gistbakken, om deze in evenredigheid te brengen met die van het getal der in werking zijnde beslagkuipen.

In art. 18 over het gebruik van losse kransen; in art. 19 over de verzamelingskuipen; in art. 20 over de versnellingskuipen. Bij art. 21 werd verboden, om aan de ruwketels andere openingen te hebben dan die, waarop de helm wordt geplaatst, en die, welke dient om het overblijfsel af te tappen. In art. 22 over de verificatie der ruwketels, beslagbakken en losse kransen. In art. 23 werd het den branders op eene boete van f400 verboden, om, staande de waterijking hunner vaten of grondbakken, hetzij bij vulling, hetzij bij aftapping, daaruit op eene verborgene wijze water in- of uit te doen loopen. In art. 24 werd gehandeld over de verplaatsing of verandering der ruw- of overhaalketels of der fornuizen. Bij art. 25 werd verboden ruwketels op te rigten, om bij middel van stoom te stoken, zonder toestemming der administratie. Bij art. 26 werd voor de ruimte, tot gisting van het beslag benoodigd, eene korting toegestaan op de ruimte der beslagbakken en der ruwketels, alsmede eene tweede korting voor het maken van gist. Bij art. 27 werd bepaald de tijd, gedurende welken in de branderijen van de vier eerste klassen het ruwstoken zal kunnen plaats hebben. Bij art. 28 de aangifte der uren, waarop de opladingen der ruwketels zullen plaats hebben, en van den tijd, gedurende welken de stoking zal geschieden in de branderijen van de vier eerste klassen. Ten aanzien der branderijen van de 5de klasse werd dit bepaald bij art. 29. Van de verkoelingskuipen en de verlenging der ruwstoeksels werd gehandeld in art. 30, terwijl het den Koning bij art. 31 voorbehouden werd, om den bij de voorgaande artikels bepaalden tijd des noeds te wijzigen, en met de branders der 5de klasse een abonnement aan te gaan voor den accijns van iedere distelatie.

Bij art. 32 werd bepaald, hoe langen tijd de aangiften zouden gelden van de branders der vier eerste klassen; bij artt. 33 en 34 voor de branders van de vijf eerste klassen, de aangifte, welke het aanvangen der werkzaamheden moet voorafgaan. Art. 35 hield bepalingen in betrekkelijk de uitblussching van

het vuur, na de uren, bepaald voor den afloop der stokingen van iederen dag, en art. 36 omtrent de staking der werkzaamheden door ongeval of andere omstandigheden. Art. 37 regelde de boeking der aangifte en het bewijs, deswege af te geven. Art. 38 bepaalde de wijze, waarop de branders bij elke aangifte zullen worden aangeslagen. Bij art. 39 werden verboden heimelijke distelatiën en onwettig gebruik van kuipen en ruwketels. Bij art. 40 werd bepaald, hoe te handelen ingeval van ontdekking van beslag elders dan op plaatsen, alwaar hetzelvē is aangegeven. Eindelijk werd bij art. 41 geregeld de debitering der rekening van de branders, en bij art. 42 het opnemen der hoeveelheden brandewijn, gedurende den tijd van elke aangifte gestookt.

Uit het medegedeelde blijkt, dat deze belasting van eenen zeer omslagtigen aard was en de kosten van administratie, toezigt en ontvangst dus aanzienlijk moesten zijn, terwijl de belasting die dit alles goed moest maken, dientengevolge hoog moet zijn.

De hooge belasting, eenen prikkel tot fraude opleverende, maakte een strenger toezigt noodzakelijk, hetwelk echter altijd wel onvoldoende zal blijven, terwijl de naauwgezette fabrikkant zich in zijne werkzaamheden door eene menigte formaliteiten ziet lastig gevallen, alle te onderhouden op zware boeten; wordende de grondstof naauwkeurig gevolgd, totdat het fabrikaat van hetzelvē in de handen van den verbruiker is.

De tweede Afdeeling dezer belangrijke wet hield hoofdzakelijk bepalingen in, over het door de branders en handelaars te genieten doorlopende crediet, artt. 43—46, hunne bergplaatsen en de peiling van dezelve, artt. 47—53, den uitslag van het gedistalleerd, hetzij met betaling van den accijns, of met overschrijving van crediet; den uitvoer daarvan naar buiten 's lands, met genot van afschrijving en de jaarlijksche vereffening der rekening van gegzagde branders en handelaars, den opslag van gedistalleerd in entrepôt, en den uitslag uit entrepôt op doorlopend crediet en met betaling van den accijns, of voor negotie naar buiten 's lands,

artt. 54—76. Art. 77 handelde over de afgifte van geleï-biljetten tot binnenlandsch vervoer van gedisteleerd, en art. 78 bepaalde eindelijk het collectief zegel, waarop de quitantiën voor den accijns moesten worden geschreven, alsmede het bedrag van het zegel, voor de consent- en geleibiljetten verschuldigd, welk collectief zegel bij de wet dd. 24 Dec. 1829 (*Staatsblad* n°. 76) op 10 percent van den accijns is gesteld.

Sedert dien tijd werd deze wet vermeerderd met een aantal besluiten, resolutiën, inlichtingen, circulaires, eene instructie voor het opmaken der processen-verbaal, wegens geheime brouwerijen, branderijen en trafieken. Zoo werden bij Koninklijke besluiten van 5 Maart en 2 October, n°s. 100 en 35, en van 19 Junij 1827, n°. 50, de bepalingen van art. 2, in verband met art. 41, der wet van 1822 gewijzigd en daarbij vergund, in plaats van het zoogenaamd *zwaar beslag*, van *ligt beslag* gebruik te mogen maken, hetwelk dan ook in de geheele provincie Holland geschieht.

Nog werd bij eene wet dd. 22 Dec. 1835 (*Staatsbl. n°. 38*), aan de navolgende fabrieken, als de azijnmakerijen, de stokerijen van chemische voorwerpen door distelatie of rectificatie, de stokerijen van reukwaters en de vervaardigers van alcoholische vernissen vrijdom van den accijns op het daartoe benoodigde gedisteleerd toegekend; bij eene resolutie van 2 Febr. 1848 is echter nog bepaald, dat elk vat binnenlandsch gedisteleerd, onder vrijdom wordende ingeslagen, ter vervaardiging van de volgende voorwerpen, zal moeten worden vermengd, zoo als bij elk preparaat is uitgedrukt, te weten: voor reukwaters, met een half pond oleum bergamottae en 5 pond aloës caballina; voor schellak, politour en alcoholische vernissen, met een vierde pond kamfer en vijf pond aloës caballina; voor spiritus therebinthinae, met een half pond oleum therebinthinae, een vierde pond kamfer en vijf pond aloës caballina; voor spiritus nitridulcis met 15 pond acidum nitricum van 36°; voor spiritus lavendulae, met een half pond oleum lavendulae, een vierde pond kamfer en 5 pond ca-

ballina; voor aether nitricus en aether nitricus alcoholicus, met 15 pond acidum nitricum van 36°. voor sulphas quininae met 85 pond acidum sulphuricum van 66°.

Terwijl bij eene wet dd. 2 Jan. 1832 (*Staatsbl.* no. 4) de accijnsen op het buiten- en binnenlandsche gedistilleerd waren verbeterd. Bij deze was eene tegemoetkoming aan de likeurstokers verleend, wegens de door hen gefabrijeerde en uitgevoerde fijne, zoete likeuren, welke tegemoetkoming bij art. 1 van het Koninklijke besluit dd. 16 Maart 1837 (*Staatsbl.* no. 12) is bepaald op $f\ 11,25$ voor elk vat, onvermindert de opcenten en het zegel; verder het vervoer van gedistilleerd, ongedekt met biljet, verboden, indien de hoeveelheid meer dan eene kan bedroeg; terwijl tevens bij deze wet was bepaald, dat geen geleibiljet hoegenaamd tot den vervoer van eene hoeveelheid beneden een vat zou worden afgegeven, tenzij geschreven op een zegel van vijf centen, alsmede dat, met uitzondering van het hierboven vermelde, het zegel voor de biljetten tot den vervoer benoodigd en aan dat zegel onderworpen, onverschillig derzelver hoeveelheid, voor het consent- of vervoerbiljet, zou bedragen 50 centen en voor het geleibiljet 10 centen. Nog waren ten slotte bij eene wet dd. 29 Dec. 1835 (*Staatsbl.* no. 41), strekkende ter bevordering van den landbouw, vergoedingen toegekend, voor inkomend regt op den uitvoer van binnenlandsch gedistilleerd uit graan, gewijzigd bij de wet van den 30 Dec. 1840 (*Staatsbl.* no. 94).

Voor 1844 en 1845 was de opbrengst dezer belasting geraamd op $f\ 2,900,000$; op de raming voor 1846 en 1847 kwam de opbrengst dezer belasting mede ten bedrage van die som voor; in 1846 bragt deze op $f\ 2,459,661.96$, zijnde de opbrengst van dit middel voor 1848 en 1849 begroot op $f\ 2,760,000$.

6°. *Op het buitenlandsche gedistilleerd.*

Deze belasting, even als de voorgaande, bij besluit van den 23 Dec. 1813 ingevoerd en bepaald dat geheven zou worden

volgens de wet van 4 Febr. 1809 en daarbij behoorende reglementen van 28 Mei 1809, werd mede in 1816 (*Staatsbl.* n°. 39) door eene nadere wet vervangen, gewijzigd bij eene wet van 12 Maart 1818 (*Staatsbl.* n°. 17), ingetrokken en buiten effect gesteld bij eene wet van 12 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 21) nogmaals buiten werking gesteld bij eene wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38), door eene nieuwe wet van 2 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 30) vervangen, in overeenstemming met de grondslagen van het nieuwe stelsel van belastingen, vastgesteld bij de wet van 12 Julij 1821.

Bij die wet was deze belasting gesteld op $f\ 16$ het Nederl. vat, tot eene sterkte van niet meer dan 10 graden, meerdere of mindere sterkte, volgens het bij deze wet gevoegde tarief;¹ bij hetwelk op een vat gedistelleerd, sterk 30,1 graden, de accijns op $f\ 29.28$ cts. gesteld was en meerdere sterkte naar evenredigheid, terwijl de accijns op de buitenlandsche likeuren, om het even van welke sterkte of gehalte, op $f\ 24$ het Nederl. vat was gesteld, hebbende de aanslag dezer belasting plaats bij den invoer, doch wordende de betaling eerst gevorderd bij den uitslag; terwijl aan de handelaars in het groot, onder behoorlijken borgtogt, een doorloopend crediet was verleend.

Van het doorloopende crediet, de bergplaatsen en de peilingen van dezelve werd gehandeld in artt. 5—15; van art. 15—26 werd gehandeld van de aanzuivering der rekening van het doorloopende crediet, in art. 27—37 werd gehandeld van den opslag in publiek of particulier entrepot en de aanzuivering der rekening in dat geval; art. 38 hield eenige algemeene bepalingen in; terwijl in art. 39 eindelijk geregeld werd het collectief zegel, bij de wet van 24 Dec. 1829 (*Staatsbl.* n°. 76) met 25 pct. van den accijns verhoogd, tevens nieuwe bepalingen bevattende omtrent het collectief zegel en de consent-biljetten.

1) De thermometer bij dit tarief later te vervangen door eenen Nederlandschen thermometer en Nederlandschen vochtmeter, overeenkomstig de wet van 21 Aug. 1816.

Sedert dien tijd werd ook deze wet, even als de voorgaande, waarmede deze, zoo als ten opzichte van den uit- en inslag en de peil tafel in verband staat, bij eene nadere wet dd. 2 Jan. 1832 (*Staatsbl.* no. 4), vroeger reeds medegedeeld, verbeterd en sedert gecontinueerd; zijnde bij besluit van 16 Maart 1837 nog bepaald de vergoeding, toegekend aan de likeurstokers wegens de gefabriceerde en uitgevoerde fijne zoete likeuren,, gerekend voor elk vat ten bedrage van $f\ 11.25$, boven en behalve rijks-opcenten en het beloop van het zegel.

Op de raming van de opbrengst der middelen, ter bestrijding van de uitgaven, begrepen in de begrooting van 1844 en 1845, kwam de opbrengst dezer belasting voor ten bedrage van $f\ 200.000$.

Ook op ditzelfde bedrag was de opbrengst van dit middel voor 1846 en 1847 geschat; hetzelve bragt echter in 1846 niet meer op dan $f\ 157,004.23^{\frac{1}{2}}$; in de raming der inkomsten voor 1848 en 1849 is dit middel uitgetrokken voor $f\ 180,000$.

7º. *Op de bieren en de azijnen.*

Deze middelen kwamen niet voor op het Budget voor de ontvangst van het jaar 1811, evenmin werd er melding van gemaakt bij het besluit van den 23 Dec. 1813, bevattende de belastingen, welke gedurende het jaar 1814 zouden worden geheven.

In overeenstemming eerst met de wet van den 11 Febr. 1816 (*Staatsblad* no. 1), waarbij bepaald werd, dat een algemeen systeem van indirecte belastingen zou worden ingevoerd, waren de wetten van 15 Sept. 1816 (*Staatsblad* no. 41 en 42) bij welke eene belasting werd gelegd, op het middel van de bieren en een op het middel van de azijnen.

Deze wetten, gewijzigd bij de wet van den 12 Maart 1818 (*Staatsblad* no. 17) werden eindelijk door eene enkele wet van den 12 Mei 1819 (*Staatsblad* no. 23) vervangen, inhoudende eene belasting op de buiten- en binnenlandsche bieren en azijnen; zijnde de bepalingen op deze middelen dus vereenigd,

waartoe de naauwe betrekking van beide fabrikatiën aanleiding gaf.

Met het nieuwe stelsel van belastingen, in te voeren met 1 Jan. 1823, werd ook deze wet vervangen door eene nieuwe wet, dd. 2 Augustus 1822 (*Staatsblad* n°. 32), inhoudende de belasting op de binnenlandsche bieren en azijnen, met voorbijgaan van de buitenlandsche, als zijnde daaromtrent voorzien bij de algemeene wet, dd. 26 Augustus 1822 (*Staatsblad* n°. 38 en 39), op den in-, uit- en doorvoer, gewijzigd bij de wetten van 10 Jan. 1825 (*Staatsblad* n°. 4, en 24 Maart 1826 (*Staatsblad* n°. 14).

Bij deze was de accijns op de ingevoerde bieren gesteld op $f\ 6$ van het vat, gebotteld in flesschen van 116 of meer op het vat $f\ 10,50$ de 100 flesschen en gebotteld op seltzerwaterkruiken $f\ 15$ de honderd kruiken.

Wat den azijn betrof, op den invoer hiervan was de accijns gesteld bij de wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsblad* n°. 32) op $f\ 7,50$ het vat, op 10,50 de 100 flesschen, als boven, en op $f\ 15$ de 100 kruiken; terwijl de accijns op den invoer op den houtazijn $f\ 50$ het vat bedroeg en $f\ 53$ de 100 flesschen, gerekend als boven.

Bij de wet van 2 Aug. 1822 werd de accijns, te heffen op de binnenlandsche bieren, hetzij bestemd tot consumtie of tot het maken van azijn gesteld op 70 cents per vat ruimte der roerkuijen, of andere bakken of vaten, waarin men het gemalene mout of de meelspeciën, tot het brouwen dienende, zou bewerken telkens te betalen, wanneer men de roerkuijen, of andere bakken, of vaten zou gebruiken tot het bereiden van gemalen mout, of meelspeciën, zijnde men de accijns verschuldigd dadelijk nadat de verklaring van te zullen brouwen zou gedaan zijn, welke accijns bij de wet dd. 3 Junij 1830 (*Staatsblad* n°. 18) met vijf ten honderd vermeerderd werd, welke wet echter nooit in werking is gebracht.

Deze wet, voorts verdeeld in drie afdeelingen, zoo handelde de eerste over de bieren en werd bij art. 2 verboden, het gemalene mout of andere meelspecie, voor een brouwsel bestemd, anders

dan op eens of te gelijk in de roer- of werkkuip te storten en gezegde grondstoffe geheel of ten deele onder de werkzaamheden te vernieuwen.

Art. 3 verbodde het inslaan of gebruiken van gemalen mout of meelspecien, niet gedekt van een consentbiljet.

Art. 5 regelde de aangifte, te doen door diegenen, welke het beroep van bierbrouwer willen aanvaarden, of eene stilstaande brouwerij op nieuw in werking willen brengen.

Art. 6 regelde de aangifte, te doen door bezitters van niet in werking zijnde brouwerijen, of van gereedschappen, met elkander geschikt, om geheel of gedeeltelijk bieren te fabrijeeren.

Art. 7 bepaalde de verzegeling der buiten activiteit zijnde of gesteld wordende brouwerijen en gereedschappen.

Art. 8 stelde vast het minimum der grootte van de roerkuijen, in verband staande tot de bevolking der gemeenten.

Artt. 9 en 10 regelden de verificatie der kuijen en ketels.

Art. 11 verbodde het verkoopen, afstaan, leenen, uitbreken, veranderen, vergrooten of verkleinen der roer- of werkkuipen of ketels zonder voorkennis der administratie.

Art. 12 verpligchte de bierbrouwers boven iederen ingang hunner fabriek het woord *bierbrouwerij* te doen stellen.

Art. 13 regelde de aangifte, door de brouwers te doen, wanneer zij voornemens zijn te brouwen.

Art. 14 begreep onder de bewerking in de roerkuijp wel uitdrukkelijk den zoogenaamden *naloop*.

Art. 15 verleende op de roerkuijen eene korting van vijf duimen diepte, om het verlies te dekken wegens de losse bodems.

Art. 16 hield bepalingen in omtrent het brouwen met meel of graan in de ketels en den deswege bij wijze van aanvulling verschuldigden accijns.

Art. 17 bepaalde de boeten, te verbeuren wegens het gebruik van andere roer- of werkkuipen en ketels dan de aangegevene, zoo mede wegens clandestine fabrijkatie.

Art. 18 regelde het maximum van den tijd der werkzaamheden

in de roerkuij, mitsgaders voor het aansteken van het vuur onder de waterketels.

Art. 19 vergunde eene verlenging van den tijd, in art. 18 bepaald, voor die brouwers, welke meer meel tot hunne brouwsels zouden willen gebruiken, mits met evenredige verhooging van den accijns.

Art. 20 bepaalde den tijd voor het wegnemen van de afgetrokken granen of meelspecien, bekend onder den naam van *bostel*.

Art. 21 stelde onder de termen van het heimelijke brouwen, het bestaan van beslagene meelspecie of andere grondstof, kennelijk geschikt om er bieren van te maken, gelijk mede het vinden van kokende bieren ergens anders, dan in de tot brouwen aangegeven ketels.

Nog verbod art. 22 op de bijna doorgaande boete van *f* 400 het aanwezig zijn van bieren in de koelbakken, na het uur van den afloop der tonning, of elders, dan in de aangegevene bergplaatsen en kelders, gelijk mede het zich bevinden van warme bostel na het uur, tot wegvoering aangegeven, in roerkuij, ketel werk- of bergplaats; zelfs het hebben of houden van heet water in eenigen ketel, tot welk gebruik ook, is op gelijke boete verbooden zonder voorafgaande aangifte.¹⁾

De tweede afdeeling, beginnende met art. 23, handelde van de azijnen en werden daarbij de azijnmakers in drie klassen verdeeld; wordende gerangschtikt onder de 1ste klasse: alle azijnmakers, die hunne azijnen bereiden met gekookt of ongekookt bier, of eigenlijk aftreksel voor bier in de roerkuij bereid zonder werking en gisting, hetzij zij het bier of de aftreksels van den brouwer

1) Volgens besluit dd. 4 Jan. II. vergunt de wetgever alle vrijheid aan de bierbrouwers water te koken zonder opgevolgd brouwsel, onder dien verstande, dat het eindigen van het waterkoken zoowel bij de aangifte, vermeld in art. 13, als bij die, bedoeld bij art. 46, altijd zoodanig moet worden aangegeven, dat alles geheel zij afgeloopen vóór dat het vuur onder den waterketel voor een nieuw aangegeven brouwsel mag worden aangestoken.

Aangiften tot het houden van heet water na afloop der werkzaamheden in de roerkuij, alsmede aangiften tot het koken van water, zonder door een brouwsel opgevolgd te worden, vereischen een bijzonder toezigt.

koopen, hetzelve voor hunne rekening doen brouwen, of eindelijk het zelfs in hunne eigene of gehuurde brouwerij laten brouwen.

Onder de 2de klasse: de azijnmakers, die hunne azijnen fabrijsceren uit vochten, getrokken door middel van weeking en gisting van meelspecie, bekend onder den naam van *waij*.

Onder de 3de klasse: alle kunstazijnmakers, welke den azijn met eenige andere dan de hierboven gemelde speciën bereiden en zich daartoe bedienen van zoogenaamde tweelingskuipen of andere vaten, zijnde op alle drie de klassen van azijnmakers mede toepasselijk verklaard de opgenoemde artt. 5, 6, 7 en 12 dezer wet

Art. 24 bepaalde, dat de zoogenaamde azijnplaatsen afgescheiden moeten zijn van de brouwerijen, behoudens door den Koning te verleenen uitzonderingen.

Art. 25 bepaalde, dat de azijnmakers van de eerste klasse telkens, wanneer zij bier of aftreksels in hunne azijnplaatsen inslaan, daarvan schriftelijk aangifte moeten doen.

Art. 26 bepaalde dat zij eene korting op den accijns van zeven centen per vat zouden genieten.

Art. 27 verpligte de azijnmakers der eerste klasse het consentbiljet, op hunne aangifte erlangd, gedurende zes dagen te bewaren, tot vertooning aan de ambtenaren, in wier bijzijn de vermenging met verzuurd bier, aftreksels of azijnen behoort te geschieden.

Art. 28 bepaalde, het biljet boven vermeld, na verloop van den 6^{den} dag na hunne dagteekening aan den ontvanger terug te bezorgen, ter regeling der rekening van de korting aan de azijnmakers toe te staan.

Art. 29 verbod het oprichten van fabrijken van azijn-stoffe door middel van weeking en gisting van meelspeciën, tenzij wierd opgevolgd, voor zooverre de grootte of ruimte der beslagkuip of kuipen betreft, wat bij art. 8 dezer wet omtrent de ruimte der roerkuipen van de brouwers was omschreven.

Art. 30 regelde de berekening van het regt op de azijnstoffe, gefabrijeerd door middel van weeking en gisting van mout of meelspeciën.

Art. 31 regelde de verantwoording van de hoeveelheid der op behoorlijke consent-biljetten ingeslagen meelspeciën.

Art. 32 verklaarde mede toepasselijk op de beslagbakken der azijnmakers van de 2de klasse de voorschriften, vervat in de eerste afdeeling dezer wet, betrekkelijk de roeijing, peiling, waterijking der ketels en roerkuijen der brouwers, alsmede betrekkelijk verkooping, leening, uitbreking, verandering, vergroting of verkleining van dezelve.

Art. 33 stond, onder zekere bepalingen, het gebruik van losse kransen toe.

Art. 34 bepaalde, dat de werkzaamheden in de beslagkuip, of kuipen der azijnmakers van de 2de klasse niet langer dan zestig uren mogten duren en dat de *bostel* binnen een uur na dien tijd uit de beslagkuipen moest weggenomen zijn.

Art. 35 bepaalde, dat de azijnmakers der 2de klasse, wat het aansteken van het vuur onder den ketel betreft, zich zullen gedragen naar art. 18 dezer wet.

Bij art. 36 werd verboden, azijnstoffe, door middel van weeking of gisting bereid, binnen tien dagen na de gisting te koken of te warmen; insgelijks zal de zoogenaamde *waij*, na gezegde tien dagen, zonder voorafgaande aangifte niet mogen worden gekookt of gewarmd.

Art. 37 noemde de werkzaamheden op, welke aan de azijnmakers verboden waren, zonder voorafgaande aangifte aan te vangen.

Art. 38 verbood in deze fabrieken het bestaan van ruw- of disteleerketels.

Nog werd bij art. 39 den azijnfabrikanten der 2de klasse verboden in een en hetzelfde gebouw het beroep van brander, distillateur of bierbrouwer uit te oefenen.

De artt. 40—45 behelsden bepalingen voor de azijnmakers der 3de klasse van minder omvang en in andere opzichten dezelfde als voor de brouwers.

De 3de afdeeling hield in eenige algemeene bepalingen voor

beide deze fabrikkaten; en stelde art. 46 den verschuldigden accijns vorderbaar naar gelang van het bedrag der aangifte en de bestemming der bieren en azijn. Zoo bepaalde art. 47, dat tus-schen de bierbrouwers en azijnmakers der drie klassen en de administratie eene rekening zal worden geopend en regelde het die rekening.

Zoo ook bepaalden de artt. 48—52 de tijdstippen der betaaling van den accijns en art. 53, hoe door de bierbrouwers en azijnmakers de aanzuivering der geopende rekeningen zal plaats hebben, en art. 54, dat de ontvanger aan den debiteur een waarschuwingsbiljet zal toezenden, indien de termijn van betaling verschenen en de accijns nog niet voldaan is.

Art. 55 stond, onder zekere bepalingen, aan den brouwer of azijnmaker toe, bieren of azijnen met overschrijving van den accijns aan eenen anderen zijner mede-fabrikanten, trafiekanten of aan eenen handelaar af te leveren.

Art. 56 bepaalde, hoe zich ter bekoming van afschrijving van den accijns, de bierbrouwers en azijnmakers, welke verlangen mogten bieren of azijnen voor negotie naar buiten 's lands te verzenden, zullen te gedragen hebben, genietende daarvoor, overeenkomstig de wet van 29 Dec. 1835 (*Staatsbl.* n°. 41), in verband met die van 30 Dec. 1840 (*Staatsbl.* n°. 94), vergoeding voor inkomende regten.

Artt. 57—60 bevatten bepalingen omtrent het entrepôseren van binnenlandschen azijn.

Art. 61 verbod het vervoer over vreemd territoir van binnenlandsche bieren of azijnen in eene mindere hoeveelheid dan van veertig vaten.

Art. 62 bepaalde, wat in acht genomen moest worden door bierbrouwers en azijnmakers, welke verlangen hun bedrijf tijdelijk of voor goed te laten varen; mede in acht te nemen, zoo zulks het geval wil, door executeuren of curators, terwijl dit artikel nog bepaalde, dat geene afrekening zal mogen plaats grijpen, noch 'ingeval van afsterven of failliet, eenige scheiding

van den boedel of de afgifte aan de belanghebbende erfgenamen en legatarissen, of wel in het laatste geval vereffening met de crediteuren kan bewerkstelligd worden, tenzij alvorens met den lande, wegens dusdanigen boedel en bedrijf, de rekening volkomen zal zijn gesloten, of ten minste zonder dat, in geval van contestatie, voldoende borgtogt zij gesteld.

Art. 63 regelde eindelijk het collectief zegel en het bedrag der consent- of geleï-biljetten.

Deze wet, vermeerderd met een aantal wetten, besluiten en resolutien, was bij de tweede tienjarige begroting dd. 24 Dec. 1829 (*Staatsbl.* no. 76) het collectief zegel op 10 pct. bepaald; terwijl bij de wet dd. 4 Mei 1832 (*Staatsbl.* no. 14) aan de loodwitmakerijen en sacharum-saturni-stokerijen en bij de wet dd. 19 Dec. 1833 (*Staatsbl.* no. 64) op gelijken voet aan garen- en katoen-verwerken vrijdom van den accijns op de azijnen werd verleend.

Op de begroting van 1844—1845, aangevuld volgens de nadere wettelijke voordragt, kwam dit middel voor ten bedrage van $f\ 380,000$; voor 1846 en 1847 was deze opbrengst mede aldus geraamd; in 1846 bragt zij op $f\ 318,134.11^5$, en op de raming der inkomsten voor 1848 en 1849 kwam zij voor ten bedrage van $f\ 300,000$.

8º. *Op de suiker.*

Deze was eene van die belastingen, welke de minister GOGEL doodelijk noemde, „niet om de ellendige belasting, die de con„sumptie verduurt,” schreef zijne Exc., „dit bezwaar betekent „weinig, maar om de schadelijke gevolgen, welke deze na „zich sleept.”¹⁾

De wet op deze belasting, bij herhaling vernieuwd en verbeterd, duidt genoegzaam aan, hoe men in het onzekere rondtastte; zoo werd de wet, dd. 21 Mei 1819 (*Stbl.* no. 33), die

1) *Memoriën en Correspondentiën van GOGEL*, p. 58.

deze belasting regelde, afgeschaft bij eenen wet dd. 26 Aug. 1822 (*Stbl.* n°. 38) en door eenen andere vervangen, dd. 27 Julij 1822 (*Stbl.* n°. 21), in werking gesteld den 1sten Jan. 1823, bij besluit dd. 18 Oct. 1822 (*Stbl.* n°. 45). Bij deze was bepaald, dat deze belasting zou bedragen $f9$ van iedere honderd Nederlandsche ponden ruwe suiker.

Deze belasting, gecontinueerd bij de wet dd. 24 Dec. 1829 (*Stbl.* n°. 76), zoo werd bij dezelve het tarief der hoofdsom van den accijns verhoogd met 40 ten honderd; zie mede de wet van 3 Junij 1830 (*Stbl.* n°. 18), welke wet echter nooit in werking is gebracht.

De wet van 1822 (*Stbl.* n°. 21), verbeterd bij eenen nadere wet dd. 2 Jan. 1832 (*Stbl.* n°. 3), zoo werden echter beide wetten, alsmede die van 24 Dec. 1829 (*Stbl.* n°. 76) ingetrokken bij eenen andere wet dd. 23 Dec. 1833 (*Stbl.* n°. 71); houdende eenen accijns op de suiker, in werking gebracht met 1°. Jan. 1834, later toegelicht en nog vermeerderd met resolutiën, bijv. *Stbl.*, D, I, p. 85, 135, 213, 670 van 1834, en later herzien bij eenen wet dd. 30 Dec. 1840 (*Stbl.* n°. 93).

Ter meerderre verzekering echter van de opbrengst van dezen accijns werden de wetten dd. 23 Dec. 1833 en 30 Dec. 1840 ingetrokken bij eenen wet dd. 1 April 1846 (*Stbl.* n°. 17) dezen accijns op nieuw regelende.

De 1ste Afd. dezer wet regelde het bedrag en de verschuldigdheid van den accijns, en bleef deze gesteld op $f13,50$ van elke honderd pond ruwe suiker, meerdere of mindere hoeveelheden naar evenredigheid, zijnde die accijns verschuldigd bij den invoer. Voorts werd het bedrag van den accijns geregeld naar het bruto-gewigt van de suiker, onder verleening van de navolgende tarra van 13, 18, 15, 14, 5 en 10 ten honderd, gerekend naar de plaats van waar en de wijze van pakking.

De 2de Afd. handelde van de handelaren en bepaalde, dat suiker, aan eenen handelaar behorende of geconsigneerd, ingeslagen kan worden:

1°. tegen dadelijke betaling van den accijns op eene accijns-quitantie;

2°. op rekening van termijnen van crediet;

3°. in publiek of particulier entrepôt.

De 3de Afd. handelde van de suiker-raffinadeurs.

Bij dezelve werden bepaald de te verleenen credieten voor den accijns en de wijze van aanzuivering der rekening, als:

1°. voor vijf ten honderd, door voldoening in gereeden gelde,

2°. voor het overige gedeelte der rekening:

a. door betaling van het verschuldigde vóór of op den vervaldag van den termijn;

b. door uitvoer van geraffineerde suiker naar buiten 's lands.

c. door het nederleggen van geraffineerde suiker in publiek of particulier entrepôt.

De 4de Afd. hield in algemeene bepalingen, als:

over het niet bij tijds voldoen van den accijns, over de borgstellingen voor den accijns.

Verder bepaalden artt. 29 en volgende, dat alle vervoer, alsmede alle in- en uitslag van meer dan zes ponden geraffineerde suiker moest zijn gedekt door gelei-billetten. Art. 30 echter liet toe hierop uitzonderingen te verleenen, ten aanzien van zoodanige localiteiten, binnen welke het belang des handels en der schatkist zulks vereischt en toelaat. Zoo werden bij besluit van den 16^{den} April 1846 (*Stbl. n°. 19*) van deze bepalingen uitgezonderd de provinciën

Noord-Brabant,

Zuid-Holland ,

Noord-Holland ,

Zeeland ,

Utrecht ,

Vriesland ,

Limburg , mitsgaders die gedeelten van de provincie Gelderland, welke aan de linkerzijde van den IJssel zijn gelegen.

Art. 35 bepaalde, dat het collectief zegel op de quitantiën van

betaalden accijns zou bedragen tien ten honderd van dien accijns; dat het zegel op de consent- en geleibiletten zou bedragen voor het consent 50 cents en voor het geleibillet 10 cents, mits de hoeveelheid op de geleibiletten honderd pond of meer bedroeg; dat geleibiletten voor hoeveelheden beneden de honderd pond vrij zouden zijn van zegel.

Eindelijk hadden art. 36 en volgende betrekking op de invoering dezer wet.

Voor 1846 en 1847 was de opbrengst van dit middel geraamd op f400,000; het had in 1846 opgebracht f311,449,59; voor 1848 en 1849 werd de opbrengst geraamd op f450,000.

9º. *Het collectief-zegel.*

Dit middel werd ingevoerd bij besluit van 23 Dec. 1813 (*Stbl.* n°. 17); zoo was omrent hetzelde bepaald, dat het zou geheven worden overeenkomstig de tarieven, gevoegd bij de ordonnantie op de verschillende middelen.

Daarop is deze belasting gecontinueerd, totdat zij bij het nieuwe stelsel van indirecte belastingen, vastgesteld bij de wet dd. 15 Sept. 1816 (*Stbl.* n°. 35), werd afgeschaft.

Bij de wet echter dd. 2 Julij 1821 (*Stbl.* n°. 9), houdende de grondslagen van het nieuwe stelsel van belastingen, werd dit middel weder ingevoerd, en bepaald, dat het collectief zegel, waarop de quitantiën en dokumenten voor de accijnsen te schrijven, naar een tarief bij de afzonderlijke wetten zou worden aangesteld; wordende tevens bepaald, dat het zegel der quitantiën omrent vijf ten honderd van het bedrag zou uitmaken.

Van dit middel bij de afzonderlijke wetten der verschillende accijnsen melding gemaakt hebbende, zoo zou eene meerdere uitweiding overtuigend zijn.

Bij de wet, houdende de continuatie dezer belasting, bij de tweede tienjarige begrooting dd. 24 Dec. 1829 (*Stbl.* n°. 76), werd echter dit bovenvermelde bedrag van 5 op 10 ten honderd gebracht.

Bij de begrooting van 1844 en 1845, aangevuld volgens de

nadere wettelijke voordragt, was de opbrengst van dit middel en van de vervoerbilletten geraamd als volgt:

10 pct. collectief zegel	f 1,272,000.
vervoerbilletten	- 70,000.
aldus te zamen	<u>f 1,342,000.</u>

Voor 1846 en 1847 was de opbrengst van het collectief zegel à 10 pct. geraamd op	f 1,280,000.
dat der geleibiletten	- 70,000.
alzoo	<u>f 1,350,000.</u>
behalve de opcenten à	- 5,266,800.
te zamen uitmakende	<u>f 6,616,800.</u>

In 1846 bragten deze middelen op:

als het collectief zegel	f 1,273,171.84 ⁵ .
de vervoerbilletten	- 62,591.22.
alzoo	<u>f 1,335,790.06⁵.</u>
daarbij de opcenten à	- 5,062,762.02.
bedraagt te zamen	<u>f 6,298,552,08⁵.</u>

En werden de opbrengsten dezer middelen voor 1848 en 1849 geraamd:

als 10 pct. collectief zegel à	f 1,284,000.
de vervoerbilletten à	- 70,000.
alzoo	<u>f 1,354,000.</u>
daarbij de opcenten à	- 5,230,220.
derhalve te zamen bedragende	<u>f 6,584,220.</u>

Deze waren de accijnsen, vastgesteld bij het nieuwe stelsel van belastingen, welke tot 1830 aldus bleven; sedert werden zij met de navolgende vermeerderd en wel vooreerst met die

10º. *Op de koffij.*

Deze belasting, *ofschoon niet in werking gebragt*, werd bij een wet, dd. 3 Junij 1830 (*Stbl. n°. 18*), geregeld.

Bij die wet dan was, te beginnen met de dienst van 1831, over het loopend tienjarige tijdvak aangewezen, behalve eene verhoging op verscheidene middelen, een accijns op de koffij.

Deze belasting, reeds eenmaal ingevoerd bij de wet van 21 Mei 1819 (*Stbl.* n°. 32) en provisioneel gecontinueerd bij de wet van 28 Dec. 1819 (*Stbl.* n°. 60), was in 1821 in het nieuwe stelsel niet opgenomen en werd afgeschaft bij eene wet, dd. 26 Aug. 1822 (*Stbl.* n°. 38). Ook deze belasting was door den oud-minister GOGEL, destijds geraadpleegd, even als de belasting op de suiker, als allernadeelijst voor den handel, afgeraden.

Desniettemin werd in 1830 bepaald, dat van alle koffij, welke na de inwerkingstelling dezer wet in het Rijk zou worden ingevoerd en tot binnelandisch gebruik overgaan, tien gulden van de honderd ponden, behalve de opeenten en het collectief zegel, zou worden betaald.

Verder werd bij deze wet bepaald de weging van koffij, de wijze van heffing van het entrepot, van het doorloopende crediet, van het crediet op termijnen; voorts hield deze wet enige algemeene bepalingen in, waarachter werd gehandeld van het aanpeil van de koffij en de geleibilletten.

11o. *Op de zeep.*

Deze belasting, afgeschaft in 1811, was bij besluit van 23 Dec. 1813 (*Stbl.* n°. 17), weder ingevoerd en bepaald, dat geheven zou worden volgens het tarief, de voorschriften en bepalingen, vervat in de wet van den 21sten Dec. 1808, en de daarbij behorende reglementen van 26 Febr. 1809.

Met 1 Julij 1816 waren deze voorschriften enz., overeenkomstig de wet van 15 Sept. 1816 (*Staatsbl.* n°. 35), waarbij het stelsel der indirekte belastingen geregeld werd, door eene nadere wet vervangen, gewijzigd bij eene wet dd. 12 Maart 1818 (*Staatsbl.* n°. 17).

Bij eene wet echter dd. 12 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 28); werd deze belasting afgeschaft en vervangen door eene, te heffen op de potasch, paarlasch, soda en weedasch. Wanneer deze wet met 1 Jan. 1823, overeenkomstig de algemeene wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38), ingetrokken en afgeschaft

werd, bij besluit dd. 18 Oct. van hetzelfde jaar (*Staatsbl.* n°. 45).

Sedert was het dus gebleven, totdat bij eene wet dd. 31 Dec. 1831 (*Staatsbl.* n°. 39), bepaald werd, dat de bestaande accijnsen zouden vermeerderd worden met eenen nieuwe accijns op de harde en de zachte zeep, welke dan ook met den 15 Mei 1832, overeenkomstig de wet van den 4 Mei van hetzelfde jaar (*Staatsbl.* n°. 13), werd ingevoerd.

Bij deze wet werd in het 1ste Hoofdstuk, wat de buitenlandsche zeep betrof, bepaald, dat de accijns van de harde en zachte zeep, welke in dit Koningrijk zal worden ingevoerd, bedragen zal zeven gulden van elke honderd ponden, meerdere of mindere hoeveelheid naar evenredigheid.

Voorts, dat deze accijns verschuldigd zal zijn dadelijk bij den invoer, en in gereed geld zal moeten worden voldaan op hetzelfde tijdstip en tenzelfden kantore, als het inkomende regt, in de gevallen dat hetzelvē van die zeep moet worden betaald; zullende in de toepassing der voorschriften van de algemeene wet van den 26 Aug. 1822 (*Staatsblad* n°. 38), op gemelde zeep, wat den invoer, het entrepot en den doorvoer betreft, voor den accijns dezelfde bepalingen moeten worden achtervolgd, als voor het inkomende regt, en die accijns mitsdien in zooverre als inkomend regt worden beschouwd, tot het tijdstip, dat hij tevens met hetzelfde regt voldaan moet worden en beide afzonderlijk verantwoord.

De invoer van zachte zeep werd bepaald, dat alleen mogt plaats hebben langs aan te wijzen kantoren, en dat de tonnen met 's Rijks wapen en de letters V Z moesten gebrand zijn.

Het 2de Hoofdstuk handelde van de binnenlandsche zeep; bij hetzelvē werd bepaald, dat de accijns op de harde en zachte zeep, binnen dit Rijk gemaakt of gezoden, zou bedragen zeven centen van elk pond.

Het 3de Hoofdstuk hield in bepalingen voor de zeepmakers

en zeepzieders, en handelde als zoodanig over de aangifte der bestaande zeepmakerijen of zeepziederijen.¹

Over de verplichting van overnemers of verkrijgers van dezelve handelde art. 4; over de aangifte der huurders art. 5; de aanlegging en oprichting van nieuwe zeepmakerijen of zeepziederijen, of hervatting der werkzaamheden in die, welke hebben stilgestaan, art. 6; over de aangifte van niet in werking zijnde zeepmakerijen of zeepziederijen, of van gereedschappen bekwaam tot het maken of zieden van zeep art. 7; over de verzageling der buiten werking zijnde fabrieken en gereedschappen art. 8; over de gemeenschap der gebouwen van zeepmakers of zeepzieders met andere gebouwen art. 9; over het opschrift boven de in- en uitgangen van de gebouwen der zeepmakerijen of zeepziederijen art. 10; van de bergplaatsen der zeepmakers of zeepzieders art. 11; over de oprichting der zeepketels art. 12; over de verificatie der zeepketels art. 13; over de verplaatsing of verandering der ketels art. 14; over de aangifte om te stoken of te zieden art. 15; en de straffen op de overtredingen der bepalingen hieromtrent art. 16; over de nadere aangifte over den afloop der fabrikaadje art. 17; over de staking der werkzaamheden door ongeval, of andere omstandigheden art. 18; over de boeking der aangifte art. 19; over de rekening van zeepmakers en zeepzieders en handelaars in het groot. artt. 20—27. Art. 28 hield bepalingen in nopens het vaatwerk der zeepmakers of zeepzieders, na te komen op zware boeten, aangevuld bij besluit van den 18 Junij 1832 (*Staatsbl.* n°. 28), houdende bepalingen nopens het branden van het vaat-werk der zachte zeep, met de merken, bij dat art. vermeld.

1) Onder n°. 41 der 5de tabel, behorende bij de wetten op het patentrègt, zijn de zeepziederijen van zachte zeep naar de 3de tot de 11de klasse van tarief α belastbaar verklaard; de groote ruimte voor de aanslagen aanleiding gevende tot groote ongelijkheden, zoo is bij besluit dd. 2 Mei 1844, n°. 42, een tarief voor zeepzieders in zachte zeep vastgesteld, in verband staande met de door hen gefabriceerde zeep.

Over het onderzoek en de peiling der fabrieken en bergplaatsen der zeepmakers en zeepzieders handelde art. 29, gevolgd, wat den voorraad harde en zachte zeep betrof, van een besluit van 4 Mei 1832 (*Staatsbl.* n°. 15), houdende een reglement op het aanpeil van harde en zachte zeep. Art. 30 hield in straffe op het over-of onderwigt; art. 31 handelde van de sluiting der rekening van zeepmakers en zeepzieders en handelaars in het groot.

Het 4de Hoofdstuk handelde van het entrepôt.

Het 5de Hoofdstuk hield bepalingen in voor de winkeliers en neringdoende lieden in zachte zeep en handelde als zoodanig over de aangifte en het onderzoek der gebouwen, artt. 34 en 35; over den opslag der zachte zeep in gebrand vaatwerk en het insteken van kwaade of bedorven zeep, met genot van afschrijving, artt. 36 en 37.

Het 6de Hoofdstuk hield in algemeene bepalingen, als tegen heimelijke fabrijkaadje, art. 38; tegen vervoer van zeep in vaatwerk, gebrand met het merk B*. art. 39; tegen vervoer van harde of zachte zeep, of graauw van zeep, boven de hoeveelheid van 5 ponden, zonder te zijn gedekt door eene behoorlijke quitantie van betaalden accijns, consent-, vervoer- of geleibillet, op verbeurte eener boete van f 25, den tiendubbelen accijns der vervoerd wordende zeep, en bovendien de confiscatie van dezelve, art. 40: over de aangifte van geleibiljetten, strekkende tot weder-uitslag van veraccijnsde zeep, art. 41; over de vrijdommen aan fabrieken en trafieken handelde art. 42, aangevuld bij een besluit dd. 4 Mei 1832 (*Staatsblad* n°. 16); houdende een reglement nopens den vrijdom van den accijns op de zeep voor sommige fabrieken en trafieken; art. 43 hield in voorzieningen nopens het terrein van toezigt en maakte daarop van toepassing de bijzonde bepalingen der algemeene wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsblad* n°. 38).

Art. 44 regelde het collectief zegel op de quitantiën van betaalden accijns, bedragende tien ten honderd van den accijns.

Het zegel op de consent- of vervoerbiljetten voor de onveraccijnsde zeep werd gesteld op 50 centen en op de geleibil-

jetten 10 centen, zijnde de geleibiljetten beneden de 10 ponden vrij van zegel. Sedert werd deze wet nog vermeerderd met eenige resolutiën, te vinden in het bijv. op het *Staatsblad* van 1834, als over de gemeenschap der zeepziederijen met andere gebouwen, over de vrijdommen voor de wolkammers en voor de jaarlijk-sche aanvrage betrekkelijk de vrijdommen. Eindelijk onderging deze wet nog aanmerkelijke wijziging bij eene wet dd. 14 Dec. 1844 (*Staatsblad* n°. 65), vooral betrekking hebbende op de zachte zeep. Voor 1846 en 1847 was de opbrengst dezer belasting geraamd op f 850,000; in 1846 bragt zij op f 818,019 54^s en werd voor 1848 en 1849 op f 850,000 geraamd.

Op den turf.

Deze belasting, behouden bij besluit van 23 Dec. 1813 (*Staatsblad* n°. 17) en gewijzigd bij een besluit dd. 19 Maart 1814 (*Staatsblad* n°. 38), werd vervangen door eene nadere wet dd. 15 Sept. 1816 (*Staatsblad* n°. 43), welke weder gewijzigd werd bij eene wet dd. 12 Maart 1818 (*Staatsblad* n°. 17), welke, nogmaals door eene nadere wet dd. 12 Mei 1819 (*Staatsblad* n°. 26) vervangen, buiten effect gesteld werd.

Deze belasting, niet opgenomen in de wet dd. 12 Julij 1821 (*Staatsbl. n°. 9*), houdende de grondslagen van het stelsel van 's Rijks belastingen, zoo werd nogtans bij art. 4 dier wet bepaald, dat bij het tarief der in- en uitgaande regten op deze afschaffing het noodige regard zou worden geslagen,wanneer bij de wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl. n°. 38*), in verband met het besluit dd. 18 Oct. 1822 (*Staatsbl. n°. 45*), de wet dd. 12 Mei 1819 werd afgeschaft.

Sedert was die stand van zaken gebleven, wanneer bij eene wet dd. 26 Dec. 1833 (*Staatsbl. n°. 72*) op nieuw cene belasting op dit middel werd gelegd en geregeld.

Bij deze werd bepaald, dat van den turf, welke in dit koningrijk zou worden ingevoerd, zou worden geheven een accijns, ten bedrage van 20 centen van den spon- of bagger-

turf en 10 centen van den gestoken of gegraven turf, gerekend voor de ton, meerdere of mindere hoeveelheid naar evenredigheid, zijnde deze accijns dadelijk bij den invoer verschuldigd, terwijl wat den binnenlandschen turf betrof, uit de reguliere veenderijen, bepaald werd, dat dezelve zou worden gerangschikt in twee soorten, waader bepaald bij de wet dd. 30 Dec. 1839 (*Staatsbl.* n°. 56).

Behoorende tot *de eerste soort* al de turf uit *de lage veenen*, onder welke veenen worden begrepen al het veen, waarvan de ondergrond beneden den gewonen of gemiddelen zomerwaterstand is gelegen en waarvan het grondwater niet kan worden afgetapt in belendende rivieren of kanalen, wanneer die op gezegd zomerpeil zijn gehouden.

Tot *de tweede soort* al de turf uit *de hooge veenen*, wordende onder hoog veen verstaan al het veen, waarvan de ondergrond gelijk met of boven den gewonen of gemiddelen zomerwaterstand is gelegen en waarvan het grondwater kan worden afgetapt in de belendende rivieren of kanalen, wanneer die op gezegd zomerpeil zijn gehouden.

Vervolgens werden deze soorten, verdeeld in verschillende klassen, als:

De eerste soort.

1ste klasse, de spon-, bagger- of baggelaarturf;

2de „ zoodanige turf, als wordt gemaakt uit gemengd veen, hetwelk gekneed of getreden wordt en welke turfsoort bekend is onder den naam van meng- of slagturf;

3de klasse, de steekturf, die uit de droogmakerijen en andere lage veengronden, na voorafgaande droogmaking af- of uitgestoken, af- of uitgegraven en niet tot bagger gemaakt of bereid wordt.

Tweede soort.

1ste klasse, de spon-, bagger-, of baggelaarturf;

2de „ gelijk de tweede klasse, eerste soort;

3de klasse de zwarte en **graauwe steekturf**, die van de hooge veenen of andere veengronden, zonder voorafgaande droogmaking, af- of uitgestoken, af- of uitgegraven wordt; kuiten, niet tot turf gemaakt of bereid, hetzij in lage, hetzij in hooge veenen onregelmatig uitgegraven of gestoken, worden met de derde klasse, tweede soort, gelijk gesteld.

Voorts was bij de wet, wat den accijns betrof, bepaald, dat dezelve zou bedragen per ton:

van den turf, der eerste soort:

eerste klasse 10 centen.

tweede „ 6 „

derde „ 4 „

van den turf, der tweede soort:

eerste klasse 6 centen.

tweede „ 4 „

derde „ 2 „

Zijnde men den accijns verschuldigd bij de ontginding en wordende hij geheven overeenkomstig zulke bepalingen, als verder in deze wet werden medegeleed; bedragende het collectief zegel op de quitantiën van den betaalden accijns tien ten honderd van dien accijns.

Tevens was echter bij art. 34 dezer wet bepaald, dat wegens den gebezigen turf, ten behoeve van vuurbaken, welke niet geheel ten koste van het rijk worden gehouden, de teruggave van den geheelen accijns zou worden verleend met den aankleve van dien; terwijl nog bepaald werd, dat aan de bij deze wet opgenoemde fabrieken, trafieken en takken van nijverheid en werkzaamheid op daartoe gedane aanvragen voor 19/20 gedeelten vrijdom van den accijns zou worden verleend, uitgebreid bij de wet dd. 22 Dec. 1835 (*Staatsbl.* n°. 38); zijnde bij besluit dd. 13 Febr. 1834 (*Staatsbl.* n°. 6) een reglement gearresteerd ten aanzien der vrijdommen in dit art. 34 verleend; verder werd bepaald, voor zooverre ten behoeve der plaatselijke klasse van eenige stad of gemeente lasten op den turf zouden mogen worden geheven.

dat de heffing van dezelve niet zou worden ingewilligd, dan met toepassing van dezelfde rangschikking in soorten en klasse en verhouding van de belasting tot dezelve onderling, welke voor den Rijks-accijns was vastgesteld.

Wat betrekking had op del *irreguliere veenderijen*, hieromtrent was bij art. 25 bepaald, dat voor zoodanige gedeelten van het Rijk, alwaar geene reguliere veenderijen bestaan en slechts in enkele streken, bij geringe partijen, eene mindere soort van turf of kluiten, hetzij uit gemeenten, hetzij uit particuliere gronden wordt vervaardigd, door reglementaire bepalingen voorloopig, gedurende den tijd van drie jaren, de ophef van den accijns zoodanig zou worden gewijzigd, dat dezelve zonder meerdere voorschriften, doch behoudens de zekerheid van de schatkist, in verband gebracht zou worden met de wijze van verveenen, aldaar plaats hebbende, en overigens een waarborg opleverende, dat de hieruit voortkomende turf, naar zijnen minderen aard, in evenredigheid met dien der reguliere veenderijen, zou worden bezwaard, terwijl vóór den afloop van gemelde drie jaren, ten voorschreven aanzien, wettelijke bepalingen zouden worden voorgedragen.

Dien-overeenkomstig was dan ook het besluit dd. 16 Jan. 1834 (*Staatsbl. n°. 3*), houdende een reglement voor den accijns in de irreguliere veenderijen. Bij eene wet dd. 21 Dec. 1836 (*Staatsbl. n°. 62*) werd de tijd van drie jaren, vermeld in art. 25 der wet van 26 Dec. 1833 bovenvermeld, voor drie jaren verlengd,wanneer bij eene wet dd. 7 Febr. 1837 (*Staatsbl. n°. 3*), bepaald werd, dat de verordeningen, ten aanzien van de irreguliere veenderijen, uit kracht van genoemd art. 25 gemaakt, voortdurend in werking zouden blijven.

Eindelijk echter werden de bepalingen op de *irreguliere veenderijen* met 1 Jan. 1840 vervangen bij eene wet dd. 30 Dec. 1839 (*Staatsbl. n°. 57*), houdende bepalingen nopens den accijns op den turf uit de irreguliere veenderijen, onder welke bij deze wet werden gerangschikt alle veenen of verveeningen, welke zich

thans bevinden of plaats hebben, of in het vervolg zullen worden bevonden of zouden mogen plaats hebben in de volgende provinciën of gemeenten, te weten:

a. de provinciën Noord-Brabant, Gelderland en Zeeland;
b. in de provincie Utrecht, het arrondissement Amersfoort;
c. in de provincie Overijssel, het arrondissement Deventer, met uitzondering van de veenderijen, welke langs de vaart, genaamd de Hasselter-, Dedems- of Aveereester-vaart zijn gelegen en hunnen turf langs de wijken of kanalen van genoemde vaarten in schepen af- of opladen; voorts het geheele arrondissement Almelo en het arrondissement Zwolle; die, welke onder de gemeenten Staphorst en Rouveen gelegen zijn, ten oosten van den grooten weg, loopende van Meppel naar de Lichtmis, met uitzondering van de veenderijen, gelegen onder IJhorst, langs de rivier de Reest, welke als regulier zullen worden beschouwd.

d. In Noord-Holland, de arrondissementen Alkmaar en Hoorn.

e. In Zuid-Holland, de gemeenten Loosduinen, Wassenaar en Ncordinwijkherhout.

Tevens was bepaald, dat, bijaldien er elders gronden tot irreguliere veenderij mogten worden aangelegd, deze verveeningen ook als zoodanig zouden worden aangewezen, terwijl, wanneer de ondervinding mogt doen zien, dat eenige irreguliere veenderij meer eigenaardig als regulier is aan te merken, zulks door eene wet zou worden bepaald.

Omtrent den turf nu, die uit de irreguliere veenderijen zou worden gebaggerd of gegraven, af- of uitgestoken, was bepaald, dat, om het even of hij geveend zou worden uit lage of hooge gronden, met betrekking tot den accijns, naar deszelfs aard zou worden gerangschikt in eene der drie volgende klassen:

Eerste klasse. De spon-, bagger-, baggelaar- of klotturf.

Tweede klasse. Zoodanige turf, als wordt gemaakt uit gemengd veen, hetwelk niet gekneed of getreden wordt, en

welke soort bekend is onder den naam van meng- of slag-turf.

Derde klasse. De zwarte, graauwe en alle andere soorten van steekturf, die van hooge veenen of andere gronden af-gestoken, af- of uitgegraven en niet tot bagger gemaakt of bereid wordt; zijnde onder deze klasse mede begrepen de onregelmatig gestoken af- of uitgegraven kluiten, niet tot turf gemaakt of bereid.

Voorts werd de accijns, die bij de ontgining verschuldigd was, gesteld voor de

Eerste klasse, per ton op 6 centen.

Tweede " " " 4 "

Derde " " " 2 "

Van dezen accijns werden vrijgesteld de zoogenamae plagen of heischalen, mits niet dieper afgegraven of uitgestoken wordende, dan een palm van den bovengrond; dieper gestoken wordende, werden dezelve in alle deelen gelijk gesteld met den turf van de derde klasse.

Eindelijk nog werd bij artikel 40 van deze wet bepaald, dat het collectiefzegel op quitantiën van betaalden accijns zou bedragen twee ten honderd van dien accijns. Wat de opbrengst van dit middel betrof, voor 1846 en 1847 was zij geraamd op f 850,000; zij bragt in 1846 echter op f 1,173,541,83^e en voor 1848 en 1849 is zij op f 1,000,000 geraamd.

Op de steenkolen.

Bij het stelsel van indirecte belastingen, vastgesteld bij de wet dd. 15 Sept. 1816 (*Staatsbl.* n°. 35) was ook opgesomd het middel op de steenkolen en werd de hoegroothed en wijze der heffing van deze belasting geregeld bij de wet dd. 15 Sept. 1816 (*Staatsblad* n°. 44).

Sedert was deze belasting, gewijzigd en in 1819 vermeerderd door eene nadere wet dd. 12 Mei (*Staatsbl.* n°. 27), gecontinueerd.

Deze belasting, niet opgenomen in de wet dd. 12 Julij 1821

(*Staatsbl.* n°. 9), houdende de grondslagen van het stelsel van 'sRijks belastingen, zijnde echter bij art. 4 dier wet bepaald, dat bij het tarief der in- en uitgaande regten, op de afschaffing het noodige regard zou worden geslagen, zoo werd deze belasting bij de wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38), in verband met het besluit dd. 18 Oct. 1822 (*Staatsbl.* n°. 45), afgeschaft. Sedert was zulks zoo gebleven tot op het jaar 1833, wanneer te gelijk met den turf, ook eene belasting op de steenkolen gelegd werd bij de wet dd. 26 Dec. (*Staatsbl.* n°. 73).

Bij dezelve nu werd bepaald, dat de accijns op de steenkolen zou bedragen, als volgt:

op schaalkolen van elke duizend ponden vijf gulden;
op grove maatkolen, van elke mudde vijf en dertig centen;
op kolengruis, van elke mudde zes en twintig centen.

Zijnde omtrent beide deze soorten later bepaald bij eene wet dd. 23 Dec. 1837 (*Staatsbl.* n°. 75), dienende tot gelijkmaking van den accijns er op, dat de accijns op de grove maatkolen en kolengruis bedragen zou 30 centen van elke mudde meerdere en mindere hoeveelheid naar evenredigheid. Verder was de accijns op de sintels of cinders gesteld op twintig centen van elke mudde, zijnde bij besluit van 3 Dec. 1847 bepaald, dat, wanneer de ingevoerd wordende coaks of cinders te grof zijn, om met de mudde te worden gemeten, men kan toestaan, dat de overbrenging van het gewigt tot de maat plaats hebbé in verhouding van het middelbare gewigt van tien mudden, welke uit het bovenste en onderste gedeelte der lading zullen worden gemeten, terwijl, ingeval het gewigt op meer dan 42 ponden per mudde wordt bevonden, de lading geheel moet uitgemeten worden; dat bij inslagen van coaks in fabrieken, onder genot van vrijdom van accijns, de partijen op dezelfde wijze als boven voorschreven moeten worden geverifieerd, zijnde mede in het algemeen meerdere of mindere hoeveelheid dan bovenstaande belast naar evenredigheid.

Voorts was bepaald, dat de accijns dadelijk bij den invoer,

boven en behalve het inkomende regt, voor zooveel hetzelve geheven moest worden, zou zijn verschuldigd, terwijl, voor zooverre, ten behoeve der plaatselijke kassen van eenige gemeente, lasten op de steenkolen zouden moeten worden geheven, dezelfde rangschikking in soorten en verhouding van de belasting tot dezelve onderling zou moeten worden bewaard, welke voor den riks-accijns was vastgesteld.

Ten behoeve echter der vuurbaken, welke niet geheel ten koste van het Rijk worden gehouden, werd op daartoe te doenre aanvrage geheele vrijdom van dezen accijns verleend, zoomede gedeeltelijke vrijdom aan de bij deze wet op genoemde fabrieken, trafieken, takken van nijverheid en werkzaamheid, uitgebreid bij de wet dd. 22 Dec. 1835 (*Staatsbl.* n°. 38), zijnde bij besluit dd. 13 Febr. 1834 (*Staatsbl.* n°. 6), een reglement gearresteerd ten aanzien der vrijdommen.

Eindelijk nog was bepaald bij art. 9, dat het collectief zegel op de quitantiën van betaalden accijns zal bedragen tien ten honderd van dien accijns, en dat het zegel voor de consent- of vervoerbiljetten, welke aan dat zegel onderworpen zijn, onverschillig derzelver hoeveelheid, zou bedragen tien centen, terwijl de geleibiljetten, benoodigd tot den vervoer op het terrein van toezigt, vrij zouden zijn van het zegel.

Voor 1846 en 1847 was de ontvangst geraamd op $f\ 530,000$; dezelve beliep nogtans $f\ 562,427,375$ en werd voor 1848 en 1849 gesteld op $f\ 550,000$.

BELASTING OP DE RONDE MAAT.

Deze belasting, weder ingevoerd bij besluit dd. 23 Dec. 1813, (*Staatsbl.* n°. 17), bepaalde, dat het regt op de ronde maat zou worden geheven volgens het tarief, de voorschriften en bepalingen, vastgesteld in de ordonnantie op dit middel dd. 13 Dec. 1805 en de modificatiën op deze ordonnantiën, vervat in de notificatie van den 21sten Mei 1806.

Bij eene wet dd. 15 Sept. 1816 (*Staatsbl.* n°. 47) werd de be-

lasting op dit middel op nieuw geregeld, later gewijzigd bij eene wet dd. 12 Maart 1818 (*Staatsbl.* n°. 17), wanneer bij de wet van den 12^{den} Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 29), houdende het tarief der in- en uitgaande regten, de wetten op de ronde maat, alsmede op de waag van 15 Sept. 1816 werden ingetrokken en buiten effect gesteld en bepaald, dat, behalve de regten, op het inkomen en uitgaan gesteld, zooveel wegens de ronde maat en waag zou moeten worden betaald, als in de daarvoor uitgetrokken kolom, achter iedere specie, welke aan deze regten onderworpen waren, vermeld stond.

BELASTING OP DE WAAG.

Ook dit middel, zoo als daareven is aangemerkt, bij de wet van den 12^{den} Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 29) ingetrokken en buiten effect gesteld en gevoegd achter de regten op het inkomen en uitgaan, was mede ingevoerd bij het besluit van 23 Dec. 1813 (*Staatsbl.* n°. 17), overeenkomstig de ordonnantie van 13 Dec. 1805 en de notificatiën van 16 Mei en 5 Dec. 1806, mede vervangen door eene nieuwe wet dd. 15 Sept. 1816 (*Staatsbl.* n°. 46), nog gewijzigd bij de wet dd. 12 Maart 1818 (*Staatsbl.* n°. 17).

BINNENLANDSCH LAST-, WATER-, PLEIZIER- EN PASSAGE-GELD.

Deze belasting, weder ingevoerd bij de wet van 23 Dec. 1813 (*Stbl.* n°. 17), waarbij bepaald werd, dat dezelve zou geheven worden volgens het tarief, de voorschriften en bepalingen van de wet van den 23sten Jan. 1809 en het besluit van den 21sten Mei daar-aanvolgende, alsmede de bekendmaking van den 16^{den} Sept. 1809, betreffende eene nadere klassificatie voor dit middel van de geheel of meerendeels zeilende beurtschepen, mitsgaders de bekendmaking van 13 Dec. 1809, werd gewijzigd zijnde, gecontinueerd, wanneer, ten gevolge der wet dd. 15 Sept. 1816 (*Stbl.* n°. 85), deze belasting werd afgeschaft.

HET BINNENLANDSCHE LASTGELD.

Deze belasting, ingevoerd bij de wet van 15 Sept. 1816 (*Stbl.* n°. 35), regelende het stelsel der indirecte belastingen, zoo werd dien ten gevolge, bij eene wet dd. bovenvermeld (*Stbl.* n°. 45), bepaald, dat na den 1sten Julij 1816 in het Koningrijk der Nederlanden zou worden geheven eene belasting, onder den naam van binnensch lastgeld, van alle binnensche schepen, schuiten en vaartuigen, van wat aard en natuur dezelve mogten zijn, of tot welk einde dezelve zouden zijn geschikt, wordende bij deze wet de schepen verdeeld in drie klassen, bevattende

de Eerste Klasse:

De overdekte schepen; van deze moest worden betaald, wanneer ze niet groter waren dan een last, $f3$, doch groter, van elk last $f2 : 10 : 0$.

de Tweede Klasse:

De overdekte schepen, steenkolen, kalk, groenten, zand, puin, water, spoeling, modder, mestspeciën, riet en biezen varende, alsmede de korenligters, geen zeiltuig voerende; van deze moest worden betaald, wanneer zij niet groter waren dan een last, $f2$; groter, van elk last $f1 : 10$.

de Derde Klasse:

Alle schepen, schuiten en vaartuigen, om het even onder welke benaming varende, gebruikt of gebruikt kunnende worden, welker ladingsplaats geheel onoverdekt was, alsmede de veerpont en gierbruggen, berekend wordende naar de capaciteit van ieder schip, schuit of vaartuig; van dezelve moest worden betaald, van een half last $f1$, op meerder tot en met een last, $f2$, en groter gemeten wordende, voor elk last 14 stuiv. en 1 penn.

Dan was er nog bij deze wet bepaald eene verhoging voor zeilende beurtschepen, alsmede voor beurtschepen en veerpon-

ten, getrokken wordende; zijnde bij deze wet bepaald wat beurtschepen zijn.

Deze belasting, sedert gecontinueerd, werd bij eene wet, dd. 12 Mei 1819 (*Staatsbl. n°. 24*) afgeschaft, als wanneer mede buiten effect werd gesteld de belasting op het buitenlandsche lastgeld, waarvan straks nader, en beide belastingen vervangen werden door ééne, onder den naam van last- of tonnen-geld.

HET BUITENLANDSCHE LASTGELD.

Zoo als daareven reeds is aangemerkt, ingetrokken bij de wet dd. 12 Mei 1819 (*Staatsbl. n°. 24*) was bij besluit van 7 Dec. (*Staatsbl. n°. 9*) en 23 Dec. (*Staatsbl. n°. 17*) 1813 weder ingevoerd, overeenkomstig het plakkaat van den 31 Julij 1725 en daaropvolgende wetten en besluiten, nader gewijzigd, welk plakkaat echter, bij eene nadere wet dd. 3 Oct. 1816 (*Staatsbl. n°. 53*), werd ingetrokken.

HET LAST- OF TONNENGELD.

Deze wet, ter vervanging van de beide voorgaande, ingevoerd met 1 Julij 1819, bij de wet dd. 12 Mei 1819 (*Staatsbl. n°. 24*), bepaalde, dat van alle zeeschepen, binnenschepen en vaartuigen, welke de wateren van het Rijk aandoen, bevaren of op dezelve gevonden worden, zou worden geheven eene belasting, berekend naar het aantal tonnen, hetwelk de inhoud van deze schepen kan bevatten, wordende iedere ton geacht gelijk te staan met den teerling van de nieuwe Nederl. el.

Bij deze wet werden de zee- en binnenschepen, alsmede de vaartuigen, in zeven klassen verdeeld.

In de wet dd. 12 Julij 1821 (*Staatsbl. n°. 9*), houdende de grondslagen van het stelsel van 's Rijks belastingen, was dit middel niet opgenomen en werd de wet van 12 Mei 1819 afgeschaft bij de wet van 26 Aug. 1822 (*Staatsbl. n°. 38*), in verband met het besluit dd. 18 Oct. 1822 (*Staatsbl. n°. 45*). Vervolgens werd dit middel, wat betrof het tonnengeld der binnenlandsche

schepen, waaronder ook de binnengescheepvaart, gebracht onder het patent, terwijl, wat betrof het buitenlandsche tonnen-geld, hetzelvige erkend werd te behoren en dan ook werd gerangschikt onder de in- en uitgaande regten enz.

**DE REGTEN VAN IN-, UIT- EN DOORVOER EN VAN
DE ACCIJNSEN, ALSMEDE VAN HET TONNEN-
GELD DER ZEESCHEPEN.**

Dit middel, zoo als reeds is opgemerkt, verschillende afgeschafte belastingen in zich vereenigende, zoo zullen wij deze nogmaals kortelijk herinneren.

Bij besluit van 7 Dec. 1813 (*Staatsbl.* n°. 9) was het principe der Fransche Douanes afgeschaft en vervangen door de oudtijds bestaan hebbende inkomende en uitgaande regten, bekend onder de benaming van convoijen en licenten.

Bij eene wet echter, dd. 3 Oct. 1816 (*Staatsbl.* n°. 35), werden andere bepalingen op dit stuk vastgesteld, gegrond op het systeem van eenen vrijen en algemeenen handel, en waren bij dezelve gevoegd de belastingen van de waag en ronde maat.

Bij eene wet dd. 12 Mei 1819 (*Staatsbl.* n°. 20) werd de wet van 3 Oct. 1816 en de daarmede in verband staande bepalingen door andere bepalingen op den ophef van de in- en uitgaande regten en accijnsen vervangen, wanneer bij eene wet van dezelfde dagteekening (*Staatsbl.* n°. 29), in het belang van den handel, de invordering van de middelen op de waag en ronde maat zoodanig werden geregeld, dat dezelve gelijktijdig, en met vermindering van alle noodeloos geworden formaliteiten, zou plaats hebben met de invordering der inkomende en uitgaande regten, vermeldende dan ook het tarief van 1819, achter de inkomende en uitgaande regten, het waagrecht, gevestigd op de 100 ponden gewigt en het bedrag der ronde maat.

Eenen stap gedaan hebbende op den weg van vereenvoudiging, zoo werd eindelijk bij de algemeene wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* n°. 38) het waagrecht en het middel van de ronde maat

ineengesmolten met de regten van in- uit- en doorvoer en onder deze benaming voortaan geheven.

Deze wetten bestonden uit 26 hoofdstukken, het eerste hoofdstuk handelde over de afschaffing en vervanging van vroegere wetten en van de verschuldigdheid der regten, bij hetwelk tevens bepaald werd, dat door *goederen*, in deze wet begrepen, werden verstaan alle waren en koopmanschappen, geene uitgezonderd, mitsgaders paarden en allerhande vee; dat voorts ter onderscheiding der goederen, met accijns bezwaard, dezelve speciaal zouden worden genoemd, of in het gemeen worden aangeduid, door de benaming van accijns-goederen, terwijl des Rijks inkomende, uitgaande en transito-regten van alle goederen, niet expresselijk vrijgesteld, verschuldigd werden verklaard te zijn, zoo menigmaal dezelve het Rijk in-, uit- of doorgevoerd werden.

In het 2de Hoofdst. werden behandeld de vrijdommen in het algemeen, ingetrokken bij de wet van 19 Junij 1845 (*Staatsbl.* n°. 28) en vervangen bij art. 13 door andere bepalingen, onder den titel van vrijdommen en uitzonderingen.

In het 3de Hoofdst. werd gehandeld over den invoer uit zee en werd daarbij bepaald, dat aan de zeezijde geene goederen anders mogten worden ingevoerd dan langs de eerste wachten, noch gelost, dan volgens daartoe op bepaalde losplaatsen verkregene documenten (artt. 7—24).

Het 4de Hoofdst. handelde van de bijleggers, wordende aldus genaamd de schepen, naar elders bestemd, met welke men uit zee binnenvalt, uit nood, of om te overwinteren, als ook dezulke, die geene bepaalde bestemming hebben en waarmede men eene der zeehavens aandoet, om orders (artt. 25—29).

Het 5de Hoofdst. handelde van gestrande en geborgene goederen.

Het 6de Hoofdst. van den invoer langs de rivieren en te lande.

Bij hetzelfe was bepaald, dat, bij invoer langs de rivieren en te lande, de invoerders, hetzij schippers, voerlieden of

andere de bij hen in- of opgeladene of bij zich hebbende goederen aanbrengen en aangeven moesten op de eerste wachten, terwijl tevens alle invoer te lande bij hetzelde verboden werd, dan langs de routes of heerbanen (art. 37—51).

Het 7de Hoofdst. handelde van den uitvoer ter zee (artt. 52—62).

Het 8ste Hoofdst. handelde van den invoer langs de rivieren en te lande (artt. 63—66).

Het 9de Hoofdst. hield in bijzondere bepalingen omtrent den uitvoer van accijnsgoederen onder genot van afschrijving of restitutie (artt. 67—74).

Het 10de Hoofdst. handelde van den doorvoer (artt. 75—87); zoo als wij hebben opgemerkt, was het hier te lande niet vreemd, dat een zeker regt werd geheven van de goederen, die werden doorgevoerd.

De eerste wet echter, die over den doorvoer algemeen handelde, verscheen in 1797 en werd door eene publicatie van 26 Febr. 1802 gevolgd; overeenkomstig dewelke bij den doorvoer eens het inkomende of uitgaande regt, wat van beide het hoogste was, betaald werd.

Ingevolge de wet van 3 Oct. 1816 (*Staatsbl.* n°. 53), art. 162, betaalde men wegens den doorvoer mede eenmaal het regt van het inkomen of uitgaan, dat van beide het hoogste was, of wel 3 pct. van de waarde. Bij de onderhavige wet, bij welke vrijheid gegeven werd: „van en naar alle landen en plaatsen allerlei „goederen, waarvan de invoer of doorvoer niet verboden is, „te water en te lande door te voeren,” was op den doorvoer voor de meeste artikelen 1 pct. gesteld. Bij de wet echter van 11 April 1827 (*Staatsbl.* n°. 14) werd, op gedane verzoeken, het verbod, in deze wet opgesloten, ingetrokken en op nieuw bepaald, dat alle artikelen, waarvan de invoer geoorloofd, doch de doorvoer verboden was, voor het vervolg zouden kunnen worden doorgevoerd, tegen betaling van het regt op den invoer, alsmede dat alle artikelen, welke niet mogten worden ingevoerd, zouden kunnen worden doorgevoerd, tegen betaling

van het regt op den uitvoer en wanneer op den uitvoer geen regt bepaald was, tegen betaling van 1 pc. der waarde. Deze wet werd echter bij die van 19 Junij 1845 (*Staatsbl.* n°. 28) weder afgeschaft.

Met den doorvoer stonden in verband de entrepôts, waar omtrent de minister GOGEL in der tijd aanmerkte: „hij zich „niet begrijpen kon, hoe men in een land, waar men zeggen „zoude, dat de bewoners geen geheele vreemdelingen in den „loop des handels behoorden te zijn, met dingen voor den dag „komt, die allen handel verstoren zouden . . .”

„Welken handel dreef Nederland voorheen? Den detailhandel, ruim zooveel als den groothandel. Door dezen werd geheel „Duitschland, Zwitserland, de kusten van de Noordzee, de Oost „zee enz. van allerlei behoeften voorzien.

„Niet door spekulatiën, maar even gelijk een klein winkelier „zich bij eenen grossier voorziet.

„Onze tweede hand sorteerde en regelde alles, zoodat elk „zijne gading vond. Dit kon in Engeland niet gebeuren, en de „Engelschen moeten dien handel aan de havens van het vaste „land overlaten; van daar ook de mogelijkheid om dáár entre- „pôts te hebben. Als wij die waren van onze markt weren en „alleen den groothandel behouden willen, dan houden alle voor- „deelen om met Nederland te handelen op. De tweede hand zal „zich dan te Keulen vestigen, alles zal direct van elders ontboden „en de Hollanders zullen slechts expediteurs en geleiders der „eigendommen van anderen worden.” pag. 183 en volg.

Onder Entrepôts moeten worden verstaan oplagen van goederen in daartoe aangewezen bergplaatsen, welke zich onderscheiden in:

Publieke of algemeene entrepôts, of bewaarplaatsen, onder het opzigt der administratie en wederzijdsche sluiting, zoo van hare zijde, als van den kant des handels;

Particuliere entrepôts, zijnde bewaarplaatsen in de daartoe door handelaars aangewezen en door den eersten ambtenaar in

loco geschikt gekeurde pakhuizen of magazijnen, onder wederzijdsche sluiting, als boven;

Het fictief entrepôt, zijnde eene oplage van goederen in des handelaars bijzonder pakhuis of bergplaats, onder zijn opzigt en buiten-sluiting van de zijde der administratie.

Over het entrepôt werd gehandeld in het 11de Hoofdst., inhoudende tevens enige bijzondere bepalingen, omtrent de accijnsvrijegoederen en de accijnsgoederen (artt. 88—107).

Het 12de Hoofdst. spreekt van verbodene onbekende en onbeheerde goederen, opgegeven onder de algemeene benaming van koopmanschappen (artt. 108—117).

Het 13de Hoofdst. regelt de aangifte, moetende deze schriftelijk geschieden (artt. 118—126).

Het 14de Hoofdst. handelt van het laden en lossen en bevat tevens bijzondere bepalingen omtrent de lossing en lading, in een uitslag en wijze van verificatie van accijnsgoederen (artt. 127—152).

Het 15de Hoofdst. handelt van de bewaking en verzegeling (artt. 153—156).

Het 16de Hoofdst. handelt van den vervoer binnen 's lands en wel eerstelijk aangaande de accijnsvrijegoederen en ten andere aangaande de accijnsgoederen (artt. 157—169).

Het 17de Hoofdst. handelt van den vervoer van de eene binnenlandsche plaats naar de andere over vreemd grondgebied en van de kustvaart (artt. 170—176).

Het 18de Hoofdst. van de verbodene magazijnen en nederlagen van goederen (artt. 177—189).

Het 19de Hoofdst. van de visitatiën en peiling en houdt tevens bijzondere bepalingen in, betreffende de accijnsen (artt. 190—204).

Het 20ste Hoofdst. handelt van boeten en straffen in het algemeen, wordende daarbij alle transactiën verboden, wanneer de overtreding moet worden gehouden voor genoegzaam in regten bewezen te kunnen worden, en aan het oogmerk eener opzette-

lijke fraude niet kan worden getwijfeld (artt. 205—232, alsmede art. 311.)

Het 21ste Hoofdst. handelt van processen-verbaal, bekeuringen, aanhalingen en vervolgingen, en mogen de processen-verbaal worden opgemaakt en de bekeuringen worden gedaan op alle dagen des jaars en mitsdien ook op zon- en feestdagen, moetende dezelve, binnen den tweeden dag, waarop zij gesloten zijn, worden beëdigd voor den kantonregter, of voor het hoofd van het plaatselijke bestuur en binnen den 4^{den} dag worden geregistreerd, zon- en wettige feestdagen niet mede gerekend, zal een procesverbaal op zich zelf een bewijs opleveren (artt. 233—253.)

Het 22ste Hoofdstuk handelt van de benadering, zijnde een vermogen, den ambtenaren verleend, om de goederen, welke zij bij summiere visitatie vermeenen te laag in waarde te zijn aangegeven, zich te mogen toeëigenen, tegen betaling en in maniere voorschreven bij artt. 254—266.

Het 23ste Hoofdstuk spreekt van de borgtogen, credieten en betalingen; deze zijn vierderlei, als:

- 1°. in geld;
- 2°. in vaste goederen of inschrijvingen op het Grootboek;
- 3°. door een onderpand van waren en koopmanschappen;
- 4°. door het stellen van personeelen borgtogt; komende genoemde vier soorten van cautiën in aanmerking bij eenen borgtogt op termijnen, hebbende men ook nog den voorgaenden borgtogt (artt. 267—289).

Het 24ste Hoofdstuk spreekt van de parate executie, privilege en legaal verband; bij hetzelvē wordt den ontvangers, namens de administratie, het regt toegekend van parate executie, privilege op de roerende goederen, rang nemende onmiddellijk na de privilegiën, bij artt. 2101 en 2102 Code Nap. en bij art. 191 Code de Comm. vermeld, mitsgaders legaal verband op alle onroerende goederen van diegenen, welke den accijns schuldig zijn, en zulks zoo voor denzelven, als voor de kosten wegens den opslag en het bewaren der met accijns

belaste goederen, het constateren van derzelver hoeveelheid en het invoeren van den accijns gemaakt. Zullende het legaal verband kosteloos worden ingeschreven voor de bewaarders der hypotheken, met inachtneming der formaliteiten, bij art. 2153 vermeld, welke bepalingen echter ten deele vervallen zijn door de invoering der nieuwe wetgeving met 1 Oct. 1838, zie besluit dd. 10 April 1838 (*Staatsbl.* n°. 12), en derhalve dienovereenkomstig gewijzigd worden.

In het 25ste Hoofdstuk werd geregeld het tonnengeld der zeeschepen, bij de wet van 12 Julij 1821 (*Staatsbl.* n°. 9) gerangschikt onder de in- en uitgaande regten.

Omtrent hetzelve was bepaald, dat van alle schepen, welke ter zee of langs de wadden, tusschen de eilanden en de kusten van Vriesland en Groningen, het Rijk inkomen of uitgaan, zal worden geheven eene belasting onder de benaming van tonnengeld, berekend naar het aantal tonnen, hetwelk de inhoud van deze schepen kan bevatten.

Iedere ton zal worden geacht gelijk te staan met 1000 Nederl. ponden, vertegenwoordigd door anderhalfmaal den teerling van de Nederl. el.

Voorts werden de schepen verdeeld in drie klassen, bevattende de *Eerste klasse*:

Alle zeeschepen, aan onderdanen van het Rijk toe behorende, en varende onder Nederlandsche vlag.

Van dezelve zal geheven worden eene belasting van 45 cents per ton bij het eerste uitgaan en van gelijke 45 cents per ton bij het eerste binnenkommen in elk jaar, tusschen 1 Januarij en 31 December ingesloten.

Tegen betaling daarvan zijn de schepen respectievelijk op het uitgaan en inkomen vrij voor al de reizen, welke gedurende het ingetreden jaar, te rekenen van den 1sten Januarij tot den laatsten December ingesloten, met dezelve zullen worden gedaan.

Tweede klasse:

Alle zeeschepen, welke de vlag voeren van en te huis be-

hooren in een rijk, staat of haven, alwaar van de Nederland-sche schepen geene meerdere of andere lasten van eigen schepen worden gevorderd.

Van deze zal het tonnengeld op dezelfde wijze als van de Nederlandsche schepen worden geheven.

Derde klasse:

Alle vreemde schepen niet vallende in de termen der tweede klasse.

De belasting, van deze verschuldigd, bedraagt een gulden en vijf cents voor elke ton en zal geheven worden telken reize, dat deze schepen eenige haven van het Rijk binnenkomen; wegens de in dit art. bedoelde schepen, welke alleen tot overbrenging van passagiers en brieven gebruikt worden, zal met de administratie in accoord kunnen worden getreden.

Verder werd, onder vele andere bepalingen, ook nog opgenoemd, welke schepen van het tonnengeld bevrijd zijn, artt. 292—310.

Eindelijk houdt het 26^e Hoofdst. algemeene voorzieningen en de pligten en regten der ambtenaren in, alsmede hunne bescherming, artt. 311—325.

Bij eene wet van dezelfde dagtekening (*Staatsbl.* n°. 39), werd vervolgens bepaald het tarief der regten op den in-, uit-en doorvoer en was bij hetzelve bepaald, dat

Van de goederen, in het tarief genoemd, doch achter welke niet is uitgedrukt, of de regten van het gewigt, het getal of de maat moeten worden betaald, zal die betaling geschieden van de waarde;

Van de goederen, in het tarief in het geheel niet opgenoemd, zal moeten worden betaald van derzelver waarde op het inkomen 2 pct. op het uitgaan 1 pct. en op den doorvoer 1 pct.

Van al de posten, welke in dit tarief waren aangeslagen bij zeker getal van stukken, maten of gewichten, moesten de respective aangevingen en betalingen van mindere of meerdere quantiteit wor-

den gedaan naar advenant van het getal, de maat of het gewigt, in het tarief uitgetrokken, even alsof zulks bij elken post was uitgedrukt.

Van de waren, die naar de waarde van f100 betalen moesten zouden de regten naar dezelfde proportie worden geheven.

Voorts werd bepaald de tarra en de korting voor lekkAADje.

Sedert dien tijd werden de wetten op dit onderwerp gewijzigd, vermeerderd en toegelicht met een aantal resolutiën, den aard van het onderwerp medebrengende en als bovendien in verband staande met onze buitenlandsche betrekkingen, alle opgenoemd in het meermalen aangehaald register van LUTTENBERG. Maken wij echter gewag van eene belangrijke verandering omtrent de granen, daargesteld bij eene wet dd. 29 Dec. 1835 (*Staatsbl.* n°. 41) ter bevordering der belangen van den landbouw, waarbij de schaalregten werden ingesteld. Wij mogen omtrent deze, als de omvang van dit werk zulks niet toelatende, in geene bijzonderheden treden, derzelver bestrijders en voorstanders hebende, maar door welke, hoe dan ook, onze vroegere belangrijke graanhandel en daarmede verbondene voordeelen aan de belangen van den landbouw zijn opgeofferd.

Herhaalde aanvragen tot vaststelling van een ander en beter tarief van in- en uitgaande regten deden de regering van tijd tot tijd pogingen aanwenden, om een nieuw tarief tot stand te brengen.

In 1832 werd zulks door de regering, doch vruchtelooos, beproefd.

In Dec. 1837 werd eene voorgestelde verandering omtrent zekere bepaalde artikelen verworpen.

In December 1840 werd weder een voorstel aangeboden, doch op de tegenkanting, welke het in de sectiën ontmoette, teruggenomen.

Sedert 1842 was de regering op nieuw werkzaam en werd een ontwerp van tarief aan het herhaald onderzoek der kamers van koophandel voorgesteld; veel was daarin achtereenvolgend.

volgende veranderd, wanneer in Junij 1845 een nieuw tarief aan de Staten-Generaal werd voorgedragen, aangenomen en bij een wet dd. 19 Junij 1845 (*Staatsblad* n°. 28) vastgesteld.

In een onderzoek der verschillende alstoen genite meeningen kan hier niet getreden worden; steeds alle tarieven vonden bestrijders; zelfs immers het hoog geprezen tarief van 1725 werd nietegenstaande de tegenkanting van Zeeland aangenomen.

Dit tarief was gevestigd, zoo als de minister van Financiën in zijne rede van Donderdag 5 Junij 1845 te kennen gaf op de navolgende grondbeginselen:

1º. dat het stelsel van beschermende regten, tot aanwakkering of behoud van handel, scheepvaart of nijverheid, gewraakt wordt door de beginselen eener gezonde staathuishoudkunde;

2º. dat echter, waar eenmaal onder het bestaan van dergelijke regten een belangrijke tak van nijverheid zich heeft gevestigd, het noch geoorkloofd, noch raadzaam is die regten plotseling te veranderen, en alzoo te vernietigen, of renteloos te doen worden de daarin gevestigde kapitalen, welke niet zoo spoedig weder tot andere einden kunnen worden gebezigt; in zoo verre berust dan het ontwerp op het beschermend stelsel; in zoo verre huldigt het de beginselen, door den Engelschen staatsman PEEL onlangs blootgelegd: principles of a free trade without compromising existing interest;

3º. dat er eenige regten ten behoeve van de schatkist moeten bestaan, maar dat niet van artikelen, waarin buitenlandsche handel bestaat, en zoo mogelijk bij voorkeur de artikelen van weelde moeten worden geheven. .

Aan deze beginselen moest dan ook worden toegeschreven:

1º. dat de regten op den invoer van niet minder dan 172 artikelen, sommige meer, sommige minder waren verminderd, zoodat alle handelsartikelen van eenig belang tegen zeer lage regten konden worden ingevoerd;

2º. dat elk onvoorwaardelijk verbod van invoer werd opgeheven, met uitzondering van een eenig artikel (plaatjes tot ko-

peren munt en gemunt koper), waarop dit verbod uit een oogpunt van handelspolitiek werd gehandhaafd;

3º. dat wel eenige beschermende regten behouden zijn, maar dat tot regel daaromtrent is aangenomen, die niet hooger dan tot zes ten honderd te bepalen;

4º. dat nagenoeg alle regten op den uitvoer werden opgeheven;

5º. dat de regten van doorvoer nagenoeg op niets waren teruggebracht.

Bij deze wet was in artt. 1 en 2 onder algemeene bepalingen vastgesteld, dat van alle goederen, welke het koninkrijk worden in-, uit- of doorgevoerd, en welke niet van de betaling van regten uitdrukkelijk zijn vrijgesteld, de regten van in-, uit- of doorvoer verschuldigd zijn, volgens het tarief, bij deze wet gevoegd.

Van de goederen, in het tarief niet bij name genoemd, en welke uit hunnen aard niet kunnen gerangschikt worden onder de daar in voorkomende artikelen, wordt betaald: op den invoer 1 percent en op den doorvoer $\frac{1}{10}$ percent van de waarde, of 10 cents per 100 ponden, ter keuze van den aangever; dezelve genieten vrijdom van alle regt op den uitvoer.

In artt. 3, 4 en 5 werd gehandeld van de vrijdommen en uitzonderingen.

Van de berekening der regten handelden artt. 6, 7 en 8. De betaling van dezelve geschiedde in evenredigheid tot de werkelijke in-, uit- of doorgevoerde hoeveelheden, met dien verstande nogtans, dat bij de berekening van het bedrag der regten voor de aangegevene of bevondene hoeveelheden of waarden verschuldigd, de onderdeelen van het pond, van de kop, de kan, den teerling, palm of gulden werden beschouwd en in rekening aangeslagen. De gebrokens van centen, welke de uitkomst der berekening van het regt over de aangegevene of bevondene hoeveelheden of waarden mogt opleveren, werden tot geheele centen gebracht; met uitzondering van *paarden*, *slagtvee* en *visch*, had de aangever de keuze, om van alle goederen, waarvoor de regten op den doorvoer in het tarief, volgens de waarde, het getal of de maat, zijn uitge-

trokken, het doorvoerrecht, volgens dien maatstaf, of naar het gewigt, tegen 10 cents de 100 pond te voldoen, mits zich daaromtrent bij de aangifte verklarende.

Van de tarra handelden artt. 9, 10, 11 en 12.

En was hieromtrent bepaald:

dat bij doorvoer geene tarra werd goed gedaan.

dat van alle goederen, bij het gewigt belast, doch voor welke bij het tarief geene tarra bepaald was, de in- of uitvoer geregeld werd als volgt:

Voor alle fusten, kisten enz. van hout, 15 van de 100 ponden bruto-gewigt.

Voor alle emballage van leder, matten, manden, kanassers, linnen en dergelijke, 8 van de 100 ponden bruto-gewigt.

De aangevers niet te vreden zijnde met het bedrag der tarra, bij het tarief of bij het vorige art. bepaald, konden volstaan met te betalen naar het *netto*-gewigt der goederen, zoo als hetzelve, ten hunnen koste, door de ambtenaren werd opgenomen en bevonden.

Voor alle accijnsvrije natte waren, bij de maat belast en niet vallende in de termen van art. 122 der algemeene wet van den 26 Augustus 1822 (*Staatsbl.* no. 38) wordt, bij invoer ter zee, eene korting voor lekkaadje toegestaan, als volgt:

Komende van Engeland, Emden, Bremen, Hamburg en de kleine Oost, alsmede van België, Frankrijk, Spanje en Portugal, aan deze zijde van de straat van Gibraltar, 6 percent;

Van elders ter zee ingevoerd, 12 percent.

Indien de aangevers vermeenden, dat de korting voor lekkaadje, in het vorig art. bepaald, niet genoegzaam is, of indien zij beweren, aanspraak op korting te mogen maken, in de gevallen waarin de wet die niet toestaat, staat het hun vrij, de betaling der regten te doen naar de werkelijk aanwezige hoeveelheid, welke door de ambtenaren ten hunnen koste wordt opgenomen.

Van den doorvoer handelde art. 13. Eindelijk werden bij art. 14 de navolgende wetten ingetrokken:

Art. 5 der wet dd. 26 Aug. 1822 (*Staatsbl.* no. 38.)

De wet	dd.	26 Aug.	1822,	<i>Staatsbl.</i> no. 39.
"	"	8 Jan.	1824,	" " 5.
"	"	10 "	1825,	" " 4.
"	"	24 Maart	1826,	" " 14.
"	"	11 April	1827,	" " 14.
"	"	31 Maart	1828,	" " 11.
"	"	24 Dec.	1828,	" " 85.
"	"	1 Junij	1830,	" " 16.
"	"	8 Junij	1831,	" " 15.
"	"	31 Mei	1843,	" " 24.

Op de Staatsbegroting van 1844—1845 was de opbrengst van dit middel, waaronder de regten op de granen (wet van 29 Dec. 1835 (*Staatsbl.* no. 41), de scheepvaartregten, de vuur-, ton- en bakengelden (besluit dd. 28 Maart 1836 (*Staatsbl.* no. 8) geraamd op eene som van $f\ 4,942,000$, als:

Regten op den in-, uit- en doorvoer	$f\ 3,400,000.$
13 Opcenten	$442,000.$
Regten op de granen	$300,000.$
Scheepvaartregten	$600,000.$
Vuur-, ton- en bakengelden	$200,000.$
<hr/>		
		$f\ 4,942,000.$

Voor 1846 en 1847 waren deze gezamenlijk begroot op $f\ 4,842,000$ en bragten op $f\ 4,896,849,585$ en werden deze middelen voor 1848 en 1849 geraamd op $f\ 4,716,000$.

De administratie- en perceptie-kosten der in- en uitgaande regten en accijnsen, der directe belastingen, mitsgaders de kosten, in verband met het kadaster, zijn geraamd over de jaren 1848 en 1849, overeenkomstig de VIII^{de} en IX^{de} afdeelingen van den staat van berekening voor het Departement van Financiën, IX^{de} hoofdstuk litt. B, (*Staatsbl.* no. 50), dd. 9 Aug. 1847, als volgt:

Artikel.	Benaming der onderwerpen van uitgaaf.	Geraamd beloop over 1848.	Geraamd beloop over 1849.
VIII Afdeeling.			
1	Tractementen en belooningen van den inspecteur-generaal en verdere ambtenaren en geëmploieerden.	ƒ 1,506,465,00	ƒ 1,506,465,00
2	Perceptie-kosten.	1,259,150,00	1,259,150,00
3	Bureau-kosten, benevens toevoorzigt-kosten aan de controleurs.	53,450,00	53,450,00
4	Kosten van de scheepvaartregten op den Rijn.	21,950,00	21,950,00
5	Kosten van de stoomsleepdienst op de Waal en Rijn.	180,000,00	180,000,00
6	Kosten van de regten op de Wester-Schelde.	4,500,00	4,500,00
7	Kosten op de buiten- en binnen-vuur-, ton- en bakengelden.	28,554,47 ^b	28,554,47 ^b
8	Tractementen van de ambtenaren en bedienden voor de ambulante recherche te water en de havendienst.	38,690,00	38,690,00
9	Tractementen van de controles der directe belastingen en van het kadaster.	28,425,00	28,425,00
10	Kosten van de opmaking der kohieren voor de grondbelasting.	5,000,00	5,000,00
11	Premiën voor aanhalingen, waarvan de boeten of confiscatiën geene, of eene te geringe aanmoediging opleveren.	2,500,00	2,500,00
12	Drukwerk.	60,000,00	60,000,00
13	Bindwerk en aanschaffing van bindmateriaalen.	2,000,00	2,000,00
14	Bezoldiging van den opzichter en werklieden van het brocheer-werk en verdere dienst in het magazijn van het materieel.	3,700,00	3,700,00
15	Aankoop van werktuigen, gereedschappen en verdere benodigdheden, mitsgaders kosten van onderhoud en herstellingen, verificatie van maten en gewichten, hieronder begrepen.	10,000,00	10,000,00
16	Briefporten, vrachten van paketten en verdere transportkosten.	14,000,00	14,000,00
17	Aankoop van gronden, opbouw, huur en onderhoud van localen en wachthuizen, vuur en licht in dezelve daaronder begrepen.	20,000,00	20,000,00
18	Aankoop, huur en onderhoud van vaartuigen, met inbegrip van het vuur en licht en verdere benodigdheden op dezelve.	25,000,00	25,000,00
19	Veer-, tol- en bruggelden.	1,000,00	1,000,00
Transportere.		ƒ 3,264,384,47 ^b	ƒ 3,246,384,47 ^b

Artikel.	Benaming der onderwerpen van uitgaaf.	Geraamd beloop over 1848.	Geraamd beloop over 1849.
	Per Transport.	f 3,264,384,47 ^s	f 3,264,384,47 ^s
20	Reis- en verblijfkosten, mitsgaders voor kosten, uit aanhalingen en bekeuringen voortvloeiende.	12,000,00	12,000,00
21	Vervolging- en proces-kosten, mitsgaders voor kosten, uit aanhalingen en bekeuringen voortvloeiende.	16,000,00	16,000,00
22	Dekking van tekorten in de kassen van de ontvangers der directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen.	Memorie.	Memorie.
23	Vergoeding voor de bemoeijenissen en kosten, met opzigt tot de behandeling der contentieuse zaken, aan de arrondissements-directeurs en de hoofd- en linie-inspecteurs.	17,200,00	17,200,00
	<i>Fonds van kwade posten op de grondlasten.</i> IX de afdeeling, eenig artikel. Voor ontheffingen, kwijtscheldingen, oninbare posten, onverhaalbare kosten van vervolging en kosten van schadeopnemingen tot bepaling der kwijtscheldingen. Art. 2 der wet dd. 12 Junij 1821, (Staatsbl. no. 9).	f 3,309,584,47 ^s	f 3,309,584,47 ^s
		166,200,00	166,200,00
		f 3,475,784,47 ^s	f 3,475,784,47 ^s

Blijkens den hiernevensgaanden staat der inkomsten over 1843, 44, 45 en der beraming van de inkomsten over de jaren 1846 en 1847 vergeleken met die over de jaren 1848 en 1849, alsmede met de werkelijke opbrengst over de dienstjaren 1846 en 1847; zoo blijkt het, dat de opbrengsten der belastingen over 1847 hebben bedragen ruim f 51,970,623, daar de overige inkomsten, uit andere bronnen voortvloeiende, niet dadelijk onder de belastingen zijn te rangschikken, als:

Het regt van waarb. der gouden en zilverenwerken voor 1848 en 1849, geraamd op	f 125,000,00.
Met 13 opcenten	14,772,68.
Domeinen	1,384,522,93.
Posterijen	1,330,000,00.
Loterij	400,000,00.
Jagt en visscherij	100,000,00.
Opbrengst van verkooping en verschillende ontvangsten	1,756,600,00.
Vaste of onvervreemdbare rente ten laste België	400,000,00.
Uitkeering van de rente ten laste 's Rijks Overz. bezittingen	9,800,000,00.
Vermoedeljk batig slot, kolon. administr. -	4,650,000,00.
<hr/>	
Te zamen bedragende	f 19,960,895,61. ¹
De toestand der bevolking op 1 ^o . Januarij 1847 bedragende voor:	
Noord-Brabant	403,698.
Gelderland	873,383.
Zuid-Holland	566,257.
Noord-Holland	468,006.
Zeeland	159,443.
Utrecht	154,537.
Vriesland	247,467.
Overijssel	212,538.
Groningen	190,719.
Drenthe	82,667.
Limburg	203,058.
<hr/>	
	3,062,228, ²

1) Deze som met de beraming van de ontvangst der belasting over 1848—49
is f 51,731,420,00, maakt een bedrag voor die jaren van f 71,692,315,61.

2) In de laatste jaren is de bevolking zeer toegenomen, als uit vergelijking van deze telling met vroegere blijkt, hetgeen tevens als eene cor-

Zoo zou, hetgeen is opgebragt, op ruim $f\ 16,96$ per hoofd komen, indien de op te brengene som voor de inwoners der verschillende provinciën dezelfde was; doch dit is zoo niet; zoo bedroeg hetgeen door de inwoners in 1842 is opgebragt, voor Noord-Brabant per hoofd $f\ 11,45$, voor Gelderland $f\ 13,43$, voor Zuid-Holland $f\ 27,02$, voor Noord-Holland $f\ 28,37$, voor Zeeland $f\ 16,62$; voor Utrecht $f\ 19,20$, voor Vriesland $f\ 17,00$, voor Overijssel $f\ 12,09$, voor Groningen $f\ 15,03$, voor Drenthe $f\ 8,15$ en voor Limburg ten slotte $f\ 9,39$. Men mag echter tevens niet uit het oog verliezen, dat de bronnen van bestaan voor de verschillende provinciën niet dezelfde zijn.¹⁾

En hiermede vermeen ik, overeenkomstig mijn plan, een geschiedkundig overzigt der belastingen hier te lande, tot op heden, te hebben gegeven, mij vleijende, ter geschikter tijd dit werk voort te zetten; ik zal nog ten slotte hierbij overleggen eenen vergelijkenden staat der Staatsbegrootingen over 1846, 47, 48 en 49, aanwijzende, waartoe de voorzeide inkomsten over genoemde jaren mede hebben gestrekt en nog zullen dienen.

zaak der vermeerdering van onze armen kan worden beschouwd, als zijnde de bronnen van bestaan niet in evenredigheid van die vermeerdering toegenomen, eerder dan dat die vermeerdering van armen zou moeten worden toegeschreven aan eenen teruggang van de welvaart in Nederland, terwijl eene niet geevenredigde belasting en te hoog opgevoerd budget het tegengaan van het pauperisme belemmert.

1) Zie Nederlands Finantie-wezen enz. 2de stuk, p. 49, door J. DOORMAN, oud kapitein der artillerie. Utrecht 1848.

STAAT van de opbrengst der middelen over 1843, 1844, 1845, de raming der inkomsten over 1846 en 1847, vergleken met de werkelijke opbrengst over genoemde jaren, benevens de raming der inkomsten voor 1848 en 1849.

	OPBRENGSTEN,		RAMING OVER	OPBRENGSTEN,	RAMING OVER	OPBRENGSTEN,	RAMING OVER
	1843.	1844.	1845.	1846 en 1847.	1846.	1847.	1848 en 1849.
A. Directe belastingen.	ƒ 17,860,452.07*	ƒ 17,985,696.61	ƒ 18,203,018.10	ƒ 18,119,200.00	ƒ 18,013,323.21	ƒ 18,477,490,995*	ƒ 18,207,200.00
B. Accijnsen.	18,532,383.16	19,112,045.24*	19,763,639.15	19,416,300.00	19,133,831.14	18,325,884.46	19,424,220.00
C. Indirecte Belastingen.	9,341,508.82	9,556,568.76	9,595,911.28	9,634,500.00	9,817,297.805	10,119,074.89*	9,384,000.00
D. In-, uit- en doorvoer- regten en scheepvaart.	5,301,816.61	5,729,933.53	4,919,646.41	4,842,000.00	4,896,849.585	5,048,173.625	4,716,000.00
	ƒ 31,036,160.66*	ƒ 32,384,244.14*	ƒ 32,482,214.94	ƒ 32,112,000.00	ƒ 32,161,301.74	ƒ 31,970,623.97*	ƒ 31,731,420.00

Vergelijkende STAAT der Staatsbegrotingen voor 1846—1847 en 1848—1849, overeenkomstig art. 123 en 125 der Grondwet.

HOOFDST.	1846.	1847.	1848.	1849.
I Huis des Konings.	ƒ 1,250,000.00	ƒ 1,250,000.00	ƒ 1,250,000.00	ƒ 1,250,000.00
II Hooge Collegien van Staat, enz.	658,110.00	650,810.00	652,939.00	650,939.00
III Buitenglandsche zaken.	532,972.00	532,972.00	541,933.00	540,933.00
IV Justitie.	2,487,372.00	2,513,242.00	2,491,364.00	2,491,364.00
V Binnenlandsche zaken.	4,031,420.00	3,994,820.00	4,464,458.00	4,318,608.00
VI Hervormde Eeredienst.	1,649,896.52*	1,649,898.52*	1,649,896.52*	1,649,896.52*
VII Roomsch. Kath. Eeredienst.	562,382.85	562,382.85	562,378.56*	562,376.18*
VIII Marine.	5,296,732.75	5,296,732.75	5,545,632.05	5,353,632.05
IX Nationale schuld. A.	36,018,161.33	35,999,669.33	36,291,138.33	36,271,811.33
Finantien B.	5,746,824.55	5,734,529.55	6,318,129,075	6,276,909.07*
X Oorlog.	12,000,000.00	12,000,000.00	11,675,000.00	11,675,000.00
XI Koloniën.	93,825.00	93,000.00	88,696.00	88,695.00
XII Onvoorzienre behoeften.	400,000.00	400,000.00	400,000.00	400,000.00
	ƒ 70,727,705.00*	ƒ 70,688,555.00*	ƒ 71,925,932.54*	ƒ 71,530,164.16*

